FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ

MÜHENDİSLİK VE FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ENDÜSTRİ YAPILARININ DÖNÜŞÜMÜ ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER "ANTALYA PAMUKLU DOKUMA FABRİKASI"

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ceylan AKIŞ

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimari Koruma - Restorasyon Programı

EYLÜL 2018

FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ

MÜHENDİSLİK VE FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ENDÜSTRİ YAPILARININ DÖNÜŞÜMÜ ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER "ANTALYA PAMUKLU DOKUMA FABRİKASI"

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ceylan AKIŞ

(150211009)

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimari Koruma - Restorasyon Programı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Murat POLAT

Teslim Tarihi: 27 Eylül 2018

FSMVÜ, Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü'nün Mimari-Koruma Restorasyon Programı 150211009 numaralı Tezli Yüksek Lisans öğrencisi, **Ceylan AKIŞ**, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı, **"ENDÜSTRİ YAPILARININ DÖNÜŞÜMÜ ÜZERİNE DEĞERLEDİRMELER, ANTALYA PAMUKLU DOKUMA FABRİKASI"** başlıklı tezini, aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı: **Dr. Öğr. Üyesi Murat POLAT** .....
Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

Jüri Üyeleri: **Doç. Dr. Hasan Fırat DİKER** .....
Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

Doç. Dr. Elvan Ebru Omay POLAT .....
Yıldız Teknik Üniversitesi

Teslim Tarihi: **13/06/2018**

Savunma Tarihi: **27/09/2018**

ÖNSÖZ

Tez çalışmamda danışmanlığımı yürüten, çalışmalarımda bana yol gösteren ve yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Murat Polat'a, tez izleme sürecinde katkılarından dolayı değerli hocalarım Doç. Dr. Hasan Fırat Diker'e, Doç. Dr. Elvan Ebru Omay Polat'a; araştırmam sırasında arşivlerini benimle paylaşan Kepez Belediyesi çalışanlarına; sabır ve özverilerinden dolayı değerli aileme içtenlikle teşekkür ederim.

Eylül 2018 Ceylan AKIŞ

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ ..... **v**
KISALTMALAR ..... **xi**
ÇİZELGE LİSTESİ ..... **xiii**
ŞEKİL LİSTESİ ..... **xv**
ÖZET ..... **xix**
SUMMARY ..... **xxi**
1. GİRİŞ **1**
1.1 Tezin Amacı ve Kapsamı 2
1.2 Tezin Yöntemi 4
2. TARİHi SÜREÇTE ENDÜSTRİLEŞME **7**
2.1 Endüstri Devrimi ve Endüstrileşme Süreci 8
3. ENDÜSTRİ MİRASININ KORUNMASI VE İŞLEVSEL DÖNÜŞÜMÜ **17**
3.1 Endüstri Mirası Kavramının Ortaya Çıkışı ve Bugünü 17
3.2 Koruma kavramı 19
3.2.1 Endüstri Mirasına Yönelik Koruma Yaklaşımları 20
3.2.2 Endüstri Mirasını Koruma Yöntemleri ve Değerlendirilme Ölçütleri 21
3.2.3 Endüstri Mirasını Koruma Amacıyla Kurulan Örgütler ve Çalışmaları 25
3.2.3.1 ICOMOS (International Council On Monuments and Sites)' un Faaliyetleri: 25
3.2.3.2 TICCIH (The International Committee for the Conservation of the Industrial Heritage)'in Faaliyetleri: 26
3.2.3.3 DOCOMOMO (Documentation and Conservation of Buildings, Sites and Neighborhoods of the Modern Movement)'nun Faaliyetleri: 26
3.2.3.4 ERIH (The Europian Route of Industrial Heritage)'in Faaliyetleri: 28
3.2.3.5 E-FAITH (European Federation of Associations of Industrial and Technical Heritage)'in Faaliyetleri: 28
3.3 Endüstri Mirasının Dönüştürülmesi 28
3.3.1 Dönüşüm Kavramı ve Yöntemleri 29
3.3.1.1 Kentsel Yenileme 30
3.3.1.2 Rehabilitasyon (İyileştirme / Sağlıklaştırma) 30
3.3.1.3 Rekonstrüksiyon (Yeniden inşa etme) 30
3.3.1.4 Koruma ve Restorasyon 31
3.3.1.5 Yeniden işlevlendirme 31
4. AVRUPA'DA ENDÜSTRİYEL MİRASA YÖNELİK KORUMA VE YENİDEN DEĞERLENDİRME ÖRNEKLERİ **33**
4.1 Ruhr, Almanya 33
4.1.1 Kuzey Duisburg Parkı (Landschaftspark Duisburg Nord) 35
4.1.2 Essen Zollverein Kömür İşletmesi (Essen Zeche Zollverein) 36
4.1.3 Oberhausen Gazometresi 39
4.1.4 Essen Tasarım Merkezi 40
4.1.5 Zollverein Tasarım ve Yönetim Okulu 40
4.1.6 Mülheim an der Ruhr Wasserturm – Su Kulesi 41
4.2 Tate Modern, İngiltere 42
4.3 Eski Leopolda Tren İstasyonu ve Çevresi, Floransa/İtalya 44

4.4 Eski Pamuk Fabrikası ve Antrepolar, Venedik/İtalya 45
4.5 Orsay Tren Garı, Paris/Fransa 47
5. TÜRKİYE'DE ENDÜSTRİYEL MİRASA YÖNELİK KORUMA VE YENİDEN DEĞERLENDİRME ÖRNEKLERİ 49
5.1 Enerji ve Güç Rezervleri 49
5.1.1 Nakkaştepe Gazhanesi 49
5.1.2 İzmir Alsancak Havagazı Fabrikası 51
5.1.3 Silahtarağa Elektrik Fabrikası 54
5.2 Gıda Üretimi 59
5.2.1 Mecidiyeköy Likör ve Kanyak Fabrikası 59
5.2.2 Bomonti Bira Fabrikası 60
5.2.3 Terkos ve Cendere Su Pompa İstasyonu 63
5.2.4 Cibali Tütün Fabrikası 65
5.3 Giysi ve Dokuma Üretimi 67
5.3.1 Feshane Giyim Fabrikası 67
5.3.2 Kayseri Sümerbank Bez Fabrikası 70
5.4 Deri İşleme 73
5.4.4.1 Beykoz Deri ve Kundura Fabrikası 73
5.5 Maden İşleme 75
5.5.1 Şirket-İ Hayriye Tersanesi 75
5.6 Toprak İşleme 77
5.6.1 Kurt (Başkurt) Kiremit ve Tuğla Fabrikası 77
5.7 Kimyevi Madde Üretimi 79
5.7.1 Küçükçekmece Kibrit Fabrikası 79
5.8 Ağaç İşleme 82
5.8.1 Seka Selüloz ve Kâğıt Fabrikası 83
6. "ANTALYA PAMUKLU DOKUMA FABRİKASI" ENDÜSTRİ KOMPLEKSİnin miras kapsamında yeniden değerlendirilmesi 87
6.1 Endüstri Kompleksinin Tarihi Süreçteki Gelişimi 87
6.2 Endüstri Kompleksi Mevcut Yapıları ve Mimari Özellikleri 90
6.2.1 Giriş Kapısı 90
6.2.1.1 Mimari Özellikleri 90
6.2.1.2 Restorasyon Süreci 91
6.2.2 İdare Binası 91
6.2.3 Mimari Özellikleri 92
6.2.3.3 Restorasyon Süreci 93
6.2.4 Yemekhane Binası 93
6.2.4.1 Mimari Özellikleri 94
6.2.4.2 Restorasyon Süreci 95
6.2.5 Ambar Binaları 96
6.2.5.1 Mimari Özellikleri 97
6.2.5.2 Restorasyon Süreci 98
6.2.6 Kreş Binası 99
6.2.6.1 Mimari Özellikleri 100
6.2.6.2 Restorasyon Süreci 100
6.2.7 Müdür Lojmanı 103
6.2.7.1 Mimari Özellikleri 103
6.2.7.2 Restorasyon Süreci 104
6.2.8 Misafirhane Binası 105
6.2.8.1 Mimari Özellikleri 106

6.2.8.2 Restorasyon Süreci 106
6.2.9 Eğitim Salonu 106
6.2.9.1 Mimari Özellikleri 107
6.2.9.2 Restorasyon Süreci 108
6.2.10 Trafo Binası 108
6.2.10.1 Mimari Özellikleri 109
6.2.10.2 Restorasyon Süreci 109
6.3 İşletme Binası Koruma ve Yeniden Kullanım Önerisi 110
6.3.1 Binanın Yapısal Analizi ve Onarım Süreci 110
6.3.2 İşletme Binası Yeniden Kullanım Önerileri 115
6.3.2.1 Vaziyet Planı Kararları 115
6.3.2.2 Planlama Kararları 115
6.3.2.3 Strüktür Kararları 116
6.3.2.4 Malzeme Kararları 117
6.3.2.5 İşlev Kararları 118
7. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ 121
KAYNAKLAR 127
EKLER 137
ÖZGEÇMİŞ 219

KISALTMALAR

DOCOMOMO : Documentation and Conservation of Buildings, Sites and Neighborhoods of the Modern Movement

E-FAITH : Avrupa Endüstri ve Teknik Mirası Dernekleri Federasyonu

ERIH : Avrupa Endüstri Mirası Güzergahı

GSYİH : Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

IBA : Uluslararası Yapı Sergisi

ICOMOS : Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi

İBB : İstanbul Büyükşehir Belediyesi

İETT : İstanbul Elektrik Tramvay ve Tünel İşletmeleri

TICCIH : Uluslararası Endüstri Mirasını Koruma Komitesi

TDK : Türk Dil Kurumu

TEK : Türkiye Elektrik Kurumu

UNESCO : Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 2.1 : 1915'te Osmanlı Devleti'ndeki sanayi tesislerinin bölgelere dağılımı. 14
Çizelge 6.1 : Ambar binaları yıkılan bölme duvarlar..... 98
Çizelge 6.2 : Kreş Binası bodrum ve zemin kat restorasyon projesi 103

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1 : Joseph Paxton tarafından tasarlanan Kristal Saray'dan görünümler 10
Şekil 2.2 : Sultan Ahmet meydanında 1863 yılından açılan Osmanlı Sergisi 12
Şekil 4.1 : 18.yüzyıllarda Ruhr Bölgesinden görünüm 33
Şekil 4.2 : Ruhr Bölgesi, IBA Emscher Parktan görünümleri 35
Şekil 4.3 : Duisburg Nord Endüstri parkı görünümler 36
Şekil 4.4 : Zeche Zollverein Kompleksi, Kok Fabrikası 37
Şekil 4.5 : Zollverein Ruhr Müzesi, 12 Numaralı Şaft Yapısı 37
Şekil 4.6 : Zollverein Kömür İşletmesi 38
Şekil 4.7 : Oberhausen Gazometresi, The Big Air Package 39
Şekil 4.8 : Essen Tasarım Merkezi 40
Şekil 4.9 : Zollverein Tasarım ve Yönetim Okulundan görünüm 41
Şekil 4.10 : Su Kulesi 41
Şekil 4.11 : Tate Modern geçmişteki görünümü 42
Şekil 4.12 : Tate Modern zemin kat planı ve kesit çizimleri 43
Şekil 4.13 : Tate Modern günümüzdeki görünümü 44
Şekil 4.14 : 1980'li yıllardaki durumu ve günümüzdeki hali 45
Şekil 4.15 : Venedik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi olarak kullanılan eski pamuk fabrikası 46
Şekil 4.16 : Derslik olarak yeniden işlevlendirilen antrepo ile doğusundaki işlevlendirilmeden sergilenen antrepo 46
Şekil 4.17 : Orsay Tren Garı Yeniden İşlevlendirme Öncesi ve Sonrası Durum 47
Şekil 5.1 : Nakkaştepe Gazhanesinden görünümler 51
Şekil 5.2 : Nakkaştepe Gazhanesi Restorasyon Sonrası 51
Şekil 5.3 : İzmir Havagazı Fabrikası,1937 fotoğrafı, dökümhane binası, 1940 52
Şekil 5.4 : Havagazı fabrikası vaziyet planı 53
Şekil 5.5 : İzmir Havagazı Fabrikası Restorasyon Sonrası 53
Şekil 5.6 : Silahtarağa Elektrik Fabrikası 54
Şekil 5.7 : Silahtarağa Elektrik Fabrikası üretim birimleri planı ve görünüşler 55
Şekil 5.8 : Santral İstanbul vaziyet planı ve yapıların analizi 56
Şekil 5.9 : Santral İstanbul havadan görünümü 56
Şekil 5.10 : Çağdaş Sanat Müzesinden görünümler ve İç Mekân 57
Şekil 5.11 : Enerji Müzesi iç mekân görünümleri 57
Şekil 5.12 : 4ve 6 nolu kazan daireleri ve kütüphane bölümü 58
Şekil 5.13 : 4ve 6 nolu kazan daireleri restorasyon öncesi ve sonrası 58
Şekil 5.14 : Mecidiyeköy Likör ve Kanyak Fabrikası ve arka cephe görünüşü 60
Şekil 5.15 : Bomonti Bira Fabrikası'nın birinci dönemini gösteren karpostal, Bomonti Bira Fabrikası fotoğrafı, 1910'lar 61
Şekil 5.16 : Bomonti Bira Fabrikası restorasyon sonrası görünümler 62
Şekil 5.17 : Terkos Su Pompa İstasyonu ve Cendere Su Pompa İstasyonu 64
Şekil 5.18 : Terkos Su Pompa İstasyonundan görünümler 64
Şekil 5.19 : Cibali Tütün Fabrikası, restorasyon öncesi ve sonrası 66
Şekil 5.20 : Cibali Tütün Fabrikası, geçmişteki ve günümüzdeki hali 66
Şekil 5.21 : Feshane-i Amire, 19. yüzyıl görünümü 68
Şekil 5.22 : Feshane, yeniden işlevlendirme planı 69
Şekil 5.23 : Feshane dokuma salonu belçika yapımı sütunlar, cephe görünümü 69

Şekil 5.24 : Sümerbank Bez Fabrikası geçmişten görünümler 70
Şekil 5.25 : AGÜ Sümer Kampüsü Ambar Binası, 2015, alana ekelenen yeni bina . 71
Şekil 5.26 : Elektrik Santrali, T.C. Cumhurbaşkanlığı Abdullah Gül Müzesi 72
Şekil 5.27 : İtfaiye Binası 72
Şekil 5.28 : 1955 yılında Beykoz Deri ve Kundura Fabrikası 74
Şekil 5.29 : Kundura İmalathanesi iç mekan ve Demirhane görünümleri 75
Şekil 5.30 : Şirket-i Hayriye geçmişteki görünümleri 76
Şekil 5.31 : Kurt Kiremit ve Tuğla Fabrikası 78
Şekil 5.32 : Fabrika alanın uygulama öncesi ve sonrası görünümü 79
Şekil 5.33 : Küçükçekmece Fabrikasının eski görünümü 80
Şekil 5.34 : 1. Bölüm restorsayon sonrası dış cephesi ve iç mekânı 81
Şekil 5.35 : 2.bölüm iç mekanı, 3. bölüm iç mekanı 81
Şekil 5.36 : 4.bölüm iç mekanı, 5. bölüm iç mekanı 81
Şekil 5.37 : Eski, 2011 ve yenilenmiş, 2016 Güneydoğu cephesi 82
Şekil 5.38 : Seka Kâğıt Fabrikası, Seka Kâğıt Fabrikası iç mekân 84
Şekil 5.39 : Seka Kâğıt Fabrikası günümüz görünümü 85
Şekil 5.40 : 1. Kağıt Fabrikası hamur bölümü, restorasyon öncesi ve sonrası 85
Şekil5.41 : Kâğıt hamuru makinası ile hamur hazırlama bölümünde emerson makinalarından görünümü 85
Şekil 5.42 : Seka Kağıt Fabrikası Taşlı Değirmen 86
Şekil 6.1 : Antalya Pamuklu Dokuma Fabrikası Özelleştirme Kapsamına Alındığı Dönemde Alanda Bulunan Mevcut Yapılar. 87
Şekil 6.2 : Antalya Pamuklu Dokuma Fabrikası Günümüzde Mevcut Olan Yapılar. 88
Şekil 6.3 : Antalya Pamuklu Dokuma Fabrikası Tescilli Olan Yapılar. 89
Şekil 6.4 : Antalya Pamuklu Dokuma Fabrikası Giriş kapısı 90
Şekil 6.5 : Giriş kapısı onarım aşaması, Giriş kapısı onarım sonrası 91
Şekil 6.6 : Antalya Pamuklu Dokuma Fabrikası, İdare binası 92
Şekil 6.7 : İdare binası birinci kat iç mekanı restorasyon öncesi 93
Şekil 6.8 : Antalya Pamuklu Dokuma Fabrikası Yemekhane binası 94
Şekil 6.9 : Yemekhane binası mutfak bölümü Yemekhane restorasyon aşaması 96
Şekil 6.10 : Yemekhane binası işçi yemekhanesi bölümü restorasyon aşaması 96
Şekil 6.11 : Yemekhane binası restorasyon aşamasında eklenen çelik konstürksiyon, Yemekhane binası restorasyon aşamasında İşçi yemekhanesi sökülen pencere doğramaları 96
Şekil 6.12 : Ambar binaları kuzeydoğu yönünden görünümü 97
Şekil 6.13 : Ambar binası iç mekân 97
Şekil 6.14 : 2 numaralı ambar binası güney cephesi ve depo 1 iç mekanı restorasyon aşaması 99
Şekil 6.15 : 1 numaralı ambar binası yıkılmış olan bölücü duvar detayı, 1ve 2 numaralı ambar binası arasına inşa edilen çelik konstrüksiyon 99
Şekil 6.16 : Kreş binası restorasyon aşaması ilave döşeme alanı 101
Şekil 6.17 : Kreş binası kuzey cephesi, restorasyon öncesi sonrası 102
Şekil 6.18 : Kreş binası güneydoğu cephesi, restorasyon öncesi ve sonrası 102
Şekil 6.19 : Müdür Lojmanı çatı onarımı görünümleri 104
Şekil 6.20 : Müdür Lojmanı restorasyon sonrası görünümleri 105
Şekil 6.21 : Misafirhane yapısı kuzey ve güney cephesi görünümleri 105
Şekil 6.22 : Misafirhane yapısı iç mekân görünümleri 106
Şekil 6.23 : Eğitim binası güney cephesi (solda), 2015, çatı onarımı (sağda) 107
Şekil 6.24 : Eğitim salonu kuzeydoğu cephesi 107

Şekil 6.25 : Trafo binası kuzeydoğu cephesi ve bodrum kat görünümler..... 109
Şekil 6.26 : İşletme binası şed çatılı ana mekân 110
Şekil 6.27 : İşletme binası şed çatıda mevcut olan bacaların görünümü 110
Şekil 6.28 : Çatı onarımı hava fotoğrafı..... 111
Şekil 6.29: Şed çatı onarımı aşaması ahşap konstrüksiyon ve özgün pencere detayı..... 111
Şekil 6.30: İşletme binası güney yönü iç mekânı mevcut bölücü duvarları bekleme havuz alanı 113
Şekil 6.31: İşletme binası doğu yönü giriş alanı ve restorasyon aşaması, ... 113
Şekil 6.32: İşletme binası restorasyon aşaması; kolon ve kirişlerde güçlendirme... 114
Şekil 6.33: Şed çatılı ana mekanı çevreleyen mekanik birimlerin olduğu koridor ve baca altı taş havuz 114
Şekil 6.34: Merserize yıkama-bekleme havuz alanının atık toplama bölümü ve bodrum kata ulaşılan rampa ve merdiven boşluğu..... 114

ENDÜSTRİ YAPILARININ DÖNÜŞÜMÜ ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER "ANTALYA PAMUKLU DOKUMA FABRİKASI"

ÖZET

Fiziksel olarak var olan fakat işlevsel olarak günümüzde kullanılmayan endüstri yapılarının tarihsel ve mimari değerlerinin geleceğe aktarılması için, yeniden işlevlendirilmeleri günümüzde koruma ve mimarlık dünyasının üzerine yoğunlaştığı bir konudur. Bu kapsamda Türkiye'de yapılan çalışmalar farklı kentlerde farklı biçimlerde görülmektedir.

Yapıldıkları dönemde kent merkezlerinden uzak alanlarda konumlanan ancak günümüzde kent merkezlerinde bulunan tarihi endüstri yapılarının, mimari mekân değişimi ve bu yapıların yeniden işlevlendirilmesi sonucu kazandırılan yeni mekânlar üzerinde durularak, konu mimari koruma kriterleri açısından ele alınmaktadır.

Endüstri ve endüstrileşme kavramları ile birlikte endüstri mirası kavramının tanımı, kapsamı, korunması gerekli kültür mirasının bir parçası olan endüstri mirası yapılarının korunması ile ilgili tüzükler ve kuruluşlar ile bu binaların yeniden kullanımına dair örnekler incelenmektedir. Ayrıca, tek yapı ölçeğinde Antalya Pamuklu Dokuma Fabrikası'nın, mevcut rölöve çalışmaları üzerinde düzenlemeler yapılarak, restorasyon öncesi durumu belgelenmektedir. Yazılı ve görsel kaynaklar yardımıyla yapının ilk inşa durumu belirlenerek ve yapıya kendi içsel ve çevresel özellikleriyle uyumlu bir yeniden kullanım önerisi getirilerek alanın dönüşümü üzerine değerlendirilme yapılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Endüstri, Endüstri Mirası, Koruma, Yeniden İşlevlendirme, Antalya Pamuklu Dokuma.

EVALUATIONS ON THE TRANSFORMATION OF INDUSTRIAL STRUCTURES " ANTALYA COTTON WOVEN FACTORY "

SUMMARY

In order to transfer the historical and architectural values of the industrial structures that are physically existing, but currently unfunctional, to the future, the insurance of these structures re-functioning is presently a focus on the fields of architecture and conservation. The work which is achieved in this context can be seen in different ways in various cities in Turkey.

These historical industrial buildings, located in the external areas of the city centers at the time of their edification, are nowadays evaluated in terms of architectural conservation criteria, thus by focusing on the residual spaces which were recreated by these building remains in the new urban centers, as a result of the architectural space's changes and the reattributed functions of these old structures.

In addition to the concepts of industry and industrialization, the definition and scope of the industrial heritage concept, the regulations and organizations related to the protection its structures that are part of the cultural heritage which is to be protected, and the examples of the reuse of these buildings have been examined. Furthermore, in a single building scale, the pre-restoration status of 'Antalya Cotton Woven Factory' has been framed by making arrangements to the existing survey work. With research based on written and visual resources, the original construction state of the building is determined and the structure is evaluated according to its transformation with a reuse proposal that is aimed to be compatible with its internal and environmental characteristics.

Key Words: Industry, Industrial Heritage, Conservation, Adaptive Reuse, Antalya Cotton Woven.

1. GİRİŞ

Avrupa'da 18. ve 19. yüzyıllarda yeni buluşların üretime olan etkisi ve buhar gücüyle çalışan makinelerin makineleşmiş endüstriyi doğurması insanlık tarihinin dönüm noktalarından biri olarak yaşanmış bir süreçtir. Geleneksel tarzda el ile üretim sürecindeki insan gücünün yerini makineler almış ve üretim sistemi değişmiştir. Bu şekilde yeni bir endüstriyel üretime başlanmış; bu üretim tarzıyla birlikte üretim yapıları da biçimlenmiştir. 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra gelişen ve değişen teknolojik gelişmelerle birlikte yoğun endüstriyel üretim ve buna bağlı yerleşimlerin görüldüğü endüstriyel alanlar bu özelliklerini kaybetmiştir. Tüm dünyada kent tanımı ve algısı değişerek dönüşüm süreci başlamıştır. Bu aşamada endüstri mirası ile koruma kavramları yeniden değerlendirme sürecine yeni anlamlar yüklemiş ve tüm dünyada endüstri yapılarının dönüşümü önem kazanmış, yapı ile alanın bütün olarak değerlendirilmesi yönünde dönüşüm projeleri ön plana çıkmıştır.

Endüstri devriminin teknolojik, sosyal, kültürel ve ekonomik boyuttaki gelişmelerinin etkileri Avrupa ülkelerinde olduğu gibi Türkiye'de de etkisini göstermiştir. Literatür araştırması ile elde edilen verilerin paralelliğinde Avrupa'da ve Türkiye'de dönüşüm projeleri incelenerek bu yapıların tarihi süreç içindeki değişimleri irdelenmiştir.

Birinci bölümde konuya giriş yapılmakta, çalışmanın amacı, bu amaç doğrultusunda çalışma kapsamında yapılanlar anlatılmaktadır.

İkinci bölümde ilk olarak endüstri yapılarının oluşumunu sağlayan endüstri ve endüstrileşme kavramları tanımlanmaktadır. Endüstri devrimi ve beraberinde teknik gelişmeler ile Avrupa ve Türkiye'de endüstrileşme hareketleri ve endüstrileşmenin sosyal ve mekânsal etkileri irdelenmektedir.

Üçüncü bölümünde, endüstri miras kavramı ve kapsamı tanımlanarak günümüze gelene kadar geçirdiği süreçler üzerinde durulmuştur. Endüstri yapılarının kültürel miras olarak kabul edilmesiyle başlayan koruma çabaları ve gelişimi anlatılmakta, koruma yaklaşımlarında karşılaşılan içerik, yöntem ve kapsam tanımları yapılmaktadır. Bir endüstri mirasının korunması ile birlikte yeniden işlevlendirilmesi

sürecinde, göz önünde bulundurulan ölçütler ve yöntemler açıklanmaktadır. Uluslararası düzeyde bu ölçütlere göre koruma çalışmalarını devam ettiren endüstriyel mirasla ilgili faaliyet gösteren örgütler kapsamlarıyla belirtilmektedir.

Dördüncü ve beşinci bölümlerde, endüstriyel miras yapılarının yeniden değerlendirilmesi ile ilgili Avrupa'da ve ülkemizde bulunan bölgesel ve yapı ölçeğindeki yeniden değerlendirme örnekleri incelenmiştir. Endüstri yapılarının tarihsel gelişimleri ile mimari özellikleri, yeniden kullanımları ve bu kapsamda yapılan müdahaleler hakkında bilgiler derlenmiş, elde edilen veriler değerlendirilmiştir.

Çalışmanın altıncı bölümde ise, yürütülen literatür ve arşiv taramalarının yardımı ile, Antalya Pamuklu Dokuma Fabrikası ele alınmış, binanın yeniden işlevlendirilmesi sırasındaki aşamaları hakkında ayrıntılı bilgi verilmiştir. Böyle bir belgeleme çalışmasıyla Antalya'nın tarihi ve endüstriyel kimliğine sahip çıkılması, endüstriyel mirasımızın kent kimliği ve kültürü olarak gelecek kuşaklara kazandırılması amaçlanmaktadır. Aynı zamanda kullanımları durdurularak atıl kalan endüstri yapılarının koruma altına alınması için kamusal farkındalığın oluşturulması hedeflenmektedir.

1.1 Tezin Amacı ve Kapsamı

Endüstrileşme süreci içinde dikkat çeken ve son zamanlarda endüstri mirası olarak kabul edilen tarihin önemli tanıkları olan endüstri yapıları gelişen teknoloji ile birlikte kullanılmayarak terk edilmeye başlamıştır. Zamanında kent çeperlerinde yer alan endüstri yapıları kentlerin genişlemesiyle birlikte kent merkezlerinde izole kalmışlar ve bu nedenle atıl konuma düşmüşlerdir. Endüstri bölgelerinde, boşalan endüstri yapıları için, ihtiyaç duyulan kentsel mekân arayışlarıyla yeniden kullanım gereksinimi doğmuş ve yapılar 'dönüştürülmeye[1]' başlamıştır.

Dönüşüm aşamasında endüstri yapılarının mevcut haliyle korunarak yeni işlevin gerektirdiği özelliklere göre, mekânlar yeniden düzenlenebilmektedir. Endüstri yapılarının koruma ölçüsü ve endüstri yapılarına nasıl müdahale edileceği, yapının tarihi süreç içindeki endüstriyel ve mimari kimliği ile çözümlenebilmektedir. Bu

[1] reuse, adaptive reuse.

amaçla ekonomik ve çevresel değerlerden dolayı işlevini kaybeden endüstri yapılarının tarihsel ve kültürel önemlerinin tekrar yaşatılması sağlanmalıdır.

Avrupa'da ve Türkiye'de yeniden işlevlendirilen yapıların dönüşüm süreçlerinin incelenerek değerlendirilmesi, tezin ana omurgasını teşkil etmektedir. İngiltere, Almanya ve Fransa'da başlayan endüstrileşme süreci ile birlikte Avrupa ve Türkiye'nin bu devrim sürecinden nasıl etkilendiği, yaşanan gelişmelerle bu sürecin neresinde olduğu ele alınmıştır.

Tez kapsamında öncelikle endüstri ve endüstrileşme kavramları ile birlikte endüstri devrimi sürecinde yaşanan gelişmeler incelenmiştir. Endüstri mirası kavramı ve kapsamı irdelenmiş, koruma kavramının kuramsal temeli ile birlikte gelişimi ve değerlendirilme ölçütleri araştırılmıştır. Korunması gerekli yapıların dönüşümü aşamasında kabul gören ilke ve yöntemler ile birlikte endüstri mirası kavramı ile ilgili uluslarası örgütler ve çalışmaları hakkında bilgiler verilmiştir. Yapıların yeniden işlevlendirilme aşamasındaki müdahale şekilleri araştırılmış, farklı örnekler bu bağlamda incelenmiştir. Avrupa'da ve Türkiye'de bulunan endüstri yapılarının tarihi süreçteki gelişimi araştırılarak, günümüzdeki durumları ile karşılaştırma yapılmış ve yeniden kullanımı üzerine değerlendirmeler yapılmıştır.

Çalışmanın amacı, Antalya Pamuklu Dokuma Fabrikası özelinde ulusal ve uluslararası ortamlarda değişik ölçek ve nitelikteki endüstri yapılarında gerçekleşen dönüşümü mekânsal açıdan ele almak olmuştur. Ayrıca dönüşüm biçimlerini ve özelliklerini endüstri yapıları üzerinden okumak, yapıların dönüşüm sürecini ve türünü karşılaştırma yaparak incelemek çalışmanın önemli bir aşamasını oluşturmuştur.

Türkiye'de İstanbul, Kocaeli, İzmir, Eskişehir, Kayseri ve Antalya'da bulunan farklı işlevlerle kullanılmış olan yapılar ile bu yapıların dönüşüm süreçleri incelenmiştir. Ulusal ölçekte yeniden işlevlendirilen yapılarla ilgili çoğunlukta İstanbul'da dönüşümü gerçekleşen yapılar tercih edilmiştir. İstanbul'un endüstrileşme hareketlerinin yoğun olarak yaşandığı yer olması sonucunda çok sayıda endüstri yapısını barındırması bu tercihin önemli bir aşamasını oluşturmuştur. Cibali Tütün Fabrikası - Kadir Has Üniversitesi, Hasköy Tersanesi - Rahmi Koç Sanayi Müzesi, Silahtarağa Elektrik Fabrikası - Santral İstanbul, Kayseri Sümerbank Fabrikası- Abdullah Gül Üniversitesi, Seka Kâğıt Fabrikası – Sekapark gibi yeniden kullanılan

yapılar endüstriyel dönüşüm projeleri arasında incelenen uygulamalar arasında yer almıştır.

Uluslararası ölçekte seçilen yapılar için, dönüşüm örneklerinin çoğunlukla görüldüğü yoğun endüstriyel bölge ve yapılara sahip olan ülkeler tercih edilmiştir. Araştırma kapsamında yeniden işlevlendirilme kriteri altında Almanya Ruhr bölgesi ve endüstri yapıları, İngiltere'de Tate Modern Sanat Müzesi, İtalya ve Fransa'dan örnekler incelenmiştir. Bu aşamada endüstri yapılarının mimari mekân değişimi ve bu yapıların yeniden işlevlendirilmesi sonucu kazandırılan yeni mekânlar üzerinde durulmuş, çağdaş koruma yaklaşımı ile kente hizmet veren mekânlar olması gerekliliği vurgulanmıştır.

Son bölümde ise, endüstri miras kavramını belirleme kriterleriyle birlikte yeniden işlevlendirmenin genel kuralları ve yöntemleri ışığında Antalya Pamuklu Dokuma Fabrikası ve çevresinde bulunan yapıların 2015 yılında başlayan restorasyon çalışmaları incelenerek yeni işlevine yönelik gelecek uygulamalar araştırılmış, fabrika kompleksini kent ve kentli için kullanılabilir ve sürdürülebilir kılmak amacıyla uygun işlev önerileri geliştirilmeye çalışılmıştır.

1.2 Tezin Yöntemi

Korunması gerekli kültür mirasının bir parçası olan endüstri mirası yapılarının günümüz şartlarında yeniden değerlendirilmesi ile yeni işlev seçimini etkileyen faktörlerin araştırılması aşamasında, literatür çalışmalarının derlenmesi ve alan çalışması gibi iki yöntemin etkileşimli uygulanması tezin yöntemini oluşturmuştur.

Literatür çalışmasının ilk aşamasında Avrupa'da endüstrileşme sürecinde kurulan sanayi yapılarının tarihi süreçteki mimari gelişimi ile bu süreçte Türkiye'de başlayan endüstrileşme hareketleri incelenmiştir. Avrupa'da gelişen teknolojiyle birlikte değişen endüstriyel yapı ve yapım sistemlerini aktarmak tercih edilmiştir. Avrupa'da bulunan endüstri yapılarının korunması ve yeniden işlevlendirilmesinin temelini, kuramsal ve uygulamaya yönelik yapılan çalışmalarının derlenmesi oluşturmuştur.

Endüstri mirasına yönelik araştırma yöntemini oluşturan endüstri arkeolojisi kavramıyla ilgili, 20. yüzyılın son çeyreğinde teknolojik gelişmelerle birlikte yayın ve internet kanallarında zengin bir alt yapı oluşturulması, bu konuda çalışan örgütlerin çalışmalarına ulaşılabilirliği kolaylaştırmıştır. Bu şekilde endüstri yapılarının

korunması sürecinde konuyla ilgili uluslararası örgütlerin çalışma kapsamları ve süreçleri incelenmiştir.

Bulunduğu bölge, yapı tipi, korunmuşluk durumu, dönüşüm türü gibi kriterlerle birlikte kentsel, bölgesel ve yapı ölçeğinde örnekler seçilmiş ve yapıların dönüşüm süreçleri incelenerek karşılaştırma yapılmıştır. Ayrıca kuramsal altyapının oluşturulması aşamasında literatür taraması, arşiv ve dergi taraması yapılmıştır. Endüstri yapıları hakkında yazılan tezler incelenmiş, Cumhuriyet sonrası döneme ait örnekler için Mimarlık dergisi, Arkitekt dergisi vb. gibi süreli yayınlardan yararlanılmıştır. Seçilen endüstri yapılarının eski ve yeni fotoğrafları, özgün planları ve görünüşlerine ulaşılmaya çalışılmış, bu amaçla belediye arşivleri taranmıştır.

Antalya Pamuklu Dokuma fabrikası için, yerinde inceleme ve kişisel görüşmeler yapılmıştır. Yapılan araştırmalarda yapının mimarı hakkında bilgi bulunamamış, işlevsel olarak faaliyeti sonlandıktan sonra süreç içinde yıkılan yapılarla ilgili ise görsel birkaç belgeye ulaşılmıştır. Mevcut yapılarla ilgili edinilen yazılı ve görsel kaynaklar ile birlikte yapıların geçmiş ve günümüzdeki durumları karşılaştırılmıştır. Araştırma kapsamında elde edilen rölöveler ve ozalit taramaları bir arada değerlendirilerek rölöve çizimleri yeniden düzenlenmiştir. Yapıların günümüzdeki mevcut durumunun belgelenmesi açısından envanter fişleri hazırlanmıştır. Rölöve çizimleri ve envanter fişlerine ek olarak mevcut durumun görsel belgelerle de desteklenerek yapılan tüm çalışmaların endüstri kompleksi için ileride yapılacak çalışmalara altyapı oluşturması hedeflenmiştir.

2. TARİHİ SÜREÇTE ENDÜSTRİLEŞME

İnsanın yaşamını sürdürebilmesi için üretmesi ve hammaddeleri dönüştürmesi gerekmektedir. Üretim, insan emeğiyle somut ve soyut ürünlerin bütün olarak değerlendirilmesi, kişinin ihtiyacı için gerekli araçları temin etmesi sürecidir. Tarihi süreç içinde endüstri kavramı kültürel ve antropolojik kapsamından sıyrılıp günümüzdeki kapsamını edinmiştir. Bu süreç basit el aletlerinden, makineli fabrikaya kadar ulaşmıştır. Makineli üretime geçişle birlikte, endüstri terimi günümüzdeki anlamını ve kapsamını edinmiştir (Batur ve Batur, 1970, s.26-27).

Endüstri kavramı Türk Dil Kurumu'nda (2018), "Ham maddeleri işlemek, enerji kaynaklarını oluşturmak için kullanılan yöntemlerin ve araçların bütünü" şeklinde ifade edilmiştir (Url-1). Britannica Sözlüğü'nde ise tanım, "bir grup üretim teşebbüsü ya da organizasyonu tarafından mal, hizmet ya da gelir kaynağı üretimi sağlanması" olarak tanımlanmaktadır (Url-2). Endüstri, doğa-insan-ürün arasındaki ilişkiler biçimini içeren ve buna bağlı olarak çeşitlenen tarihsel ve toplumsal bir olay ve üretim tekniği olgusu şeklinde de ifade edilmektedir (Batur ve Batur, 1970 s.27).

Pek çok şekilde tanımlanan endüstrileşme kavramı ise, "üretimde makine, tezgâh vb. maddi üretim araçlarına gitgide daha fazla yer vermek olarak tanımlanmaktadır" (Araz vd.,1992, s.283). Endüstrileşme tanımı aynı zamanda, "Ekonomik yönüyle GSYİH'ye en büyük payı aktaran, en çok katma değer meydana getiren, teknoloji üreten, atıl kalmış küçük sanayi birimlerini harekete geçiren, daha istikrarlı ve güvenilir gelir sağlayan ekonomik faaliyetler bütünü" şeklinde yapılmıştır (Alp, 1981).

Endüstrileşme süreci, ilk çağlarda insanların kullandığı basit aletlerden, makineli üretime geçişle beraber devam eden ve 18. yüzyılın son zamanlarında İngiltere'de başlayan, Endüstri devrimi ile gelişen bir olgudur. Britannica Sözlüğü'nde endüstrileşme kavramı, endüstrinin egemen olduğu bir sosyo-ekonomik düzene geçme süreci olarak tanımlanmaktadır (Url-2).

Endüstrileşme süreci kırsal yerleşim yapısının değişmesine ve kentlerde hızlı nüfus artışına sebep olmuştur. Kentlerde artan nüfus artışıyla ekonomik büyüme hızlanmış, hayat standartları iyileşmeye başlamış ve buna bağlı olarak da hayat tarzları değişmiştir (Url-3). Endüstriyel yaşam tarzıyla birlikte toplumların ekonomik, sosyal, kültürel yapılarında köklü değişimler olmuştur.

2.1 Endüstri Devrimi ve Endüstrileşme Süreci

Endüstri devrimiyle birlikte başlayan yeni buluş ve düşüncelerin gelişimi, 18. yüzyılın ortalarından başlayarak 20. yüzyılın başına kadar devam etmiş ve üretim tekniğindeki niteliksel değişimler ile modern dünyada yer bulmuştur. İlk olarak İngiltere'de dokuma sektöründe başlayan endüstriyel gelişmeler Fransa, Almanya gibi Avrupa ülkeleri ile ABD' ye yayılmıştır. Endüstrileşme süreci teknolojik, ekonomik, siyasal, sosyal boyutlarıyla uzun süreçte devam etmiş ve aynı zamanda ekonomik kalkınma ve yaşam tarzını da etkilemiştir.

Endüstri devriminden önce ekonomik yapı tarım ve hayvancılığa bağlıyken, 1769 yılında patenti alınan Watt'ın buhar makinesinin keşfi ile başlayan Endüstri devrimi, insan gücüyle yapılan tarım ve toprağa dayalı ekonomiden, makineleşme ve seri üretimle yenilenen farklı bir ekonomik yapıya doğru geçişi sağlamıştır (Url-3). İnsan ve hayvan gücüne dayanan üretim şeklinden, makine gücünün baskın olduğu üretim şekline geçiş ile üretim modelinde ve miktarında da ciddi artış görülmüştür (Yenal, 1999). İlk aşamada gerçekleşen makineleşme çağı hemen arkasından makineleşmiş endüstrinin başlangıcı ile büyük fabrikaların inşasının gündeme gelmesini sağlamıştır.

Farklı evrelerde devam eden Endüstri devrimi birçok yenilik hareketinin ve modernliğin temeli olarak görülmüştür. Bu dönemde, İngiltere'deki dokuma tezgâhının mekanikleşmesi başlamış, ardından odunun yerine maden kömürünün ve buharın kullanılması ile makineleşmenin ve üretimin fabrikalara taşınması başlamıştır. Bu dönemde kömürün yanı sıra buharın enerji kaynağı olarak kullanılması makinelerin yaygınlaşmasını sağlamıştır. Bu şekilde makineler endüstrinin bir alanında faaliyet göstermeye başlayınca diğer alanlarda da etkisini göstermiş ve üretim tarzına egemen olmuştur. İlk olarak dokuma endüstrisinde üretime giren makineler ve makinelerin yapımı için demir endüstrisinin gelişimi endüstri devriminin temelini oluşturmuş ve eğirme makinesinin kullanımı başlamış artan teknik gelişmeler birlikte üretim için gerekli olan çırçır makinesinin icadı da gerçekleşmiştir (Url-3).

Bu süreçte 17. yüzyıldan başlayarak;

- 1698'de buhar motoru keşfedilmiştir.
- 1709 yılında Abraham Darby kok kömürünü elde etmiş ve bunu yüksek fırını işletmek üzere kulanılmıştır.

- 1712 yılında Thomas Newcomen ilk buhar motorunu tasarlamıştır. İlk Newcomen Buhar Motorları, Walloon Kömür Madenleri için İngiliz ustalar tarafından 1721 ve 1731'de yapılmıştır.
- 1733'te mekanik bükme tezgâhının, 1769'da Watt tarafından geliştirilmiş buharlı makinenin 1778'de de yeni bir dokuma tezgâhının keşfi yapılmıştır.
- 1745 yılında Leipzig'de Christian August Hausen elektrik akımının elektrostatik makine üzerindeki etkisini denemiştir.
- 1779 yılında Thomas Farnolls Pritchard'ın tasarladığı, Coalbrookdale yakınındaki Severn Nehri üzerinden geçen ve tamamı demir olan köprü, III. Abraham Darby ve Thomas Gregory tarafından inşa etmiştir.
- 1783'de ilk buharlı gemi yapılmış, aynı yıl buharla işleyen çekiç icat edilmiştir. Buharla işleyen çekiç, büyük demir fırınlarının ortaya çıkmasına yaramıştır.
- 1784 yılında Henry Cort dövme demir yapmak ve dökme demiri haddeden geçirmek için kumlu harç fırınını geliştirmiştir.
- 1785'de ilk buharlı dokuma fabrikası kurulmuştur.
- 1799-1800 yılları arasında Lieven Bauwens, buharla işleyen pamuk yün tarama ve pamuk fabrikalarını inşa etmiştir. Bu, mekanikleşmiş tekstil endüstrisinin geniş çaplı ve başarılı ilk kullanımı olmuştur" (Köksal,2005).

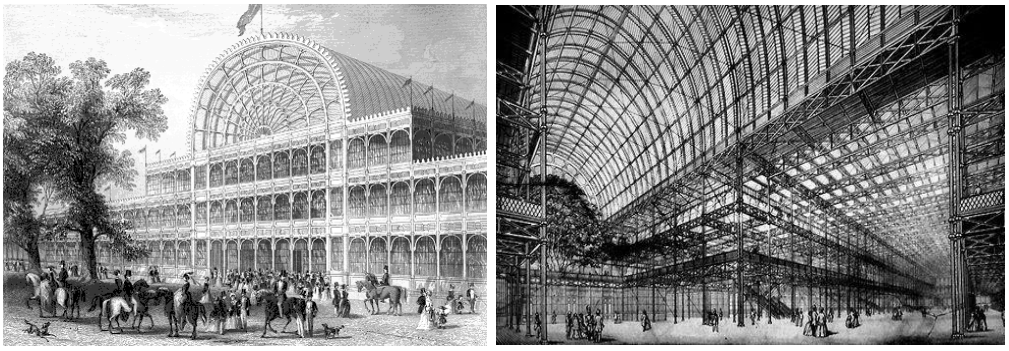
18. yy ortalarından itibaren yaşanan teknolojik gelişmelerle, tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş yaygınlaşmıştır. Buna bağlı olarak kentlerde artan fabrika sayıları ile fabrika çevrelerinde artan konut sayıları, kentin fiziksel ve sosyal yapısını etkilemiş, yeni yapılaşmaların doğmasına neden olmuştur (Nart, 2015).

Endüstri devriminde buhar ve kömür ile birlikte demirin de enerji üretiminde kaynak ve hammadde olarak kullanılmasıyla birlikte demiryolunun da gelişimini hızlandırmıştır. Bunun sonucunda makinelerle üretimin hızlanması, ürünlerin çeşitlenmesine ve lokomotiflerle uzak yerlere taşınmasına kolaylık sağlamıştır. 19. yüzyılın ilk yarısında endüstriyel üretimin temelini oluşturan buluşlar, üretim şeklinin ve sosyo-ekonomik yapının değişmesini de sağlamıştır (Url-3). Bu dönemde elektriğin keşfi ile birlikte, döküm, demir-çelik sanayinde önemli gelişmeler yaşanmıştır. Aynı zamanda inşaat alanındaki teknik gelişmeler ile modern mimarlığın da gelişim sürecini gözlemlemek mümkün olmuştur. Endüstri devrimini takip eden ve modern mimarlığın kendini gösterdiği zamanda hızlanan ekonomik gelişmeler, üretimi etkileyerek yapı tiplerinin farklılaşmasına ve bununla birlikte farklı mekân ve biçimlerin ortaya

çıkmasına yol açmıştır. 19. yüzyılda üretim sürecinde farklı yapı malzemeleri ile yapım yöntemlerinin kullanılması bu süreci etkilemiştir (Url-4).

19.yüzyıl ortalarına doğru üretim de makineleşme yöntemine geçişle birlikte geniş mekânlara ihtiyaç duyulmuş ve büyük ve birbirine bağlı makineler için gerekli olan daha geniş açıklıklı endüstri yapılarının gelişimi için önemli bir buluş olmuştur. Bu aşamada yeni yapı türü olarak karşımıza çıkan fabrika yapılarında, yeni yapı malzemeleri uygulama alanı bulmuştur. Fabrika yapılarının ilk tarihlerinde dış duvarlar taşıyıcı olarak düşünülmüş, iç sistem ise çelik kiriş ve kolonlarla kendi içinde ele alınmıştır. Yapı malzemesi olarak çeliğin kullanımı ön plana geçmeye başlamıştır (Benevole, 1981, s.33-65).

1851 yılında Londra'da yapılarak İngiltere'yi temsil eden ve Joseph Paxton tarafından tasarlanan (Şekil 2.1) Kristal Saray (Crystal Palace), cam ve çeliğin yapı malzemesi olarak ilk kez bir arada kullanılması ve bu şekilde gelişen teknolojinin kullanılarak yapıldığı bir yapı olması açısından büyük önem taşımaktadır. (Url-4). Yapı, strüktürel açıdan döneminin alışılmadık bir yapım tarzıyla yepyeni bir mekân anlayışının doğmasını sağlamıştır (Benevole, 1981, s.133-163).

Şekil 2.1 : Joseph Paxton tarafından tasarlanan Kristal Saray'dan görünümler (Url-5).

Bu şekilde 19. yüzyılda çeliğin yapı malzemesi olarak kulanımı ve son dönemlerinde yeni bir inşaat sistemi olan betonarmenin hızla gelişmesiyle birlikte taş, tuğla, ahşap gibi masif, geçirgen olmayan, durağan ifadelere sahip malzemeler yerini beton, çelik, cam gibi yeni malzemelere bırakmıştır (Öter, 1996; Meiss 1990; Engin, 2009). Bu süreç içerisinde buhar devri, çelik devrini açmış ardından elektiriğin keşfi ile yeni teknolojiler bulunmuştur.

20. yüzyılda insan gücü yerini makine gücüne bırakmış ve bu üretim şekli ile çalışan insan sayısı azalırken, kavram olarak endüstri yapısı biçimi de etkilenmiş ve

değişmiştir (Tekeli,2001). Endüstri yapıları yeni tekniklerin mimariye uygulanmasında en önemli alanlardan biri olmuştur. Endüstri yapılarının fonksiyonel bütün amaçlarını gerçekleştirmekle beraber aslında onunla beraber yaşayacak insana da hizmet etmesi gerektiği gözden uzak tutulmamalı; içinde çalışacak, yaşayacak insanın tüm gereksinimlerini karşılayacak fiziki çevrenin oluşturulması aynı önemle ele alınmalıdır (Tekeli ve Sisa, 1970, s.61-79).

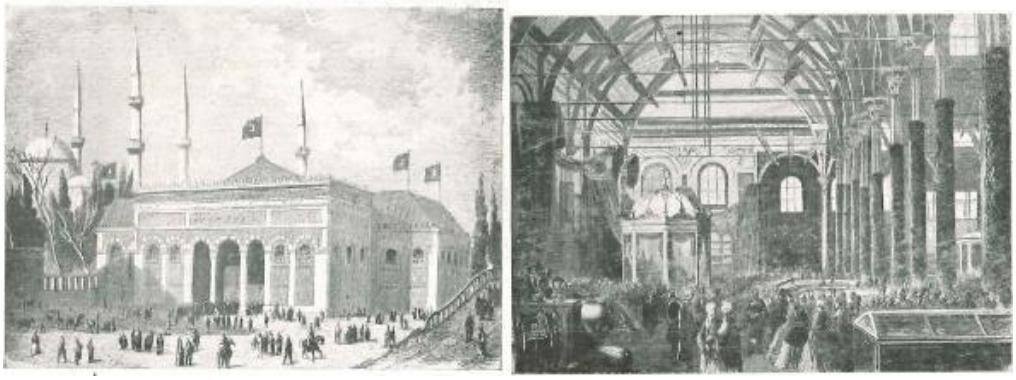
Avrupa ülkelerin de görülen endüstrileşme süreci Türkiye'de ilk olarak Osmanlı dönemindeki sanayi hamleleri ile başlamıştır (Tekeli, 1971, s.4). Bu dönemde endüstrileşme hareketlerinin en sık yaşandığı yer, devlet otoritesinin merkezi konumunda olan İstanbul ile yakın çevresi olmuştur (Ahunbay ve Köksal, 2006). İstanbul'da 17. yüzyıl başlarına kadar devlet ve kamunun ihtiyacı olan maddelerin üretimi çoğunlukla zanaatkârlar ve loncalarla şekillenen ve "Kârhane" olarak adlandırılan küçük işletmeler tarafından karşılanmıştır. Bu işletmelerde yapılan üretim, genellikle el ya da basit aletlerle gerçekleştirilmiştir (Mantran, 1990). "İstanbul'da temelleri 15. yüzyılda atılan Tersane-i Amire ile 16. yüzyılda atılan Tophane-i Amire ve 18. yüzyılda inşa edilen Azadlı Baruthanesi bu dönemde görülen önemli endüstri tesisleridir. Endüstrileşme girişimlerini 19. yüzyılda iki ayrı aşamada kurulan fabrikalar izlemiştir" (Pamuk, 1997).

Endüstrileşme sürecinde ordu ve sarayın ihtiyacını karşılayan dokuma ve deri endüstrisiyle birlikte savaş endüstrisi de gelişerek bu sürece katılmıştır. Özellikle II. Mahmut döneminde artan bu girişimler ile birlikte hazineye ait olan fabrikalar kurulmuştur (Toprak, 1985, s.1341). 19. yüzyılda devlet tarafından kurulan ve 'Fabrika-ı Hümayun' olarak adlandırılan endüstri tesisleri ile birlikte bu süreçteki dönüm noktası, yenileşme hareketleriyle beraber batılı endüstriyel üretim tarzının esas alındığı 19. yüzyıl ve sonraki dönemi olmuştur (Bozdemir, 2011).

1830-1840'larda devlet tarafından ihtiyaçların karşılanması amacıyla son teknlojiyle kullanılan makinelerin üretiminin yapıldığı fabikalar bu tarz üretimin ilkleri arasında yer almıştır. Yedikule'den başlayarak Küçükçekmece'ye devam eden alanda kurulmuş olan dokuma fabrikaları ile Feshane-i Âmire ve demir dökümhâneleri İstanbul ve çevresinde yer almış önemli fabrikalar arasında sayılmaktadır (Clark, 1992).

1863 yılında üreticileri bir araya getirmek, üretim sıkıntılarını belirlemek ve üretilen mal çeşitlerini tespit etmek amacıyla açılan ve ilk büyük uluslararası sergi olan Sergi-

i Umumi-i Osmani (Uluslararası Osmanlı Sergisi) düzenlenmiştir (Şekil 2.2). Sultanahmet'te hazırlanan pavyonlarda tarım, dokuma, deri ve cam gibi geleneksel endüstri ürünlerine yer verilmiş ve açılan sergiye halkın büyük ilgisi olmuştur (Küçükerman, 1988a). 1864 yılında ise, sanayinin gelişmesi amacıyla Islah-ı Sanayi Komisyonu kurulmuştur (Doğan, 2013, s.511-550).

Şekil 2.2 : Sultan Ahmet meydanında 1863 yılından açılan Osmanlı Sergisi, (Url-6).

1880'lerden sonra gerçekleşen ikinci aşamada ise, kısmen yerli ya da yabancı sermayeyle desteklenen fabrikalar yer almıştır (Pamuk, 1997). Osmanlı fabrikalarının %75'i gibi büyük bir kısmı bu dönemde kurulmuştur (Ökçün, 1997).

Kentte ulaşım ağının varlığıyla birlikte hammadde veya bitmiş ürünün taşınması, özellikle Osmanlı İmparatorluğu döneminde İstanbul 'un endüstrinin merkezi haline gelmesini sağlamıştır. İşgücü, yabancı sermaye ve teknolojisi ile kurulan fabrikaların sayısı ve türü 1850 yılından itibaren fark edilir biçimde artmış ve 20. yüzyılın başlarına gelindiğinde Osmanlı İmparatorluğu topraklarındaki endüstri işletmelerinin büyük bir bölümü İstanbul'da kurulmuştur (Ökçün, 1997).

19. yy ve öncesine ait dönemde endüstrileşmenin yoğun olarak yaşandığı başkent İstanbul'da fabrikaların konumsal özelliklerinde;

- Boğaz ve Haliç kıyılarında olduğu gibi su ya da deniz kenarında olma,
- Haliç toprakları, Göksu Deresi civarı gibi işlenebilir topraklara sahip olma,
- Tersaneler gibi korunaklı olma,
- Yedikule Gazhanesi, Küçükçekmece Kibrit Fabrikası gibi demiryolu bağlantısının bulunması,

- Beylerbeyi Sarayı ve Dolmabahçe Sarayı'na hizmet eden Kuzguncuk ve Dolmabahçe Gazhanesi gibi hizmet edeceği yere yakınlık gibi özellikler etkili olmuştur (Ahunbay ve Köksal, 2006).

İstanbul'da ulaşım kolaylığı nedeniyle hammaddenin sağlanması ve mamul maddenin dağıtımında özellikle kıyılar tercih edilmiştir. Bu dönemde sürekli gemi sevkiyatına ihtiyaç duyan sanayi yapıları Haliç kıyısına yerleştirilirken, mal ikmaline çok fazla ihtiyaç duymayan askeriyeye ait bazı tesisler ise, saraya yakın yerlere yerleştirilmişlerdir (Kıraç, 2001).

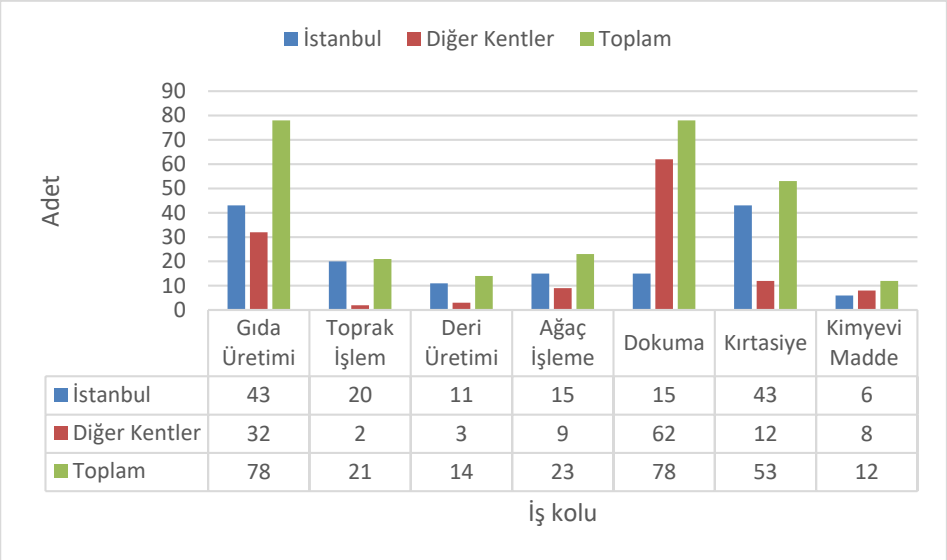
18. ve 19. yüzyıllarda endüstri yapılarının sayısında ciddi bir artış yaşanmıştır. İstanbul'da ise;

- Şirket-i Hayriye (1703),
- Darphane-i Amire (1727),
- Beykoz Deri ve Kundura Fabrikası (1810),
- Feshane-i Amire (1833),
- Unkapanı Un Fabrikası (1870),
- Cibali Tütün Fabrikası (1884),
- Kasımpaşa Un Fabrikası (1886),
- Hasanpaşa Gazhanesi (1891),
- Yıldız Çini Fabrikası (1893), bu dönemde inşa edilen endüstri tesislerinden birkaçı olmuştur.

19. yüzyılda İstanbul dışında taşrada Konya, Kayseri ve Üsküp'te güherçile imalathanesi, İncirliada'da kükürt fabrikası, İzmit ve İslimye'de çuha, Bursa'da ipek, Hereke'de kumaş fabrikaları yer almıştır (Küçükerman, 1988a).

Mevcut sanayi; gıda, toprak, deri, ağaç, dokuma, kırtasiye, kimya ve madeni imalât olmak üzere 8 gruba, her grup da kendi içinde çeşitli şubelere ayrılmıştır. Buna göre 282 sanayi kuruluşunun 155'i, yani %55'i, İstanbul ve yakın çevresinde konumlanmıştır (Çizelge 2.1). İstanbul'u %22'lik oran ile İzmir izlemektedir. Ülkede sayıma giren tüm iş yerlerinin %27.7'sini gıda sanayi, %27.7'sini dokuma, %19.6'sını kırtasiye, %4.6'sını deri sanayi oluşturmaktadır (Ökçün, 1997).

Çizelge 2.1 : 1915'te Osmanlı Devleti'ndeki sanayi tesislerinin bölgelere göre dağılımı (Ökçün, 1997, s.13).

	Gıda Üretimi	Toprak İşlem	Deri Üretimi	Ağaç İşleme	Dokuma	Kırtasiye	Kimyevi Madde
İstanbul	43	20	11	15	15	43	6
Diğer Kentler	32	2	3	9	62	12	8
Toplam	78	21	14	23	78	53	12

20. yüzyılın başlarında, İstanbul'da sekiz iş koluna (enerji, gıda, giyim ve dokuma, deri, maden, toprak, ağaç ve kimya sanayi) ait, 33 adedi Anadolu yakasında, 222 adedi Avrupa yakasında ve biri Büyükada'da olmak üzere toplamda 256 adet endüstri tesisi bulunmaktadır (Köksal, 2005). Bu dönemde İstanbul'da aktif olarak üretimde olan endüstri yapıları;

- Gazhaneler; Dolmabahçe (1854), Hasanpaşa (1891), Yedikule (1880) ve Nakkaştepe (1864),
- Elektrik fabrikaları; Silahtarağa (1913), Üsküdar (20.yy başı),
- Un fabrikaları; Unkapanı (1866), Paşalimanı (1863),
- Dokuma ve tekstil fabrikaları; Feshane (1833), Hereke (1845), Beykoz (19.yy başı), Bakırköy (1850),
- Baruthaneler; Bakırköy (18.yy başı) ve Azadlı (1794),
- Cibali Tütün ve Sigara Fabrikası (1884),
- Bomonti Bira Fabrikası (1902), Paşabahçe İspirto ve İçki Fabrikası (1923),
- Beykoz Deri ve Kundura Fabrikası (19.yy),
- Küçükçekmece Kibrit Fabrikası (1888-1897),
- Tersane-i Âmire (Haliç, Camialtı ve Taşkızak) (15. ve 19.yy), Tophane-i Âmire (18.yy), Lengerhane (18.yy), Şirket-i Hayriye Tersanesi (1861),
- Darphane-i Âmire (18.yy sonu),

- Sütlüce Tuğla Fabrikası (1882), Yıldız Porselen ve Çini Fabrikası (1893-1894), Paşabahçe Tuğla ve Kiremit Fabrikası (1910) ve Paşabahçe Şişe Cam Fabrikası (1934)'dır (Köksal ve Ahunbay, 2006).

Türkiye'de sanayinin dağılışına bakıldığı zaman, İstanbul'un ülke sanayisinin toplandığı en önemli merkez durumunda olduğu görülmektedir. Bunun en önemli sebepleri arasında İstanbul'un büyük nüfus kitlelerini barındırması ve bu nedenle büyük bir tüketim merkezi olması aynı zamanda yoğun göçler sebebiyle işgücü ihtiyacının karşılanması olmuştur. Ayrıca düzenli ulaşım bağlantılarına sahip olması ve böylece hammadde ve mamul madde akışının rahatlıkla kontrol ediliyor olması sonucunda büyük sermaye sahiplerinin bu kentte toplanmasını sağlamıştır. İstanbul'da Haliç kenarında yer alan sanayi tesisleri zamanla Zeytinburnu, Bakırköy, daha sonra İkitelli, Sefaköy, Halkalı, buradan Kartal, Pendik, Tuzla hattı boyunca İzmit Körfezi kıyılarına doğru yayılarak İzmit ve çevresinde oluşan sanayi ile birleşmiştir. Bu biçimde İzmit Körfezi kuzey kıyısı boyunca gelişen sanayi İstanbul ile birleşirken, Adapazarı ovasına da uzanmıştır (Ertin, 1998, s.165-167).

Bununla birlikte ülke sanayisinin coğrafi dağılışı incelendiğinde, ilk olarak tüm bu verilerle birlikte sanayinin %60'nın Marmara bölgesinde toplandığı söylenebilmektedir. Aynı zamanda, Marmara bölgesinde İstanbul ve İzmit dışında ikinci büyük sanayi alanı Bursa olmuş ve bu bölgede dokuma ve gıda sanayi gelişmiştir. Ayrıca bu bölgenin Trakya kesiminde Alpullu, Edirne, Çorlu ve Tekirdağ çevrelerinde de sanayi kuruluşları yer almıştır. Marmara bölgesinden sonra Ege Bölgesi'nde İzmir, İstanbul'dan sonraki en büyük sanayi alanı olmuş ve bu bölgede dokuma, gıda gibi sanayi kuruluşları yer almıştır. Petrol rafinerisi nedeniyle Aliağa, yağ sanayinin geliştiği Ayvalık ve Edremit, şeker sanayinin geliştiği Afyon, Kütahya ve Uşak, azot fabrikası ve seramik fabrikasının yer aldığı Kütahya, pamuklu dokuma sanayinin gelişme gösterdiği Aydın, Nazilli, Denizli ve Uşak gibi illerde de sanayileşme faaliyetleri görülmektedir (Ertin, 1998, s.165-167).

Sanayinin yoğunlaştığı diğer bir alan olan Batı Karadeniz bölümünde Zonguldak'taki maden kömürü, Karabük ve Ereğli demirçelik fabrikaları ile bu bölgede şeker, orman ürünleri, sigara, çimento ve ateş tuğlası fabrikaları vardır. Türkiye'nin başlıca sanayi alanlarından biri olan Çukurova bölgesinde, Adana'da yer alan çeşitli sanayi kolları dışında, Mersin petrol rafinerisi, İskenderun'da demir-çelik fabrikaları, Antalya'da

ferro-krom fabrikası bulunmaktadır. İç Anadolu bölgesinde Eskişehir, Kayseri, Sivas, Konya, Kırıkkale, Ereğli ve Ankara gibi merkezlerde endüstri kuruluşları yer almıştır. Güneydoğu Anadolu bölgesinde Gaziantep ve Diyarbakır'da çimento, gıda, dokuma, madeni eşya ve tarım aletleri sanayisi yer almış gelişmiştir. Doğu Anadolu bölgesinde ise pamuklu dokuma, şeker, çimento, gıda ve tütün işletmeleri dikkat çekmektedir (Ertin, 1998, s.165-167).

3. ENDÜSTRİ MİRASININ KORUNMASI VE İŞLEVSEL DÖNÜŞÜMÜ

Endüstri mirasının korunması, dönüşümü ve geleceğe aktarılması konusu, bu yapıların tarihini ve yeniden kullanım olanaklarını araştırmaya ve kentsel mekanizmalar ile gündelik hayatımızdaki etkisini anlayabilmeye olanak sağlamaktadır. Kullanılmayarak terk edilmeye bırakılmış birçok endüstri yapısının tekrar kent dokusuna ve kamusal alana kazandırılması endüstri yapı ve yerleşkelerinin yeni bir kullanıma dönüşümleri ile gerçekleşmektedir. Venedik Tüzüğü (1964)'nin beşinci maddesinde miras yapılarının korunması "Anıtların korunması her zaman onları herhangi bir yararlı toplumsal amaç için kullanmakla kolaylaştırılabilir" şeklinde tanımlanmaktadır (Venedik Tüzüğü, 1964 Madde 5).

Endüstri yapıları üzerindeki tarihi katmanlaşmayı ele alan endüstri arkeolojisi kavramı koruma sürecinde, endüstri mirası bilincinin oluşmasına, dönüşüm süreçlerinin nedenlerinin ve gerekliliklerinin tartışılmasına ve farklı yaklaşımların gelişmesine katkı sağlamıştır. Ulusal ve uluslararası ölçekte endüstri arkeolojisine bakış ile birlikte özellikle yeniden işlevlendirme üzerine yapılan çalışmalar bu konuya olan dikkati arttırmıştır.

Bu bölümde endüstri mirası ile endüstri arkeolojisi ve koruma kavramlarının tanımları yapılmıştır. Endüstri mirasına yönelik koruma yaklaşımları ile bu konuda kurulan ulusal ve uluslararası örgütlerin çalışmaları incelenmiştir. Ayrıca endüstri mirasının dönüştürülmesi dönüşüm kavramı ve yöntemleri ile birlikte ifade edilmiştir.

3.1 Endüstri Mirası Kavramının Ortaya Çıkışı ve Bugünü

Endüstri mirası kavramı, 20. yüzyılın ikinci yarısında, yeni teknolojiler karşısında işlevini yitiren, zamanla kullanışsız hale gelen, bu nedenle unutulmaya terk edilmiş olan endüstri yapıları üzerindeki tartışmalar sonucu ortaya çıkmıştır. Endüstrileşmiş ülkelerde "endüstri mirası" kavramı hızla gelişmiş ve miras kapsamına nelerin alınacağı konusu üzerine tartışılmış, içeriği de zamanla genişletilmiştir. Bu süreçte endüstri miras kapsamına alınacak araç-gereç ve donanımlar ile yapıların niteliğinin ne olacağı konusu bu kavramın çelişki ile doğmasına neden olmuştur. Bunun nedeni, endüstri mirası kavramının ortaya çıkışına kadar olan zaman içerisinde miras kapsamına alınan değerlerin endüstri öncesi ya da dışı olup, değerlerin belirlenmesinde

estetik kaygıların ön planda yer alması olmuştur. Endüstri mirası kavramının ortaya çıkışı ile beraber endüstriyel kültür ve endüstri mirasına bağlı nesnelerini idealleştirme ihtiyacı hissetmiştir (Alfrey ve Putnam, 1992; Nart, 2015). Bu bağlamda endüstri mirası tanımı ve endüstri mirasının neleri kapsamına aldığına yönelik çeşitli görüşler ortaya çıkmıştır.

Endüstri yapılarının araştırılması ve belgelenmesi şeklinde tanımlanan endüstri arkeolojisi kapsamında değerlendirilmeye alınan yapılar endüstri anıtları, koruma altına alınan yapı, yapı grubu ya da alanın bütün olarak değerlendirilmesi durumu ise endüstri siti olarak tanımlanmıştır. Günümüzde "endüstri mirası", tarihsel niteliğe sahip endüstri yapı ve alanları ile bu yapılarla ilişkili olan her öğeyi, "endüstri arkeolojisi" ise yapı ya da yapı kalıntılarını araştırma, belgeleme çalışmalarıyla bu süreçte izlenen yöntemi anlatmak için kullanılmaktadır (Saner, 2012, s.53-66).

"Endüstri Arkeolojisi" terimini ilk kez filolog Michael Rix'in 1955 yılında "Amateur Historian" dergisinde Endüstri devrimi sürecindeki çalışmalarını anlatan, "Endüstri Arkeolojisi[2]" başlıklı yazısında kullanılmıştır (Trinder, 1981, s.10-12). Rix 20 yıl sonra bu kavramın ilk tanımını "kayıt altına alma, seçilmiş durumlarda koruma, erken endüstri faaliyetinin siteleri ve yapılarını, özellikle de endüstri devriminin anıtlarını, değerlendirme" olarak yapmıştır (Kılınç, 2009, s.50-51).

Endüstri kalıntılarının kültürel miras olarak nitelendirilmesi, 19. yüzyıl sonunda yaşamış Avusturyalı sanat tarihçisi Alois Riegl'in önerdiği değerler sistemi çerçevesinde de ele alınmaktadır. Endüstri kalıntılarının sanat değeri Riegl'in ortaya attığı "göreceli sanat değeri" yani makine estetiği çerçevesindeki değerinden ve "kişinin çevre algısı/ilişkisinde değişimlere yol açmalarından" kaynaklandığı belirtilmiştir (Cengizkan, 2002, s.40).

Kültürel miras kapsamına alınan endüstri miras yapılarının sanatsal değerinin farkında olunmuş ve kişilerin çevre algısında etkisini göstermiş ve makineler ve makine benzeri mekânlar, modern insana tanıdık gelmiştir. Reyner Banham'ın "Yüceltilmiş Makine Çağı[3]" olarak ifade ettiği bu dönemde, yine Banham'ın endüstri yapılarının sanatsal değerinde karşılık bulan "fabrika estetiği" kavramı, aynı zamanda endüstri yapılarının

[2] Industrial Archaeology.
[3] Exalted Machine Age.

mekanik üretim süreciyle belirlenen mekânsal oluşumun niteliği anlamına da gelmektedir (Cengizkan, 2002, s.40).

Ahunbay'a göre endüstri mirası ve endüstri arkeolojisi yanında endüstri arkeolojisi siti ise, endüstri devriminin önemli kalıntılarını barındıran alanlar olarak değerlendirilir (Ahunbay, 1996).

Endüstri arkeolojisi üzerine çalışan Angus Buchanan endüstriyel mirasın kapsamını şöyle tanımlamaktadır: "Bu kapsam içerisinde yer alan endüstriyel anıt, modası geçmiş bir zamana ait endüstri veya ulaşım sisteminin kalıntısı olarak tanımlanabilir. Buradaki modası geçmiş deyimi, tarih öncesi çağa ait bir maden ocağından, günümüzde üretilmiş ancak artık kullanılmayan uçak ya da bilgisayara kadar geniş bir alanı kapsamaktadır "(Buchanan, 1977, s.20).

Endüstri mirası kapsamındaki kaynaklar; taşınır ve taşınmaz kültür varlıkları olarak nitelendirilen obje ve yapılarla, endüstriyel peyzajlar gibi tipolojik olarak çok farklı ögelerden oluşmaktadır. Taşınır kültür varlıkları, üretim amacıyla kullanılan (su çarkları, buhar makineleri gibi) aletler ve makinelerdir. Taşınmaz kültür varlıkları ise endüstriyel süreç sonucunda çıkan yapılardır. Dönemin teknolojisini anlatan bu yapıların çevreleri ve bulundukları alanlar ise endüstriyel peyzaj olarak ifade edilmiştir (Cristian, 1987; Kıraç,2001).

Üretimin yapıldığı yapılar endüstri mirası kapsamında iken, daha sonraları bu kapsam genişleyerek yapıların çevrelerini de içine almıştır. Endüstri mirası kavramı, bu tanımlardan yola çıkılarak en basit el aletlerinden, endüstriyel bölgelere kadar genişleyen fiziksel elemanları içeren genel bir kavram haline gelmiştir (Cengizkan, 2002).

3.2 Koruma kavramı

Sosyal, kültürel ve teknolojik gelişmelerin getirdiği sonuçlarla birlikte yapıların sürdürebilir olması için önlem alınmaması halinde, bu değişimlere ayak uyduramayan unutularak koruma altına alınmayan yapılar yıpranma tehdidi altında kalmışlardır. Toplumsal bellekte yer almış, kültürel kimliğin ve mirasın devamlılığını sağlayan bu yapılar yaşanan değişim sürecinden etkilenmekte ve dönüşüm yaşabilmektedir. Bu değişim ve dönüşüm aşamasında yapının kültürel değerlerinin korunarak sürekliliğinin sağlanmasını hedeflenmelidir. Sözen değişim sürecini şu şekilde ifade etmektedir:

“Koruma, toplumun geçmişteki toplumsal ve ekonomik koşullarını, kültür değerlerini yansıtan fiziksel yapının günümüzün değişen toplumsal ve ekonomik koşulları altında yok olmasına engel olmak, çağdaş toplumda çağdaş gelişmelerle bütünleştirerek yaşamasını sağlamaktır” (Sözen 1990). Alfrey ve Putnam (1992) aynı şekilde, koruma kavramını kültürel değerlerin güvenceye altına alınması olarak tanımlamaktadır.

Koruma sürecinde üç çeşit değerden söz edilmiş ve “koruma kararı bir yapı veya yapı kümelerinin tarihi belge niteliği, eskilik özelliği, estetik değer” gibi kriterlere bağlı olduğu belirtilmiştir (Kuban, 1970). Riegl (1998) koruma sürecindeki diğer bir ölçütün kullanım değeri olduğunu ifade etmesiyle birlikte koruma kavramının da, bir zamanlar varolmuş, tekrar varolamaz, gelişim zincirinde yeri doldurulamaz ve yerinden kaldırılamaz halkayı temsil ettiğinden bahsetmektedir (Riegl, 1998, s.621-651). Alfrey ve Putnam’a göre (1992), yok olma tehlikesi altında bir tepkiyle gündeme gelen koruma kavramıyla ilgili henüz tutarlı bir ölçütler dizisinin olmadığından bahsetmektedir.

Tekeli’ye göre (1988) "koruma kavramı temelde değişmeye karşı çıkmayı, onu yadsımayı içermektedir, ama gerçekte bu olanaksızdır. Burada sözü edilen sadece değişme ile korumanın nasıl bağdaştırılabileceği" konusudur. Buna karşılık Bektaş (2001) koruma kavramını, kültürü yaşayabilmenin, onu yaşatabilmenin, çağdaşını varetmekle mümkün olduğunu ve bu aşamada önemli olanın geçmişin, bugünün ve geleceğin ilişkilerinin sağlıklı, canlı bir şekilde ilişkilendirilmesi ve yeni üretimlere açık olmasıyla mümküm olabileceğini ifade etmektedir. Bu amaçla geçmişin var olanın dondurulmasıyla bu süreci çağın insanı için yaşanmaz duruma getirmek yerine tarihsel sürecin doğru ilişkilendirilmesiyle koruma süreci doğru tanımlanabilmektedir (Bektaş, 2001).

3.2.1 Endüstri Mirasına Yönelik Koruma Yaklaşımları

Venedik Tüzüğünün genişletilmiş anıt kavramı, 1976’da UNESCO tarafından daha farklı bir terminoloji ile belirtilerek kültürel geleneklerle ilgili maddi varlıkları içermek üzere ‘kültürel varlık’ (cultural property) deyimi ortaya atılmıştır. 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasasında “kültür varlığı olarak tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili olan veya sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya sualtındaki bulunan bütün taşınır ve taşınmaz varlıklar olarak açıklanmştır.

Koruma kavramı; taşınmaz kültür varlıklarında bakım, onarım, muhafaza, restorasyon ve fonksiyon değiştirme işlemleri ile taşınır kültür varlıklarında ise bakım, onarım, muhafaza, ve restorasyon işleri" olarak tanımlanmaktadır (Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Mevzuatı, 1990).

Korumanın birinci adımlarından olan kültür varlıklarının tanımlanması ile koruma kavramı kapsamında, nelerin korunacağı ve neden korunacağı ile 'koruma değeri' tanımlanmış ve belirlenen kriterler ile yapılar koruma altına alınmış olacaktır.

3.2.2 Endüstri Mirasını Koruma Yöntemleri ve Değerlendirilme Ölçütleri

İngiltere'de endüstrileşme süreci ile başlayan endüstri miras kavramı beraberinde kuramsal koruma çabalarını da başlatmış ve bu süreç Avrupa'dan tüm dünyaya yayılmıştır. Bu aşamada bölgesel ölçekte yapılan ilk çalışmalar, İngiliz Arkeoloji Kurulu'nca "Endüstri Anıtlarının Ulusal Kayıtları" (National Record of Industrial Monuments) adı altında yapılmıştır. 1963 yılında da Endüstriyel Anıtları İnceleme Kurulu kurulmuştur (Buchanan, 1977).

1973 yılında ilk uluslararası endüstri arkeolojisi kongresi Ironbridge'de yapılmıştır (Köksal, 2000, s.68). Almanya ve Amerika erken endüstrileşen ülkeler olarak endüstri kalıntılarını miras olarak değerlendirmiştir. Fransa'da 1983 yılından itibaren endüstri kalıntıları miras kapsamında değerlendirip kayıt edilmeye başlanmıştır. 1986 yılında Hollanda'da ulusal ölçekte bilgi toplama merkezi kurulmuş ve 1850-1945 aralığındaki yıllar üzerinde daha fazla durulmuştur. Belçika'daki çalışmalar da su ve yel değirmenleri üzerine yoğunlaşmıştır. İskandinav ülkelerinde araştırmaları düzenleyen kurumlar kurulmuştur. Doğu Avrupa ülkelerinde ise, 1970'lerden itibaren bu kavram yaygınlaşmıştır (Kıraç, 2001, s.78).

Endüstrileşme süreci her ülkede farklı biçimde yaşanmış bu durumda ülkelerin miras yapılarında değişik değerlendirme anlayışlarına, kriterlerine ve yöntemlerine sahip olmalarını da etkilemiştir. Bu durum ülkelerin endüstri mirasını değerlendirme biçimlerini belirlemiştir. Ülkelerdeki bu farklılıkla birlikte kabul edilmiş olan endüstri mirası tanımlarının mevcut olmasının yanında, bu tanımlar temelde referans alınmış endüstri miras kavramına yönelik koruma ölçütlerinin içeriğinin de geliştirilmesine olanak sağlanmıştır (Yazıcı, 2015).

Endüstri yapılarının korunması, “araştırma, belgeleme, restitüsyon”, “koruma kararlarının alınması”, “restorasyon”, “yeniden işlevlendirme”, "kullanım” olmak üzere beş aşamada gerçekleşmektedir (Köksal 2006). Bu aşamalarla birlikte endüstri anıtının bölgesel ve ulusal ölçekte değerinin saptanmasından sonra en önemli aşama koruma sürecinde söz konusu yapının ona uygun kriterlerde korunmasına da olanak sağlayabilmektir. Bir endüstri mirasının korunmasına yönelik geliştirilen yöntemler 4 başlık altında toplanabilmaktedir (Küreli, 2013).

Köksal (2005), yapının içinde bulunduğu koşullara göre uygulanan koruma ilkelerini şu şekilde sıralamaktadır;

1. Yapıya herhangi bir müdahale yapılmadan ya da minumum müdahale ile yeni bir işlev vermeden olduğu gibi koruma.

2. Yapıda uygulanan çok az değişimlerle yapının özgün işlevine yakın bir işlevle yeniden kullanılması şeklinde koruma.

3. Yapının özgün donanımının mevcut olan ve çok fazla müdahale görmeyerek endüstriyel kimliği hakkında yeterli teknik bilgiyi verecek düzeyde olan yapılara müze işlevi vererek koruma.

4. Kulanılmayarak atıl kalan yapıların tekrar yaşatılmasını sağlamak ve ömrünü uzatmak amacıyla yapıyı yeniden işlevlendirerek koruma (Köksal, 2005).

Köksal (2005) endüstri mirasına yönelik koruma sorunlarını; koruma kararlarındaki eksiklikler ve koruma sürecine bakış ile ekonomik nedenler, bu konuda gerekli olan bilimsel çalışmaların yetersizliği, yeniden işlevlendirilecek yapıların uygulamaları sırasında karşılaşılan sorunlar şeklinde değerlendirmektedir (Köksal, 2005). Bu durumda işlevini yitirerek terk edilen ve bakımsız kalan yapıların koruma aşamasında; yeterli belgeleme çalışmasının olmaması, dönüşüm aşamasının plansız ve sürdürebilirlikten uzak tarihi niteliklerine zarar verecek şekilde uygulanması ve bu çalışmaların dönüşü olmayan tahribatlara yol açmasına neden olmaktadır. Aynı zamanda özgün donanımlarında kültürel miras kapsamında görülmeyerek bilinçsizce devredilmesi gibi korumaya yönelik kararların eksikliği endüstri mirasının yok olma sürecini hızlandırmıştır.

20. yüzyılın sonlarına doğru endüstri mirasının korunması konusu, İngiltere, Fransa, Hollanda, Almanya gibi ülkelerde şekillenen düşüncelerle beraber TICCIH,

DOCOMOMO ve ICOMOS gibi uluslararası örgütlerin bünyesinde yer bulmuştur. Endüstri mirasının korunması konusunda, Avrupa Konseyi'nin 1990 tarihli tavsiye kararı ve TICCIH'in 2003 tarihli tüzüğü gibi çeşitli uluslararası sözleşmeler vardır (Kayın, 2013).

ICOMOS (2013)' de; "yapı, yapı grubu veya yapı parçasının özgünlük, bütünlük, tarihsellik, belgesellik, sanatsallık, teknolojik, teklik, grup, kullanım değeri ve folklorik değeri gibi etkenlerden bir veya birkaç tanesine sahip olması durumunda korunması gerekli kültür varlığı niteliğini kazanabilmesinin mümkün olduğu belirtilmiştir" (ICOMOS, 2013). Endüstri anıtlarının değerlendirilmesinde kriter olarak alınan değerler bu ölçütlere göre araştıralabilinir[4].

Avrupa Konseyi'nde (1987), endüstri yapılarını korumaya yönelik atılacak adımlar şu şekilde sıralanmıştır;

1. Koruma politikaları kendi içinde birok disiplini bir arada bulunduran bir miras kavramına dayanmalıdır.

2. Mimari miras yapıları, bulunduğu alanların tarihsel özelliği yanında, içinde bulunduğu çevredeki teknik yöntemleri ve yaşam biçimlerini de içermektedir.

3. Belirlenen yöntemlerin gerçekleştirilmesi için gerekli kriterler sağlanmalıdır:

4. Endüstriyel mirasın yok edilmesi önlenmek amacıyla gerekli hukuki düzenlemeler yapılmalıdır.

5. Bu konuyla ilişkili sektör arşivleri koruma altına alınmalıdır.

6. Mimari mirasın korunması aşamasında topluma bu kouyla alakalı koruma ve yaşatma bilinci kazandırılmalıdır.

7. Avrupa'da bu kou için ortak çalışmalar özendirilmelidir.

8. Üniversitelerde, konuyla alakalı çalışmalar yapılması için teşvik edilmelidir.

[4] According to Cherry, the ways to be followed in the detection and preservation of industrial heritage are as follows :

- Identification and assignment of industrial structures
- Detailed data collection
- Make comparative reviews and notification
- Selection
- Debate and decide
- Protection.

9. Endüstriyel miras yapılarıyla ilgili envanter çalışması yapılmalıdır (Council of Europe 1987).

Endüstriyel mirasın korunması konusunda ortaya çıkan tüm görüş ve ölçütlerle beraber koruma gerekliliğinde kamu yararı olduğu ve kültürel işlevlerin ön plana çıkarıldığı göz ardı edilemez bir gerçek olmuştur. Korumanın kamu yararını oluşturan sosyal, kültürel ve ekonomik boyutları bu noktada önem kazanmış, korumanın sosyal boyutunu, toplumun kabul ettiği çevre ve yapıların sürekliliğinin sağlanması ile oluşturulacağı öngörülmektedir. Bu anlamda geçmiş dönemlere ait izlerin bulunduğu bir ortamda yaşayan ve toplumsallaşan kişiler, yaşadığı külürün korunmasına yönelik bilince sahip olacaktır. Burada istenen süreklilik yeni yaşamın içinde geçmişin simgelenmesi şeklinde gerçekleşecektir (Tekeli, 1988).

Kayın (2013), endüstri mirası konusundaki kavram ve uygulamaların ışığında, endüstriyel yapıların koruma müdahalesinde değerlendirilme ölçütlerini şu şekilde sıralamaktadır:

- Endüstri mirasının koruma sürecinde, özgün mimari karakterin zedelenmemesi, tarihsel katmanların korunarak, varsayımlardan uzak durulması ve uygulanan farklı eklerin okutulması ile evrensel yaklaşımlara gereken önemin verilmesine yönelik irdelemeleri kapsamaktadır.
- Koruma müdahalesi aşamasında, endüstri mirasının bulunduğu kentsel çevre ile olan ilişkilerinin farkedilmesini ve algılanmasını sağlayan uygulamaların ne ölçüde gerçekleştirildiğine yönelik irdelemeleri kapsamaktadır.
- Koruma müdahalesi esnasında, endüstri mirasının bulunduğu doğal çevre ve su, orman, dağ gibi peyzaj öğeleriyle kurulan bağın anlaşılmasını sağlayabilecek koruma çalışmalarının gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğine ilişkin irdelemeleri kapsamaktadır.
- Endüstri alanında bulunan ve farklı döneme ait nitelikli özellikler taşıyan yapı, yapı öğesi olan donanımları ile peyzaj öğeleri ve üretim sürecine ait izlerin bütün olarak ele alınarak korunmasının ve birbirleri arasında bulunan ilişkilerin doğru okutulmasının gerçekleşip gerçekleşmediğine yönelik irdelemeleri kapsamaktadır.
- Korunması gerekli endüstri mirasına özgü tarihsel, mimari ve teknolojik niteliklerinin korunup korunmadığına ve özgün üretim sürecinin anlaşılabilirliğinin gerçekleşip gerçekleşmediğine yönelik irdelemeleri kapsamaktadır.

- Endüstri alanındaki yeni yapıların eski yapı ve çevresiyle olan ilişkisinin başarılı bir şekilde sağlanıp sağlamadığına yönelik irdelemeleri kapsamaktadır (Kayın, 2013).

3.2.3 Endüstri Mirasını Koruma Amacıyla Kurulan Örgütler ve Çalışmaları

Endüstri anıtlarının korunması, unutularak terk edilmeye bırakılmış yapıların kayıt altına alınmaya başlamasıyla konuya olan ilgi arttırmış, bu durum ulusal ve uluslararası alanda yer bulmuş, sivil toplum örgütlerinin çalışmalarıyla da miras kavramı konusunda bilinç daha da hız kazanmıştır.

Bu bölümde, Endüstri mirasının korunma sürecinde yapıların tanıtılması, miras kavramı olarak değerlendirilmesi konusunda çalışmalar yürüten Uluslararası Anıtlar ve Sitler Kurulu (ICOMOS), Uluslararası Endüstri Mirasını Koruma Komitesi (TICCIH), DOCOMOMO, Avrupa Sanayi Mirası Rotası (ERIH), E-FAITH gibi kuruluşlar önemli rol üstlenmektedir.

3.2.3.1 ICOMOS (International Council On Monuments and Sites)' un Faaliyetleri:

1965 yılında kurulan ve endüstri mirasının korunması ile ilgili çalışmaları yürüten kuruluşlardan biridir. ICOMOS 2006 yılı bildirgesinde endüstri mirası, "Fabrikalar, büyük tarım işletmeleri, dökümevleri, maden ocakları, tren istasyonları ve diğer sanayi mirası tipleri, dinsel sitler ve çoğunlukla kendilerine öncelik tanınan konutlarla aynı öneme sahip bir çalışma ve üretim yerinin göstergeleri" şeklinde tanımlanmıştır (ICOMOS 2006). Mimari mirasın korunmasına yönelik süreç, belgeleme ve teşhisi ile birlikte koruma yaklaşımının belirlenmesi ilgili mesleklere mensup insanlarla birlikte uygulanacak müdahalelerin tanımı ve izleme faaliyetlerinden oluşur. Bu aşamada evrensel yaklaşımlara uymak koşuluyla, endüstri mirasının korunması sürecinde belgeleme ve koruma müdahalelerinin tanımlanmasının o yapıya özgü olması gerekmektedir (www.icomos.org).

3.2.3.2 TICCIH (The International Committee for the Conservation of the Industrial Heritage)'in Faaliyetleri:

1973 yılında İngiltere'de yapılan endüstri mirasının korunması ile ilgili gerçekleşen toplantıların üçüncüsünde, Uluslararası Endüstri Mirasını Koruma Komitesi adında kurulmuş bir örgüttür (Köksal, 2012, s.18-23).

Uluslararası Endüstri Mirasını Koruma Komitesi TICCIH, endüstri mirasının araştırılması, belgelenerek korunması ve yorumlanmasını teşvik eden bir organizasyondur. TICCIH üyelerini endüstriyel toplumun gelişmesine ve korunmasına ilgi duyan tarihçiler, müze küratörleri, araştırmacılar, öğrenciler, akademisyenler ve endüstri gelişimi ve toplumları konularında ilgili herkesi kapsamaktadır. Komite, üç yıl arayla düzenlenen toplantılarla "endüstri mirası" kavramını gündemde tutarken, yayınladığı bülten ve dergileriyle bir yandan da uluslararası işbirliği alanını genişletmiştir. Bu bağlamda endüstri yapılarının dönemini yansıtan mimari özellikleriyle yapıların yerleşim bölgesine yatkınlığı belirtilerek, doğru bir belgeleme çalışmasıyla korunma ilke ve yöntemlerine uygun olarak yapıların yeniden kullanımları gerektiğini savunmaktadır. Bununla birlikte TICCIH ile ICOMOS arasında 2000 yılında yapılan anlaşma ile endüstri mirasının korunması ve bu konuda çalışılması amacıyla TICCIH, ICOMOS'un uzman komitesi olarak görevlendirilmiştir (www.ticcih.org).

ICOMOS ile TICCIH arasındaki ağın merkezinde, ana örgüt olarak Birleşmiş Milletler bulunmaktadır. Birleşmiş Milletler'in eğitim, bilim ve kültür gibi konularda uluslarası işbirliğini sağlamaya çalışan alt örgütü, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO)'dur. UNESCO'nun bu konudaki ortağı, uluslararası örgütler ve sivil toplum kuruluşları arasında işbirliğini kuran Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS)'dir. Uzman komiteler ise, bu ağın en dış halkasında yer almaktadır (Carman, 2002, s: 62-65; Saner, 2012).

3.2.3.3 DOCOMOMO (Documentation and Conservation of Buildings, Sites and Neighborhoods of the Modern Movement)'nun Faaliyetleri:

Halkın dikkatini 20.yüzyıl modernizmine çekmek ve "modern mimarlık, tasarım ve şehir plancılığı ürünlerini belgelemek ve korumak" amacıyla 1990 yılında oluşturulmuştur. Uluslararası bir kuruluş olan DOCOMOMO'nun çıkış noktası,

Hollanda Koruma Departmanı'nın 1980'lerin ortalarında başlattığı modern mimarlık ürünlerinin korunmasına yönelik çalışmalar olmuştur. Bu çalışmaları yürütmek amacıyla başlangıçta 5-6 Avrupa ülkesinden 40 kadar uzmanın katılımıyla gerçekleşen gayri resmi platforma, DOCOMOMO'nun kuruluş toplantısı olan 1990 Eindhoven Konferansı'n da ise 20 ülkeden 140 uzman katılmıştır. Bu toplantıyı takiben yıl içerisinde DOCOMOMO Avrupa sınırlarını aşarak önce Arjantin ve Kanada, hemen ardından da ABD ve Brezilya'nın katılımıyla birlikte küresel bir kimlik kazanarak dünya çapında 45 ülkede çalışmalarını sürdürmektedir (www.docomomo.com).

DOCOMOMO'nun amaçları, modern mimarlık ürünleri ve mimarlık akımının kültürel ve toplumsal değeri üzerinde bir uzlaşma oluşturmak, bu ürünlerin ekonomik yaşamlarının sürekliliğini sağlamak için çaba göstermek şeklinde tanımlanmaktadır. Bu hedefleri gerçekleştirmek üzere DOCOMOMO, bilgi ve deneyim aktarımını sağlamak için, siyasi mekanizmaları, finans ve iş çevrelerini, mimar, kentsel tasarımcı, tarihçi ile bu konuda çalışan akademisyen ve öğrencileri hedef almaktadır. 2002 yılında resmen tanınan DOCOMOMO Türkiye, bu konferansta çalışma grubu olarak iki yıllık eylem planı önerisi sunmuştur. Söz konusu eylem planında; Türkiye'deki 20. yüzyıl mimarisinin kendi yerel özelliklerince beliren bir yolu izlediği vurgulanmış Türkiye'de modern mimari mirasın belgelenerek korunması için çalışmalar başlatılmıştır. Bu yüzden mimari belgelerin hızla kaybolduğunun üzerinde durularak bir dökümantasyon merkezi oluşturulmasının gerekliliğine değinilmiştir. Bu nedenle mevcut belgeleri bir araya getirerek kaynağı şekillendirecek ulusal envanterin hazırlanmasının hızlı bir şekilde uygulanması hedeflenmiştir (www.docomomo-tr.org/).

Endüstriyel miras kavramı geliştikçe bu konuda çalışan kişilerin bir araya geldikleri kurumlardan olan DOCOMOMO ve TICCIH'in çalışma alanı dönemsel farklılık göstermiştir. DOCOMOMO, modern harekete ait olan tüm yapıların belgelenmesi ve korunmasıyla ilgilenirken, TICCIH ise dönem ayrımı yapmaksızın endüstriyel mirasın korunması amacıyla kurulmuş bir kurumdur. Endüstri mirası ile ilgili Türkiye'de bulunan kuruluşlar saptanmak istendiğinde bu konuda üniversitelerde yapılan araştırmalar dışında konuyla ilgili herhangi bir kurumsal yapılanma mevcut olmayıp ICOMOS ve TICCIH kuruluşlarının temsilcilikleri bulunmaktadır. Dünya endüstri mirası listesinde de ülkemizde bulunan herhangi bir yapı, tesis veya alan mevcut

değildir. Endüstri alanlarının belgelenmesi ile çalışmalar devam etmektedir (Kaya, 2012).

3.2.3.4 ERIH (The Europian Route of Industrial Heritage)'in Faaliyetleri:

Avrupa Endüstri Mirası Güzergâhı, Avrupa'daki endüstri mirası kapsamında bulunan yapı ve kalıntıların bulunduğu konumlar arasında gezi rotaları oluşturmak bu şekilde endüstri yapılarının sergilenmesini ve bu kavramın yaygınlaşmasını sağlamak amacıyla yapılan bir projedir (Saner, 2012, s.53-66). Bu bölgelerin kullanım değişikliğini duyurmak ve bölgeye ilgiyi arttırmak amacıyla, belirlenen durak noktaları ve yapılar için "Çekicilik değeri, tarihî değeri, sembolik değeri, özgünlük değeri, turistik altyapı, alanın kalitesi, yeni perspektifler sunma olanağı, toplu ulaşım ağı; yol, bisiklet ve deniz ulaşımı bağlantıları, özel ulaşım ağı; araba, tur otobüsleri için yol bağlantılarının varlığı" gibi ölçütler kullanılmaktadır (Köksal, 2012). ERIH'in resmi internet sitesinde bahsi geçen durak noktaları arasında İstanbul'daki Rahmi Koç Sanayi Müzesi ve Santral İstanbul'un adı geçmektedir (https://www.erih.de/masterplan).

3.2.3.5 E-FAITH (European Federation of Associations of Industrial and Technical Heritage)'in Faaliyetleri:

Avrupa Endüstri ve Teknik Mirası Dernekleri Federasyonu, Avrupa'daki gönüllü ve kâr amacı gütmeyen gönüllü kuruluşlar arasındaki iş birliğini teşvik eden bir platformdur. Tehlike altındaki endüstri alanlarının korunması için düzenlenen kampanyalara destek vermektedirler (www.e-faith.org). Falconer (2005)'e göre, uluslararası bir özellik kazanarak büyüyen TICCIH ile ulusal komitelerin oluşturulmasının sonrasında, kuruluş içindeki kopuşlarla birlikte yeni birimler oluşmuş ve bu birimler daha sonra E-FAITH çatısı altında bir araya gelmiştir (Falconer, 2015; Saner, 2012).

3.3 Endüstri Mirasının Dönüştürülmesi

Endüstri yapılarının işlevsel olarak ömürlerini yitirmeleri sonucu kullanılmayarak terk edilmeleri ve bu bölgelerin tehlikeli hale gelmesi tüm dünyada karşılaşılan sorunlar arasında yer almıştır (Föhl, 1995). Bu aşamada, kullanılmayan endüstri yapılarının bilinçli olarak tahrip edilmesine izin vermek de kabul edilir bir yaklaşım olmamıştır.

Bu yüzden 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra işlevsiz kalan ve endüstriyel miras olarak koruma altına alınan endüstriyel alan ve yapıların sürdürebilirliği için yeniden değerlendirme girişimi başlamıştır (Yıldırım, 2006). Koruma ve yeniden değerlendirme aşamasında miras yapıları çevreleriyle birlikte ele alınarak endüstri yapı ve alanları kent ve kamu yararına kullanılmak üzere yeniden değerlendirilmiştir (Ahunbay ve Köksal, 2006).

3.3.1 Dönüşüm Kavramı ve Yöntemleri

Endüstri alanlarının dönüşüm sürecinde, yapıların kent kimliğinin bir parçası olarak düşünülmesi ve bu alanlarda üretilen projelerin kent kimliğini yansıtacak şekilde yapılması fikri, Avrupa ülkelerinde temel prensip olarak algılanmıştır. Endüstri yapılarının miras olarak algılanma sürecinde gelişen endüstri arkeolojisi kavramı ile bu alanda yasal düzenlemelerde yapılmıştır (Atanur ve Ürkmez, 2016, s.106-126).

Tekeli'ye göre dönüşüm kavramı, "kentin parçalarının nitelik değiştirmesi" ya da "kentin evrimsel bir oluşum geçirmesi" biçiminde tanımlanmaktadır (Tekeli, 2003). Altınoluk ise dönüşüm sürecini, "yapıya işlevsel özellik kazandırmakla birlikte, yapının topluma yararını, toplumun yapıda yaşamasını ve çevrenin bu yapıdan faydalanmasını sağlamak olmalıdır." şeklinde değerlendirmektedir (Altınoluk, 1998). Bu şekilde sürekli dönüşüm ve değişim içerisinde olan kent ile birlikte mekân da, zamanın sürekliliği içerisinde kaçınılmaz bir dönüşüm içinde kalmış aynı zamanda kentsel mekânla birlikte kişilerin de yaşam biçiminin etkilendiği sosyal, fiziksel ve ekonomik anlamda değişimin olduğu görülmüştür.

Teknolojinin gelişmesiyle modern kentten post-modern kente geçiş sürecinde kentte dönüşüme uğrayan yapı gruplarından olan endüstri yapıları, "Çoklu zaman katmanları ve kültürel aktiviteleri temsil etmelerinden dolayı mekânın ve insanların kimliğinin bir parçası" (Loures, 2008) olarak sayılmaktadır. Kent için sıkıntılı olan endüstri alanlarının, kullanılabilir hale getirilmesi için dönüşüm projeleri üretilerek uygulanmaya başlanmıştır. Bu süreçte dönüşüm kavramı ilk olarak 'yenileme' olarak tanımlanmış, sonrasında gelişerek farklı dönüşüm biçimleri ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda, ilk kentsel dönüşüm uygulamaları yıkıp yeniden yapma şeklinde gerçekleşirken, sonraki süreçte mevcut dokuyu koruma amaçlı tarihi, kültürel ve çevre değerlere duyarlı iyileştirme uygulamaları öne çıkmaktadır (Ataöv ve Osmay, 2007).

3.3.1.1 Kentsel Yenileme

Kentsel yenilemede, temel anlayış radikal bir dönüşüm yaklaşımıyla eskiyi tamamen yıkıp, farklı işlev için yeniden inşa etmektir (Tekeli 2003). Stratton (2000a)'a göre yenileme ile birlikte yeniden üretim de gündeme gelmiş ve yapının korunması ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi sağlanabilmiştir. Bu dönüşüm şekli ile yaşam kalitesi düşmüş bir alana yeni imar hakları verilerek alanda refah ve erişim düzeyinin yükseltilmesi hedeflenmiştir (Ataöv ve Osmay, 2007).

3.3.1.2 Rehabilitasyon (İyileştirme / Sağlıklaştırma)

ICOMOS 2013 bildirgesinde, "kullanım değerini kaybetmiş yapıların, onarımının yapılması aşamasında özgün mimarisinin korunması ve çağdaş donanımlarla desteklenmesi" olarak ifade edilmiştir. Sağlıklaştırma aynı zamanda, mekân içinde yaşayanlarında iyileştirildiği, miras yapılarının özgün mimari karakterinin korunduğu, üretim biçimleriyle birlikte, sosyal ve ekonomik hayatın korunarak desteklendiği bir müdahale şekli olarak açıklanabilir (Url-7).

Fiziki olarak sağlıklaştırma eylemi yapı dışında var olan yol kaplama malzemesi, su kanalizasyonu ve elektrik hattı gibi öğelerin yenilenmesiyle, basit ya da esaslı onarımlarının yapılarak tekrar kullanılması olarak açıklanabilir (Url-8).

3.3.1.3 Rekonstrüksiyon (Yeniden inşa etme)

Mimarlık Sözlüğü'nde, Rekonstrüksiyon kavramı; "İlk şekline getirme, yok olmuş bir yapıya ilişkin bir belge, bilgi ve varsa kalıntılardan yararlanılarak eski şeklini yapma" olarak tanımlanmıştır (Hasol, 2002).

Rekonstrüksiyon aynı zamanda, bir kısmı mevcut olan ya da tamamen yıkılmış olan yapıların güvenilir kaynak taraması yapıldıktan sonra özgün haline getirme çalışmaları olarak tanımlanmakta ve yapıların yeniden işlevlendirilerek kente ve sosyal yaşama kazandırılması şeklinde ifade edilmektedir (Kıraç, 2001).

Yapının rekonstrüksiyon yöntemiyle yeniden yapılması aşamasında, yapıya ait belge, fotoğraf, rölövelerin varolması ve bu kaynakların referans alınarak yapılması, bu süreçte yıkılan yapıların özgün kapı, pencere, silme ya da tavan bezemesi gibi nitelikli elemanlarının tekrar kullanılması ve eski yapıyla ilişki kurulması gerekmektedir (Url-4).

3.3.1.4 Koruma ve Restorasyon

Restorasyon kavram olarak, tarihi süreç içinde eski, özgün olma gibi değeri olan yapıların, özgün malzeme ve yapım tekniğinden faydalanılarak, en az müdahale ile yeniden onarılmasıdır (Url-4).

Tarihi, mimari, kültürel değeri olan yapılara yönelik koruma, zaman ve kullanımına bağlı olarak oluşan tahribatı dondurmaya yönelik yapılan temizleme ve sağlamlaştırma yöntemlerini kapsayan bir yaklaşımdır. Koruma ile aynı zamanda fiziksel, toplumsal, kültürel ve ekonomik değerlerin yok olmasını engelleyerek, yapıların görsel ve fiziksel devamlılığıda sağlanmaktadır. Bu şekilde yeni yapılanma koşulları saptanarak yapılar güçlendirilmekte ve restorasyon çalışmaları yapılmaktadır. Bu süreçte aynı zamanda altyapı sorunları giderilmekte, yeniden düzenlenen açık alanlara farklı işlevler verilmektedir (Torlak, 2013; Nart, 2015).

3.3.1.5 Yeniden işlevlendirme

Yeniden işlevlendirme kavramı, ekonomik, sosyal veya politik sebeplerden dolayı işlevini kaybetmiş, kullanılamaz duruma gelmiş bakımsız alanların yapısal özelliklerinin korunarak yeniden kullanımını ile kent yaşamına tekrar kazandırılmasıdır.

Kıraç (2001), miras kapsamında sayılan endüstri yapılarının korunması ve değerlendirilmesi sürecinde en uygun dönüşüm yönteminin yeniden işlevlendirme olduğundan bahsetmektedir. Strüktürel olarak sağlam olan yapılar işlevsiz kaldıkları zaman yapısal tahribata uğramaktadırlar. Bu şekilde işlevsiz kalan yapının koruma altında olmaması durumu özgün endüstriyel kimliğinin kaybolmasına sebep olurken aynı zamanda çevresel sorunlara da sebep olmaktadır. Bu yüzden yapıların yeniden işlevlendirilmeleri aşamasında günün koşullarına cevap verecek şekilde yeniden onarılması, yapının korunması ve kültürel değerlerinin korunarak yeniden hayata kazandırılması gerekmektedir (Kıraç, 2001).

Köksal (2000), endüstri yapılarına yönelik yeniden işlevlendirme uygulamaları ile kullanım şeklinin kültür amaçlı müze ve sergi, eğitim amaçlı üniversite ve loft (konut) yapısı olarak değerlendirilmesinden bahsetmektedir (Köksal, 2000, s.68-72).

Yeniden işlevlendirmenin nedenlerine bakıldığında ise, endüstri yapılarının birer kültürel miras olarak kabul edilmesi ve geleceğe aktarılması gerekliliği yeniden

işlevlendirmenin kültürel boyutunu oluşturmuş ve yeniden işlevlendirilme süreci kültürel, çevresel ve ekonomik boyutlarıyla ön plana çıkmıştır (Altınoluk, 1998).

Severcan ve Barlas'a (2007) göre, sanayi mirasının uygun şekilde korunması ve yeniden işlevlendirilme aşaması çeşitli nedenlerden dolayı önemlidir. Bunlar kent merkezlerinin ve kıyı alanlarının tercih edilmesiyle alana sosyal, kültürel ve ekonomik anlamda canlılık kazandırılmaktadır. Endüstri yapılarının geniş alanlara sahip olmaları yapı ve çevresinin endüstri parkı ve açık hava teknoloji müzesi olarak kullanılmaları avantajı sağlamaktadır. Bu şekilde endüstriyel alan ya da yapıların içerdikleri yapı stoku nedeniyle birçok farklı işlev ve kültürel aktiviteler için iyi bir potansiyel oluşturmaktadır (Severcan, Barlas, 2007, s. 675-682).

4. AVRUPA'DA ENDÜSTRİYEL MİRASA YÖNELİK KORUMA VE YENİDEN DEĞERLENDİRME ÖRNEKLERİ

Avrupa'da, endüstriyel alanların belgelenerek korunması ile yeniden kullanımı konusu 1950'lerde gündeme gelmiş ve koruma kuramı incelenmeye başlanmıştır. Bu konuda başlatılan uygulamalar, endüstriyel alan ve bölgelerin yenilenmesi açısından önemli bir adım olarak değerlendirilmiştir (Hospers, 2002, s.397-404). Kent merkezinde veya kentin yakın çevresinde bulunan endüstriyel alanların dönüşümüne, kent imajına değer katmak ve kent merkezinin ihtiyaçlarını karşılamak bakımından önem verilmiştir (Aydın, 2014). Bu çalışma kapsamında Almanya Ruhr Bölgesi, İtaya, İngiltere ve Fransa'da ugulanan dönüşüm örnekleri incelenmiştir.

4.1 Ruhr, Almanya

Almanya zengin bir endüstriyel mirasa sahip ve endüstrileşmeye erken başlamış bir ülke olarak endüstri yapılarının korunduğu ve bölgesel çalışmaların sıklıkla yapıldığı bir Avrupa ülkesidir. Almanya Ruhr bölgesi ise, Duisburg'tan Dortmund'a uzanan on yedi kentin oluşturduğu, Avrupa'nın yüksek nüfuslu endüstriyel alanlarından biridir. 18.yüzyılın sonuna kadar tarımsal faaliyetler için kullanılan bölge, 19. yüzyılda endüstrileşmenin geliştiği önemli noktalardan biri olmuş ve zengin kömür ve maden ocaklarına sahip olmuştur (Şekil 4.1). Böylece Almanya'nın tarihsel, politik, ekonomik ve sosyolojik yaşamında ekonomik lokomotifi konumu olma özelliğini kazanmıştır. Maden ocakları ile çelikhaneler tüm dünyadan işçileri kendine çekmiştir. Endüstri devrimiyle beraber bölgede demir ve çelik üretimi artmış ve Almanya Avrupa'nın en büyük endüstri bölgesi olmuştur.

Şekil 4.1 : 18.yüzyıllarda Ruhr Bölgesinden görünüm, (Url-10).

1958 yılında maden ve çelik endüstrisinde oluşan krizler, artan işçi ve üretim maliyetleri, üretim sistemindeki farklılıklar, doğal kaynakların azalması ile ithal ürünlerin ilgi odağında olması, çevresel sorunların artması, gibi sorunların başlamasıyla birlikte fabrikalar kapatılmaya başlamıştır. Bunun sonucunda, 1980'lerde Ruhr bölgesinde fabrikalarda, kömür ve maden işletmeleri, gaz depoları, fırınlar ve tersanelerin kullanılmamasıyla birlikte yapısal dönüşümler başlamıştır.

1980 Ruhr Faaliyet Programı kapsamında, teknolojik yeniliklere ve sanayi toplumunun hizmet toplumuna dönüşümünün teşvik edilmesine yoğunlaşılmasıyla birlikte Ruhr arazi fonu döner sermaye olarak kullanılmıştır. Bu şekilde önemli bölgesel aktörlerin bölgesel işbirliğinin yapılandırmaya dâhil edilmesiyle sanayi alanlarının yeniden kullanımı gündeme gelmiştir (Url-9).

Ruhr bölgesinde son otuz yılda kültürel miras kapsamına alınan endüstriyel alan ve yapılar, kültür odaklı önemli dönüşümler ile cazibe merkezi haline gelmiş, bölge ekonomik ve sosyal açıdan yeniden canlanmıştır. Bölgenin merkezinde yer alan Emscher Park, Ruhr Bölgesi dönüşüm projesi kapsamında North Rhine yönetiminde Uluslararası Yapı Sergisi (IBA-Internationale Bauausstellung Park) projesi ile yeniden değerlendirilmiştir (Hospers, 2002; Nart, 2015).

Emscher Park, bölgenin ekoloji ve kültür odaklı ekonomik canlanmasını sağlamak amacıyla projenin temel hedefleri arasına yer almış ve dönüşüm süreci "işlevini yitirmiş endüstri alanlarını açık alan, rekreasyon ve kültürel kaynaklardan oluşan bir ağa dönüştürmek" (Labelle, 2001) olarak ifade edilmiştir. Endüstri mirasını tematik rotalarla tanıtmak amacıyla "Endüstri Kültürü Rotası" (Route of Industrial Culture) adıyla yürüyüş ve bisiklet yolları tasarlanmıştır (Labelle, 2001). Ren nehrinin kollarından biri olan ve bölgeden geçen Emscher'den adını alan Emscher Park projesi ile nehrin ekolojik kalitesinin arttırılması ve rekreasyon alanların oluşturulması hedeflenmiştir.

Bölgede endüstri parkı oluşturmakla birlikte; Duisburg-Nord Endüstri Parkı, Zollverein Kömür İşletmesi, Zollverein Tasarım ve Yönetim Okulu, Essen Tasarım Merkezi, Oberhausen Gazometresi gibi dönüşüm projeleri de gerçekleştirilmiştir. Endüstriyel alanların dönüşümüne yönelik önemli ve nitelikli bir örnek olarak kabul edilen Ruhr Bölgesi (Şekil 4.2), 2010 yılında İstanbul (Türkiye) ve Pecs (Macaristan) ile beraber Avrupa Kültür Başkenti seçilmiştir (Hospers, 2002).

Şekil 4.2 : Ruhr Bölgesi, IBA Emscher Parktan görünümler, (Url-10).

IBA Emscher Park'ı kapsamında yer alan kompleks ve yapı boyutunda bazı uygulamalar şunlardır:

4.1.1 Kuzey Duisburg Parkı (Landschaftspark Duisburg Nord)

Duisburg şehrinde yer alan Duisburg-Nord Endüstri Parkı, 1903-1985 yılları arasında işlevini sürdürmüş, 1994 yılında IBA projesi kapsamında yeniden ele alınmıştır. Bölgenin en büyük endüstri kompleksi olan ve üç yüksek fırın ve yan yerleşimlerinden oluşan Kuzey Duisburg Parkı terk edildikten yedi yıl sonra tescillenerek, IBA uzmanları tarafından çok amaçlı kültürel kullanım için uygun bulunmuştur. Dönüşüm projesinde ekolojik kaygılar ön planda tutularak endüstri ve peyzaj parkına dönüşen alanda park, kendi florasını yetiştirmektedir (Şimşek, 2006).

Dönüşüm ve planlama ile yeniden işlevlendirilerek endüstriyel parka çevrilmiş olan demir-çelik fabrika alanında yürüyüş ve bisiklet yolları düzenlenmiştir. Makine ve teknik donanımların yerinde korunmasıyla birlikte fabrika yapıları; konser ve toplantı salonları ile restoran alanlarına dönüştürülmüştür. Gaz deposu dalış ve dağcılık kulübü gibi yeni işlevlerle tekrar kullanılmıştır. Su dolu tünel ağları dalgıçlar için tasarlanırken, maden filizi depolarının yüksek kararmış duvarları tırmanma alanı olarak kullanılmıştır (Ökem, 2000, s.16-17). Özel olarak tasarlanan sistemiyle tüm alan, yapılar, bacalar havanın kararmasıyla lazer efektleri ve ışık oyunlarıyla aydınlatılmıştır (Şekil 4.3), (Köksal, 2001).

Latz+Partners tarafından geliştirilen dönüşüm projesinde endüstriyel alandaki demir yolu, çelik iskeleler gibi bileşenler ile yüksek fırınlar olduğu gibi korunmuş, farklı işlevler verilerek rekreatif ve kültürel (sergi ve müze olarak) amaçlı aktivite alanlarına

dönüştürülmüştür (Url-11). Bu şekilde atıl mekânlar tekrar günlük hayata kazandırılmıştır.

Şekil 4.3: Duisburg Nord Endüstri parkı görünümler, (Url-11).

4.1.2 Essen Zollverein Kömür İşletmesi (Essen Zeche Zollverein)

IBA projesinde Endüstri Kültürü Rotası'nın en önemli duraklarından biri olan Essen'deki Zollverein Kömür Maden İşletmesi 1928-1932 yılında inşa edilmiştir. 1986 yılında boşaltılan kömür ocağı Almanya'nın en önemli ve son kömür işletmesi olmuştur. Terk edilerek bakımsız kalan ve yıkıma bırakılan tesis yerel halkın ve gazetecilerin çabalarıyla kurtulmuştur. Bölgenin dönüşüm master planı, OMA (Office for Metropolitan) tarafından hazırlanmıştır. Koruma ve yeniden değerlendirme projesi sonucunda tesis, endüstri müzesi ve kültür rotasının tanıtım bürosunu aynı zamanda toplantı, sergi ve çok amaçlı salonlar ile tasarım okulu gibi farklı işlevlerin birlikteliğiyle yeniden kullanılmıştır (Url-12).

Koruma kriterleri açısından değerlendirildiğinde endüstri müzesi olarak başarılı bulunan tesiste 1986 yılından kalan donanımla birlikte isçi çalışma yerlerinden üretim tekniğine kadar her şey korunmuş ve alanda tasarım, fuarcılık, pazarlama ve iletişim gibi farkli işlevlere dönük alanların olması planlanmıştır (Arguner, 2000, s.73). Planda öncelikli hedef; tarihi bölgeyi çepeçevre saran bantla, etrafı sarılan alanı Essen'e

bağlamak ve çevre sokaklar ile çok sayıda bağlantı yaya yolları oluşturmak olmuştur. Böylece büyük araçlar için kullanılan ana kapılar kıllcallaşarak yayalar için kullanılmaya başlanmıştır. Mevcut demiryolu hattı korunmuş, rayların içi doğal taş kaplanarak mevcut zemin ile aynı kot düzeyine yükseltilmiştir. Alanda mevcut bulunan eski yapıların ise niteliklerini kaybetmeden yeni işlevlere uygun biçimde değerlendirilmesine ve ayrıca alana yeni yapılar eklenmesine karar verilmiştir. Kömür yıkama atölyesinin Ruhr Müzesi danışma merkezine, kazan dairesinin ve kokhanenin sergi mekânına, hatta konteynerlerden birisinin yüzme havuzuna dönüşmesi gibi farklı ölçeklerde pek çok dönüşüm yapılmıştır (Şekil 4.4) (Url-13).

Şekil 4.4: Zeche Zollverein Kompleksi (solda), Kok Fabrikası (sağda), (Url-14).

Şekil 4.5 : Zollverein Ruhr Müzesi (solda), 12 Numaralı Şaft Yapısı (sağda), (Url-15).

Tüm bu dönüşümlerle birlikte amaçlanan hedef, tesisin tarihi ve endüstriyel kimliğinin korunması, tesis içerisinde bulunan endüstriyel donatıların yerinde korunması ile endüstriyel mirasın kendini sergilemesi sağlamak olmuştur. Kömür atölyelerinin kültür odaklı olarak kullanılmasına karar verilmesiye birlikte dönüşümler ve tescillemeler yapılmaya başlanmıştır. 1-2-8 ve 12 No'lu şaft (maden kuyuları) (Şekil 4.5) ile kok fabrikası UNESCO'nun Dünya Miras Listesi'ne girmiş ve bu karar

sonrasında, eski sanayi sahasını yeni işleviyle birlikte muhafaza etmeyi planlayan masterplan çalışmalarına başlanmıştır (Url-13).

16 Aralık 2001'de UNESCO'nun ilgili koruma komitesinin 25. oturumunda Dünya Mirası Koruma Listesine alınma sebepleri (ii) ve (iii) numaralı kriterler olup, ilgili maddelerin kısa özeti şu şekildedir:

(ii) numaralı kriter: Zollverein XII Kömür Maden ocağı ender endüstri anıtlarından birisi olup, endüstri konteksi içinde modern mimarinin benzersiz mimari tasarım ve uygulama örneklerini sergilemektedir.

(iii) nolu kriter : Zollverein XII'nın teknolojik ve diğer yapı elemanları Avrupa'nın geleneksel ağır sanayisinin mimari kalite anlamında çok önemli, olumlu, etkili bir temsili ve örneğidir (Url-9).

OMA, master plan kapsamında eski kömür yıkama fabrikasını, Ruhr Müzesi ve ziyaretçi merkezine dönüştürmüştür. İlk olarak kullanıcı üzerinde bir izlenim bırakmak adına yapıda önemli bir prestijli giriş alanı tasarlanmıştır. Yapının bu ana girişi özellikle 24 m yüksekliğe alınmış ve buraya ulaşım 60 m'lik 11 özel bir merdivenle sağlanmıştır. Ziyaretçileri zemin kattan alıp fuayeye çıkaran bu merdiven özel ışıklandırması ve rengiyle binanın geçmişine, kömürün işlenmesine atıfta bulunarak ziyaretçiyi etkilemektedir (Şekil 4.6). Yapı, alanla tanışmayı sağlayan ilk binadır. Bu nedenle ziyaretçiye Ruhr Müzesi'nin Ruhr'u kültürel ve endüstriyel yönden tanıtan sergileriyle ve kömür yıkama fabrikasının makinelerinin sergi salonlarındaki varlığıyla bölge hakkında bilgi verilmesi planlanmıştır (Url-13).

Şekil 4.6 : Zollverein Kömür İşletmesi, (Url-16).

Zollverein Kömür Madeni kompleksi içindeki dönüşüm örnekleri arasında Oberhausen Gaz Deposu, Essen Tasarım Merkezi, Zollverein Tasarım ve Yönetim Okulu, Mülheim an der Ruhr Wasserturm – Su Kulesi yer almaktadır.

4.1.3 Oberhausen Gazometresi

Ruhr Bölgesi'nde 1929'da tamamlanarak yeniden işlevlendirilen gaz deposu, 68 m genişliğinde, 117 m yüksekliğinde ve yıldız formlu çatı konstrüksiyonludur. 1988 yılında işlevisiz kalarak kapanan gazometre, IBA Projesi kapsamında yeniden ele alınmış ve 1994 yılında sergi alanına dönüştürülmüştür. IBA ve kent yönetimi tarafından oluşturulan kamuoyu ile mali destek sağlanmış ve kültürel amaçlı kullanımı uygun bulunmuştur. 100 metrelik tavan yüksekliği, alışılmamış bir mekân kurgusu ile sergi alanı olarak yeniden değerlendirilen gaz deposu, ısıtma sorunu nedeniyle yaz aylarında gezilmesi ve kış aylarında ise yeni eklenen dış merdivenle gaz deposunun en yüksek noktası olan 117 m'den Ruhr manzarasının izlenebilmesi sağlanmıştır (Köksal, 2001).

Avrupa'nın en büyük diskli gaz deposunun restorasyonu Jürg Steiner tarafından yapılmıştır. Yapı içindeki 24 radial taşıyıcı ile taşınan ve gaz üstünde yer alan 1200 tonluk hareketli çelik plakası ile gaz basınçlı disk (Şekil 4.7) zeminden 4.20 yükseklikte sabitlenmiştir. Altında ziyaretçiler için, 3000 metrekareden fazla dairesel bir alanı görebilen video gösterileri ve heykel sunumları için karanlık giriş alanı oluşturulmuştur. İki çelik merdiven, ortasında 20 metre çapında yükseltilmiş bir sahnede kurulmuş olan gaz basınç diskine yönlendirilmiştir. Destek yapısının parçaları, 500 koltuklu bir tribün haline dönüştürülmüştür (Url-17).

Şekil 4.7 : Oberhausen Gazometresi (solda)-The Big Air Package, 2013 (sağda), (Url-17).

4.1.4 Essen Tasarım Merkezi

1997 yılında Essen Tasarım Merkezi olarak yeniden işlevlendirilen elektrik santralinin dönüşüm projesi Foster+Partners mimarlık ofisi tarafından hazırlanmıştır. Dönüşüm sürecinde ilk olarak restorasyon çalışması ile özgün olmayan ekler kaldırılmıştır. 1930 yılında yapılan iç mekândaki donanımlar korunmuş, sergi alanları için esnek ve dönüşebilen elemanlar kullanılmıştır. Endüstri tesisinin kırmızı renkli I metal kolonları, kırmızı tuğla cephesi ve endüstriyel camları ile yapının özgün mimari karakteri korunmuştur (Şekil 4.8) (Nart, 2015).

Şekil 4.8 : Essen Tasarım Merkezi, (Url-18).

4.1.5 Zollverein Tasarım ve Yönetim Okulu

Zollverein'de endüstri yapılarının yeniden kullanımı ile bölgede inşa edilen okul binası, bulunduğu alanda eski ile yeni yapılar arasında sınır oluşturması bakımından önemlidir. SANAA tarafından tasarlanan proje 2006 yılında tamamlanmıştır. Zollverein Tasarım ve Yönetim Okulu dört normal kat ve çatı terası ile toplamda 7000 m2 alana sahiptir (Nart, 2015).

Bu projede mevcut bir dokuyu onarmak ve ihtiyaca göre biçimlendirmek yerine yeni bir kütle üretilmiştir. Yapı, Zollverein tesislerinin yanında ikinci planda kalmayı ve mevcut sanayi yapılarını belirginleştirilmesi planlanmıştır. Bu nedenle cephedeki açıklıkları Zollverein'ın farklı perspektiflerine odaklanacak biçimde üretilmiş, kübik yalın bir formlu bir kütle olarak tasarlanmıştır (Şekil 4.9). Buna rağmen yapı, ölçeği ve rengiyle sanayi alanı içinde baskın bir görünüm çizerek dikkat çekmektedir (Url-13).

Şekil 4.9 : Zollverein Tasarım ve Yönetim Okulundan görünüm, (Url-18).

4.1.6 Mülheim an der Ruhr Wasserturm – Su Kulesi

Ruhr nehri kıyısındaki su kulesi 1892 yılında Thyssen tarafından inşa edilmiştir. 1982'de kulanılmayarak boşaltılan yapı, 1992 yılında müze olarak yeniden değerlendirilmiştir. Su müzesine çevrilen yapı, modern müzecilik tekniklerinden faydalanılarak 14 ara kata bölünmüştür. 30 multimedya istasyonundan atık su arıtmadan kirli suyun kullanımına ya da içme suyunun hazırlanmasına kadar suyun önemi, su tasarrufu ve "sanal su" gibi bilgiler ögrenilebilmektedir. Yapının yanına eklenen asansör kulesi ile müzenin ara katlarına ulaşılmakta, daha sonra içten tekrar asansör ya da merdivenle veya dıştan sadece merdivenle 37 m yükseklikteki en üst noktaya ulaşılmaktadır (Şekil 4.10) (Köksal, 2001).

Şekil 4.10 : Su Kulesi, (Url-19).

Değerlendirme: Ruhr Bölgesi'nde gerçekleşen dönüşüm projesinde, endüstriyel mirasın korunmasına yönelik bilincin oluşturulması sağlanmıştır. Kamu ve özel işbirliği sağlanarak ulusal ve uluslararası ölçekte proje yarışmaları düzenlenmiştir.

Yeniden değerlendirme çalışmalarında endüstri yapı ve donatıları yerinde korunarak endüstriyel mirasın kendini sergilenmesi sağlanmıştır. Açık yeşil alanlar düzenlenerek spor ve performans alanları oluşturulmuştur. Kömür yıkama atölyesinde müze, sergi alanı ve yüzme havuzu gibi farklı ölçeklerde pek çok dönüşüm yapılmıştır. Tüm bu dönüşüm projeleriyle, geçmiş üretim yöntemlerini ve döneminin sosyo-ekonomik koşullarını tanımlayan yapılar, miras kapsamına girerek ve Zollverein gibi günümüz ihtiyaçlarına cevap verecek biçimde dönüştürülerek alanın kent ekonomisine ve sosyal hayata katkısı sağlanmıştır.

4.2 Tate Modern, İngiltere

Londra'da Doklar Bölgesi'nde yer alan Bankside Güç İstasyonu Thames nehrinin güney kıyısında konumlanmaktadır. 1947 yılında Sir Giles Gilbert Scott tarafından yağ yakıtlı güç istasyonu olarak tasarlanmıştır (Şekil 4.11). 1963 yılında inşası tamamlanan yapının faaliyetlerine 1981 yılında son verilmiştir (Atagök, 2000, s.13).

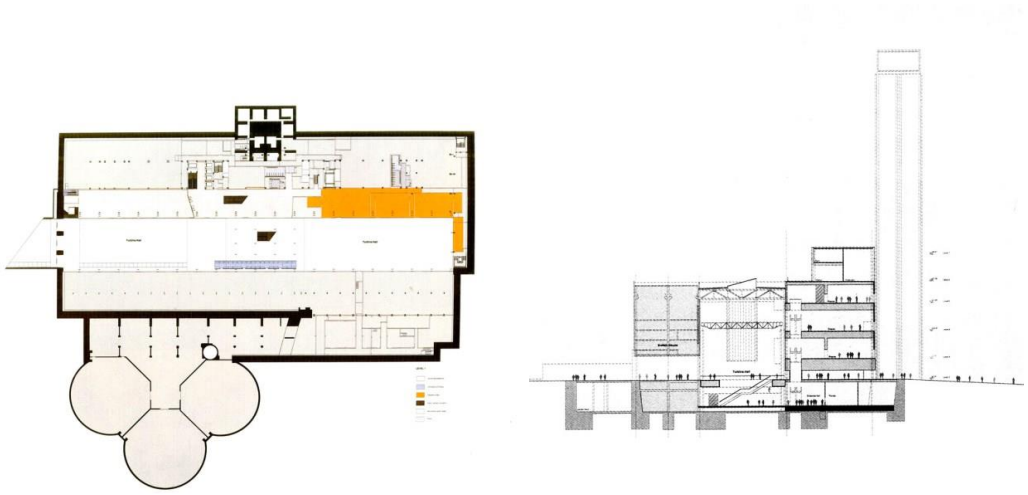

Şekil 4.11 : Tate Modern geçmişteki görünümü, (Url-20).

1996 yılı itibariyle çalışmaları başlayan yapıda ilk aşamada çevre halkına ve ziyaretçilerine bilgilendirme amacıyla ziyaretçi merkezi niteliğinde bir ofis açılmıştır. İşlevini yitirdikten sonra tarihi yapının yeniden işlevlendirilmesine yönelik açılan uluslararası mimari proje yarışması sonucunda İsviçreli mimarlar Herzog ve de Meuron'un projesinin uygulanmasına karar verilmiştir. Mimarlar tasarımda en az müdahale ile mekâna ve içindeki sanat eserlerinin de kendini göstermesine izin veren bir yaklaşım geliştirilmiştir (Altın, 2003, s.79). Tate Modern yeniden işlevlendirme projesinde yapının özgün plan ve strüktürüne yönelik en az müdahale ile endüstriyel izlerin günümüze taşınabilmesi amaçlanmış bunun yanı sıra mekânsal boşluğu

sağlamak amacıyla yapı içindeki donanımlar kaldırılmıştır. Dönüşüm sürecinde binanın plan şeması, pencere ve açıklıkları olduğu gibi korunarak, yapının kütlesel etkisi, sembolik öğeleri ve cephe özellikleri sürdürülmüştür. Proje kapsamında üst galerideki tepe ışıklığıyla doğal ışıktan maksimum düzeyde faydalanılarak aydınlatma sorunu çözülmüştür.

Yeniden değerlendirme kapsamında müze işlevinin yanı sıra bilgilendirme merkezi, oditoryum, atölyeleri olan eğitim merkezi ile kafe, satış ofisi gibi birimler oluşturulmuştur. 35 metre yükseklikte ve 152 metre uzunlukta büyük bir türbin alanı ve kazanlardan oluşan eski santral binası günümüzde büyük heykellerin sergilenmesinde kullanılmaktadır. Sergilerin bulunduğu galeriler için yapı bloklara ayrılmıştır (Stratton, 2000b). İstasyonda yer alan tribün holü geniş sergi mekânı sağlamasının yanı sıra galeriye giriş bölümü olarak tasarlanmıştır (Şekil 4.12). Proje kapsamında pencereleri ve bacası gibi mimari eleman ve donatıları ile tüm tuğla işi dokusu özgünlüğü korunarak restore edilmiş aynı zamanda iç mekânda yer alan cilalı beton ve işlenmemiş ahşap döşemenin tercih edilmesiyle binanın endüstriyel kimliği vurgulanmıştır (Perrin, 2002).

Şekil 4.12 : Tate Modern zemin kat planı (solda) ve kesit çizimleri (sağda), (Url-21).

Tate Modern, endüstriyel yapıların yeniden değerlendirilmeleri konusunda önemli bir yere sahiptir. Yerel otoriteler, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör arasında işbirliği sağlanarak başlatılan proje ile bölgeye sosyal ve ekonomik kazanımlar sağlanılması hedeflenmiştir. Yapının tasarımında minimum müdahalenin benimsenmesi, alanın endüstriyel kimliğini vurgulayacak öğelerin korunması gibi özellikler olumlu olarak değerlendirilmiştir. Bankside Güç İstasyonu'nun dönüşümü gerçekleşirken yapı için

uluslararası bir tasarım yarışması düzenlenmesi olumlu bulunurken, iç mekân donatısının kaldırılması olumsuz bulunmuştur (Stratton, 2000b). Endüstrileşme döneminin sembolü olan İngiltere'nin başkentinde yer alan bu endüstri yapısının yeniden değerlendirilmesinde, binanın üretim süreci ve esas kimliği hakkında hiçbir ize yer verilmemesi bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir (Gün, 2014).

Londra'da Herzog de Meuron tarafından tasarımı yapılarak projelendirilen Tate Modern Müzesi'nin ek binası (Switch House) yapının güneyinde, eski santrale ait üç yeraltı petrol tankının üzerinde yer almaktadır. 10 katlı Tate Modern Şalt Binası (Switch House) toplantı, eğitim, ofis ve restoran işlevlerinin yanında galeriler ve çatı terası olarak tasarlanmıştır. Yeni yapının tuğla cephesinin tasarımı aşamasında eski yapıdan referans alınarak cephelerde güncel ve yeni malzeme kullanılmıştır (Şekil 4.13). Bazı pencere açıklıklarına denk getirilen delikli tuğla ile oluşturulan filtreler gün ışığın içeri girmesini ve gece binanın ışıklandırması sağlanmıştır. Müzenin güney tarafında kamusal bir bahçe ile aktif yaşama mekânı tasarlanırken, iç mekânında sanatçı ve küratörler için mimari çözümlemelerle kolaylıklar sağlanmıştır (Url-21).

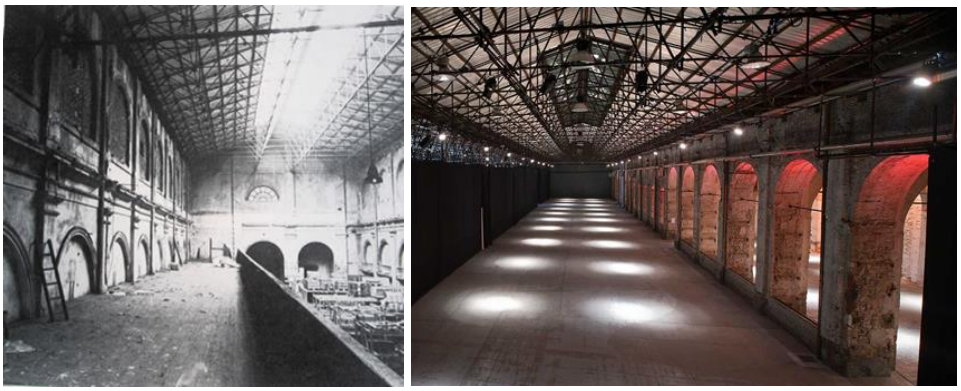
Şekil 4.13 : Tate Modern günümüzdeki görünümü, (Url-21).

4.3 Eski Leopolda Tren İstasyonu ve Çevresi, Floransa/İtalya

1848 yılında tarihi kent surları dışında, Porta al Prato adlı kent kapısının yanında yer alan Leopolda Tren İstasyonu Floransa'nın ilk tren istasyon yapısıdır. 1993 yılına kadar depo ve benzer işlevlerle kullanılan yapı, İtalya Krallığı'nın ilanıyla yolcu trafiğine kapatılmıştır (Guanci, 2012, s.48-93). Kentin çok stratejik bir noktasında bulunan eski tren istasyonu 1990'larda yenileme sürecine girmiştir. Sergi merkezi olarak yeniden kullanım kararı alınan yapının rehabilitasyonu sırasında, yerel otorite

tarafından mevcut yapının mimari karakterinin ve açık alanlarının kalitesinin korunması gerekliliği vurgulanmıştır (Babalis, 2010, s.53-66). Yaklaşık 6000 metrekare alana oturan, 7,5 metre yüksekliğindeki üç bitişik dikdörtgen hol ve bir depodan oluşan istasyonun yeniden işlevlendirme uygulaması Mimar Gae Aulenti tarafından yürütülmüştür. Çok amaçlı kullanıma hizmet veren bir yapıya dönüştürülen eski istasyon yapısı sergilere, fuarlara, kültürel etkinliklere ve Floransa'da modanın gelişimi ile ilgili tüm olaylara ev sahipliği yapmaktadır (Url-22). Yapının 1980'li yıllarda çekilen fotoğraflarına dayanarak istasyon yapısının yeniden işlevlendirilmesi sırasında mevcut mimari karakterinin mümkün olduğunca korunduğu anlaşılmaktadır.

Ana girişi vurgulamak amacıyla yapının doğusuna çelik ve prefabrike kolonlar ile metal kirişler eklenmiştir (Şekil 4.14). Leopolda Florance olarak anılan istasyon alanın yenilenmesinde karma kullanım stratejisi belirlenmiş, dönüşüm planında ise eski kent içi tren yolunun korunması ve değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Planlama sürecindeki alandaki kültürel mirasın ve eski tren yolununun mümkün olduğunca korunması amaçlanmıştır. Leopolda kentsel yenileme alanı yaya yollarının bağlantısının artırılması, yeşil alan uygulaması, bisiklet için kent merkezine rotalar oluşturulması, dükkân, kafe, atölye ve benzeri yerel ekonominin kalkınmasını sağlayacak ticari aktivitelerin alana eklenmesi konusunda eleştiriler almıştır (Aydın, 2014).

Şekil 4.14 : 1980'li yıllardaki durumu (solda), (Url-23), günümüzdeki hali (sağda), (Url-22).

4.4 Eski Pamuk Fabrikası ve Antrepolar, Venedik/İtalya

1883 yılında Venedik'in güneybatısındaki Dorsoduro'da inşa edilen pamuk fabrikası 1960 yılına kadar hizmet vermiştir. 1990'lı yıllarda Gino Valle Mimarlık Stüdyosu tarafından restore edilmiştir. Ana yapının büyük bölümü Mimarlık Fakültesi tarafından kullanılmaktadır (Şekil 4.18). Sadece dış beden duvarları korunan ana

yapıya eğitim için gerekli stüdyolar, ofisler, arşiv, sergi salonları, konferans salonu ve kantin gibi fonksiyonlar yeni planlama anlayışı ve taşıyıcı sistemi ile yerleştirilmiştir. Bu adaptasyon sırasında yapının dış beden duvarlarına zarar verilmemiştir. Ana yapının kuzey ve batısında yer alan tali yapılar üniversitenin laboratuarları olarak işlevlendirilmiştir. Ana yapının doğusunda sıralanan dört adet antreponun (magazzini) üçü yeniden işlevlendirilerek üniversiteye ait derslik olarak düzenlenmiştir (Şekil 4.15). Antrepolardan biri ise olduğu gibi sergilenmektedir (Şekil 4.16). En doğuda yer alan bu antreponun olduğu gibi sergilenmesi, yeniden işlevlendirme uygulamaları sırasında diğer antrepolarda gerçekleştirilen yeni eklerin ve değişikliklerin algılanması adına oldukça olumlu bir yaklaşımdır. Tesis sadece gündüzleri yaşayan bir eğitim kompleksi olarak değerlendirilmiştir (Aydın, 2014).

Şekil 4.15 : Venedik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi olarak kullanılan eski pamuk fabrikası, (Url-23).

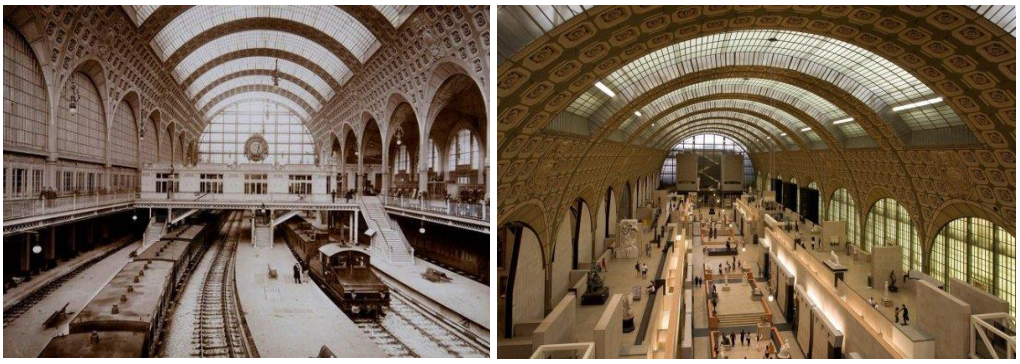

Şekil 4.16 : Derslik olarak yeniden işlevlendirilen antrepo (sağda) ile doğusundaki işlevlendirilmeden sergilenen antrepo (solda), 2012, (Url-23).

4.5 Orsay Tren Garı, Paris/Fransa

Endüstri yapılarının yeniden işlevlendirmesiyle birlikte müzecilik kavramı gelişmiş ve fabrika yapıları müze ve sanat galerisi olarak yeniden değerlendirilmeye başlamıştır. Paris'teki eski istasyon binasından dönüştürülen Galeri d'Orsay müzesi de bu yapılardan biridir. 1900'de hizmete açılan 19.yy. sonu çelik mimari örneği olan tren garı binasının 1973'te müzeye dönüştürülmesine karar verilmiş ve 1 Aralık 1986'da müzenin açılışı gerçekleştirilmiştir (Şekil 4.17) (Atagök, 2000).

Özellikle 19.yy sanat eserlerinin sergilendiği Orsay Müzesi Paris'in yabancı konuklar tarafından en çok ziyaret edilen mekânlarından birini oluşturmaktadır. Bina girişindeki meydan avlu bronz heykellerle sınırlandırılarak çeşitli performansların sergilendiği kentsel alan özelliği taşımaktadır. Paris'in içinden geçen Sen Nehrinin güney kısmında, hemen Louvre Sarayı(Müzesi) çapraz karşısında yer alan Orsay Müzesi'nin değerlendirilme sürecinde, modern bir müzecilik anlayışının tarihi mekâna nasıl adepte edildiğini gösteren örneklerdendir. Kente ait referansları içinde taşıyan Orsay, büyük çelik tonoz ana mekânı, orta büyük hol ve onun iki yanında katlar içinde konumlandırılmış sergi salonlarından oluşmaktadır. Sade ve pastel renklerle sergilenecek objeler için fonlar meydana getirilmiş, tarihi mekânın detaylarının görünmesine engel konulmamıştır (Url-24).

Şekil 4.17 : Orsay Tren Garı Yeniden İşlevlendirme Öncesi (solda) ve Sonrası Durum (sağda), (Url-25).

Sonuç olarak Avrupa ülkelerinde gerçekleşen dönüşüm örnekleri değerlendirildiğinde; işlevini yitirmiş olan endüstriyel alan ve yapılar kentte yeniden kazandırılmıştır. Bu aşamada Almanya Ruhr Bölgesi ve İtalya Eski Leopolda Tren İstasyonu bölgesel ölçekte dönüşüm geçirmiştir. Alanda bulunan yapılar bütün olarak değerlendirilmiştir. Karma işleve yönelik gerçekleştirilen dönüşümle birlikte sağlanan kentsel canlılık ile

bölge ekonomisi de canlanmıştır. Buna karşın Eski Pamuk Fabrikası ve Antrepolar, Tate Modern ve Orsay Tren Garı gibi yapıların dönüşümü ise yapı ölçeğinde olmuştur. Yapıların cepheleri özgün haliyle korunurken, iç mekânlarında ise yapının özgün mimari karakteri olabildiğince korunmuştur. Eski Pamuk Fabrikası'nda antrepo yapılarından birinin sadece koruma ve onarımının yapılarak sergilendiği görülmüştür. Tate Modern dönüşüm sürecinde ise, ek yapı tasarımında da koruma bilinci gözetilmiş ve yapının özgün cephesinin örnek alındığı bir uygulama seçilmiştir. Yapılan tüm dönüşüm örneklerinde koruma bilinci gözetilerek kent içi alanların canlandırılması, bölgeye ve kente sosyal ve ekonomik kazanımların sağlanılması hedeflenmiştir.

5. TÜRKİYE'DE ENDÜSTRİYEL MİRASA YÖNELİK KORUMA VE YENİDEN DEĞERLENDİRME ÖRNEKLERİ

Endüstri devrimiyle birlikte 1950'lerden sonra Avrupa'da başlayan dönüşüm hareketi Türkiye'de de etkisini göstermiş ve endüstri mirası yapıları miras kapsamında koruma altına alınarak yeniden işlevlendirilmiştir.

Çalışmanın bu bölümünde, 19.yüzyıl ve 20.yüzyılda İstanbul, Kocaeli, İzmir, Kayseri, Eskişehir ve Antalya'da dönüşümü gerçekleşen yapılar incelenmiştir. Yapıların geçmiş ve bugünkü durumlarına yönelik yapılan çalışma kapsamında; yapılar enerji ve güç rezervleri, gıda, giysi ve dokuma üretimi, deri işleme, kimyevi madde üretimi, maden, toprak ve ağaç işleme gibi iş kollarına göre sınıflandırılarak ele alınmış ve değerlendirilmiştir.

5.1 Enerji ve Güç Rezervleri

İstanbul'da aydınlatma amacıyla kullanılan enerji ve güç rezervleri, ilk olarak gazhaneler sonrasında elektrik fabrikaları, petrol ambarları ve petrol işleyen fabrikalar başlığı altında toplanmaktadırlar (Toprak, 1994, s.478). Bu iş kolunda aydınlatma amacıyla kurulan gazhane ve elektrik fabriklarından örnekler incelemiştir. İstanbul'da Nakkaştepe Gazhanesi ile İzmir Alsancak Havagazı Fabrikası ve İstanbul Silahtarağa Elektrik Fabrikası seçilen sanayi yapıları arasında yer almıştır.

5.1.1 Nakkaştepe Gazhanesi

Konumu: Kuzguncuk, Nakkaştepe

Dönemi: 19.yy

Tescil durumu: 28.12.1995-7820

Özgün işlevi: Havagazı üretimi

Onarım tarihi: 1999

Günümüzdeki işlevi: Sosyal, Kültürel Tesis

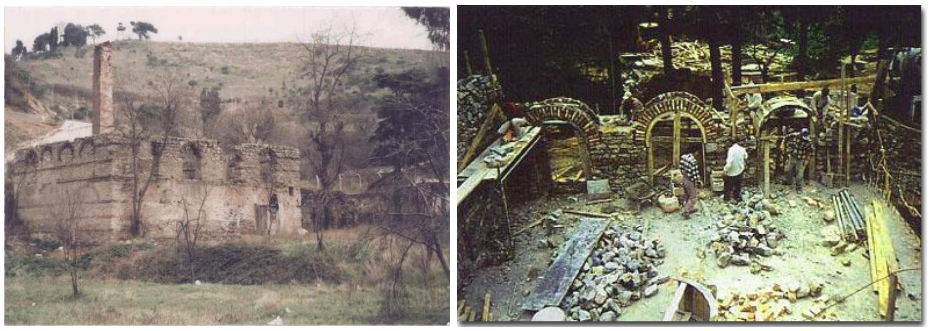
Mülkiyeti: Mülkiyeliler Birliği

Müdahale Yöntemi: Restorasyon, Yeniden işlevlendirme

Tarihsel-Teknolojik Gelişim Süreci: Kuzguncuk gazhanesinin inşasına 1862 yılında "Gas De France" isimli şirket tarafından başlanmıştır (Müller-Wiener, 1992). 1864 yılında tamamlanan gazhane öncelikle Beylerbeyi Sarayı'nın aydınlatılması için kullanılmıştır (Toprak, 1994, s.478). Sonrasında Kuzguncuk semtiyle birlikte 78 yıl kesintisiz hizmet veren tesis semte elektrik gelmesiyle birlikte 1940 yılında hizmetini durdurmuştur. Gazhanenin metal bölümleri sökülerek, Kadıköy de bulunan Hasanpaşa Gazhanesi'ne taşınmış ve yapıdan geriye sadece taş duvarları kalmıştır (Url-26). Kuzguncuk gazhane binalarının taş duvarları ile havuzları, Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından, Beylerbeyi Sarayı'nın müştemilatı olarak değerlendirilerek İstanbul III Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 28.12.1995 tarih ve 7820 sayılı karar ile birinci derece tarihi eser olarak tescil edilmiştir (Köksal, 2005). 1996'dan sonra 10 dönümlük alan içinde yer alan gazhane tesisleri, Milli Emlak Genel Müdürlüğü tarafından, Mülkiyeliler Birliği İstanbul Şubesi'ne sosyal ve kültürel tesis olarak kullanılmak üzere 49 yıl için yap-işlet-devret modeliyle tahsis edilmiştir. (Url-26).

Yapıların restorasyon ve yeniden işlevlendirme projeleri Gökhan Avcıoğlu ve Durmuş Dilekçi tarafından hazırlanmıştır (Url-27). Projenin uygulanması, Haziran 1999'da Boğaziçi İmar Müdürlüğü ile ilgili koruma kurulu ve Üsküdar Belediyesi'nden gerekli izinler alındıktan sonra başlamıştır (Köksal, 2005). Uygulama aşamasında mevcut duvarlar özgün haliyle korunmuş, bütünleme yöntemiyle tamamlanan alanlarda ise, ayırtedilen yeni malzeme ve teknikler kullanılmıştır. Dönüşüm aşamasında yapının tuğla hatıllı duvarlarının özgün mimarisi korunurken, gazometrelerin de güncel teknolojiyle yeniden inşa edilmesi planlanmıştır. Restorasyon sonrasında oluşan kapalı mekanlar; sergi, sinema ve konferans salonları ve kütüphane olarak işlevlendirilirken, açık alanların ise spor ve rekreasyon alanları olarak kullanılması tercih edilmiştir. (Şekil 5.1), (Şekil 5.2) (Url-28).

Değerlendirme: Yapının restorasyonun aşamasında mevcut yapılar korunmaya çalışılırken, yerinde bulunmayan ve özgün durumuyla ilgili verilere ulaşılamayan yapılar için de ayırtedilebilir güncel malzemeler ile tamamlama yapılmıştır. İç ve dış duvarlarla kapı ve pencere oranlarında değişiklikler yapılmıştır. Yapıya yüklenen yeni işlevle ihtiyaç duyulan yeni mekân düzeni, özgün mekân kurgusunun korunamamasına sebep olmuş ve yapının özgün kimliğine dair izler korunamamıştır.

Şekil 5.1 : Nakkaştepe Gazhanesinden görünümler (İBB), (Url-26).

Şekil 5.2 : Nakkaştepe Gazhanesi Restorasyon Sonrası, (Url-29).

5.1.2 İzmir Alsancak Havagazı Fabrikası

Konumu: İzmir, Alsancak

Dönemi: 19.yy

Tescil durumu: 1998

Özgün işlevi: Havagazı üretimi

Onarım tarihi: 2009

Günümüzdeki işlevi: Sosyal, Kültürel Tesis

Mülkiyeti: İzmir Büyükşehir Belediyesi

Müdahale Yöntemi: Restorasyon, Yeniden işlevlendirme

Tarihsel-Teknolojik Gelişim Süreci: 16.yüzyıldan başlayarak 19.yüzyılın ortalarına kadar devam eden tarım ihracatı ve sonrasında başlayan sanayi faaliyetleri ticaret hacminin büyümesine ve İzmir'de iplik, havagazı ve su fabrikası gibi büyük sanayi işletmelerinin açılmasına olanak sağlamıştır (Url-30). İzmir Havagazı Fabrikası'nın inşası, 1862 yılında başlamıştır. Tesis için gerekli donanımlar, İngiltere ve Almanya'dan alınmıştır. Elektrik kulanımının artmasına ve tesisin zaman içinde

yıpranmasına rağmen, tesis Cumhuriyet dönemine kadar faaliyetini sürdürmüştür. (Şekil 5.3) (Kurt, 1995, s.12,136).

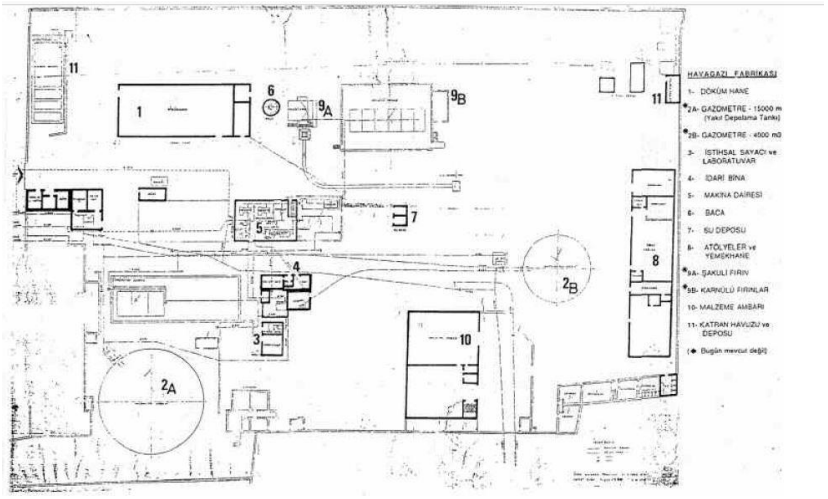

Şekil 5.3 : İzmir Havagazı Fabrikası.1937 yılı fotoğrafı (solda), dökümhane binası, 1940'lı yıllar (sağda) (Url-30).

1935 yılında Havagazı Fabrikası Endüstri Kompleksi, Belediye'ye devredilmiş olsa da önemli oranda yıpranmış ve teknolojisi eskimiş olan tesisi çalıştırmak güçleşmiştir. Ekonomik ömrünü kaybeden Havagazı Fabrikası Endüstri Kompleksi, İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 1 Eylül 1994 tarihli kararınca 24 Ekim 1994 tarihinde kapatılmıştır. Havagazı Fabrikası restorasyon öncesinde "dökümhane, idare binası, makine dairesi, malzeme ambarı, sayaç dairesi, su deposu, atölyeler, lojman, tamir atölyesi, ıslak mekanlar, baca, su arıtma kazanı" gibi birimler içermektedir (Kayın ve Şimşek, 2009). Tesisin kimliğini yansıtan iki gazometre ve fırın binası sökülmüştür. 1995 yılıda tesise ait bazı donanımlar İstanbul'daki Rahmi Koç Sanayi Müze'sine verilmiştir.

İzmir Büyükşehir Belediyesi bünyesinde olan yapı ESHOT Genel Müdürlüğü'ne bağlı tamir ve bekleme yeri olarak kullanılmaya başlamış ve bu süreçten sonra aldığı çeşitli ekler yüzünden yıpranmalara maruz kalmıştır. 1989 yılında imar planında bölge merkezi iş alanı kullanımına ayrılırken; 1998 yılında İzmir I No'lu Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu, bölgedeki tüm endüstri yapılarını da kapsayan 53 yapıyı koruma altına almıştır. Havagazı Fabrikası Endüstri Kompleksi ise, 1998 yılında tescillenmiştir. İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından Liman Arkası Bölgesi'nin kent merkezi olarak düşünülmesiyle, 2001 yılında uluslararası bir fikir yarışması düzenlenmiştir. Havagazı Fabrikası Endüstri Kompleksi için 2003 yılında kültür ve eğlence merkezi olarak kullanımı önerilmiş, 2005 yılında projesi onaylanmıştır. 2008 yılında uygulamalara başlanılan tesis 2009 yılında kullanıma açılmıştır (Kayın ve Şimşek, 2009), (Şekil 5.5).

Kültür Merkezi olarak yeniden işlevlendirilen alanda oluşturulan mekânlar özgün işlevindeki üretim aksı referans alınarak düzenlenmiştir. Giriş kısmında toplanma alanı olarak düşünülen dökümhane yapısı çok amaçlı salon ve kafe olarak kullanılmıştır. Dökümhane binasından sonra makine dairesi ve idare birimleri de okuma salonu ve özgün işleviyle uyumlu olacak şekilde yine idare binası olarak yeniden işlevlendirilmiştir. 4 nolu yapının mekân kurgusunun korunarak satış birimleri olarak işlevlendirilmesi tercih edilmiştir. Geç dönem yapısı olarak mevcut olan malzeme ambarı da dönem yapısı olarak alanla uyumlu olacak şekilde değerlendirilirken, atölye olarak kullanılan 6 nolu yapı aynı şekilde atölye birimi ve sergi salonu olarak yeniden işlevlendirilmiştir. Mekân kurgusu korunarak tek hacim halinde olan bölüm restoran olarak kullanılmıştır (Şekil 5.4). Alanda bulunan su deposu olarak kullanılan yapı, satış birimi olarak yeniden projelendirilmiştir.

Şekil 5.4 : Havagazı fabrikası vaziyet planı, (Kayın, Şimşek, 2009).

Şekil 5.5 : İzmir Havagazı Fabrikası Restorasyon Sonrası, (Url-30).

Değerlendirme: Havagazı Fabrikası restorasyon uygulamasında; mekân kurgusu korunarak tek hacim halinde olan yapılara müdahale edilmemesi, özgün olmayan

eklerin yapı ve alandan uzaklaştırılması, cephelerin özgün haliyle korunması olumlu bulunurken, bölgesel ve kentsel ölçekte yapının bütüncül olarak değerlendirilmemesi olumsuz bulunmuştur. Bölgenin kent bütünlüğündeki endüstriyel miras alanı niteliği göz önüne alınarak yapısal ölçekte yapılan değerlendirmenin peyzaj ve alanda bulunan diğer endüstri yapılarıyla birlikte bölgesel ölçekte değerlendirilmesi gerekmektedir.

5.1.3 Silahtarağa Elektrik Fabrikası

Konumu: Kâğıthane

Dönemi: 20.yy

Tescil durumu: 06.03.1991-2532

Özgün işlevi: Elektrik üretimi

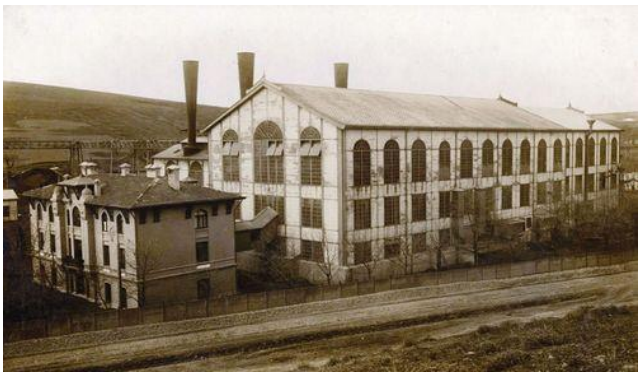
Onarım tarihi: 2007

Günümüzdeki işlevi: Kültür ve Eğitim Merkezi

Mülkiyeti: Bilgi Üniversitesi

Müdahale Yöntemi: Restorasyon, Yeniden işlevlendirme

Tarihsel-Teknolojik Gelişim Süreci: Ganz Anonim Şirketiyle ile Bayındırlık Bakanlığı arasında imzalanan anlaşma sonrasında, 1913'te kurulmuştur. Silahtarağa Elektrik Fabrikası (Şekil 5.7), 1914'te üretime başlamasıyla birlikte ilk olarak şehrin tramvaylarına daha sonra da şebeke ve abonelere elektrik vermiştir (Alpeböz, 1971). Sokakların elektrikle aydınlatılması ise 1920'lere dayanmıştır (Toprak, 1994, s.478).

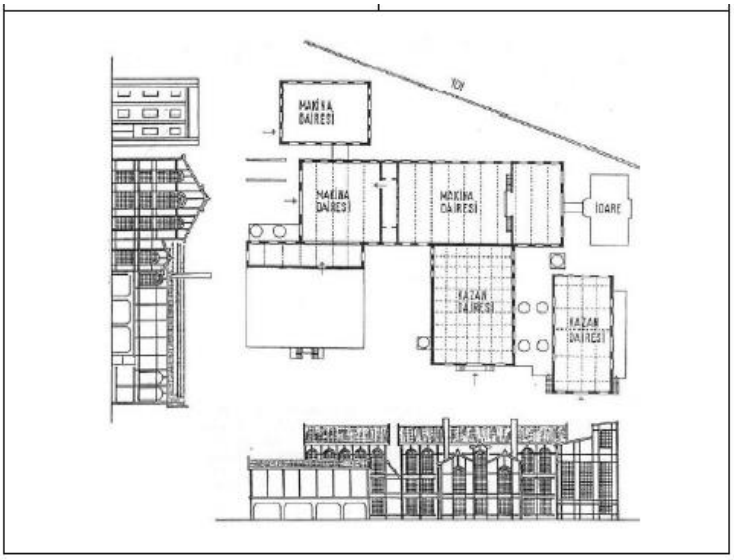

Şekil 5.6 : Silahtarağa Elektrik Fabrikası, (Url-31).

Elektrik Fabrikası 1937 yılında yeni kazan, türbin ve ek binalarla büyüyerek İstanbul'un elektrik gereksinimini karşılamaya devam etmiş daha sonra, önce

Bayındırlık Bakanlığı'na, 1945 yılında ise İstanbul Belediyesi'ne devredilerek İETT tarafından işletilmeye devam etmiştir. 1970 yılında TEK'e geçtikten sonra 1982 yılında tesislerin eskimesi, soğutma suyunun temin edildiği Alibeyköy Deresi'nin kirlenmesi tesisin kapanmasına neden olmuştur.

Silahtarağa Elektrik Fabrikası'nın bulunduğu endüstri tesisinde; makine ve kazan daireleri, atölyeler, nakil tesisi, idare, lojman gibi birimler bulunmaktadır (Şekil 5.7). Çoğu tek katlı olan yapıların taşıyıcı sistemi metal konstrüksiyon arası tuğla dolgu şeklindedir (Önay, 1972, s.31). İşlevsiz kalıp terkedilen fabrikadaki yapı ve donatılar bir süre yıpranmaya maruz kalmıştır. 1982'ye kadar enerji üretilen Silahtarağa Elektrik Fabrikası 1 Kazan dairesi dışında tüm yapıları ve makine aksamıyla günümüze ulaşmıştır (Kara, 1994; Engin,2009). Tarihi fabrika, İstanbul I Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 06.03.1991 gün ve 2532 sayılı karar ile tescil edilmiştir (Köksal, 2005).

Şekil 5.7 : Silahtarağa Elektrik Fabrikası üretim birimleri planı ve görünüşler (Köksal, 2005).

1 Mayıs 2004 tarihinde Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından Cibali Tütün Fabrikası'na benzer bir yaklaşımla özelleştirilerek Bilgi Üniversitesi'ne tahsis edilen fabrika, kültür ve eğitim amaçlı yeniden işlevlendirilmiştir. Santral İstanbul'da; Çağdaş Sanatlar Merkezi (ÇSM), Enerji Müzesi, kütüphane, eğitim binaları, bilgi merkezleri, konuklar için inşa edilen rezidans binaları ve rekreasyon alanları yer almaktadır (Nart, 2015). Fabrika ve yerleşkesi Emre Arolat, İhsan Bilgin, Nevzat Sayın ve Han Tümertekin tarafından hazırlanan yeniden kullanım projesiyle 2007 yılı

sonunda İstanbul Bilgi Üniversitesi Silahtarağa Kampüsü olarak hizmete açılmıştır (Şekil 5.8), (Arolat vd., 2007). Osmanlı döneminde ilk enerji tesisi olarak kurulan Silahtarağa Elektrik Santrali, İstanbul Bilgi Üniversitesi tarafından yeniden projelendirilerek Santral İstanbul ismiyle bir kültür ve eğitim alanına dönüştürülmüştür (Şekil 5.9).

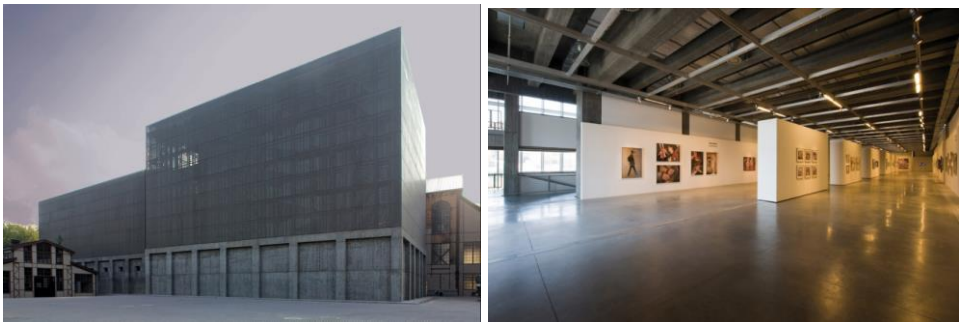
Şekil 5.8 : Santral İstanbul vaziyet planı ve yapıların analizi, 2009, (Url-32).

Şekil 5.9 : Santral İstanbul havadan görünümü, (Url-33).

Çağdaş Sanatlar Merkezi (ÇSM) dönüşüm projesi (Şekil-4.29), üretim birimi olarak kullanılan fakat yerinde mevcut olmayan 2 ve 4 numaralı kazan dairelerinin olduğu yerde bu yapılara atıfta bulunulmuş ve sadece temel izlerinin referans alınmasıyla tasarlanmıştır. Rekonstrüksiyon yöntemiyle yeniden inşa edilen yapı 2007 yılında tamamlanmıştır. ÇSM binası alandaki endüstriyel yapılara benzer bir yaklaşımla yoğun ve ağır bir iç çekirdek olmasının yanında dış cephesi ile tüm yapıyı saran hafif ve yarı geçirgen bir metal tül şeklinde tasarlanmıştır (Şekil 5.10). Çağdaş Sanatlar Merkezi binası alanda bulunan birbirinden bağımsız ancak birbiriyle ilişkili iki yapı olarak tasarlanmıştır. Enerji Müzesi'nin bulunduğu 2 numaralı makine dairesinden

sağlanan giriş alanıyla birlikte eski ve yeni bina, birbirine mekânsal olarak da bağlanmıştır (Arolat vd., 2007).

Şekil 5.10 : Çağdaş Sanat Müzesinden görünümler (solda), İç Mekân (sağda), (Url-34).

Enerji Müzesi: 1913'te ve 1921'de inşa edildiği düşünülen 1 ve 2 numaralı makine daireleri, Santral İstanbul projesinin dönüşüm sürecinde mevcut endüstri yapısı güçlendirilerek ve endüstriyel donatısı yerinde korunarak 2005 yılında tamamlanmıştır. Yeniden işlevlendirilen makine dairelerinde ayrıca Enerji Oyun Alanı ile çeşitli ulusal ve uluslararası panellerin, konuşmaların ve seminerlerin gerçekleştiği Sinema/Seminer Salonu yer almaktadır. Minimum müdahale ilkesi benimsenerek yerinde korunan endüstri donatılarının sergilenme aşamasında merdiven, asansör ve yürüyen merdivenlerden oluşan yeni ve konforlu bir dolaşım sistemi oluşturulmuştur (Şekil 5.11). Sonradan eklenen dolaşım elemanları cam, çelik ve ahşaptan seçilerek kahverengi ve tonlarına boyanarak zamanın oluşturduğu katmanların okunmasına olanak sağlamıştır (Nart, 2015).

Şekil 5.11 : Enerji Müzesi iç mekân görünümleri, (Url-35).

Kütüphane ve Eğitim Birimleri: Proje kapsamında 4 ve 6 nolu kazan daireleri kütüphane ve Mimarlık Fakültesi olarak yeniden işlevlendirilmiş, lisans stüdyoları,

maket atölyesi ve sergi alanı 4 nolu binada; kütüphanenin büyük bir bölümü, jüri alanı, ortak stüdyolar ile öğretim üyelerinin odaları ise 6 nolu binada yer almaktadır (Şekil 5.12). Dönüşüm sürecinde yapıya minimum müdahale anlayışının benimsendiği ve yapının endüstriyel donatısının etrafında belli bir mesafe bırakılarak kazanları görünür kılmak ve kendini sergilemesini sağlamıştır. İç mekâna sonradan eklenen strüktürel elemanlar farklı bir renk ile boyanmış ve tesisat sitemi ile benzer şekilde açıkta bırakılmıştır (Şekil 4.35).

Şekil 5.12 : 4ve 6 nolu kazan daireleri (solda) ve kütüphane bölümü (sağda), (Url-36).

Şekil 5.13 : 4ve 6 nolu kazan daireleri restorasyon öncesi ve sonrası, (Url-36).

Değerlendirme: Restorasyon ve yeniden işlevlendirme yaklaşımı, temelde varolanın korunması ve iyileştirilmesi anlayışına dayanmıştır. Bu bağlamda fabrika ve diğer birimlerde bulunan donatılar korunmuş yeniden değerlendirme sürecine dahil edilmiştir. İşlevini yitirdikten sonra bakımsızlık nedeniyle zamanla yapıların bazılarının büyük oranda yıkıldığı, bazı kısımların kaybolduğu, bazılarının da iyileştirilerek korunmasının mümkün olduğu tespit edilmiş ve sonuçta her yapının durumuna göre tasarım yaklaşımı geliştirilmiştir.

5.2 Gıda Üretimi

Ökçün 1913-1915 sanayi istatistiğine bakıldığı zaman İstanbul'da un, şeker, bira, buz imal edildiği, et ve tütün işlendiği görülmektedir. 19. yüzyılın sonlarına tarihlenen fabrikalar dışında gıda üretimi küçük işletmeler vasıtasıyla sağlanmıştır (Ökçün, 1984). Tarım ve hayvacılıkla ilişkili olan bu sanayi kolunda un fabrikaları, içecek üretimi, su depoları ve arıtma tesisleri, et işleme ve tütün işleme gibi sanayi faaliyetleri yer almıştır (Köksal, 2005). Sanayi faaliyetlerinden içecek üretiminde olan Mecidiyeköy Likör ve Kanyak Fabrikası ile Bomonti Bira Fabrikası ele alınmış ve dönüşüm aşamaları incelenmiştir. Aynı şekilde su depoları ve arıtma tesisleri içinde Terkos ve Cendere Su Pompa İstasyonu incelenirken, tütün işleme olarak Cibali Tütün ve Sigara Fabrikası değerlendirme kapsamına alınmıştır

5.2.1 Mecidiyeköy Likör ve Kanyak Fabrikası

Konumu: Mecidiyeköy

Dönemi: 20.yy

Tescil durumu: 02.06.2006-345

Özgün işlevi: Likör ve kanyak üretimi

Onarım tarihi: 2013

Günümüzdeki işlevi: Ofis, Konut ve AVM

Mülkiyeti: Özel

Müdahale Yöntemi: Rekonstrüksiyon, Yeniden işlevlendirme

Tarihsel-Teknolojik Gelişim Süreci: Mecidiyeköy Likör ve Kanyak Fabrikası, Rob Mallet-Stevens tarafından 1930'lu yıllarda tasarlanmıştır. Modern mimarlığa dair döneminin önemli temsilcilerinden biri olan fabrika simetrik ön cephesi, betonarme saçak ve terasları, yataydaki geometrik vurgu ile kompleksin bu mimari özelliklerinin izlenebildiği detaylardır.

Giriş bölümünün üst kısmında tasarlanan cam tuğla tonoz açı ile fabrikaya doğal ışık girişi sağlanmıştır (Batur, 2006). Fabrika alanında ana bina ve yönetim binasına ek olarak sonraki dönemlerde ambar, sosyal tesis ve lojman gibi birimler de dâhil olmuştur (Zat, 1994). Dönem içinde üretim sürecine bağlı değişikler ile birlikte Ali

Sami Yen Stadı'nın inşatı sırasında tesisteki Mallet-Stevens tasarımı olan iki katlı giriş yapısı yol yapım çalışmaları sırasında yıkılmıştır (Tanyeli, 2007). 2000'li yıllarda işlevsiz kalarak bir süre kullanılmayan yapı 2003 yılında ofis olarak kullanılmak üzere tadilat geçirmiştir. Bu süreçte yapının özgün mimari kimliği büyük zarar görmüş, yapı elemanları ve malzemesinde bozulmalar gerçekleşmiştir (Şekil 5.14), (Kambek, 2005).

Şekil 5.14 : Mecidiyeköy Likör ve Kanyak Fabrikası (Kambek, 2005). Fabrikanın arka cephe görünüşü (Köksal, 2005).

20. yüzyılın ilk endüstri yapılarından olan fabrika ve peyzajının tescil edilmesine yönelik başvuruda yapının zaman içinde geçirdiği fiziksel ve işlevsel değişiklikler sebebiyle tescil niteliklerini taşımadığından tescil edilmesine gerek olmadığına karar verilmiştir. Daha sonra fabrika yapısının taşıdığı özgün mimari niteliklerinin yanısıra, tasarımcısı bakımından tek olma nitelikleri değerlendirilmiş, 2006 yılında yapının koruma kararı yeniden gündeme getirilmiş ve yapı tescil edilmiştir (Polat, 2008). Dönemi ve mimarı bakımından tarihi süreçte önemli olan yapı, 2012 yılında ofis, konut, AVM gibi işlevlerin yer aldığı 'Quasar İstanbul' projesi kapsamında yeniden inşa edilmiştir.

Değerlendirme: Yapının strüktürel olarak yetersiz olması ve dönem içinde geçirdiği kullanımlarla birlikte mimari özgünlüğünü kaybettiği yönündeki kararlarla yapının yıkımına karar verilmesi fabrikanın endüstriyel sürecine dair izlerin kaybolmasına neden olmuştur. Yeniden işlevlendirme aşamasında yapının özgün endüstriyel kimliğine dair izleri korunamamış ve alan-yapı ilişkisi bütüncül olarak ele alınmamıştır.

5.2.2 Bomonti Bira Fabrikası

Konumu: Şişli

Dönemi: 19.yy

Tescil durumu: 25.02.1996-9294

Özgün işlevi: Bira kalıp buz, gazoz üretimi

Onarım tarihi: 2014

Günümüzdeki işlevi: Kültür, Sanat ve Eğlence Merkezi

Mülkiyeti: Özel

Müdahale Yöntemi: Restorasyon, Yeniden işlevlendirme

Tarihsel-Teknolojik Gelişim Süreci: Bomonti Bira Fabrikası, İsviçreli Bomonti kardeşlerin tarafından 1890 yılında sanayi bölgelerinden biri olan Ferköy'de kurulan fabrika İstanbul'un ilk bira üretim tesisi olmuştur. Konumu açısından önemli olan fabrika aynı zamanda Osmanlı iktisadi yatırımlarından biri olup, ülkede bira sanayinin gelişmesinde de öncü olmuştur (Tanyeli ve Ekiz, 2009). Fabrikada bira üretiminin yanı sıra, kalıp buz ve gazoz da üretilmiştir. 1909 ikinci bir bira fabrikası olan Büyükdere Nektar Bira Fabrikası kurulmuştur. 1912 yılında iki fabrika birleşerek Bomonti-Nektar Birleşik Bira Fabrikaları Şirketi'ni kurmuşlardır (Zat, 1994). Bomonti Bira Fabrikası, Alman bira fabrikalarının mimarisini yansıtacak şekilde tasarlanmıştır (Şekil 5.15). Üretimin yapıldığı çok katlı üretim binası ile idare, makine dairesi, arşiv gibi küçük mekânların toplandığı üç katlı bir bina fabrika yapısı ile bitişik nizamda ortada bir avlu oluşturacak şekilde inşa edilmiştir. (Kıraç, 2001). 1938 yılında TEKEL mülkiyetinde olan fabrika, 1990'ların başına kadar üretime devam etmiştir. Fabrika, İstanbul I Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 25.02.1998 gün ve 9294 sayılı karar ile tescil edilmiştir (Köksal, 2005).

Şekil 5.15 : Bomonti Bira Fabrikası'nın birinci dönemini gösteren karpostal (solda), Bomonti Bira Fabrikası fotoğrafı, 1910'lar (sağda) (Tanyeli ve Ekiz, 2009).

Bomonti Bira Fabrikası içerisinde yer alan işlevleri farklı olan tescilli yapılar, fabrikanın işletim süresince gerçekleşen üretim artışları ve teknik farklılıklarına bağlı

olarak çeşitli dönemlerde yeni kısımların mevcut yapılara eklenmişlerdir. Süreç içerisinde çeşitli müdahalelere uğrayarak günümüze ulaşan yapıların 1994 yılında üretiminin durması ve kalan donanımlarının tümüyle sökülmesi, yapıların üretim süreci ve teknolojisiyle birlikte ilişkilendirebilme olanağından yoksun bırakmıştır (Tanyeli ve Ekiz, 2009).

İşlevsiz kalarak bakımsızlık nedeniyle yıpranan tarihi tesisin dönüşüm süreci TEKEL'in özelleştirilmesi ile başlamış, 2007 yılında yap-işlet-devret modeliyle 49 yıllığına IC Holding'e tahsis edilmiştir. Tarihi fabrikanın içinde bulunduğu kampüs için geliştirilen "Uluslararası Kongre ve Konaklama Merkezi Projesi" 2012 yılında başlamış ve 2014 yılında tamamlanmıştır. Alanda bulunan tarihi fabrika ise Doğuş Grubu'na kiralanmış, tesisin kültür-sanat ve eğlence merkezi olarak kullanıma açılmıştır.

Han Tümertekin anlatımıyla, projenin ana hedeflerinden birinin alanda bitişik nizamda bulunan yapıların bütün olarak kurgulanmasının olduğu belirtilmiştir. Bira fabrikasının geçmişte, bulunduğu parsel içerisinde ortada bir avlu oluşturacak şekilde inşa edilmesine bir atıfta bulunularak mevcut yapılara ek olarak tasarlanan çelik sundurma ile yeniden bir avlu oluşturulmuştur (Şekil 5.16). Alan içerisinde yeni ek olarak tasarlanan kış bahçesi ve asansör kulesinde çağdaş malzemeler kullanılmıştır. Restorasyon ve güçlendirme sürecinde yapının mimari kimliğinin önemli bir detayı olan taş yüzeyler korunduğu belirtilmiştir. Yapı içerisinde bulunan az sayıdaki endüstriyel donatı yerinde korunarak tasarım sürecine dahil edilmiştir. Endüstriyel tesisin zaman içerisinde büyük zarar gören doğramaları özgün haline benzer elemanlarla değiştirilmiştir (Nart, 2015).

Şekil 5.16 : Bomonti Bira Fabrikası restorasyon sonrası görünümler, (Url-37).

Değerlendirme: Restorasyon ve yeniden işlevlendirme aşamasında yapının özgün cephesi korunmuş fakat üretim sürecini yansıtan donanımları ile özgün mekân kurgusu korunamamıştır.

5.2.3 Terkos ve Cendere Su Pompa İstasyonu

- Terkos Su Pompa İstasyonu

Konumu: Terkos Gölü Havzası

Dönemi: 19.yy

Tescil durumu: 15.10.1998-4955

Özgün işlevi: İçme suyu temini

Onarım tarihi: 2010

Günümüzdeki işlevi: Müze

Mülkiyeti: İSKİ

Müdahale Yöntemi: Restorasyon, Yeniden işlevlendirme

- Cendere Su Pompa İstasyonu

Konumu: Maslak

Dönemi: 20.yy

Tescil durumu: 13.10.1993-4994

Özgün işlevi: İçme suyu temini

Onarım tarihi: 2010

Günümüzdeki işlevi: Müze

Mülkiyeti: İSKİ

Müdahale Yöntemi: Restorasyon, Yeniden işlevlendirme

Tarihsel-Teknolojik Gelişim Süreci: 19. yüzyılın sonlarına doğru artan nüfusla ve beraberinde başlayan su sorunuyla birlikte Terkos Gölünden yararlanma yoluna gidilmiş ve batılı sistemlerin transferleriyle, Terkos Gölü suyunu kente pompalayan ve ilk su tesisi olan Terkos Suyu Tesisleri kurulmuştur (Tanyeli, 2003). “Dersaadet Anonim Su Şirketi” isimli Fransız şirketi tarafından 1883'de Terkos Gölü civarında

konumlanan istasyon geçen bu süreç içinde günümüze donanımı ile ulaşmıştır (Akatay, 2003). Tesis, İstanbul I Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 13.10.1993 gün ve 4994 sayılı karar ile korunması gerekli kültür varlığı olarak tescil edilmiştir (Şekil 5.17), (Köksal, 2005).

Şekil 5.17 : Terkos Su Pompa İstasyonu (solda) ve Cendere Su Pompa İstasyonu (sağda), (Url-38).

2005 yılında İSKİ tarafından tesisin müze olarak yeniden işlevlendirilmesi gündeme gelmiştir. Dönüşüm sürecinde suyun tarihçesini ve teknolojik gelişimini anlatacak şekilde özgün yapısal nitelikleri ile üretim işlevlerinin elektronik destekli düzeneklerle etkileşimli sergi alanlarında sunumu ve eğitim alanları oluşturulmuştur. Su Pompa İstasyonu'na yeniden işlevlendirme sürecinde arşiv, yönetim binası, kafeterya ve ziyaretçi merkezi gibi işlevleri barındıran yapılar eklenmiştir. Müze olarak yeniden değerlendirilen Terkos ve Cendere Su Pompa İstasyonları arasında bulunan su kemeri, çeşme gibi peyzaj öğeleriyle bütün olarak değerlendirilen alanda yeni bir gezi güzergâhı oluşturulmuştur (Şekil 5.18).

Şekil 5.18 : Terkos Su Pompa İstasyonundan görünümler (Url-39).

İTÜ Mimarlık Fakültesi Restorasyon Anabilim Dalı'ndaki G. Tanyeli yönetiminde proje ekibi (A. Erdem, N. P. Kahvecioğlu, H. L. Kahvecioğlu ve C. Altun) tarafından üstlenilen koruma, restorasyon ve yeni ek yapıları da içeren yeniden işlevlendirmeye yönelik dönüşüm projesi 2010 yılında tamamlanmıştır. Proje kapsamında; alanda

bulunan endüstri yapıları ve donanımlar bütüncül şekilde korunmuş ve yapılara yönelik gerekli restorasyon çalışmaları uygulanmıştır (Kayın, 2013).

Değerlendirme: Yeniden dönüşüm sürecinde; yapı, donatı, ağaç dokusu gibi peyzaj öğelerini içeren bütüncül değerlendirme yapılmıştır. Endüstriyel mirasa yönelik koruma bilinci benimsenmiş ve yeni yapı tasarımları ile özgün yapılar arasında bütünlük sağlanmıştır.

5.2.4 Cibali Tütün Fabrikası

Konumu: Fatih

Dönemi: 19.yy

Tescil durumu: 16.07.1997-3618

Özgün işlevi: Tütün işlemek, sigara ve puro üretmek

Onarım tarihi: 2002

Günümüzdeki işlevi: Eğitim

Mülkiyeti: Kadir Has Vakfı

Müdahale Yöntemi: Restorasyon, Yeniden işlevlendirme

Tarihsel-Teknolojik Gelişim Süreci: 1884 yılında Osmanlı sınırları içinde tütün mamulleri üretmek amacıyla İstanbul'da inşa edilen fabrikanın tasarımı Alexandre Vallaury ve Hovsep Aznavur'a aittir. Fabrika 20. yüzyıl başlarında Eugene Bottazi tarafından tasarlanan yeni bir mekân ve bu mekânla birlikte eklemelerle genişletilmiştir. Sosyal ve ekonomik anlamda bulunduğu bölgeyi önemli derecede etkileyen endüstri merkezi yaşam içinde gerekli ihtiyaçalrın karşılandığı imalathane, hastane, okul gibi birimlerden oluşmaktadır (Alioğlu, 1998). Cibali Tütün ve Sigara Fabrikası, dönemin yapı ve yapım tekniğinin yanısıra mekân ve kütle boyutuyla dönemin örneği niteliğindedir. Sanayi dönemi sonrasının yapı malzemesi olan ve batılı devletlerde kullanılan tuğla, çelik ve cam gibi yapı malzemeleri kullanılmıştır. (Url-40).

1995 yılına kadar işlevini devam ettiren fabrika, TEKEL Genel Müdürlüğü'ne bağlı Maltepe Sigara Fabrikası'nın açılması ile işlevini yitirmiş ve büyük bir kısmı boşaltılmıştır. Kullanılmayarak yıpranma tehdidi altında kalan fabrika binası 1997

yılında Kadir Has Vakfı'na 29 yıllığına yap-işlet-devret modeli ile devredilmiştir (Url-41). Fabrika, İstanbul I Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 16.09.1997 gün ve 3618 sayılı karar ile korunması gerekli kültür varlığı olarak tescil edilmiştir (Köksal, 2005).

2002 yılında Kadir Has Üniversitesi ve sergi alanı olarak dönüştürülen Cibali Tütün Fabrikası'nın restorasyon ve yeniden işlevlendirme sürecine dair dönüşüm ilkeleri, projenin mimarı Mehmet Alper (2004) tarafından şu şekilde özetlenmiştir; Dönemin mimari üslubunu yansıtan malzeme ve teknik özelliklerini taşıyan alanlarının korunarak, özgün olmayan niteliksiz ekler kaldırılmıştır. Yeniden değerlendirme sürecinde en az müdahele yöntemi seçilmiş, kullanılan detaylarla yapının özgün haline gönderme yapılmıştır (Şekil 5.19). Teknolojik yeniliklerle birlikte yapının geleceğe sağlıklı bir şekilde taşınabilmesi için güçlendirme çalışmaları yapılmıştır (Şekil 5.20), (Alper, 2004).

Şekil 5.19 : Cibali Tütün Fabrikası, restorasyon öncesi (solda) ve restorasyon sonrası (sağda), (Url-41).

Şekil 5.20 : Cibali Tütün Fabrikası, geçmişteki (solda), (Url-42) ve günümüzdeki hali (sağda), (Url-43).

Değerlendirme: Restorasyon sürecinde endüstriyel miras yapısı olarak yeniden işlevlendirilen yapının değerinin korunarak farklı ve yeni bir işlevle kullanılmaya devam edilmesi olumlu bulunmuş; fakat iç mekâna ve sirkülasyona yönelik yapılan

eklerle yapının birçok özelliğini yitirmesi olumsuz bulunmuştur. Yeniden değerlendirme sürecinde yapıya ait donanımlar ve üretim sürecine dair izlerin kısıtlı bir alanda sergilenmesi ile yapının tarihi süreç içindeki özgün kimliğinin sürdürülebilirliği sağlanamamıştır.

5.3 Giysi ve Dokuma Üretimi

19.yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunda devlet eliyle kurulan sanayi kuruluşlarından dokuma endüstrisine önem verilmiştir (Kıraç, 2001). Özellikle donanmanın ihtiyacı olan dokuma, halı, fes, askeri ve ipekli giysi gibi ihtiyaçlarını karşılamıştır (Giz, 1968, s.17-19). Ökçün Sanayi istatistiğine göre dokuma endüstrisinde yün, pamuk ve ipek dokumacılığı kolunda üretim yapılmıştır. Ayrıca balık ağı, sırma ve kalapdan, keten, kuşak, saçak ve püskül üretimi yapan fabrikalardan da bahsedilmiştir (Ökçün, 1997). Türkiye'de dokuma endüstrisi içinde bulunan yün sanayisinde İstanbul Feshane değerlendirmeye alınırken, pamuklu dokuma sanayisinde Kayseri Sümerbank Bez Fabrikası ile tez kapsamında ayrıca değerlendirilen Antalya Pamuklu Dokuma Fabrikası ele alınmıştır.

5.3.1 Feshane Giyim Fabrikası

Konumu: Haliç

Dönemi: 19.yy

Tescil durumu: 15.01.1977-9591

Özgün işlevi: Fes ve giysi üretimi

Onarım tarihi: 1998

Günümüzdeki işlevi: Fuar ve Kültür Merkezi

Mülkiyeti: İstanbul Büyükşehir Belediyesi

Müdahale Yöntemi: Restorasyon, Yeniden işlevlendirme

Tarihsel-Teknolojik Gelişim Süreci: Osmanlı İmparatorluğunda donanmanın dokuma, fes, ipekli giysi ve halı gibi ihtiyaçlarının karşılanması düşünülerek özellikle dokuma alanında sanayi kuruluşlarının kurulmasına devam edilmiştir (Giz, 1968). 1833 yılında Padişah Abdülmecit tarafından kurulan Feshane, neo-klasik üslup elemanlarının sadeleştirilerek kullanıldığı bir mimari karaktere sahiptir. Cepheler tekrar eden

kemerli pencerelerle oluşturulmuştur. Yapının ana girişinin çatı parapetinde kitabe bulunmaktadır. Ana mekân şed çatı ile örtülmüştür (Şekil 5.21), (Soğancı, 2001, s.153). Feshane tek katlı kargir bir yapı olup, atölye binası, idare ve depo gibi birimlerden oluşmaktadır. 1866 yılındaki yangın geçiren yapı, 1868 yılında yeniden inşa edilmiştir. Feshane'de üretilen kumaşlar, sırasıyla Üçüncü Paris Uluslararası Sergisi (1855), İstanbul Sergisi 'Sergi-i Umum-i Osmani' (1863) ve Şikago Uluslararası Sergisi (1893) sergilerinde ödüllendirilmiştir. 'Feshane Mensucat A.Ş.' adıyla bilinen fabrika 1939 yılında Sümerbank'a devredilmiştir (Küçükerman, 1988a).

Şekil 5.21 : Feshane-i Amire, 19. yüzyıl görünümü (Küçükerman, 1988a).

Feshane, İstanbul I Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 15.01.1977 gün ve 9591 sayılı karar ile korunması gerekli kültür varlığı olarak tescil edilmiştir (Şekil-4.44) (Köksal, 2005). 1986 yılına kadar kullanılan fabrikanın kapatılması sonrasında bir bölümü Haliç çevresinin düzenlenmesi sırasında yıkılmıştır (Atagök, 1992, s.74-77).

1986'da işlevini yitirerek boşaltılan fabrikadan günümüze sadece prefabrik büyük dokuma salonu ulaşmıştır. 1989'da 3. İstanbul Biennali için yeniden düzenlenen 1990 yılında İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne devredilmiştir. Bu devrin ardından El Sanatları ve Fuar Merkezi olarak yeniden işlevlendirileren yapı; el sanatları çarşısı, kahveli çarşı, çok amaçlı salon, restoran, kafe olarak yeniden düzenlenmiş ve 1998'de hizmete açılmıştır. Alt yapı ve mekân içinde bu fonksiyonları işletebilecek şekilde ekipmanlar düşünülmüştür. Önceki restorasyon aşamasında cümle kapısının girişinde tasarlanan ve çok amaçlı salon ile fuaye alanı olarak kullanılan bölümde mekân içinde sağlanan ferahlık olumlu bulunmuş ve alanın aynı işlevle kullanılmasına devam edilmiştir. Mekân içinde giriş-çıkışların kolaylıkla algılanabilir olması açısından kapı üzerine taç ilavesi yapılmıştır. Feshane'nin Haliç kıyısında çevre düzenlemesi yapılarak yürüme yolları, seyir ve dinlenme bölümlerini ve çocuk parkı gibi rekreatif

alanlar oluşturulmuştur (Ekiz, 2001, s.135). Daha sonra bazı değişiklikler geçiren yapı Uluslararası Fuar, Kongre ve Kültür Merkezi olarak kullanılmaktadır (Şekil 5.22).

Şekil 5.22 : Feshane, yeniden işlevlendirme planı (Köksal, 2005).

Feshane binasının işlevsiz kalarak kullanılmamasından tekrar restore edilmesine kadar geçen sürede endüstri donanımı ve mimari kalitesi korunamamıştır. Yapıya uyumlu etkin ve sürekli işlevin bulunamaması sonucunda tekrar projelendirilmesi ve son restorasyon çalışması ile yüksek miktarda bütçeye mal olmuştur. El sanatları çarşısına dönüştürülen iç mekân sadece semt halkı tarafından kullanılmış ve beklenen ilgiyi görmemiştir. Bu mekâna eklenen bölme duvarlarla mekân özgünlügünü yitirmiş, geriye sadece Belçika yapımı sütunlar kalmıştır (Şekil 5.23), (Köksal, 2000).

Şekil 5.23 : Feshane dokuma salonu belçika yapımı sütunlar (solda), Haliç cephesi görünümü (sağda) (Url-44).

Günümüzde (2018), fuar merkezi olarak kullanılan tarihî binanın, yeniden işlevlendirilerek "Tasavvuf ve Kültür Müzesi" olarak hizmete açılması planlanmaktadır (Url-45).

Değerlendirme: Dönüşüm projesinin kültür odaklı olması olumlu bulunurken, özgün mimari karakteri ile iç mekân donatılarının korunamaması sonucunda endüstriyel kimliği hakkında bilgi verilememesi olumsuz değerlendirilmiştir.

5.3.2 Kayseri Sümerbank Bez Fabrikası

Konumu: Kocasinan

Dönemi: 20.yy

Tescil durumu: 2003

Özgün işlevi: Pamuklu Kumaş Üretimi

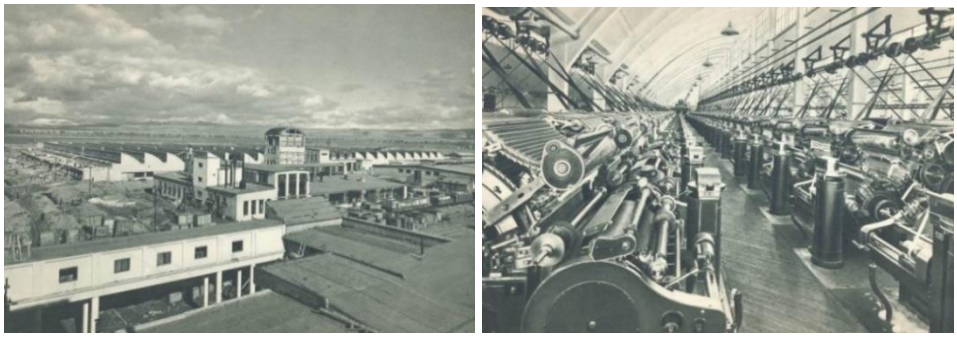
Onarım tarihi: 2015

Günümüzdeki işlevi: Eğitim

Mülkiyeti: Abdullah Gül Üniversitesi

Müdahale Yöntemi: Restorasyon, Yeniden işlevlendirme

Tarihsel-Teknolojik Gelişim Süreci: Rus mimar İvan Nikolaev yönetiminde Turkstroj tarafından, 1932-1933 yılları arasında Sovyetler Birliği'nde tasarlanmış olan Kayseri Sümerbank Tekstil Fabrikası'nın temeli, 1934 yılında atılmıştır. Moskova'da tasarımı yapılan fabrika yapılarının inşası Türk-Sovyet işbirliği ile 16 ayda tamamlanmıştır. Fabrika 1935'te Başbakan İnönü tarafından hizmete açılmıştır. Betonarme ve yığma karma teknikle üretilen tesisin, müteahhidi ise Abdurrahman Naci Bey'dir (Şekil 5.24), (Uz, 2017).

Şekil 5.24 : Sümerbank Bez Fabrikası geçmişten görünümler, (Url-46).

Kayseri Sümerbank Bez Fabrikası, Türkiye'de ucuz pamuklu kumaş üretiminin devlet tarafından yapıldığı ilk tesis olması ve dönemin sanayilşeme hareketini başlatması açısından önemli bir yere sahiptir. Uzun süre üretime devam eden tesis, 1996 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin tüm devlet fabrikalarında üretimi durdurmaya karar vermesiyle 1999 yılında kapanmıştır (Şekil 5.25). Ancak ulusal önemi tanınarak özelleştirme kapsamından çıkarılmış ve Erciyes Üniversitesi'ne tahsis edilmiştir.

Kompleks ve bünyesinde yer alan lojmanlar dâhil tüm yapılar ile müştemilatları, DOCOMOMO Türkiye'nin girişimiyle, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kayseri Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu' nun 12.12.2003 ve 3484 sayılı ve 30.01.2004 tarih ve 3510 sayılı kararları ile kültür varlığı statüsü kazanmıştır. Büyük Ambar Binası ise aynı kurulun 30.05.2008 gün ve 1123 sayılı kararı ile korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescillenmiş ve 30.04.2009 gün ve 1358 sayılı kararı ile de yapı grubu I. grup olarak belirlenmiştir. Mülkiyeti Maliye Hazinesine ait olan kompleks 20.04.2012 tarihinde, üniversite hizmetlerinde kullanılmak üzere yeni kurulan Abdullah Gül Üniversitesi'ne tahsis edilmiştir (Asiliskender vd., 2015).

Abdullah Gül Üniversitesi bünyesinde Sümerbank Bez Fabrikası'nın restorasyon çalışmalarında ilk olarak ana fabrika binasının bir kısmında yapılan düzenlemelerle, hazırlık eğitimlerine başlamışlardır. Aynı yıl, kampüs alanı içerisinde yer alan lojmanlar da düzenlenerek, öğrencilere yurt olarak tahsis edilmiştir. Kampüsün yeniden işlevlendirilmesi ve dönüşüm süreçlerini yönetebilmek için, yerleşke içine yeni bir bina yapılmıştır. Yapım sistemi ve mevcut mimari kimlikten farklı tasarım yaklaşımıyla dikkat çeken yapı ise yaklaşık 240 m uzunluğunda yapılmıştır (Url-47).

Eş zamanlı olarak, kampüsün kuzey ucunda yer alan Elektrik ve Buhar Santrali binaları, EAA tarafından hazırlanan restorasyon ve yeniden işlevlendirme projeleri ile T.C. Cumhurbaşkanlığı Abdullah Gül Müze ve Kütüphanesi'ne dönüştürülmüştür (Şekil 5.25). Buhar Santrali binası ise sosyal bilimler ağırlıklı bir kütüphane olarak hizmet vermektedir (Şekil 5.27), (Url-47).

Şekil 5.25 : AGÜ Sümer Kampüsü Ambar Binası, 2015, (solda), (Url-48), Alana ekelenen yeni bina (sağda), (Url-49).

Şekil 5.26 : Elektrik Santrali, T.C. Cumhurbaşkanlığı Abdullah Gül Müzesi, 2017 (solda) (Url-50), (sağda) (Url-46).

Dönüşüm projesinde; kampüsün doğu girişinde uzanan üç ayrı bloktan oluşan giriş yapıları, üniversite tanıtımı amaçlı sosyal odaklı bir yeniden kullanım tanımı ile işlevlendirilmektedir. Ortada yer alan blok aslı gibi korunarak ofis amaçlı kullanıma dönüştürülmüş; kuzey uçta kalan blok, üniversite tanıtım birimine ait sergi ve toplantı mekânları, güney uçta kalan ve farklı dönemde inşa edilen kısım ise market ve kafe olarak hizmet vermek için çağdaş eklerle desteklenerek işlevlendirilmiştir. Benzer hedefler ile kampüs içerisinde iletişim ve sosyal etkileşimi desteklemek amacıyla, İtfaiye ve Büro binaları'na ait yeniden işlevlendirme çalışmalarını da gerçekleştirmişlerdir. 2015 yılına ait tasarımları ile yapılar muhdes elemanlarından ayrıştırılmış ve yapılara yeni işlevlerini destekleyecek çağdaş ekler ilave edilmiştir. İtfaiye Binası, özgün taşıyıcı sistemi ve bakım çukurlarını korunarak, restoran olarak işlevlendirilmiştir. Büro binaları ise öğrenci merkezi olarak yeniden düzenlenmiştir (Şekil 5.27) (Url-47).

Şekil 5.27 : İtfaiye Binası, (batı cephesi), 2016, (Url-47).

Değerlendirme: Uygulanan restorasyon müdahalelerinde, yapıların içi boş bir kabuk olarak düşünülmesi ve iç mekana yapılan müdahaleler ile özgün mekan kurgusunun değişmesi olumsuz bulunmuştur. Ayrıca alanda inşa edilen yeni yapılarla eski yapılar arasındaki kütlesel farklılık özgün mekân algısının değişmesine neden olmuştur.

5.4 Deri İşleme

İstanbul'da Bizans döneminde başlayan dericilik, Osmanlı döneminde de devam etmiştir (Yelmen, 1994, s.13-14). Bu süreçte ayakkabı, çizme, at takımları ve saraç eşyası ile birlikte her türden deri eşyanın yapımı devlet tarafından sağlanmıştır (Kıraç, 2001). Bu aşamada İstanbul'da Beykoz Deri ve Kundura Fabrikası incelenmiştir.

5.4.1.1 Beykoz Deri ve Kundura Fabrikası

Konumu: Beykoz

Dönemi: 19.yy

Tescil durumu: 27.07.2004-14823

Özgün işlevi: Ayakkabı Üretimi

Onarım tarihi: 2004

Günümüzdeki işlevi: Film Platosu

Mülkiyeti: Özel

Müdahale Yöntemi: Yeniden işlevlendirme

Tarihsel-Teknolojik Gelişim Süreci: Beykoz sanayi bölgesinde 1803 yılında deri imalathanesi olarak Hamza Efendi tarafından kurulmuş ve 1810 yılında ordu tarafından alınarak fabrikaya dönüştürülmüştür. 1816 yılında Beykoz Techizat-ı Askeriye Fabrikası adını almış, 1826 yılında işletmeye eklenen yeni tesisle birlikte el üretimi ile yapılan askeri kundura yapımına başlamasıyla tesisin adı Beykoz Askeri Debbağ Fabrikası olmuştur. 1842'de fabrikalarda buhar makinelerinin kullanım dönemi başlamış ve fabrika teknik donanımı arttırılmıştır (Küçükerman, 1988b). 1912 yılında üretim kapasitesi arttırılmış, fakat I. Dünya savaşı sonra azalan üretimle birlikte 1923'te Askeri Fabrikalar Umum Müdürlüğü'ne bağlanmıştır. 1925'te Sanayi ve Maadin Bankası'na devredilmiş, 1933'te de Sümerbank kuruluşuna geçerek Sümerbank Deri ve Kundura Sanayii Müessesesi adını almıştır (Küçükerman, 1988b).

1968 yılında suni deri üretimi amacıyla kullanılan fabrika 2002'ye kadar Sümerbank Holding A.Ş. Beykoz Deri ve Kundura Sanayii İşletmesi adıyla varlığını sürdürmüştür. 20. yüzyılda fabrikaya ait mevcut yapılar; perdahhane, türbin dairesi, deri kuyuhanesi kimyahane, kazan, kireçhane, 2 depo, demirhane, kundura imalathanesi,

marangozhane, okul ve müdüriyet birimleri ile 4 çeşme, su haznesinden oluşmaktadır (Şekil 5.28), (Küçükerman, 1988b).

Şekil 5.28 : 1955 yılında Beykoz Deri ve Kundura Fabrikası (Küçükerman, 1988b).

1980'lere kadar işlevine devam eden fabrikanın, bu dönemde ham deri işleme biriminin kapatılması fabrikanın zarar etmesine sebep olmuş ve fabrikada 2002 yılında üretime son verilmiştir. Daha sonra fabrika alanı T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı İstanbul III Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu 27.7.2004 gün ve 14823 sayılı kararı ile koruma altına alınmıştır (Köksal, 2005).

Tarihi süreç içinde fabrika çeşitli teknolojik yeniliklerle birlikte değişen üretim modellerine bağlı olarak çeşitli mekânsal dönüşümler geçirmiştir. Bulunduğu çevrenin önemli ekonomik unsurlarından olmakla birlikte ilçenin endüstriyel, tarihi ve sosyo-kütürel geçmişinin izlerini taşıyan fabrika 1999 yılında üretimini durdurmuş ve 2005 yılında özelleştirilmiştir. Beykoz Deri ve Kundura Fabrikası, 2005 yılından beri "İstanbul Televizyon ve Sinema Stüdyosu" adıyla hizmet vermektedir. Beykoz Deri ve Kundura Fabrikası alanında yapılara dair koruma ve restorasyon uygulaması yapılmamıştır. Fabrikada restorasyon uygulamasının yapıldığı alan demirhane binası olmuş ve yapı restoran olarak yeniden işlevlendirilmiştir (Şekil 5.29).

Değerlendirme: Dönüşüm aşamasında üretim sürecini yansıtan yapı donanımı kaldırılmış, yapının özgün kimliğine dair izleri kaybolmuş, strüktürü zarar görmüştür. Günümüzde film platosu olarak kullanılan yapıda yeni işlev gereği yapılan ekler ise yapının korunma sürecini olumsuz yönde etkilemiştir. Alanın bütüncül olarak değerlendirilerek yeniden kullanıması, bölgeye soyal, kültürel ve ekonomik anlamda canlılık getirebilecek bir dönüşüm projesinin uygulanması gerekmektedir.

Şekil 5.29 : Kundura İmalathanesi iç mekan ve Demirhane görünümleri, (solda) (Url-51), (sağda) (Url-52).

5.5 Maden İşleme

Savaş dönemlerinde savunma araçlarının temel malzemesinin maden olmasından dolayı, Osmanlı İmparatorluğu'nda bu iş kolunun Endüstri devrimi öncesine dayandığı anlaşılmaktadır. Demir, çinko ve bakır gibi hammaddelerin çıkarılması ve işlenmesi aşaması genellikle el ile çalışan küçük işletmeler tarafından gerçekleştirilmiş ve sonrasında demirin elde edilmesinde sağlanan kolaylık ile fabrika yapılarının da inşa edimesi sağlanmıştır. Bu sanayi kolundaki işletmeler; "gemi yapımı ile lenger üretiminin yanısıra top üretimi, silah yapımı ve demir dökümü, makine yapımı, araba ve teneke yapımı, madeni para basımı, demir işleyen atölyeler" gibi başlıklar altında incelenmektedir (Köksal, 2005).

5.5.1 Şirket-İ Hayriye Tersanesi

Konumu: Hasköy

Dönemi: 19.yy

Tescil durumu: 15.03.1995-6464

Özgün işlevi: Gemi Yapımı ve Onarımı

Onarım tarihi: 2001

Günümüzdeki işlevi: Sanayi Müzesi

Mülkiyeti: Rahmi Koç Müzecilik ve Kültür Vakfı

Müdahale Yöntemi: Restorasyon, Yeniden işlevlendirme

Tarihsel-Teknolojik Gelişim Süreci: Rahmi Koç Müzesi İstanbul Beyoğlu ilçesinde Hasköy semtinde Haliç kıyısındaki Lengerhane ve Hasköy Tersanesi yapılarından

oluşmaktadır. Hasköy Tersanesi, kendi vapurlarının bakım ve onarımını yapmak amacıyla Şirket'i Hayriye tarafından 1861 yılında kurulmuştur (Köksal, 2002, s.87). 1884 yılında tersaneye ağaç bir kızak getirilmesi sonrasında teknik donanım yenilenmiştir. 1910 yılında elektrik enerjisinin kullanılmasıyla birlikte torna tezgâhları, inşaat atölyesi ve marangozhane kurulmuştur. 1996 yılına kadar işlevini sürdüren yapı ilk arabalı ve yolcu vapurunun yapıldığı tersanedir. Yapılar peyzajın çevresinde U oluşturacak sekilde konumlanan yapıya Hasköy caddesinden girilmektedir (Şekil 5.30). Tarihi kızağın ırgatı, peyzajın ortasındaki avluda bulunmaktadır. Genel olarak tek katlı taş yığma sistemde inşa edilmiş yapılar ahşap asma makasların taşıdığı çatıyla örtülmüştür. (Ergin, 2001, s.136).

Şekil 5.30 : Şirket-i Hayriye geçmişteki görünümleri, (İBB).

Şirket-i Hayriye Tersanesi, İstanbul I Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 15.03.1995 gün, 6464 sayılı karar ile tescil edilmiştir (Köksal, 2005). Yeniden işlevlendirme sürecinde özgün plan şeması korunmuştur. Tersane binasında sonradan eklenen ara katlar kaldırılmış, iç mekânda asma makasların hissedilmesi için özgün ara katlar yarım kesilmiştir. Duvarlar raspalanarak taş ve tuğla dokusu açığa çıkarılmıştır (Ergin, 2001). Tersane binasına ek olarak zemin altına çağdaş malzemeler ile tasarlanan sergi alanında şeffaf cam yüzey ile görsel geçirgenlik sağlanmıştır. Endüstri yapısının özgün donatısının bir bölümü marangozhane ve tamirhane birimlerinde sergilenmektedir. Tersane binasına yüklenen fonksiyonlar açık

ve kapalı sergi alanları, çok amaçlı salon şeklindedir. Tersanenin batı tarafında kalan alan açık hava sergi salonu olarak kullanılmaktadır (Şekil 4.54), (Tasarım, 2001).

Değerlendirme: Şirket-i Hayriye Tersanesi dönüşüm sonrasında, endüstri müzesi tanımıyla Türkiye için bir ilk olması, konumu itibariyle ERIH Avrupa Endüstri Mirası Güzergâhı listesinde görülmesi olumlu bulunmuştur. Yapının restorasyon sürecinde donatıların yerinde sergilenmemesiyle üretim sürecine dair izlerin okunamaması ise olumsuz değerlendirilmiştir.

5.6 Toprak İşleme

Toprak işleme sanayisinde; seramik, cam, çimento, tuğla, kiremit ve kil gibi çoğunlukla inşaata yönelik işkolları yer almıştır. Özellikle inşaat alanının temelini oluşturan çimento üretimi ülkemizde önemli bir yere sahip olmuştur (Ertin, 1998, s.165-167). Sanayi kolu içinde bulunan faaliyetlerden biri olan kil hammaddesinin pişirilmesi ile tuğla yapımına örnek olarak alınan Eskişehir Kurt(Başkurt) Tuğla ve Kiremit Fabrikası bu aşamada incelenmiştir.

5.6.1 Kurt (Başkurt) Kiremit ve Tuğla Fabrikası

Konumu: Eskişehir

Dönemi: 20.yy

Tescil durumu: 12.02.1998-476

Özgün işlevi: Kiremit ve Tuğla Üretimi

Onarım tarihi: 2007

Günümüzdeki işlevi: AVM

Mülkiyeti: Tepebaşı Belediyesi

Müdahale Yöntemi: Rekonstrüksiyon, Yeniden işlevlendirme

Tarihsel-Teknolojik Gelişim Süreci: Eskişehir ili Eskibağlar Mahallesinde bulunan 1928 yılında Kurt Sait ve Muhtar Başkurt'un ortaklığıyla kurulan Kurt(Başkurt) Kiremit ve Tuğla Fabrikası Eskişehir Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 12.02.1998 tarih ve 476 sayılı kararıyla tescil edilmiştir. Fabrika binasıyla birlikte tescilli olan donanımlara ait tescil kararının kaldırılmasıyla alakalı sahipleri tarafından Eskişehir İdare Mahkemesi'nde dava açılmıştır. Açılan davada 2003 yılında

Eskişehir tramvay hattında yapılan değişiklikle birlikte fabrika duvarlarının yıkılması sonucunda yapıya dair kalıntılarının rölövelerinin alınarak başka bir yerde yeniden yapılması istense de, mahkeme üyeleri tarafından fabrikanın endüstriyel kimliğinin devamı için yapının üretim sürecine dair yapı ve donanımların olduğu yerde korunması gerektiği vurgulanmıştır. Tescil kararının devam etmesi yönünde çıkan karara rağmen zaman içinde fabrika binası sahiplerince yıkılmış, içindeki makineler sökülmüş ve yapıya dair izler yok olmuştur. Tramvay çalışmaları sırasında tesislerin yeniden inşasında kullanılmak üzere özgün malzemelerin korunması yönünde uygulama yapılmamış, aksine bir fabrika bacası yıkılmış, çamur havuzları da tahrip edilmiştir (Şekil 5.31), (Çayır, 2011).

Şekil 5.31 : Kurt Kiremit ve Tuğla Fabrikası, (Çayır, 2011).

Restorasyon öncesinde, tramvay yapımı ve yol genişletmesi sırasında yıkılan baca dışında üç adet baca bulunmaktadır. 1928 yılında Kurt Sait ve Muhtar Başkurt'un ortaklığıyla kurulan Kurt Kiremit ve Tuğla Fabrikası, yeni bir düzenlemeyle, 2007 yılında tamamlanarak yeni yapıları ile alışveriş merkezi işleviyle hizmet vermeye başlamıştır. Uygulama sırasında, mevcut bacalar iskeleler kurularak sökülmüş ve bacaların yeni yerlerinin tespitleri yapılarak uygulamaya başlanmıştır. Yeniden inşa edilen bacaların temellerinde zemin güçlendirmesi ve kazık temel uygulaması yapılmıştır. Betonarme bacaların üzeri, söküm sırasında çıkarılan tuğlalar ile kapatılmıştır. Alışveriş merkezi olarak inşa edilen yapı dışında, kalan yapılar çelik taşıyıcı ve tuğla ile inşa edilerek eski fabrika yapıların biçimsel olarak atıfta

bulunulmuştur. Yeni işlevleri ve uygulanan müdahale yöntemler nedeniyle yapıların özgün kullanımına dair izler yok olmuştur (Şekil 5.32), (Çayır, 2011.)

Değerlendirme: Restorasyon sürecinin tamamlanmasıyla alışveriş merkezi işlevi ile hizmet vermekte olan Kurt Kiremit ve Tuğla Fabrikasının uygulama süreci değerlendirildiğinde; yeni işlev seçimi, yetersiz belgeleme ve rekonstrüksiyon yöntemiyle yeniden inşa edilen yapıların özgün niteliklerinin kaybolması gibi çağdaş koruma bilincinden uzak bir dönüşümün gerçekleştirildiği görülmektedir. Konumu itibariyle sanayi bölgesinde olan fabrika ile bölgedeki yapılar da bu sürece dahil edilerek bütüncül bir koruma yaklaşımıyla değerlendirilmeli, yapıların özgün endüstriyel kimlikleri korunmalı ve alanının kamu yararına rekreasyon amaçlı kullanılması sağlanmalıdır.

Şekil 5.32 : Fabrika alanın uygulama öncesi(solda) ve sonrası görünüm(sağda), (Çayır, 2011).

5.7 Kimyevi Madde Üretimi

Köksal (2005)'de İstanbul'da, kimyevi madde olarak üretimi yapılan barut, kibrit, mum, sabun, lastik ve kablo gibi ürünlerin üretiminin ilk aşamalarda genellikle küçük işletmeler tarafından yapıldığı belirtilmiştir (Köksal, 2005). Bu aşamada kibrit sanayi içinde İstanbul'da bu kolda yer alan Küçükçekmece Kibrit Fabrikası tarihi ve mimari özellikleri ile dönüşüm sürecine yer verilmiştir.

5.7.1 Küçükçekmece Kibrit Fabrikası

Konumu: Küükçekmece Gölü

Dönemi: 19.yy

Tescil durumu: 27.08.1991-2717

Özgün işlevi: Kibrit Üretimi

Onarım tarihi: 2010

Günümüzdeki işlevi: Kültür ve Etkinlik Merkezi

Mülkiyeti: Özel

Müdahale Yöntemi: Yeniden işlevlendirme

Tarihsel-Teknolojik Gelişim Süreci: Kibrit üretimi amacıyla kurulan ilk endüstri yapısı olan fabrika 1893 yılında inşa edilmiştir. Taşıyıcı sistemi kargir ve çatısı çelik konstrüksiyon şeklinde olan fabrika yapısı, tek katlı ve geniş açıklıklıdır. 1900'lü yıllarda üretimine son veren fabrika, geçmişte farklı mülkiyetlerde, farklı kullanımlarla kısmen değişikliğe uğrayarak günümüze ulaşabilmişlerdir (Şekil 5.33), (Kıraç, 2001). Fabrika 1991 yılında, İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 27.08.1991 gün ve 2717 sayılı kararı ile kültür varlığı olarak tescil edilmiştir. Aynı kurulun 20.04.1993 gün ve 3072 sayılı kararı ile de koruma grubu I olarak belirlenmiştir (Kıraç vd.,2018).

Günümüzde mülkiyet hakkı bölünmüş durumda olan fabrika yapısının birden çok kullanıcısı bulunmaktadır. Birçok kullanıcı tarafından farklı işlevlerle kulanılan alanlarda ihtiyaca göre eklenen çeşitli mekânlar ile özgün iç mekân bölünerek değişikliğe uğratılmış, yapı ve çevresine yeni ekler inşa edilmiştir. Kapı ve pencere gibi bazı mekân açıklıklarında da değişiklik yapılmıştır.

Şekil 5.33 : Küçükçekmece Fabrikasının eski görünümü, (Url-53).

Beş ayrı bölümden oluşan fabrika yapısında 1. bölüm, diğer kısımlardan farklı olarak 2173 parselde yer almaktadır (Şekil 5.34). Mülkiyeti aynı kişiye ait olan 2. ve 3. bölümler, Anadolu Nakil Bant Kauçuk Sanayi ve Anonim Şirketi tarafından

yapımında kauçuk hammadde kullanılan konveyör ve transmisyon bandı imalathanesi olarak kullanılmaktadır (Şekil 5.35). 4. ve 5. bölümler, uzun süre mermer fabrikası olarak kullanılmıştır (Şekil 5.36). Zaman içinde mekânlar arasında örülen duvarlar nedeniyle bölümler arasındaki geçişler olanaksız hale getirilmiştir. Yapının farklı cephelerinde yer alan kapılardan atölye ve imalathanelere giriş yapılabilmektedir (Kıraç vd.,2018).

Şekil 5.34 : 1. Bölüm restorsayon sonrası dış cephesi ve iç mekânı, (Kıraç vd.,2018).

Şekil 5.35 : 2.bölüm iç mekanı, 3. bölüm iç mekanı, (Kıraç vd.,2018).

Şekil 5.36 : 4.bölüm iç mekanı, 5. bölüm iç mekanı, (Kıraç vd.,2018).

İstanbul II Numaralı KTVK Bölge Kurulu'nun 22.06.2005 gün 400 sayılı kararıyla; tarihi fabrika yapısının ticari olarak kullanım sürecinde yapılan yapıya bitişik eklerin

tarihi dokuyu bozması nedeniyle, yapıların etrafındaki eklerin ilgili Belediyesince kaldırılması ve parseldeki yapılara ilişkin rölöve ve restitüsyön projelerinin hazırlanılması talep edilmiştir. Daha sonra 2006 yılında Menekşe Deresi ve çevresinin rehabilitasyonu yapılarak turizm amaçlı kullanımını sağlamak amacıyla uluslararası bir yarışma düzenlenmiş ama uygulama istenilen aşamaya gelememiştir. 2010'lu yıllarda beş bloktan oluşan Eski Kibrit Fabrikası'nın sadece 1. bloğunda koruma ve restorasyon süreci başlamıştır (Şekil 5.37). Beykoz Deri ve Kundura Fabrikası ile benzer şekilde yapı film ve video klip çekimleri üzerine yoğunlaşan bir şirket tarafından etkinlik mekanı ve film seti olarak kullanılmaktadır.

Şekil 5.37 : Eski (solda), 2011 ve yenilenmiş (sağda), 2016 Güneydoğu cephesi (Kıraç vd., 2018).

Değerlendirme: Küçükçekmece Kibrit Fabrikası, tarihi süreç içinde özgün işleviyle ilişkisi olmayacak şekilde imalathane ve depo olarak kullanılmıştır. Bu yüzden çeşitli müdahalelerle özgün mekânsal özellikleri ve bileşenleri büyük zarar görmüş, üretim sürecine dair donanımları korunamamıştır. Günümüzde bütününden bağımsız olarak restore edilen 1. blok yapısı düzenli bir kullanımdan uzak kalmış bu da yapının tekrar yıpranma tehdidi altında kalmasına sebep olmuştur. Yapının dönüşüm aşamasında, konumu ve çevresiyle olan ilişkisi göz önünde tutulmalı ve alan bütüncül olarak değerlendirilmelidir. Özgün mimari kimliğine ve üretim sürecine en az müdahale ile adapte edileceği yeni işlevinde; mevcut izlerin sergileneceği, yapının tarihi ve üretim kültürü hakkında bilgilerin kullanıcıya aktarılacağı bir yaklaşım benimsenmelidir.

5.8 Ağaç İşleme

Ormanlardan elde edilen odun; mobilya, kâğıt, kereste, selüloz vb. gibi çeşitli sanayi kollarına hammadde sağlamıştır (Ertin, 1998, s.165-167). Bu aşamada, orman ürünlerinin hammadde olarak kullanıldığı kâğıt ve selüloz sanayi alanında ilk kurulan fabrika olan İzmit SEKA kâğıt fabrikası bu aşamada ele alınmıştır.

5.8.1 Seka Selüloz ve Kâğıt Fabrikası

Konumu: İzmit

Dönemi: 20.yy

Tescil durumu: 28.10.2005

Özgün işlevi: Kâğıt Üretimi

Onarım tarihi: 2007

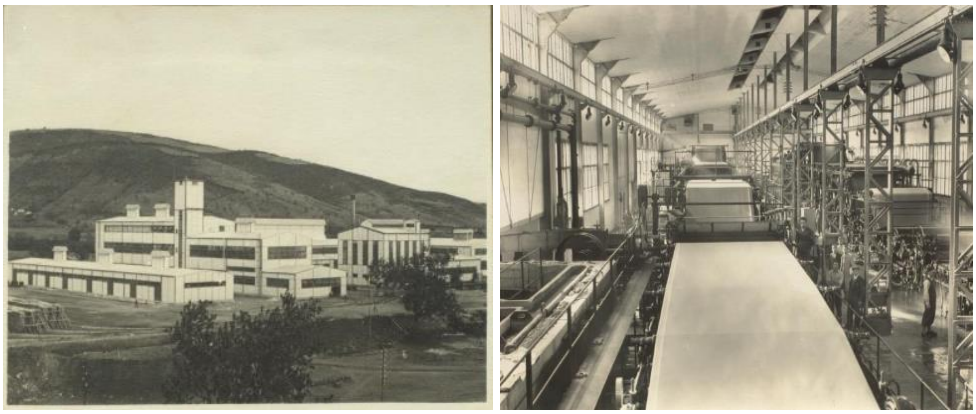
Günümüzdeki işlevi: Bilim Merkezi ve Kâğıt Müzesi

Mülkiyeti: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi

Müdahale Yöntemi: Restorasyon, Yeniden işlevlendirme

Tarihsel-Teknolojik Gelişim Süreci: Türkiye Cumhuriyeti'nin Kocaeli'nde kurulan öncü iktisadi atılımlardan biri olan SEKA Selüloz ve Kâğıt Fabrikaları 1936 tarihinde işletmeye açılmıştır. Daha sonrasında teknolojinin yetersizliği sebebiyle 2005 yılında SEKA Selüloz ve Kâğıt Fabrikalarının faaliyetine son verilmiştir. Bu tarihten sonra Mülkiyeti Kocaeli Büyükşehir Belediyesi'nde olan tesisin dönüşüm süreci 2005 yılında başlamıştır. Proje kapsamında tren yolunun güneyinde kalan tomruk sahası, yeşil alan olarak düzenlenerek kamuya açılmıştır. Dönüşüm çalışmaları kapsamında gerçekleştirilen yıkım çalışmalarından sonra, üretim birimlerinden I. II. ve III. Kâğıt Fabrikaları'nın büyük bölümü ile V. Kâğıt Fabrikası'nın bir bölümü günümüze ulaşabilmiştir. Genel müdürlük binası, laboratuvar, yemekhane, SEKA kulesi ve 1934 -1936 arasına tarihlenen lojmanlar ise tesisten günümüze ulaşabilen servis birimleridir (Oral, 2010).

SEKA I.Kâğıt Fabrikası, Türkiye Cumhuriyeti'nin çelik taşıyıcı sistemde inşa edilen ilk endüstri yapılarındandır (Şekil 5.38). Fabrika korunması gerekli kültür varlığı olarak 2005 yılında tescillenmiştir.

Şekil 5.38 : Seka Kâğıt Fabrikası, (solda), Seka Kâğıt Fabrikası iç mekân, (sağda), (Url-54).

Uygulama aşamasında 1936 tarihli fabrikanın mimari analizi yapılarak, fabrikanın uygun yeni bir işlevle kentsel hayata katılımı konusunda mevcut mimari potansiyelini ve endüstriyel izlerini değerlendiren ön mimari proje geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla fabrikada yürütülen belgeleme çalışmaları Haziran 2007'de başlamış, Mayıs 2009'da tamamlanmıştır. Belgeleme çalışmaları kapsamında I. Kâğıt Fabrikası'nın iş şeması, endüstriyel izleri, genel mimari özellikleri ve koruma sorunları tespit edilmiştir (Oral,2010).

Günümüzde (2018), dönemin fabrika yapılarının bulunduğu SEKA alanının büyük kısmı film platosu olarak kullanılmaktadır. SEKA I. Kâğıt Fabrikası, dönüşüm aşamasında, fabrikanın güney yönünde bulunanan mevcut alanda meydan düzenlemesi yapılmış, koruma ve restorasyon uygulamaları sonrasında da Kocaeli Bilim Merkezi ve Seka Kâğıt Müzesi olarak hizmete açılmıştır.

SEKA Selüloz ve Kağıt Fabrikasının, Kağıt Müzesi ve Bilim Merkezine dönüşüm sürecindeki restorasyon uygulamalarında, yapının özgün mimari özelliklerine korunmasının yanında, strüktürel sorunlar ve malzeme bozulmaları gibi uygulamalarda temel koruma karalarına uygun restorasyon müdahalelerinin yapılması hedeflenmiştir. Yapıya yeni işlevi gereği dâhil olan teknolojik sistemlerin yapıya zarar vermemesine dikkat edilmiştir (Url-55).

Fabrika yapısının dolaşım aksında ve elemanlarında ise, fabrikanın özgün işlevinde kullanılan donanımların sergilenerek tanıtılması öncelikli olmuştur. Bu düzenle birlikte kâğıt ve kâğıt üretimiyle SEKA fabrikalarının tarihsel süreç içindeki öyküsü bunun kent kimliğindeki etkileri sergilenmiştir. Cumhuriyet Dönemi sanayi mirasının

özgün yapılarından biri olan SEKA 1. Kâğıt Fabrikası, dönemin özgün endüstriyel kimliğine dair izleri ve donanımlarıyla bütün olarak korunmuş ve sergilenmiştir (Şekil 5.39), (Şekil 5.40), (Şekil 5.41), (Url-55).

Şekil 5.39 : Seka Kâğıt Fabrikası günümüz görünümü, (Url-55).

Şekil 5.40 : 1. Kağıt Fabrikası hamur bölümü, 2005 restorasyon öncesi (Oral, 2010), restorasyon sonrası, (Url-56).

Şekil 5.41 : Kâğıt hamuru makinası (solda) ile hamur hazırlama bölümünde emerson makinalarından görünüm, 2015, (Çakır; Yıldırım, 2015).

1. Kâğıt Fabrikasının batı yönünde bulunan ve fabrikaya ait makinelerin üretim ve bakımlarının yapıldığı Mekanik Atölye yapısı, üretim atölyeleri ile sergileme

mekânları gibi destek işlevler için tasarlanmıştır. Doğu yönünde bulunan ve özgün işlevinde odun tomruklarının öğütüldüğü Taşlı Değirmende (Şekil 5.42) ise sergi, toplantı salonları ile atölye, kütüphane ve arşiv olarak kullanılması planlanmıştır (Url-55).

Şekil 5.42 : Seka Kâğıt Fabrikası Taşlı Değirmen, KA-BA Arşiv, (Url-57).

Değerlendirme: Uygulama aşamasında minumum müdahale ilkesinin benimsenerek donatı elemanlarının yerinde korunması, yeni işleviyle bağlantılı kullanılan eklerin ayırtedilebilir ve yapıya zarar vermemiş olması olumlu bulunmuş; fakat kentsel ve bölgesel ölçekte fabrika alanın bütüncül değerlendirilmesinin yapılmaması olumsuz bulunmuştur.

6. “ANTALYA PAMUKLU DOKUMA FABRİKASI” ENDÜSTRİ KOMPLEKSİNİN MİRAS KAPSAMINDA YENİDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

6.1 Endüstri Kompleksinin Tarihi Süreçteki Gelişimi

Konumu: Dokuma

Dönemi: 20.yy

Tescil durumu: 16.12.2005-763

Özgün işlevi: Pamuklu Kumaş Üretimi

Onarım tarihi: 2015

Mülkiyeti: Antalya Büyükşehir Belediyesi

Müdahale Yöntemi: Restorasyon, Yeniden işlevlendirme

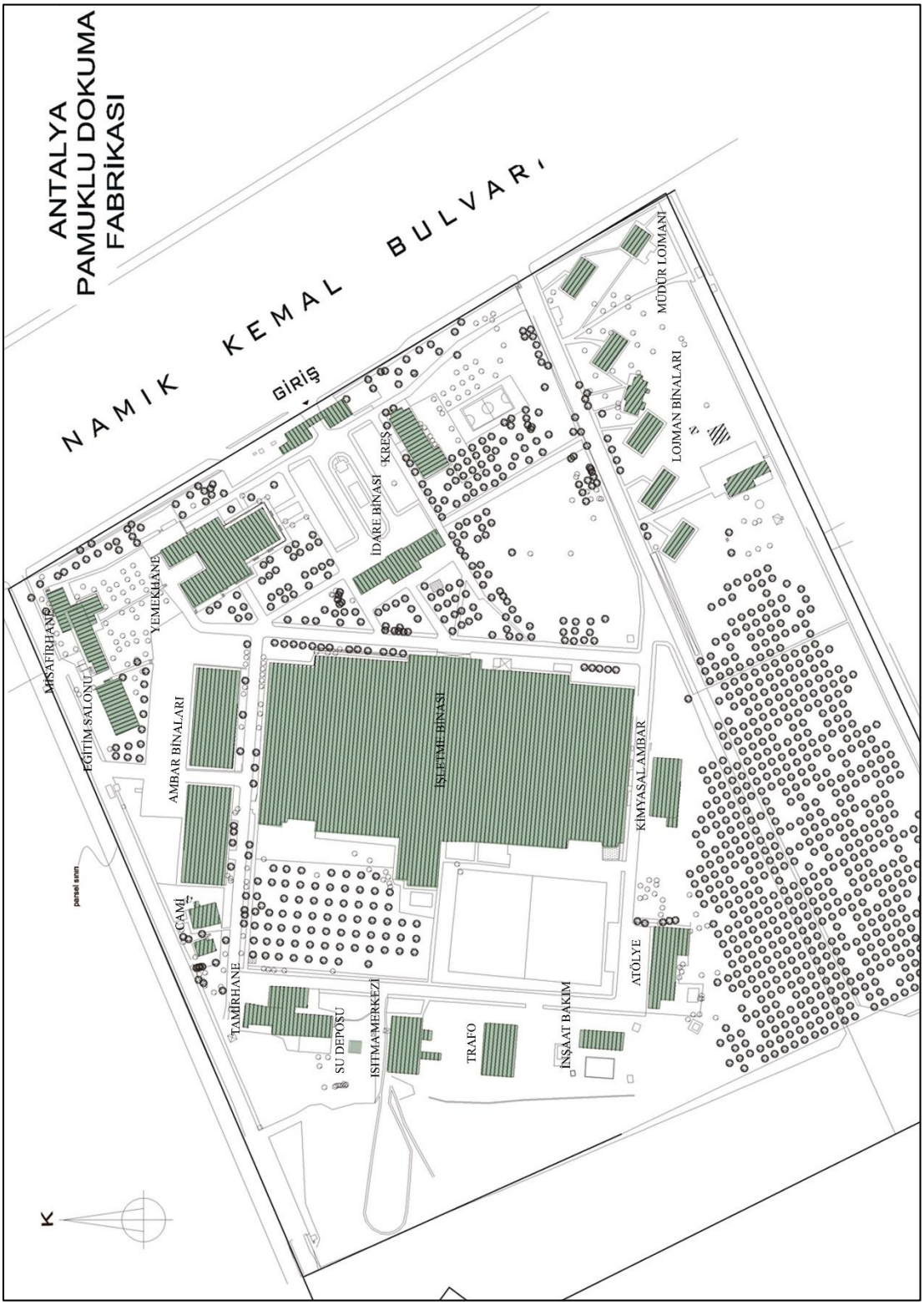
Tarihsel-Teknolojik Gelişim Süreci: 1950’li yıllarda tarım üretiminde makine kullanımının yaygınlaşmaya başlaması ve artan pamuk üretiminin değerlendirilmesi amacıyla kentte sanayi yatırımları yapılmaya başlanmıştır. 3 Nisan 1955 tarihinde Antalya Pamuklu Dokuma Sanayi Türk Anonim Şirketi kurulmuştur. 5 Ocak 1956 tarihinde temeli atılan fabrika, 1 Ekim 1961 tarihinde üretime başlamıştır. Antalya'nın ilk sanayi kuruluşlarından olan ve kurulduğu bölgeye Dokuma ismini veren Antalya Pamuklu Dokuma Fabrikası 44 yıl boyunca üretime devam etmiştir (Url-58).

İşlevsel olarak faaliyeti sonlanan fabrika kompleksi ilk olarak, Özelleştirme İdaresi Başkanlığı tarafından 2004 yılında Kepez Belediyesi'ne devredilmiştir. Daha sonra 2005 yılında 488 dönümden oluşan Dokuma İplik Fabrikası'nın “üst kullanım hakkı” 49 yıllığına özel bir şirkete verilmiştir. Dokuma arazisinin 49 yıllığına bir şirkete tahsis edilmesi sivil toplum kuruluşları ve yerel halk tarafından kabul görmemiş ve tahsisin iptaliyle ilgili İdare Mahkemesi'ne başvurulmuştur. 2012 yılının sonunda tahsisin iptaliyle ilgili kararının kesinleşmesiyle birlikte, Kepez Belediyesi’nin yenilenen yöneticileri tarafından dokuma arazisinin tamamının Antalya halkının kullanımına kazandırılması için çalışmalar başlatılmıştır. Mülkiyeti %99,982 hisseyle Kepez Belediyesi’ne ait olan park alanındaki tüm yapıların ve peyzaj değerlerinin korunarak Antalya kentine kazandırılması amacıyla Dokuma Projesi Çalışma Grubu oluşturulmuştur. Park alanındaki binalarla birlikte mevcut peyzaj ve bitki dokusunun

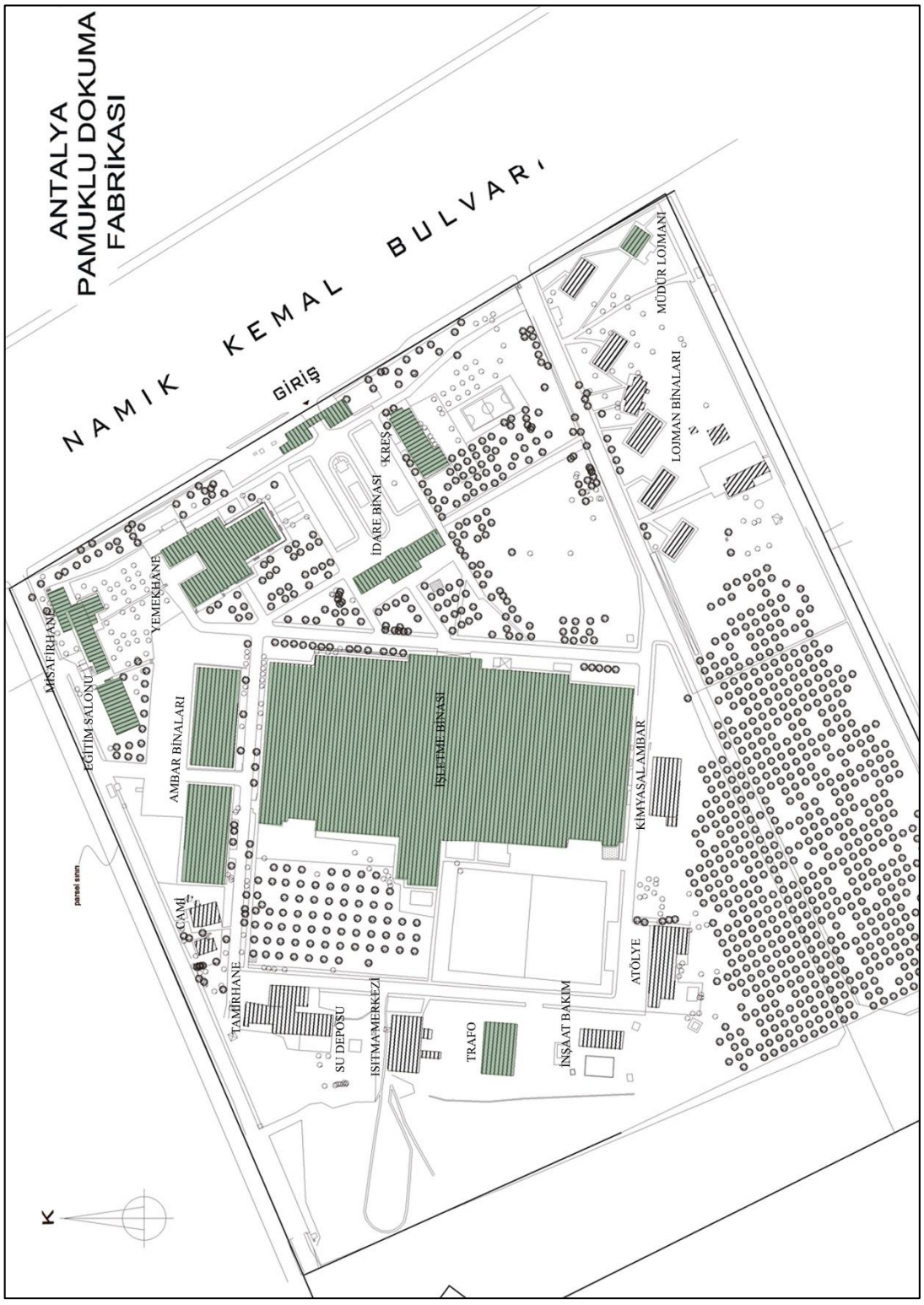
korunarak yapı ve alanın bütün olarak restorasyonunun yapılması ile alana yeni fonksiyonların verilmesi planlanmaıştır. Bu aşamada, fabrika alanında mevcut olan yapıların yıkılmaması, sağlıklı ağaçların kesilmemesi ve yeşil alanlara kesinlikle zarar verilmemesi çalışma grubu ve belediyenin ortak kabulleri arasında yer almıştır (Dokuma Projesi Çalışma Grubu Raporu, 2005).

Bu süreç içinde, Antalya Pamuklu Dokuma Fabrikası alanında bulunan giriş kapısı, idare binası, ambar binaları ve yemekhane yapısı Koruma Kurulu'nun 16.12.2005 gün ve 763 sayılı kararı ile tescilli edilmiştir. Günümüzde fabrika alanında mevcut olup, tescil edilmeyen; işletme binası, kreş, misafirhane, eğitim salonu, müdür lojmanı ve trafo binası gibi yapılarınDokuma Çalışma Grubu tarafından yeniden kulanılması kararı alınmıştır. Fabrika tesisinin özelleştirme kapsamında alındığı tarihteki vaziyet planında mevcut olan parselin güneydoğu yönünde bulunan lojman yapıları, fabrika binasının güneyinde bulunan kimyasal ambar ve atölye binaları ile batısında bulunan inşaat bakım, ısıtma merkezi, tamirhane yapıları günümüzde (2018) yerinde bulunmamaktadır.

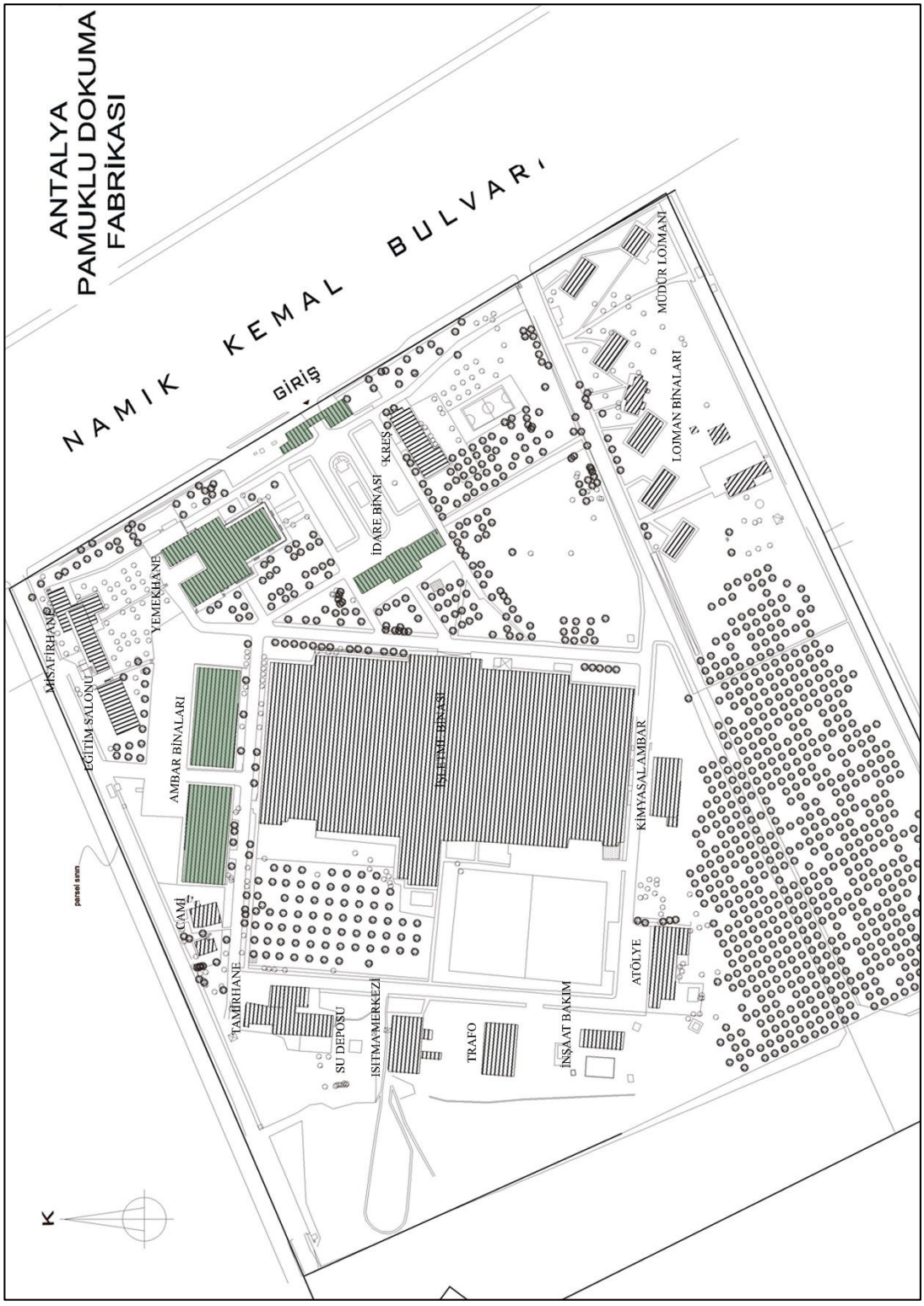
Kepez Belediyesi mülkiyetindeki fabrika tesisinde bulunan yapıların esaslı onarım ile restorasyon çalışmalarının yapılarak peyzaj öğeleri ile birlikte bir bütün halinde kamu kullanımına açılmasıyla ilgili çalışmaları 2015 yılında başlamıştır. Dokuma yerleşkesi içinde mevcut açık alanları, sahip olduğu yetişmiş ağaç dokusu ile bütünleşmiş alana yönelik yapılan müdahale ile mevcut yeşil dokunun iyileştirilmesi hedeflenmiştir. Alan gündelik ve programlı kullanımlarla birlikte spor ve rekreasyon alanlarını barındıran bir kent parkı olarak düzenlenmiştir. Çevre düzenlemesi yapılarak kent parkı olarak kullanılacak alana ilişkin, yapı stokuna yönelik çalışmalarda da onarma ve yeniden kullanım çalışmaları başlatılmıştır. Uygulama aşamalarında ilk olarak yapıların çatıdan ve çevreden yağmur suyu alması engellenerek fiziksel koşullar altındaki yıpranma tehdidi ortadan kaldırılmıştır. Kreş binasında esaslı onarım ile restorasyon çalışmaları yapılarak 2017 yılında Anadolu Oyuncak Müzesi olarak kamu kullanımına açılmıştır. Müdür lojmanında bakım ve basit onarım yapılmış ve 2018 yılında kafe olarak kullanılmaya başlanmıştır. Alanda bulunan yapılardan; fabrika yapısı, idari binası, ambar binaları ve yemekhane yapısı günümüzde (2018) uygulama aşamasındadır.

Şekil 6.1 : Antalya Pamuklu Dokuma Fabrikası Özelleştirme Kapsamına Alındığı Dönemde Alanda Bulunan Mevcut Yapılar.

Şekil 6.2 : Antalya Pamuklu Dokuma Fabrikası Günümüzde Mevcut Olan Yapılar.

Şekil 6.3 : Antalya Pamuklu Dokuma Fabrikası Tescilli Olan Yapılar.

6.2 Endüstri Kompleksi Mevcut Yapıları ve Mimari Özellikleri

6.2.1 Giriş Kapısı

Namık Kemal Bulvarı üzerinde 1240 nolu parselde bulunan giriş kapısı Koruma Kurulu'nun 16.12.2005 gün ve 763 sayılı kararı ile tescil edilmiştir (Şekil 6.4). İki ayrı bölümden oluşan tek katlı betonarme yapı 2015 yılında onarılarak Dokumapark projesi kapsamında giriş kapısı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Giriş kapısının kuzey yönünde bulunan yapı, Kepez Belediyesi Dokuma Semt Tahsilat Veznesi olarak kulanırken, güney yönünde bulunan yapı, Dokumapark güvenlik birimi olarak kullanılmaktadır.

Şekil 6.4 : Antalya Pamuklu Dokuma Fabrikası Giriş kapısı, 2015 (Kepez Belediyesi).

6.2.1.1 Mimari Özellikleri

Plan Özellikleri: Kare planlı iki bölümden oluşan giriş kapısı parselin kuzeydoğu yönünün orta aksında bulunmaktadır. Giriş kapısının her iki yanında bulunan yapılar tek katlıdır. Yapıların orta aksında bulunan dikdörtgen planlı giriş saçağı sekiz adet kolonla taşınmaktadır. Parselin kuzeyinde bulunan yapı, kuzeybatı yönünde betonarme tek katlı yapı ile bitişik nizamlıdır. Kuzey yönünde bulunan yapının kuzeydoğu, güneydoğu yönünde birer, güneybatı yönünde iki giriş kapısı bulunmaktadır. Güneybatı ve güneydoğu yönlerinde bulunan giriş kapıları kaldırım kotundan üç basamak yukardadır. Kuzeydoğu yönünün Namık Kemal Bulvarı üzerinde bulunan girişi kaldırım kotundadır. Parselin doğusunda bulunan ikinci bölümün giriş kapıları kuzeybatı ve güneybatı yönlerinde kaldırım kotundan dört basamak yukardadır.

Cephe Özellikleri: Yapıların cepheleri sıva üzeri boyalıdır. Ana giriş kapısı çift kanatlı, demir parmaklıklıdır. Yapıların giriş kapılarına ulaştıran merdivenleri taştır. Giriş kapıları ahşap, tek kanatlı, iki tablalıdır. Pencereler ahşap, sabit tepe pencereli, orta bölmesi sabit her iki yanı açılır tek kanatlıdır. Parselin doğusunda bulunan yapının güneydoğu cephesinde bulunan havalandırma pencereleri ahşap, düz atkılı, vasistastır. Kuzey yönünde bulunan yapının kuzeydoğu cephelerinde bulunan kapı ve pencereleri demir parmaklıklıdır.

İç Mekân Özellikleri: Yapıların iç mekân duvarları ile tavanları sıva üzeri boyalıdır. Güney yönünde bulunan yapının zemini taş kaplı iken iç kapıları ahşap, tek kanatlıdır. Kuzey yönünde bulunan yapının zemin döşemesi ise ahşap parke kaplıdır.

6.2.1.2 Restorasyon Süreci

Uygulama aşamasında çatı onarımı yapılarak, çatı elemanları yenilenmiştir. Cephe ve iç mekân duvar boyaları ile zemin kaplamaları yenilenmiş, kapı ve pencere doğramaları onarılmıştır (Şekil 6.5).

Şekil 6.5 : Giriş kapısı onarım aşaması (solda), 2015 (Kepez Belediyesi), Giriş kapısı onarım sonrası (sağda), 2018 (Ceylan Akış).

6.2.2 İdare Binası

Antalya Pamuklu Dokuma Fabrikası İdare binası işletme binasının doğusunda 1240 nolu parselde yer almaktadır. Koruma Kurulu'nun 16.12.2005 gün ve 763 sayılı kararı ile tescil edilen yapının 05.11.1999 gün ve 660 sayılı kararı gereğince koruma grubu II olarak belirlenmiştir (Şekil 6.6). Kepez Belediyesi arşivlerinde bulunan 2006 yılı rölöve çizimlerinde zemin katının güneydoğu yönünde personel işleri ile alakalı birimler, kuzeybatı yönünde ise alım-satım birimleri, birinci katında ise idari birimler yer almaktadır. Güneybatı yönünden ana binaya girildiğinde güney yönünde merdiven ve tesisat odası bulunmaktadır. Batı ucunda ise her iki katta wc'ler vardır.

Şekil 6.6 : Antalya Pamuklu Dokuma Fabrikası, İdare binası (Kepez Belediyesi).

6.2.3 Mimari Özellikleri

Plan Özellikleri: Dikdörtgen planlı yapı, zemin ve bir normal katlıdır. Güneybatı yönünün zemin ve normal kat planın orta aksı dikdörtgen planlı çıkmalıdır. Güneybatı yönünün orta aksının güney köşesinde normal kata ulaştıran U planlı merdiven bulunmaktadır. Kuzeydoğu yönünün normal kat planın orta aksında üç adet balkon mevcuttur. Kuzeydoğu yönünde bir, güneybatı yönünde iki giriş kapısı vardır. Kuzeydoğu yönündeki ana giriş kapısı kaldırım kotundan üç, güneybatı yönündeki giriş kapıları ise kaldırım kotundan iki basamak yukardadır.

Cephe Özellikleri: Yapının cepheleri sıva üzeri boyalıdır. Giriş kapısına ulaştıran merdivenleri taştır. Giriş kapıları ahşap, çift kanatlıdır. Üst tablası üç sıra dokuz bölmeli cam olan kapılar iki tablalıdır. Güneybatı cephesinde üç, kuzeydoğu cephesinde bir adet betonarme saçak vardır. Kuzeydoğu cephesinde bulunan giriş kapısı dört adet betonarme kolonla taşınmaktadır. Pencereler ahşap, düz atkılı çift kanatlı, sabit tepe pencerelidir. Güneybatı cephesinin orta aksında dört adet ahşap havalandırma penceresi vardır. Balkon kapıları tepe pencereli, çift kanatlı, biri camekânlı iki tablalıdır. Tepe pencereleri vasitas olan balkon kapısının korkulukları demirdir. Güneydoğu cephesinde merdiven sahanlığında bulunan pencereler demir doğramalı, orta aksında bulunanlar ise, vasistastır.

İç Mekân Özellikleri: İç mekân duvarları sıvalıdır. Mevcut olan kapılar ahşap, tek kanatlıdır. Kuzeydoğu ve güneybatı yönünde aynı aksta bulunan giriş kapılarını ayıran üç tablası camekânlı olan çarpma kapı dört tablalıdır. Zemin ve normal katının giriş holünde iki adet betonarme kolon mevcuttur.

6.2.3.3 Restorasyon Süreci

Restorasyon projesi kapsamında Şehir ve Kent Belleği Müzesi olarak yeniden işlevlendirilmesi planlanan yapının 2017 yılında uygulama süreci başlatılmıştır (Şekil 6.7). Yapının eski kat planları ve 2006 yılı rölöve çizimleri incelendiğinde güneydoğu yönünde tek katlı olan yapının sonradan yapıldığı ve uygulama aşamasında kaldırıldığı anlaşılmaktadır. Uygulama aşamasında, çatı onarımı yapılmış, iç ve dış duvarların sıva ve boyası yenilenmiş, kapı ve pencere doğramaları onarılmıştır. Mevcut pencereler yapının yeni işlevi gereği dış cephede korunurken iç mekânda kapatılmıştır. Koridordan mekânlara açılan kapı açıklıkları kapatılarak, girişler mekânları ayıran bölücü duvarlarda açılan boşluklardan sağlanmıştır. Zemin kat planının güneydoğu köşesinde bulunan mekânı ayıran bölücü duvar ile ıslak hacimde bulunan bölücü duvarlar yıkılmıştır. Cephelerde korunan pencere açıklıkları iç mekânda alçıpan ile kapatılmıştır. İç mekânda bulunan havalandırma elemanları tavan panelleri ile kapatılmıştır. Cephelerde su basman seviyesinden yaklaşık 60 cm yukarda pencere altlarına ve denizliklere ışıklandırma elamanları eklenmiştir.

Şekil 6.7 : İdare binası birinci kat iç mekanı restorasyon öncesi (Kepez Belediyesi).

6.2.4 Yemekhane Binası

Misafirhane yapısının güneydoğusunda yer alan betonarme yapı, Koruma Kurulu'nun 16.12.2005 gün ve 763 sayılı kararı ile tescil edilmiş ve 05.11.1999 gün ve 660 sayılı kararı gereğince koruma grubu II olarak belirlenmiştir. Kepez Belediyesi arşivlerinde bulunan 2006 yılı rölöve çizimlerinde U planlı yemekhane yapısının eski güneydoğu yönündeki ana mekânı, işçi yemekhanesi ve mutfak birimlerinden oluştuğu görülmektedir. Kuzeybatı yönünün batı kolunda işçi yemekhanesi mutfak birimine

hizmet veren soğuk ve kuru depo birimleri ile mutfak personel odaları ve işçi çay ocağı bulunmaktadır. Kuzeybatı yönünün kuzey kolunda memur yemekhanesi bölümü, özel yemek odası ve memur yemek odası olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır (Şekil 6.8).

Şekil 6.8 : Antalya Pamuklu Dokuma Fabrikası Yemekhane binası,(Kepez Belediyesi).

6.2.4.1 Mimari Özellikleri

Plan Özellikleri: Ambar binalarının doğusunda yer alan U planlı yapı zemin katlıdır. Ana mekân kısa doğrultuda sekiz akslıdır. Yapının kuzeydoğu ve güneybatı yönlerindeki ana giriş kapıları kaldırım kotundan altı basamak yukardadır. Kuzeybatı yönünün batı kolundaki giriş kapısı kaldırım kotundan üç basamak yukardadır.
Yapının güneybatı ve güneydoğu yönünde bulunan ve açık alana açılan kapılar kaldırım kotundan altı basamak yukardadır. Yapının kuzeydoğu yönünün kuzey kolunda bahçeye açılan kapılar kaldırım kotunda, doğu köşesinde bulunan ana mekân kapıları ise kaldırım kotundan dört basamak yukardadır. Kuzeybatı yönünün batı kolunun doğu köşesinde avluya açılan giriş kapısı avlu kotundadır.

Cephe Özellikleri: Duvarlar sıvalıdır. Ana mekânın kuzeydoğu, güneydoğu ve güneybatı cephesinde bulunan giriş kapıları demir doğramalı, çift kanatlı, sabit tepe pencereli ve yan bölmelidir. Kuzeybatı cephesinde bulunan giriş kapısı ahşap, tek kanatlıdır. Kuzeybatı yönünde bulunan kolların güneybatı ve kuzeydoğu cephelerinde bulunan giriş kapıları ahşap, çift kanatlı, tepe pencereleri vasistastır. Ana mekânın güneydoğu, güneybatı ve kuzeydoğu cephelerinde bulunan pencereler demir doğramalı, iki sıra dörder bölmeli, vasistasken avluya bakan pencereleri ise ahşap, düz atkılı, giyotindir. Kuzeybatı yönünde bulunan kolların avluya bakan cephelerindeki

pencereler ahşap, düz atkılı ve açılır kanatlıdır. Kuzey köşesindeki bölümün avluya bakan cephesindeki pencereleri üç bölmeli, açılır tepe pencerelidir.

İç Mekân Özellikleri: Ana mekânın ve kuzeybatı yönünün batı köşesindeki kolunun duvarları ve tavanı sıvalıdır. Yapının kuzeydoğu giriş kapısının kuzeybatı yönünde döner merdiven bulunmaktadır. Kuzeybatı yönünün kuzey kolunun duvarları denizlik seviyesine kadar ahşap üzeri sıva+boyalı, ahşap kafes tavanlıdır. Kuzeybatı yönünün kuzey kolunda bulunan yapı ahşap çarpma kapılı camekânlı bölme ile iki bölüme ayrılmıştır. Yapının orta aksında bulunan ana mekân ve kuzeybatı yönünün batı kolunun döşemeleri taştır. Kuzeybatı yönünün kuzey kolunun döşemeleri karo mozaik taştır.

6.2.4.2 Restorasyon Süreci

Dokumapark proje kapsamında Antalya Pamuklu Dokuma Fabrikasına ait yemekhane binasının Müze ve Dokuma Lokali olarak kullanılması amacıyla restorasyon çalışmaları 2018 yılında başlamıştır. Uygulama aşamasında edinilen bilgilere göre, çatı onarımı yapılarak, çatı elemanları yenilenmiş ve çalışma alanı koruma altına alınmıştır. Yemekhane binasının yapısal durumu incelenerek, hizmet verebilecek kısımları ile takviye ve yenilenmeye ihtiyaç duyulan kısımları tespit edilmiştir. Ana gövdenin işçi yemekhanesine hizmet veren 2 akslı mutfak bölümü bölücü duvarları ile ısıtma-havalandırma mekânlarının olduğu mutfak üzeri ilave döşemesi yıkılarak kısa doğrultada 10 akslı olan mekân tek hacim haline getirilmiştir (Şekil 6.9). Aynı şekilde kuzeybatı yönünün batı kolunda bulunan bölücü duvarlar yıkılarak mekânlar birleştirilmiştir. Kapı ve pencere doğramaları sökülmüştür (Şekil 6.10). Yapının kuzeybatı yönünde bulunan avluya çelik konstrüksiyonla mekânlar arasında geçişi sağlayan ek alan oluşturulmaktadır (Şekil 6.11). 2018 Mart ayında başlayan restorasyon çalışmalarının temmuz ayında tamamlanması planlanmaktadır. Yeniden işlevlendirme kapsamında, kuzeybatı yönünde bulunan memur yemek salonu dokuma lokali, işçi çay ocağı kütüphane, 10 akslı tek hacim haline gelen işçi yemek salonu ise müze olarak kullanılcaktır.

Şekil 6.9 : Yemekhane binası mutfak bölümü (solda), 2015, (Kepez Belediyesi), restorasyon aşaması (sağda), 2018, (Ceylan Akış).

Şekil 6.10 : Yemekhane binası işçi yemekhanesi bölümü, 2015, (Kepez Belediyesi), işçi yemekhanesi bölümü restorasyon aşaması 2018, (Ceylan Akış).

Şekil 6.11 : Yemekhane binası restorasyon aşamasında eklenen çelik konstürksiyon, restorasyon aşamasında İşçi yemekhanesi sökülen pencere doğramaları, (Ceylan Akış).

6.2.5 Ambar Binaları

1240 nolu parselde bulunan Ambar binaları Koruma Kurulu'nun 16.12.2005 gün ve 763 sayılı kararı ile tescil edilmiş ve 05.11.1999 gün ve 660 sayılı kararı gereğince koruma grubu II olarak belirlenmiştir. Ambar binalarından batı yönünde bulunan yapı

1 nolu ambar binası, doğu yönünde bulunan yapı ise 2 nolu ambar binası olarak adlandırılmaktadır (Şekil 6.12). 2006 yılı rölöve çizimlerine göre ikişer bloktan oluşan yapılarda mekânlar depo birimleri olarak kullanılmaktadır (Şekil 6.13).

Şekil 6.12 : Ambar binaları kuzeydoğu yönünden görünüm (Kepez Belediyesi).

Şekil 6.13 : Ambar binası iç mekân (Kepez Belediyesi).

6.2.5.1 Mimari Özellikleri

Plan Özellikleri: İşletme binasının kuzeyinde, caminin doğusunda bulunan ve iki ayrı yapıdan oluşan dikdörtgen planlı ambar binaları zemin katlıdır. 1 nolu ambar parselin batı yönünde 2 nolu ambar ise parselin doğu yönünde bulunmaktadır. 1 nolu ambarın kuzey yönünde giriş mesafesine kadar ve batı yönünün tamamını saran yaklaşık 150 cm yüksekliğinde bahçe duvarı vardır. Yapılar uzun doğrultuda 4 aks, kısa doğrultuda 9 akstır. 1 ve 2 nolu ambar binalarının kuzey ve güney yönünde ikişer, doğu ve batı yönlerinde birer giriş kapısı mevcuttur. Kapılar bahçe kotundadır. 2 nolu ambar binasının kuzey yönünün batı köşesindeki ve batı yönündeki kapıları iç mekân kotundan yaklaşık iki basamak yukardadır.

Cephe Özellikler: Duvarlar sıvalıdır. Kapılar demir doğramalıdır. 2 nolu ambar binasının güney cephelerinde bulunan giriş kapıları çift kanatlıdır. Ambarların kuzey, doğu ve batı cephelerinde bulunan kapılar ile 1 nolu ambarın güney cephesinin doğu yönünde bulunan kapı sürmelidir. Yapıların kuzey ve güney cephelerinde saçak altında

bulunan pencereleri demir doğramalı, yaklaşık 70 cm yükseliğinde, 6 bölmeli ve vasistaslıdır. 2 nolu ambar binasının güney cephesinde sprinkler vanaları mevcuttur.

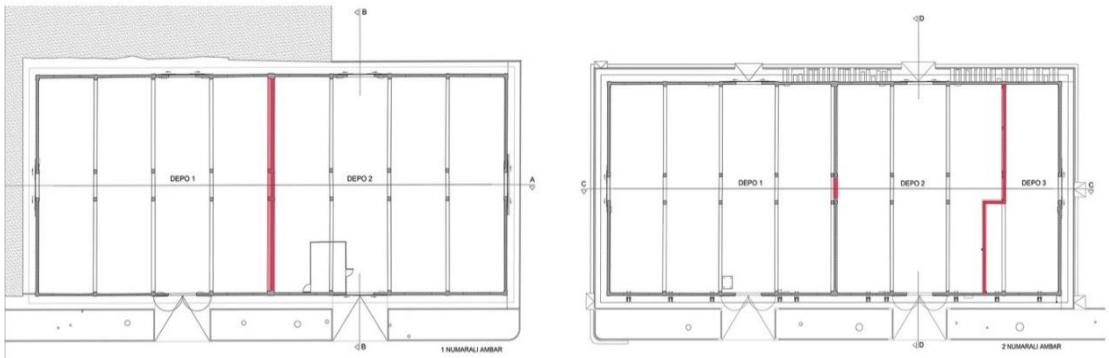
İç Mekân Özellikleri: Duvarlar sıvalıdır. Rölöve projesinde 2 nolu ambar binasının doğu yönünün ikinci aksında bulunan 180 cm yüksekliğindeki briket bölme duvar ile 1 nolu ambar binasının orta aksında bulunan bölme duvar elemanları yerinde yıkılmıştır.

6.2.5.2 Restorasyon Süreci

Yapıların kuzey cephesinde bulunan pencerelerde cam ve doğrama elemanlarının bir kısmı yoktur. Duvarlarda nem ve rutubet kaynaklı dökülmeler vardır. Demir kapı ve pencerelerde paslanma mevcuttur. Uygulama aşamasında bulunan ambar binalarından 2 nolu ambarın orta aksında bulunan bölme duvarın bir kısmı yıkılmıştır.

Proje kapsamında müze olarak kullanımı önerilen yapının yeniden işlevlendirilme çalışmaları 2018 yılında başlamıştır. Uygulama aşamasında ilk olarak çatı onarımları yapılarak, çatı malzemeleri yenilenmiştir. 1 numaralı ambar binasını iki bloğa ayıran bölücü duvarı yıkılarak mekân kısa doğrultuda 9 akslı tek hacim haline getirilmiştir. 2 numaralı ambar binasının bölücü briket duvarı yıkılmış, yapıyı iki bloğa ayıran bölücü duvarda ise kapı açıklığı yapılacaktır (Çizelge 6.1). İç mekânda bulunan orta kolonlarda çelik elemanlarla güçlendirme yapılmaktadır. Dış cephe duvarları ısı yalıtımı yapılarak sıvası yenilenmektedir (Şekil 6.14). İki ambar binası arasına geçişi sağlayan çelik konstrüksiyonla ortak mekân alanı oluşturulmaktadır (Şekil 6.15). Ambar binalarından 2 nolu ambarın orta aksında bulunan bölme duvarın bir kısmı yıkılmıştır.

Çizelge 6.1 : Ambar binaları yıkılan bölme duvarlar.

Şekil 6.14 : 2 numaralı ambar binası güney cephesi ve depo 1 iç mekanı restorasyon aşaması, (Ceylan Akış).

Şekil 6.15 : 1 numaralı ambar binası yıkılmış olan bölücü duvar detayı (solda), 1ve 2 numaralı ambar binası arasına inşa edilen çelik konstrüksiyon (sağda), (Ceylan Akış).

6.2.6 Kreş Binası

Koruma Kurulu tarafından tescil edilmemiş olan yapının, 2015 yılında uygulama çalışmaları başlamış ve 2017 yılında müze olarak kullanıma açılmıştır. Yerinde yapılan incelemelerde ve eski çizimlerinde yapının yığma ve betonarme karma taşıyıcı sistemli olduğu anlaşılmaktadır. İncelenen eski çizimlerde yapının kullanım şemasına göre ana giriş kapısının kuzeybatı yönünde olduğu anlaşılmaktadır. Yapının kuzeybatı cephesine bakan mekânları idari, mekanik ve ıslak hacimlerden oluşurken, güneydoğu cephesinde bakan mekânlar ise tedavi mekânları, yatak odaları, oyun ve yemekhane alanları olarak kullanılmaktadır.

6.2.6.1 Mimari Özellikleri

Bu bölümde, 2015 yılı uygulama aşaması sonrasında özgün halinden farklılık gösteren yapının günümüz plan ve cephe özellikleri ile restorasyon süreci değerlendirilmiştir.

Plan Özellikleri: Parselin kuzeydoğu yönünde bulunan dikdörtgen planlı yapı yemekhane binasının güneydoğu yönüyle aynı akstatır. Bodrum ve yükseltilmiş zemin katlıdır. Kuzeybatı yönünde bahçe giriş kapısı bulunan yapının beş girişi vardır. Ana girişi kuzeydoğu yönünde kaldırım kotundan altı basamak yukardadır. Ana girişle aynı kotta bir giriş kapısı daha vardır. Güneydoğu yönünde bodrum kat girişi bahçe kotundan 11 basamak aşağıda kalırken yapının girişi bahçe kotundan dokuz basamak yukardadır. Kuzeybatı yönündeki yangın giriş kapısı kaldırım kotundan dört basamak yukardadır.

Cephe Özellikleri: Yapının cepheleri yaklaşık 60 cm taş duvar üzeri ahşap görünümlü sıva üzeri boyalıdır. Güneydoğu ve kuzeydoğu cephesindeki giriş kapıları tek kanatlı pvc ve camdır. Kuzeybatı cephesinde bulunan yangın giriş kapısı demir doğrama ve tek kanat çapma kapıdır. Kuzeydoğu cephesinde dört betonarme kolonla, kuzeybatı cephesinde iki betonarme kolonla taşınan giriş saçağı vardır. Kuzeybatı cephesinde bulunan pencereler ahşap, düz atkılı, giyotin ve ahşap panjur kapaklıdır. Güneydoğu cephesinde bulunan pencereler sürmeli, pvc+camdır. Güneydoğu cephesinde bulunan yaklaşık 50 cm yüksekliğindeki bodrum kat pencerelerinin güney köşesindeki iki pencere açıklığı demir doğrama kapaklı, beş penceresi ise ahşap kepenklidir. Beş tane betonarme baca vardır. Saçak bitimlerinde taş süsleme yapılmıştır. Ahşap korkuluklarla çevrilmiş bodrum kat girişi çatı örtü malzemesi marsilya kiremit, örtü türü ise düzdür.

İç Mekân Özellikleri: Duvarlar ve tavan sıva üzeri boyalıdır. Zemin döşemeleri mekânlara göre farkılık göstererek ahşap parke, epoksi, taş ve mermer kaplıdır. Kapılar ahşap, tek kanatlıdır. Koridor aksında aralıklı olarak üç tane yuvarlak kemerli geçiş alanları vardır. Mekân içlerinde işlev gereği bazı döşemeler yükseltilmiştir.

6.2.6.2 Restorasyon Süreci

Yapının Kepez Belediyesi arşivinden alınan çizimleri ile 2005 yılında hazırlanan rölöve çizimleri karşılaştırıldığında yapıya dönem içinde ikinci bir bloğun eklendiği anlaşılmıştır. Uygulama aşamasında yapının çatı ve çevresinde bulunan bitki temizliği

sonrasında çatı tadilatı yapılarak, çatı malzemeleri yenilenmiştir. Yapı elemanlarında güçlendirme yapılmıştır. Özgün haliyle zemin katlı olan yapı güneydoğu yönünde bodrum ve zemin katlı olarak kullanımı sağlanmştır. Güneydoğu yönünde bulunan özgün döşeme bodrum kat hizasına kadar devam ettirilerek mekân pvc ve camekânla kapatılmıştır (Şekil 6.16). Eski fotoğraflarında kuzeydoğu cephesinde bulunan ahşap doğrama ve camlı giriş bölümü kaldırılarak giriş alanı, uzatılan döşeme girişine kadar devam ettirilmiştir (Çizelge 6.2). Yapının eski fotoğraflarında ve rölöve çizimlerinde bulunan kuzeydoğu ve güneybatı cephesindeki pencereler günümüzde kapatılmıştır. Kuzeybatı cephesinin batı köşesinden giriş kapısına kadar olan pencerelerin ahşap doğramaları yerinde bırakılarak pencere açıklıkları iç mekânda kapatılmıştır. İç mekânda giriş kapıları kaldırılarak açıklıklar bırakılmıştır. Islak mekân bölücü duvar elemanları kaldırılarak mekânlar tek hacim olarak kullanılmıştır. Koridorda bulunan çift kanatlı giriş kapıları yerinde yuvarlak kemerli geçiş alanları sağlanmıştır. Bodrum kat tavan, döşeme ve duvarları onarılmıştır. Güneydoğu ve güneybatı yönünde bulunan ağaç dokusu korunarak peyzaj düzenlemesi yapılmış, çocuk oyun ve etkinlik alanları oluşturulmuştur. Dokumapark projesi kapsamında 2015 yılında restorasyon çalışmaları başlayan yapı (Şekil 6.17), 2017 yılında Anadolu Oyuncak Müzesi olarak kamu kullanımına açılmıştır (Şekil 6.18).

Şekil 6.16 : Kreş binası restorasyon aşaması ilave döşeme alanı, (Kepez Belediyesi).

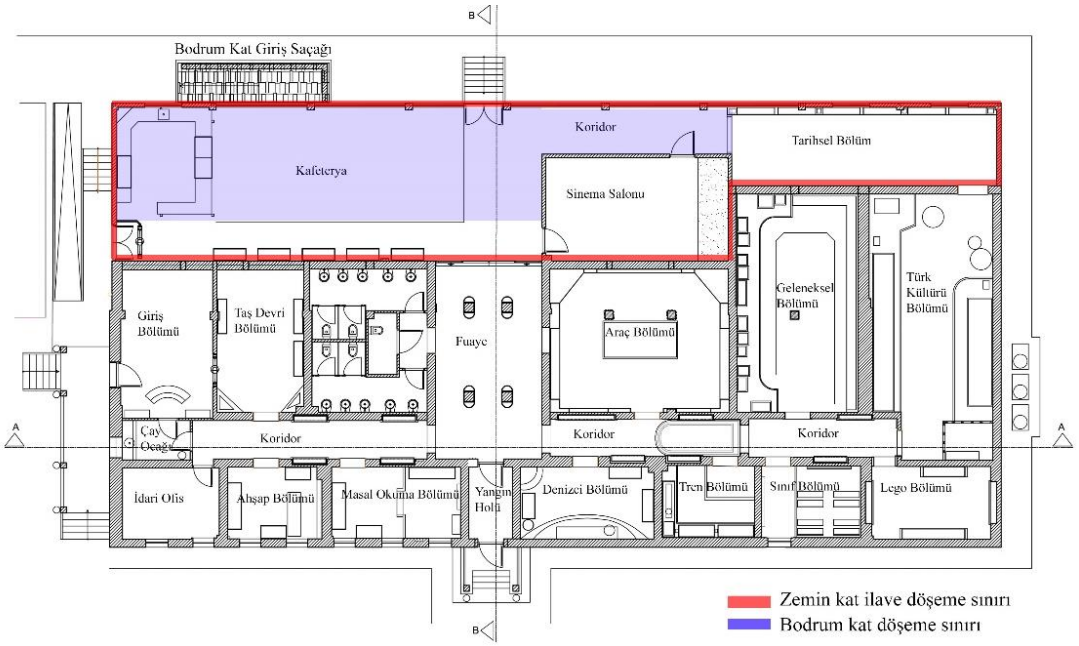
Şekil 6.17 : Kreş binası kuzey cephesi, restorasyon öncesi(üstte) (Kepez Belediyesi) ve restorasyon sonrası (altta) (Ceylan Akış).

Şekil 6.18 : Kreş binası güneydoğu cephesi, restorasyon öncesi (üstte) (Kepez Belediyesi) ve restorasyon sonrası (altta)(Ceylan Akış).

Çizelge 6.2 : Kreş Binası bodrum ve zemin kat restorasyon projesi (Kepez Belediyesi): İlave döşeme ve bodrum kat sınırı.

6.2.7 Müdür Lojmanı

Antalya Pamuklu Dokuma Fabrika alanında, 1241 nolu parselde bulunan ve taşıyıcı sistemi yığma olan yapı tescil edilmemiştir. Kepez Belediyesi arşivinden alınan çizimlere göre yapıya kuzeybatı yönünden girilmektedir. Antrenin kuzey yönünde çalışma odası, batı yönünde misafir odası bulunmaktadır. Antreden oturma ve yemek odası bölümüne geçilmektedir. Yemek odasından güneybatı yönündeki terasa geçilebilmektedir. Yapının güneydoğu yönünde yatak odaları ve banyo bulunmaktadır. Kuzeydoğu yönünden girişi bulunan mutfak biriminin iç mekanda güneybatı yönünde bodrum kata ulaştıran merdiveni yer almaktadır.

6.2.7.1 Mimari Özellikleri

2017 yılı uygulama aşaması sonrasında özgün halinden farklılık gösteren yapının günümüz plan ve cephe özellikleri ile restorasyon süreci değerlendirilmiştir.

Plan Özellikleri: Parselin doğu köşesinde bulunan kare planlı yapı bodrum ve zemin katlıdır. Yapının güneydoğu ve güneybatı yönlerinde iki giriş kapısı, kuzeybatı yönünde bodrum kat girişi bulunmaktadır. Yapının güneybatı yönündeki ana giriş kapısına kaldırım kotundan yaklaşık 120 cm uzunluğundaki rampa ile ulaşılmaktadır. Güneydoğu yönündeki giriş kapısı kaldırım kotundan iki basamak yukardadır.

Kuzeybatı yönündeki bodrum kat girişi kaldırım kotundan on üç basamak aşağıda yer almaktadır.

Cephe Özellikleri: Yapının cepheleri sıvalıdır. Güneybatı cephesinde dört ahşap dikme ile taşınan ahşap giriş saçağı bulunmaktadır. Ana giriş kapısı ahşap üç bölümden oluşmaktadır. Orta bölümü çift açılır kanatlı olan giriş kapısının her iki yanı üçer sıralı altı cam bölmeden oluşmaktadır. Kapı üstünde bulunan camlı bölümler ahşap çapraz elemanlar ile kapatılmıştır. Güneydoğu cephesinde bulunan giriş kapısı yarım daire kemerli niş içinde, ahşap, tek kanatlıdır. Pencereler ahşap doğramalı, çift kanatlı ve ahşap panjur kapaklıdır. Bodrum kat giriş kapısı demir doğramalı, tek kanatlıdır. Yapının ahşap olan saçağı altında ahşap payandalar vardır. Bir adet betonarme baca mevcuttur.

İç Mekan Özellikleri: Duvarlar yaklaşık pencere denizlik seviyesine kadar ahşap kaplı üzeri sıva üzeri boyalıdır. İç kapılar ahşap, tek kanatlıdır. Zemin döşemesi epoksi kaplama, tavanlar sıvalı ve çevresi ahşap çıta kaplıdır.

6.2.7.2 Restorasyon Süreci

Alana yönelik yeniden işlevlendirme projesi kapsamında yapının çatı elemanları yenilenmiştir (Şekil 6.19). Kapı, pencere, tavan ve döşemeler aslına uygun şekilde uygulanmıştır. Kuzeydoğu cephesinde bulunan ahşap tek kanatlı kapı dış cephede korunurken iç mekânda kapatılmıştır. Eski çizimlerinde yapının iç mekanından bodrum kata ulaşılan merdiven boşluğunun 2016 yılı uygulama öncesinde kapatıldığı tespit edilmiştir. 2017 yılında kamu kullanımına açılan yapının kuzeydoğu, kuzeybatı ve güneybatı yönlerinde sundurma çatı elemanları eklenerek 2018 yılında kafe olarak kullanılmaktadır (Şekil 6.20). Yapının iç mekân giriş kapıları yerinde bulunmamaktadır.

Şekil 6.19 : Müdür Lojmanı çatı onarımı görünümleri, (Kepez Belediyesi).

Şekil 6.20 : Müdür Lojmanı restorasyon sonrası görünümleri, (Ceylan Akış).

6.2.8 Misafirhane Binası

1240 nolu parselde bulunan dikdörtgen planlı betonarme yapı zemin ve bir normal katlıdır. Yapı tescil edilmemiştir. 2006 yılı rölöve çizimlerinde göre yapının doğu yönünün orta aksındaki giriş bölümünden Tv ve kahvaltı salonlarına ulaşılmaktadır. Yine kuzey yönündeki odaların açıldığı koridorlardan geçilerek aynı mekânlara ulaşılmaktadır. Doğu yönünün kuzey köşesinde bulunan giriş alanından ise odalara geçilen koridorlara girilmektedir. Güney yönünde bulunan girişler ile kahvaltı salonu ve mutfak birimlerine geçilmektedir. Yapının birinci katında bulunan odalara batı yönünün kuzey köşesindeki merdivenlerden geçilerek ulaşılmaktadır. Günümüzde (2018) henüz uygulama aşamasında olmayan yapı harap durumdadır. Kapı, pencere gibi mimari elemanların yerinde bulunmaması sonucu yapı yıpranma tehdidi altında kalmış ve korunaksızdır (Şekil 6.21), (Şekil 6.22). Kepez Belediyesi Dokuma Çalışma Grubu'nun hazırlamış olduğu 2017 yılı öneri kullanım şemasında yapının konaklama yapısı olarak yeniden işlevlendirilmesi önerilmektedir.

Şekil 6.21 : Misafirhane yapısı kuzey ve güney cephesi görünümleri, (Kepez Belediyesi).

Şekil 6.22 : Misafirhane yapısı iç mekân görünümleri, (Kepez Belediyesi).

6.2.8.1 Mimari Özellikleri

Plan Özellikleri: Parselin kuzeyinde zemin ve bir normal katlı yapının güneydoğu ve kuzeydoğu köşesi zemin katlı, dikdörtgen planlı çıkmalıdır. Doğu yönünde bulunan giriş kapılarından kuzey bölümündeki kaldırım kotundan beş basamak, güney yönündeki kaldırım kotundan iki basamak yukardadır. Güney yönünde bulunan giriş kapılarından doğu yönündeki kaldırım kotundan beş, batı yönündeki ise sekiz basamak yukardadır. Kuzey yönünün batı köşesinde U planlı çift kollu merdiven bulunmaktadır. Kuzey yönünde mekânlara ulaşılan balkon bulunmaktadır.

Cephe Özellikleri: Yapının cepheleri sıvalıdır. Güney cephesinde bulunan tek katlı bölümün pencereleri ahşap doğrama, üç bölmeli, sabit tepe pencerelidir. Kuzey cephesinde bulunan balkon korkulukları demir doğramalıdır. Duvarlarda nem ve rutubet kaynaklı sıva ve boya dökülmeleri mevcuttur.

İç Mekân Özellikleri: Kapılar ahşap, tek kanatlıdır. Zemin taş, duvarlar ve tavan sıvalıdır. Güney yönünde bulunan dikdörtgen planlı tek katlı yapının duvarları ahşap, tavanı ahşap kafes tavanlıdır. Yapının kapı ve pencere doğramaları yerinde bulunmamaktadır.

6.2.8.2 Restorasyon Süreci

Günümüzde çatı onarımı dışında yapıyla ilgili uygulama yapılmamıştır.

6.2.9 Eğitim Salonu

1240 nolu parselde, misafirhane yapısının batısında yer alan dikdörtgen planlı yapı tescil edilmemiştir. Kepez Belediyesi arşivinden alınan eski çizimlerine göre yapı zemin ve asma katlıdır. Doğu yönünde bulunan giriş holünün kuzeyinde büfe, ıslak

hacimler ve güney yönünde vestiyer ve oda bulunmaktadır. Giriş alanının kuzey ve güney yönünden üst kata çıkılan tek kollu merdiven bulunmaktadır. İki katlı olan giriş alanının üst katında ise makine dairesi yer almaktadır. Çatı onarımı yapılan yapının kapı, pencere gibi mimari elemanlarının yerinde bulunmaması sonucu yapı yıpranma tehdidi altında kalmış ve korunaksızdır (Şekil 6.23), (Şekil 6.24). Dokumapark proje kapsamında koruma altına alınarak yeniden işlevlendirilecek olan konaklama yapısının güvenlik merkezi olarak önerilen yapı için uygulamalar henüz başlamamıştır.

Şekil 6.23 : Eğitim binası güney cephesi (solda), 2015, çatı onarımı (sağda) (Kepez Belediyesi).

Şekil 6.24 : Eğitim salonu kuzeydoğu cephesi, (Kepez Belediyesi).

6.2.9.1 Mimari Özellikleri

Plan Özellikleri: Parselin kuzeyinde misafirhane yapısının batısında bulunan yapı ile misafirhane arasındaki bahçe kotundan yaklaşık 60 cm yukarda bulunmaktadır. Yapının ana girişi doğu yönünün orta aksında kare planlı tek katlı çıkmalıdır. Giriş

kaldırım kotundan yukardadır. Güney yönündeki pencere düzeninden yapının zemin ve asma katlı olduğu anlaşılmaktadır.

Cephe Özellikleri: Yapının cepheleri sıvalıdır. Güney cephesinde bulunan açıklıklar demir elemanlarla kapatılmıştır. Doğu cephesinin orta aksında bulunan girişin saçağı taştır. Giriş kapısı demir doğrmalı, çift kanatlı, tepe pencereli ve her iki yanı sabit pencerelidir.

İç Mekan Özellikleri: Eski fotoğrafları ve çizimleri incelenen yapının doğu yönündeki ana giriş kapısının dışında kuzey yönünde iki, güney yönünde bir giriş kapısı vardır. Kuzey yönünün batı köşesinde bulunan kapı çift kanatlı, diğer giriş kapıları tek kanatlıdır. Doğu yönündeki giriş alanının her iki yanında üst kata ulaşılan tek kolu merdivenler bulunmaktadır. Giriş holünden ana salona geçilen kapı çift kanatlı, mekan içindeki kapılar tek kanatlıdır.

6.2.9.2 Restorasyon Süreci

Günümüzde çatı onarımı dışında yapıyla ilgili herhengi bir uygulama yapılmamıştır.

6.2.10 Trafo Binası

Fabrika yapısının batı yönünde bulunan yapılardan günümüze ulaşan tek yapıdır. Bodrum ve zemin katlı olan trafo binasının girişi kuzeydoğu yönündedir. Yapı tescil edilmemiştir. Eski çizimlerinde göre (EK-2), zemin kat planının kuzeydoğu yönünün orta aksında tevzi odası bulunan yapının kuzeybatı ve güneydoğu yönlerinde sırasıyla trafo birimleri ve yüksek gerilim tablosu bulunmaktadır. Kuzeydoğu yönünün kuzey köşesinde dizel odası, doğu yönünde kontrol ve batarya odası ile bodrum kata ulaşılan merdiven bulunmaktadır. Bodrum kat planında kablo yatakları geçtiği belirtilmektedir. İncelenen proje çizimlerinde ve Dokuma Proje Çalışma Grubu İnşaat Mühendisleri Odası Komisyonu tarafından hazırlanan raporda yığma ve betonarme karkas olan yapının, taşıyıcı sisteminin karma olduğu söylenebilir. Günümüzde (2018) kullanılmayan (Şekil 6.25) ve Dokuma Çalışma Grubu kararınca koruma altına alınan yapının kütüphane olarak yeniden işlevlendirilmesi önerilmektedir.

Şekil 6.25 : Trafo binası kuzeydoğu cephesi ve bodrum kat görünümler, (Ceylan Akış).

6.2.10.1 Mimari Özellikleri

Plan Özellikleri: İşletme binasının batısında bulunan yapı bodrum ve zemin katlıdır. Yapının ana girişi kuzeydoğu yönünde kaldırım kotundan yedi basamak yukardadır. Aynı kotta iki giriş kapısı daha bulunmaktadır. Yapının güneydoğu ve güneybatı yönünde iki, kuzeybatı yönünde altı kapı mevcuttur. Kapılar kaldırım kotundan yedi basamak yukardadır. Zemin kattan bodrum kata ulaştıran merdiven yapının ana girişiyle aynı akstatır.

Cephe Özellikleri: Cepheler sıva üzeri boyalıdır. Giriş kapıları demir doğramalı, çift kanatlıdır. Kuzeydoğu cephesinin doğu yönünde bulunan iki giriş kapısı ile güneydoğu ve güneybatı cephesinde bulunan kapılar tepe pencerelidir. Pencereler demir doğramalı, iki sıra halindedir. Üst sırada bulunan pencereler yaklaşık 60cm yüksekliğindedir. Giriş kapılarına ulaştıran merdivenler ile giriş saçağı taştır. Yükseltilmiş giriş alanı altında bulunan bodrum kat pencereleri demir doğramalıdır.

İç Mekan Özellikleri: Duvarlar ve tavan sıva üzeri boyalıdır. Zemin karo mozaik taş ile kaplıdır. İç kapılar demir doğramalı, tek kanatlıdır.

6.2.10.2 Restorasyon Süreci

Günümüzde yapıyla ilgili uygulama yapılmamıştır.

6.3 İşletme Binası Koruma ve Yeniden Kullanım Önerisi

6.3.1 Binanın Yapısal Analizi ve Onarım Süreci

Ambar binalarının güneyinde yer alan işletme binasıyla ilgili, projeler üzerinde ve yerinde yapılan incelemeler sonucunda yapının kısmi bodrum ve zemin katlı olduğu belirlenmiştir. Bina uzun doğrultuda 9 akslı kolon-kirişli çerçeveden oluşurken, kısa doğrultuda ise 34 akslı şed çatı şeklinde inşa edilmiştir. 2015 yılı rölöve çizimleri ve eski ozalit taramalarına bakılarak yapının kuzey yönünden güney yönüne doğru kullanım aşamalarının harman hallaç, tarak, iplik izhar ve iplik bölümü, dokuma izhar ve dokuma bölümü, boya apre, merserize yıkama ile germe kurutma ve katlama birimleri şeklinde olduğu görülmüştür (Şekil 6.26).

Şed çatılı ana mekânın doğu ve batı yönlerinde bulunan mekanik mekânlar ile çalışan kullanımı için ıslak hacimlerin bulunduğu tek yöne eğimli çatılarla ayrılan dikdörtgen planlı mekânların kat yüksekiliği ise ana mekânın şed çatı başlangıç hizasında sonlanmaktadır. Doğu ve batı yönlerinde bulunan mekânlarda karşılıklı olarak toplamda 10 adet baca bulunmaktadır (Şekil 6.27).

Şekil 6.26 : İşletme binası şed çatılı ana mekân, (Kepez Belediyesi).

Şekil 6.27 : İşletme binası şed çatıda mevcut olan bacaların görünümü, (Kepez Belediyesi).

Kuzeydoğu yönünde bulunan baca diğerlerine göre şed çatı üzerinden yükselmekte ve yeniden işlevlendirme projesine göre Dokuma A.Ş. tarafından kullanılan ofis birimlerinden görülmektedir. Binanın batı yönünün orta aksında bulunan ve 2002 yılı rölöve çizimlerinde bulunan beşik çatılı soğutma santrali olarak kullanılan mekân günümüzde yerinde bulunmamaktadır. Aynı şekilde batı yönünün güney ucunda hava fotoğraflarında izi bulunan ve eski fotoğraflarında mevcut olan fakat 2015 yılı rölöve çizimlerinde bulunmayan tek katlı bir bölüm olduğu anlaşılmıştır.

Dokumapark proje kapsamında Dokuma Müzesi, Bilim ve Deneyimleme Merkezi olarak yeniden işlevlendirilme aşamasında olan yapının restorasyon çalışmaları 2017 yılında başlamıştır . Uygulama aşamasına çatı onarımı ile başlanarak çatı malzemeleri yenilenmiş (Şekil 6.28), kırık camlar değiştirilmiş ve yağmur dereleri kullanılır hale getirilmiştir (Şekil 6.29).

Şekil 6.28 : Çatı onarımı hava fotoğrafı, (Kepez Belediyesi).

Şekil 6.29 : Şed çatı onarımı aşaması ahşap konstrüksiyon, (solda) ve özgün pencere detayı, (sağda), (Kepez Belediyesi).

Dokumapark projesi kapsamında Bilim ve Deneyimleme Merkezi ile Dokuma Müzesi olarak yeniden işlevlendirilmesi planlanan yapının restorasyon çalışmaları sırasında yapılan uygulamalar şu şekilde sıralanabilmektedir:

- Yerinde yapılan incelemelerle birlikte 2015 yılı rölöve çizimlerinden ve eski fotoğraflardan yararlanılarak, batı cephesinin kuzey ve güney yönlerinde bulunan tek katlı betonarme eklerin çalışmalar sırasında kaldırıldığı anlaşılmıştır.
- Batı yönünün orta aksında bulunan Soğutma Santrali olarak kullanılan alan içinde 2015 yılı rölöve çizimlerinde mevcut olan tek kollu merdivenlerin kapatıldığı tespit edilmiştir.
- Uygulama çalışmalarına ilk olarak çatı onarımı ile başlanmış bu süreçte çatı ahşap konstrüksiyonu ile çatı örtü malzemeleri ve pencere doğrama elemanları ile camları tamamen yenilenmiştir. Bu aşamada demir doğramalar yerine alüminyum elemanlar kullanılmıştır. Çatı pencereleri denizliklerinde ve şed çatı köşelerine mermer elemanlar kullanılmıştır.
- Yağmur dereleri kullanılır hale getirilerek binanın çatıdan ve çevreden yağmur suyu alması önlenmiştir.
- Kolon, kiriş ve temellerde güçlendirme yapılmıştır.
- İç mekanda şed çatılı ana mekan içinde ve bodrum katta bulunan bölücü duvarlar yıkılmıştır.
- Kolonlarda yapılan güçlendirme nedeniyle ana mekanla doğu ve batı yönlerinde bulunan mekanları ayıran bölücü duvarlar ile güney cephe zemin kat duvarı yıkılarak rekonstrüksiyon yöntemiyle tuğla kullanılarak yeniden örülmüştür. Bu aşamada güney cephesinde bulunan zemin kat planına yansıyan kapı ve pencere açıklıkları ile doğu cephesinin bodrum kat üstü zemin kat planına yansıyan pencereleri kapatılmıştır. Aynı şekilde batı yönünde kapatılan kapı ve pencere açıklıkları da mevcuttur.
- Batı yönünün güney köşesinde bulunan kapı açıklığı değiştirilmiş ve pencere açıklığı kapatılmıştır.
- Soğutma Santralinin bulunduğu alanda, işletme binası ana cephe duvarına iki adet tek kanatlı kapı açıklığı yapılarak mekana geçiş sağlanmıştır.
- Güçlendirme çalışmaları sırasında kuzey cephesinde iki sıra halinde bulunan pencere açıklıklarından alt sırada bulunan pencereler kapatılmıştır.

- Kuzey cephesinin batı yönünde eklenen kapı açıklığı ile iç mekanda briket tuğlayla yeniden örülerek oluşturulan mekana geçiş sağlanmıştır.
- Yapının doğu yönünün kuzey köşesinde bulunan dikdörtgen planlı mekanların onarımı yapılarak sıva ve boyaları yenilenmiş ve Dokuma A.Ş. ye ait ofis birimleri olarak kullanılmaya başlanmıştır. Aynı şekilde kuzeydoğu yönünde Dokuma A.Ş. tarafından arşiv olarak kullanılmak üzere ayrılan mekana geçiş için kapı açıklığı eklenmiştir.
- Ana mekanın doğu yönünde bulunan ve ofis olarak kullanılan dikdörtgen planlı mekanlara geçiş, bahçe kotundan yaklaşık yedi basamak yukardaki muhdes kapı açıklığı ile sağlanmıştır.

Şekil 6.30 : İşletme binası güney yönü iç mekânı mevcut bölücü duvarları (solda), bekleme havuz alanı (sağda), (Kepez Belediyesi).

Şekil 6.31 : İşletme binası doğu yönü giriş alanı (solda), 2015 (Kepez Belediyesi), restorasyon aşaması, (sağda) (Ceylan Akış).

Şekil 6.32 : İşletme binası restorasyon aşaması; temel, kolon ve kirişlerde güçlendirme, (Ceylan Akış).

Şekil 6.33 : Şed çatılı ana mekânı çevreleyen mekanik birimlerin olduğu koridor ve baca altı taş havuz, (Ceylan Akış).

Şekil 6.34 : Merserize yıkama-bekleme havuz alanının atık toplama bölümü (solda), bodrum kata ulaşılan rampa ve merdiven boşluğu (sağda), (Ceylan Akış).

6.3.2 İşletme Binası Yeniden Kullanım Önerileri

Antalya'daki sanayi yapıları içindeki en önemli bina olan Pamuklu Dokuma Fabrikası'nın işletme binası, bulunduğu konum ve kent peyzajına yansıyan özelliği ile dönemin mimari karakterini yansıtmaktadır. Tarihi değeri olan yapının tescillenmesi ve envanterinin hazırlanması koruma sürecindeki önemli adımlar arasında yer almalıdır. Bu amaçla envanter fişi hazırlanan yapının gelecek kuşaklara aktarılması içinde tescil edilmesi aynı zamanda yapıya yüklenecek yeni işlev seçiminde ise çağdaş koruma kriterlerinin dikkate alınması gerekmektedir. Bu aşamada; ICOMOS ve TIICIH ortak ilkeleri ile ICOMOS'un mimari mirasa müdahale ilkeleri esas alınmalıdır. Bu ilkeleri referans alınarak yapılacak uygulamalarda vaziyet planı, planlama, strüktür, malzeme ve işlev kararları şeklinde aşağıda belirtilmiştir.

6.3.2.1 Vaziyet Planı Kararları

- Endüstri mirası sitleri, yapıları, alanları ve peyzajlarının korunması amacıyla "ICOMOS-TICCIH ortak ilkeleri" kapsamında yapı ve alanın bütüncül olarak değerlendirilmesi ve alandaki yapılarla birlikte peyzajının da dönüşüm sürecine katılması belirtilmiştir. 1955-1960 yılları arasında fabrika alanında yapılan tüm yapılar ilkesel olarak bulunduğu yerde korunmalıdır.
- ICOMOS Türkiye (2013) Mimari Mirası Koruma Bildirgesi'nin mimari mirasa müdahale ilkeleri kapsamında belirtilen; kültür varlığı değerlerini taşıyan ve toplumsal hafızada güncelliğini korumakla birlikte herhangi bir nedenle yitirilmiş olan yapının, gerek kültür varlığı niteliği, gerekse kültürel çevreye olan tarihsel katkıları ve toplumsal açıdan vazgeçilmezliğinin tanımlanması durumunda yeniden yapılması gerekliliği belirtilmiştir. Bu aşamada; işletme binasının batısında bulunan su deposu, işlevsel olarak kullanılmasa da kentsel hafızada yer etmesi amacıyla kompleksin bütününe dair tasarlanmış bir eleman olarak rekonstrüksiyonu önerilmiştir.

6.3.2.2 Planlama Kararları

ICOMOS Türkiye (2013) Mimari Mirası Koruma Bildirgesi'nin mimari mirasa müdahale ilkeleri kapsamında; mimari mirasın korunmasına yönelik müdahalelerde yapının özgünlüğünün tüm boyutlarıyla korunması esastır. Aynı zamanda yapılan

müdahaleler yapıya zarar vermemeli; tarihi belge niteliği olan izlerin yok olmamasına ve değiştirilmemesine dikkat edilmeli; yapının bütünlüğü korunmalıdır. Bu aşamada;

- Yeni işleviyle birlikte hacimsel ve mekânsal olarak şekillenen yapının özgün mekân algısının kaybolmaması için serbest plan anlayışlı ve esnek tasarımlarla dönüşümde sürdürülebilirlik ve çok amaçlılık sağlanmalıdır.
- Yapının özgün işlevini yansıtan izler ile dönemin mimari öğesi olan rampa ve merdivenlerin korunarak mekânlar arasındaki geçişin vurgulanmalıdır.
- Doğu ve batı yönünde bulunan baca altı taş havuzların olduğu alanlar özgün haliyle korunarak üretim sürecini yansıtan elemanlar olarak sergilenmelidir.
- Aynı şekilde ana mekânın batı yönünün orta aksında bulunan ve Trafo binasına ulaşılan kabloların görüldüğü açıklığın korunarak tesis içindeki yapılar arasındaki ilişki vurgulanmalıdır.
- Dokuma fabrikası binasının özgün döneminden günümüze kalan karakteristik mimarisi ile doğu cephesinde yer alan kolonadlı giriş saçağı özgün şekli ile sağlamlaştırılarak korunmalıdır.
- Ayrıca güney cephesinde kapatılan kapı ve pencere açıklıklarının açılarak özgün cephesinin korunması sağlanmalıdır.
- Yapının güney bölümüne eklenmesi önerilen seyir terasıyla Atatürk Koruluğuna açılan görsel ilişki sayesinde yapının dış mekânla ilişkilendirilmesi amaçlanmalıdır.
- Bilim Merkezi ve Dokuma Müzesi olarak işlevlendirilecek yapı için her iki işleve hizmet verecek ortak karşılama alanının yapının özgün ana giriş kapısından sağlanmalıdır.
- Burada oluşturulacak karşılma alanı ile her iki alana görsel ilişki kurulması sağlanacak, aynı zamanda yapının özgün plan şemasında mevcut olan kuzeydoğu yönündeki dış mekân olarak kullanılmış olan alanın, orta aksta oluşturulacak olan avlu mekânı ile sağlanmalıdır.

6.3.2.3 Strüktür Kararları

Restorasyon teknkleri kapsamında belirtilen onarım ilkelerinde; yapının yeni işlev seçiminden önce yapıda sağlamlaştırma çalışmaları yapılması, mevcut olan strüktürel problemlere çözüm önerileri getirilmesi belirtilmektedir. Bu şekilde;

- İşletme binasındaki betonarme elemanlarda görülen korozyonun seviyesi belirlenmeli, yapının mevcut durumuna göre statik hesapları yapılmalı, sonuçta bir güçlendirmenin gerekli olup olmadığı araştırılmalıdır.
- Eğer mevcut yapıda bir güçlendirme gerekli görülürse, bu güçlendirmenin mevcut ölçüleri değiştirmeyecek şekilde, kimyasal enjeksiyon ve karbon fiber ya da çelik kuşakların epoksi ile yapışma yöntemi tercih edilmelidir.

6.3.2.4 Malzeme Kararları

ICOMOS Türkiye (2013) Mimari Mirası Koruma Bildirgesi'nin mimari mirasa müdahale ilkeleri kapsamında; Herhangi bir kültürün (veya dönemin) verisi, zorunlu olmadıkça diğer bir kültürün verilerini açığa çıkarmak için ortadan kaldırılmamalıdır. Bu konuda girişilecek eylemler, uzmanların ortak mutabakatı ile gerçekleştirilmelidir. Müdahaleler, daha sonra gerçekleştirilecek araştırma ve çalışmaları yanıltmamalı, özgün yapıya olabildiğince zarar vermeden kaldırılabilir veya yenilenebilir tekniklerle yapılmalıdır. Özgün malzeme ve tekniklerle birlikte kullanılması zorunlu olan yeni malzeme ve teknikler, ilgili proje özelinde tanımlanacak testler yapılmadan ve bilimsel verilerle uygunluğu ortaya konulmadan kullanılmamalıdır. Yapılan herbir işlem belgelenmeli arşiv oluşturulmalı ve geleceğe aktarmak üzere korunmalıdır. ICOMOS-TICCIH ortak ilkeleri kapsamında; endüstri mirası yapıları ve alanları için bütünlük veya işlevsel bütünlük çok önemlidir; bu nedenle koruma önlemleri yalnız binalara değil, iç donanımlarına da yönelik olmalıdır. Eğer içlerindeki makineler veya diğer donanım çıkarılır veya sitin bütünlüğünü etkileyecek kayıplar olursa, kültür mirası değerleri büyük ölçüde zedelenebilir veya indirgenir. Bu kapsamda yapıda;

- Özgün strüktürel elemanları ve yeniden kullanılan mimari elemanların özellikleri korunmalıdır.
- Kapı pencere doğramalarında özgün detayları korunmalı, kullanılabilir ölçüdeki mevcut malzemeleri ile yenilenmelidir.
- Özgün işlevi yansıtan iç mekan donatı elemanlarının uygun restorasyon sürecinden geçirilmesi ve sergi objesi olarak tekrar kullanılması sağlanmalıdır.
- Yapının özgün işlevini yansıtan elemanların renk ve dokuya ait izlerinin kaybolmamalı, eklenen tefriş elemanların eski ile yeni arasındaki farklılık ayırt edilebilir olmalıdır.

- Yapının endüstriyel dönemine ait herhangi bir izi yansıtmayan niteliksiz ekleri kaldırılmalıdır.
- Niteliksiz çimento esaslı sıvaların olduğu kısımlar, cephede yapılmış çimento sıvalar ile fiziksel koşullar nedeniyle oluşan kir tabakası mekanik yöntemlerle temizlenmelidir. Cephe duvarlarındaki sıva çatlakları onarılmalı, otsu bitkiler temizlenmelidir.
- Cephelerde bulunan özgün olmayan sıva ve boyalar raspa ile kaldırılarak mevcut sıvadan alınacak örneklerle özgün haline uygun sıva ile yenilenmelidir.
- Demir kepenk ve kapılara boya raspası sonrası mekanik temizliği yapılarak özgün haline uygun boya uygulanmalıdır.
- Tuzlanma meydana gelen alanlarda tuzun yüzeyden arındırma işlemi yapılmalıdır.
- Beton saçaklar ve harpuştalarda meydana gelen aşınma ve kopmalar özgün malzeme ile tamamlanmalıdır.

6.3.2.5 İşlev Kararları

ICOMOS-TICCIH ortak ilkeleri kapsamında; Endüstri mirası alanları ve yapılarının sürdürülebilir biçimde korunması için en uygun yol özgün kullanımlarının sürdürülmesi veya uygun yeni kullanımlar bulunmasıdır. Yeni kullanımlar sit alanın ilginç özelliklerine, donanımına, ulaşım ve etkinlik dağılımı özelliklerine saygı göstermelidir. Bu şekilde, yapının Bilim ve Deneyimleme Merkezi ve Dokuma Müzesi olarak yeniden işlevlendirilmesi aşamasında;

- Dönüşüm sürecinde koruma çalışmalarının sağlıklı olması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından binanın yeniden kullanım önerisinin müze olması uygun bulunmuştur.
- Mekânın doğru kullanılması amacıyla yeni işlev seçimiyle yapılan uygulamanın ilişkisine dikkat edilmiştir. Aynı zamanda kısıtlı kullanım kitlesi yerine kamuya açık kültürel kullanımların sağlanması amaçlanmıştır. Bu şekilde yapının özgün mekân algısının ve endüstriyel kimliğinin sürdürülebilirliğinin de sağlanması hedeflenmiştir.
- Dokuma fabrikası kendi üretim işlevinin yanısıra Antalya'nın gelişim ve değişiminde de önemli bir rol almış ve Türkiye genelinde modernleşme döneminin önemli yapılarından biri olmuştur. Bu kapsamda dönemin mimarisini ve endüstriyel kimliğini yansıtan fabrikanın özgün işleviyle ilişkili mevcut bilgi ve bulgularla

birlikte Akdeniz bölgesi ve Antalya da pamuk ve ipek böceği yetiştiriciliği ile dokumacılık ve giysi üretim tarihinin kronolojik olarak anlatılması hedeflenmiştir.

- Batı yönünün orta aksında izi bulunan Soğutma Santrali olarak kullanılan alana atıfta bulunmak ve açık alanla ilişki kurmak amacıyla tasarlanan açık strüktürlü bölümle dış mekân ve iç mekân arasında ilişkinin batı yönünde de kurulması önerilmektedir. Bu alanın küçük ölçeklerde de olsa çeşitli kullanımlara hizmet verecek şekilde üretim, atölye, sergi ve satış alanları gibi işlevlerle kullanılması önerilmektedir.
- Bilim Merkezinde oluşturulacak alanların yapının mekân kurgusunu bozmadan tasarlanması gerekmelidir. Bu bölüme hizmet edecek olan tematik alanların, atölyelerin, kafe ve ofis alanlarının yapının mevcut mekân karakterine uygun düzenlenmesi önerilmektedir. Bu amaçla doğu yönünün güney ucunda bulunan bölüntülü mekânların ofis olarak kullanılması uygun bulunmuştur. Mekânın büyük ve bölüntüsüz olmasından dolayı tematik ve sergi alanları ile atölyeler için eklenecek bölücü duvarların mekân kurgusunu bozmadan özgün ve esnek tasarımlarla yapılması önerilmektedir. Kafe bölümü yapının güney yönünde önerilen seyir terası ile bağlantı kuracak şekilde tasarlanmalıdır.
- Dokuma Müzesi için üretim sürecine paralel oluşturulacak gezi güzergâhı ile sergi salonları, üretimin tematik olarak uygulandığı atölyeler, satış ve ofis birimlerinden oluşması önerilmektedir. Yapının sadece cephelerinin ele alınıp, iç mekânda özgün mekân algısından uzak dönüşümler yapmak yerine yapının mimari kimliğinin korunmasına dikkat edilmelidir. Bu aşamada önemli bir unsur olan donanımların korunması ile yapının özgün işlevine dair tanıtıcı ve öğretici uygulamalarla sergilenmesi sağlanmalıdır. Müzede dokumacılık, giysi ve aksesuarlarının özgün hallerinin bir araya getirilmesiyle oluşturulan koleksiyonların sergilenmesinin yanında, Kepez, Dokuma ve yakın çevresindeki yerlerde kadınların replika üretimi konusunda eğitilmesiyle, kadın iş gücünün toplumsal hayatta ve ekonomide yer bulmasına katkı sağlanabileceği gibi, üretilen malların müzelerin satış birimlerinde sunulabileceği düşünülmüştür. Bu ürünlerin satışlarının yapılacağı mekânlar olarak yapının doğu yönünün kuzey köşesinde bulunan bölümler tercih edilmiştir. Alanın bölüntülü mekân düzeni satış alanları için uygun bulunmuştur.
- Müze ve bilim merkezleri işlevlerine ek olarak fabrika yapısının kültürel etkinliklere hizmet eden çok amaçlı kullanımlara olanak sağlaması için; toplantı,

konferans, sergi ve sanatsal performanslar ile tiyatro, sinema salonu işlevlerine imkân sağlayacak şekilde tasarlanması gerekli bulunmuştur. Bu yapıda müze ve bilim merkezi kalıcı mekânla da planlanmalı diğer işlevlerin kalan alanla birlikte, ayrı ayrı, tek tek, aynı anda ya da bütün kalan alanın tek işlev için kullanılabileceği düşünülmelidir.

7. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

18. yüzyıl ortalarına kadar devam eden geleneksel üretim tarzı, endüstri devrimiyle birlikte yerini makineli üretime bırakmıştır. Makineli üretimle birlikte buhar makinesinin keşfi bu süreci etkilemiş ve buhar gücü kullanılmaya başlanmıştır. 20. yüzyılın başlarına gelindiğinde ise, artan teknolojik gelişmelerle birlikte kullanılan yapı malzemelerinin de çeşitlenmesi, farklı fonksiyonlar için gerekli olan yapı tiplerinin inşasında kolaylık sağlamıştır.

20. yüzyılın başından itibaren günümüze ulaşan fakat kullanılmayarak atıl kalan endüstri yapıları endüstri miras kavramıyla birlikte koruma altına alınmaya başlamıştır. Bu süreçte yapıların işlevini yitirmesiyle birlikte, düzenli bakım ve onarımlarının yapılmaması mevcut donanımınnın korunmaması yapının korunmaya değer niteliklerinin kaybolmasına sebep olmuş ve özgün endüstriyel kimliğine dair izler silinmiştir. Yapıların yok olma tehdidi altında kaldığı bu süreç, sivil toplum kuruluşlarının ve yerel halkın tepkisini çekmiştir. Bu süreç endüstri mirası kavramı ile birlikte miras yapılarının korunmasına yönelik birçok yaklaşımı beraberinde getirmiş, dünyada ve Türkiye'de endüstri mirası bilincinin oluşmasına katkı sağlamıştır. Son yirmi yılda kentsel, teknolojik, ekonomik ve sosyal gelişmeler sonucunda işlevini yitiren endüstri yapılarına yönelik artan ilgiyle birlikte endüstri mirası yapılarının korunmasına yönelik yeniden işlevlendirme projeleri gündeme gelmiştir.

Tez kapsamında endüstri yapılarının dönüşüm süreci incelenirken yapıların kent içerisindeki konumu, tarihi geçmişi ve yeni işleviyle bugünkü durumu değerlendirilmiştir. Avrupa ülkelerinde gerçekleşen dönüşüm projeleri değerlendirilirken, endüstri devriminin yaşandığı yoğun endüstriyel bölge ve yapılara sahip olan İngiltere, Almanya, İtalya ve Fransa'da bulunan yapılar tercih edilmiştir. Türkiye'de ise, endüstrileşme girişimlerinin yoğun olarak görüldüğü İstanbul'da bulunan yapılar ile Kocaeli, İzmir, Eskişehir, Kayseri ve Antalya'dan örnekler tercih edilmiştir. Değerlendirmeye alınarak incelenen yapı ölçeğindeki dönüşümlerin yanında aynı zamanda tez çalışması kapsamında, incelenen endüstri yapılarının dönüşüm süreciyle birlikte ilişilendirilecek olan Antalya Pamuklu Dokuma Fabrikası gibi dış mekân kullanımını içeren, yapı ve çevresiyle birlikte bir etki alanına sahip alanların seçilmesine de özen gösterilmiştir.

Bu kapsamda yeniden işlevlendirilen endüstri yapılarının kültür, eğitim, ticari ve karma fonksiyona yönelik dönüşümler geçirdiği görülmüştür. İncelenen endüstri yapıları arasında Nakkaştepe Gazhanesi, İzmir Havagazı Fabrikası, Terkos ve Cendere Su Pompa İstasyonu, Feshane, Antalya Pamuklu Dokuma Fabrikası, Şirket-i Hayriye Tersanesi ve Seka Kâğıt Fabrikası kültür amacı gözetilerek yeniden işlevlendirilirmiştir. Silahtarağa Elektrik Fabrikası, Cibali Tütün Fabrikası ile Kayseri Sümerbank Fabrikası eğitim amaçlı dönüşümleri gerçekleşirken, Bomonti Bira Fabrikası, Beykoz Deri ve Kundura Fabrikası, Kurt (Başkurt) Kiremit ve Tuğla Fabrikası ile Küçükçekmece Kibrit Fabrikası ticari amaçlı dönüşüm geçirmiştir. Mecidiyeköy Likör ve Kanyak Fabrikası ise karma işleve yönelik dönüşüm örneği olmuştur.

Endüstri yapılarının dönüşüm aşamalarında yapı ve alana uygun bir yeniden işlevlendirme programı seçimi gerekmektedir. Bu kapsamda ICOMOS ve TICCIH'in ortak ilkeleri ile ICOMOS'un mimari mirasa müdahale ilkelerine değinilmiştir.

1. Mimari mirasın korunmasına yönelik müdahalelerde yapının teklik, nadirlik ve özgün olma durumu gözetilmeli yapı özgün kimliğiyle korunmalıdır.

2. Müdahaleler yapıya zarar vermemeli; tarihi belge niteliği olan izlerin yok olmamasına ve değiştirilmemesine dikkat edilmeli, mimari özelliklerinde kayıplara gidilmeden yapının bütünlüğü korunmalıdır.

3. Müdahaleler, daha sonra gerçekleştirilecek olan araştırma ve çalışmaları yanıltmamalı, özgün yapıya olabildiğince zarar vermeden ayırt edilebilir, kaldırılabilir veya dönüştürülebilir tekniklerle yapılmalıdır.

4. Herhangi bir dönemin verisi, gerekmedikçe diğer bir dönemin verilerini açığa çıkarmak için ortadan kaldırılmamalıdır. Bu konuda yapılacak uygulamalar, uzmanların ortak kararı ile gerçekleştirilmelidir.

5. Endüstri mirası alan ve yapılarının belgeleme çalışmaları ile birlikte mevcut donanımlarının da korunması için uygun yaklaşımlar belirlenmeli, önlemler alınmalı ve uygulanmalıdır.

6. Yapı ve alan bütüncül olarak değerlendirilmeli ve alandaki yapılarla birlikte peyzajı da dönüşüm sürecine katılmalıdır.

7. Endüstri mirası hakkında bilinçlenmeyi arttırmak amacıyla koruma ve yeniden kullanım çalışmalarının tüm süreçlerine halkın, idari birimlerin ve akademik kurumların katılımı sağlanmalı, yapılan çalışmalarda kamu yararı gözetilmelidir.

Tüm bu değerlendirmelerle birlikte literatür taramasında derlenen ve dönüşüm sürecini, türünü etkileyen kriterler temel alınarak dönüşüm sürecini nelerin etkilediği tespit edilmiş ve dönüşüm aşamaları karşılaştırılmıştır.

İncelenen endüstri yapılarının dönüşüm aşamasında, yapıya uygulanacak olan dönüşüm türünün ve yapıya yüklenen işlevin ne olacağı süreci yapının konumuna, arsa değerine göre değişiklik gösterirken, aynı zamanda tescil durumu ve mülkiyeti gibi etkenlerinde bu süreci etkilediği görülmüştür. Özellikle bulunduğu konum itibariyle önemli bir yerde bulunan Mecidiyeköy Likör ve Kanyak Fabrikası ile Eskişehir Kurt (Başkurt) Kiremit ve Tuğla Fabrikasının dönüşüm aşamasında tescil faktörü gözardı edilerek yapılar yıkılmış ve yeniden inşa edilmiş, ilk işleviyle uyumlu olmayan yeni bir işlev seçimi yapılmıştır. Bu aşamada endüstriyel kimliğine dair kayıplar ortaya çıkmıştır. Benzer özellikte Küçükçekmece Kibrit Fabrikası'nın mülkiyet hakkının bölünmüş olması nedeniyle birden çok kullanıcısının olması dönüşüm sürecini etkilemiş alanın bütün olarak koruma altına alınmasını engellemiştir.

Nakkaştepe Gazhanesi'nin dönüşüm süreci incelenirken yapının mekân kurgusunda ve mimari elemanlarında değişiklikler yapıldığı, İzmir Havagazı Fabrikas'ında ise özgün mekân kurgusunun korunarak yeniden işlevlendirildiği anlaşılmştır. Cibali Tütün ve Sigara Fabrikasının küçük ve bölüntülü mekân düzeni yeni işlevi gereği büyük mekânlara dönüştürülmüş, Şirket-i Hayriye Tersanesi'nde ise aynı şekilde yeni işlev gereği eklenen ara katlar ile özgün mekân algısında değişikliğe sebep olmuştur.

Bilim Merkezi ve Kağıt Müzesi olarak yeniden işlevlendirilen Seka Kağıt Fabrikasında kağıt üretimine dair donanımların ilgili restorasyon sürecinden geçirildikten sonra sergilenmesiyle dönemin teknolojisini, kağıdın serüvenini ve tarihi gelişimini görebilme fırsatı sunmuştur. Bu şekilde yapıların endüstriyel kimliğinin sürdürülebilirliği de sağlanmıştır. Donanımların yerinde korunması aynı zamanda yapının strüktürünün de korunmasını ve fiziksel ömrünün uzatılmasını sağlamıştır. Silahtarağa Fabrikasının donanımının korunması yapının özgün haliyle günümüze ulaşmasını sağlarken, Likör ve Kanyak Fabrikasının donanımların sökülmesi sonucu strüktürel sorunların olması yapının yeniden inşa edilmesine ve endüstriyel kimliğine

dair izlerin kaybolmasına neden olmuştur. Benzer özellikte Şirket-i Hayriye Tersanesi ve Cibali Tütün ve Sigara Fabrikası'nda mevcut olan donanımlar kısıtlı alanlarda sergilenmesi ile endüstriyel kimliğin görülebilirliğini etkilemiştir.

Yeniden işlevlendirilen İzmir Havagazı Fabrikası, Beykoz Deri ve Kundura Fabrikası, Kurt (Başkurt) Tuğla ve Kiremit Fabrikası sanayi bölgesinde bulunan yapılar olmasına rağmen belirtilen yapıların tekil olarak dönüşümleri gerçekleşmiş alan çevresinde bulunan yapılar ile birlikte bütün olarak düşünülmemiştir. Terkos ve Cendere Su Pompa İstasyonlarının yeniden işlevlendirme programı kapsamında yapılar arası yürüme yolu tasarlanarak alan yapılar ve peyzaj bütünlüğü ile ele alınmıştır.

Kayseri Sümerbank Bez Fabrikası'nın dönüşüm aşamasında eklenen yeni yapı ile mevcut yapıların algılanabilirliği kısıtlanırken, Silahtarağa Elektrik Fabrikası ile Terkos ve Cendere Su Pompa İstasyonlarının restorasyon aşamasında özgün yapı gözardı edilmeden tasarlanan ek tasarımlarla başarılı bir yeniden işlevlendirme programı uygulandığı anlaşılmıştır.

Şirket-i Hayriye Tersanesi ile Silahtarağa Elektrik Fabrikası Avrupa Endüstri Mirası güzergâhında olması yapıların, bulundukları konum ve dönüşüm şekli ile kent imgesi olabilme özelliğine sahip olduklarını göstermştir. Bu sebeple Beykoz Deri ve Kundura Fabrikası, Küçükçekmece Kibrit fabrikası ile Seka Kâğıt Fabrikası'nın kentsel ve bölgesel ölçekte dönüşümü gerçekleşmeli ve alanının bütüncül olarak kente kazandırılması ile kent belleğine olumlu yönde etkisi hedeflenmelidir.

Çalışma kapsamına alınan yapılar müdahale yöntemi açısından incelendiğinde ise, ek yapı ile basit onarım ve esaslı onarımı içeren restorasyon uygulaması, yapının yıkılıp yerine yeni yapı yapılması şeklinde gerçekleşen rekonstrüksiyon uygulamasına yönelik dönüşümler ile hiçbir uygulama yapılmadan yeniden işlevlendirilen yapılar olduğu görülmektedir. Yapılan yeniden kullanım çalışmalarında sağlamlaştırma, temizleme, bütünleme, çağdaş ek, yeniden yapma gibi tekniklerin uygulandığı görülmektedir.

Türkiye'de gerçekleşen dönüşüm süreçleri incelenirken, yapı ölçeğinde yeni işlev kazandırılması dışında dönüşümü yapılmış endüstri bölgesi bulunmamaktadır. Bu kapsamda ulusal ve uluslarası ölçekte gerçekleşen endüstri yapılarının dönüşümleri karşılatırıldığı zaman, olumlu örneklerden biri olan Ruhr Bögesi ve İtalya Eski Leopolda Tren İstasyonu ile çevresindeki yapılar bütün olarak değerlendirilerek, halka

açık bir park alanı olması ile alanın sanayi geçmişinin korunarak sergilendiği görülmüştür. Çok amaçlı kullanıma hizmet veren bir alana dönüştürülen yapıların yeniden işlevlendirilmesi sırasında mevcut mimari karakterleri mümkün olduğunca korunmuştur. Aynı şekilde incelenen İzmir Havagazı Fabrikası ile Seka Kâğıt Fabrikası daha küçük ölçekte olmasına rağmen benzer dönüşümler geçirerek endüstriyel alanlar endüstriyel park alanı haline gelmiştir. Tate Modern Müzesi, Orsay Tren Garı, Eski Pamuk Fabrikası ve Antrepoların yeniden işlevlendirme aşamasında üretim süreci ve esas kimliğine dair izlere yer verilmemiştir. Sümerbank Bez Fabrikasıyla benzer şekilde dış cephelerinin korunarak yapıların iç mekânın özgün kimliğinden uzak yeniden işlevlendirildiği görülmektedir.

İncelenen endüstri yapıları ile birlikte kent parkı kimliğiyle yeniden işlevlendirilen Antalya Pamuklu Dokuma Fabrikasının dönüşüm süreci değerlendirilmiştir. Bu aşamada;

- Yapıların yeniden değerlendirilmeleri sürecinde; üniversitelerden uzmanlar, sivil toplum kuruluşları ve halk aktör olarak bu sürece katılmıştır.
- Fabrika alanı içindeki yapıların tarihi süreç içinde kendi temsil ettikleri endüstriyel tarihi anlatacak şekilde onarılmaları, özgün işlevinin tanıtılması amacıyla yapıların müze olarak kullanımları planlanmıştır.
- Yerleşke içinde gündelik kullanımların yanısıra konferans, kongre gibi toplantılar, kurslar, atölye çalışmaları gibi etkinliklerin yer alması planlanmıştır. Bu amaçla alanın çok amaçlı kullanımı ile kent belleğindeki etkisini arttırılması istenmiştir.
- Kent parkı her yaş, gelir ve kültür grubundan farklı kişilerin rahatlıkla ortak kullanacakları etkinliklere altyapı oluşturmuştur.
- Dönüşüm süreciyle birlikte kente sosyal, kültürel ve ekonomik anlamda geri dönüşüm planlanmıştır.
- Alanda bulunan nitelikli ağaç dokusu ve yapı stokunun korunması amacıyla bütüncül koruma anlayışı benimsenmiştir.
- Mevcut yapılara uygulama aşamasında yapıların özgün cephesi korunmuş, özgün mekân kurgusunda değişiklikler yapılmıştır.

Sonuç olarak, restorasyon projesi kapsamında, bu alanda yapılan peyzaj düzenlemesi ile alanın ‘Kent Parkı’ olarak kullanılması hedeflenmiştir. Alanda yapılan ve yapılacak olan müzelerin, kentli tarafından ziyaretinin sık olmaması durumunda, düzenlenen

kent parkı ile alanın etkin kullanımı sağlanmıştır. Peyzaj düzenlemeleri ile birlikte çocuklar için oyun alanlarının düzenlenmesi, her yaş grubunun kullanabileceği çeşitli aktivite alanlarının oluşturulması ile kullanım çeşitliliği sağlanmıştır. Bu şekilde kent merkezinde, bu nitelikte bir park alanının ve kent belleğini yansıtan müzelerin varlığı ile kentlinin bu alana ilgisi artmıştır. Yapılan çalışma ile tesisin endüstriyel geçmişi vurgulanarak günümüz kullanımı ile geçmiş kullanımı derlenmiş ve yeni kullanım önerileri ile birlikte yapılacak çalışmalara kaynak olması hedeflenmiştir.

KAYNAKLAR

Ahunbay, Zeynep (1996), "Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon", YEM Yayınları, İstanbul, 24.

Ahunbay, Zeynep ve Köksal, T. Gül (2006), "İstanbul'daki Endüstri Mirası için Koruma ve Yeniden Kullanım Önerileri", İTÜ Dergisi, cilt:5, sayı:2, s.125-136, İstanbul.

Akatay, H. Saltuk (2003), Terkos Su Pompa İstasyonu Rölöve, Restitüsyon ve Restorasyon Projeleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 153.

Alfrey, Judith ve Putnam, Tim (1992), The Industrial Heritage Managing Resources and Uses, London: Routledge.

Alioğlu, Füsun (1998). Cibali Tütün Fabrikası Sanayi Yapısından Üniversiteye, İstanbul Dergisi, sayı: 27, s. 40-48.

Alp, Ömer (1981), Tarıma Dayalı Sanayinin Geliştirilmesi, 2. Türkiye İktisat Kongresi, 6. Sanayi Komisyonu Tebliğleri, İzmir.

Alpeböz, Nusret (1971), İstanbul Elektrik İşletmesinin Tarihçesi, Elektrik Mühendisliği Dergisi, 179, s. 11, 23-27.

Alper, Mehmet (2004), Haliçte Dönüşüm - Cibali Tütün Fabrikası'ndan Kadir Has Üniversitesi'ne, Arrademento Mimarlık, 7 (2004) 82-86.

Arolat, Emre, **Bilgin, İhsan, Sayın, Nevzat ve Tümertekin, Han** (2007), Santralistanbul, Yapı Dergisi, 313, s.12 52-70.

Alsaç, Üstün (1995), Türkiyede Restorasyon, İletişim Yayınları, İstanbul, Nisan.

Altın, Ersin (Ed.) (2003), Londra 1980-2000 içinde (79-82) İstanbul: Boyut Yayınları.

Altınoluk, ,Ülkü (1998), Binaların Yeniden Kullanımı, YEM Yayınları, İstanbul.

Asiliskender, Burak, Baturayoğlu, Nilüfer, Özer, Ayeşegül (2015), "Modern Mimarlık Mirasının Onarımı ve Yeniden İşlevlendirilmesi: Kayseri Sümerbank Bez Fabrikası Büyük Ambar Binası", Kargir Yapılarda Koruma ve Onarım Semineri VII, Bildiri Kitabı, s:249-272.

Araz, Nezihe, Devrim, Hakkı ve Kılıçoglu, Safa (1992), Meydan Larousse (17) s.275-283.

Arguner, Şeyda (2000), 'Dönüşen Topraklar', Domus m, sayı:8, s.72-74.

Aydın, Elif Özlem (2014), ''İtalya'da Tarihî Endüstriyel Alanların Dönüşümü: Güncel Projeler Üzerinden Değerlendirmeler'', Mimarlık Dergisi, sayı:378, Temmuz-Ağustos, 2014.

Atagök, Tomur (2000), 'Sanayi Mekânlarından Sanat Mekânlarına', Mimarlık sayı:292, s.9-14.

Atagök, Tomur (1992), 'MSÜ Resim ve Heykel Müzesi'nden İstanbul Büyüksehir Belediyesi Nejat Eczacıbaşı Sanat Müzesi'ne' Tasarım sayı:30, s.74-77.

Ataöv, Anlı ve Osmay, Sevin (2007), Türkiye'de Kentsel Dönüşüme Yöntemsel Bir Yaklaşım, METU JFA 2007/2, Cilt: 24, sayı: 2, s. 57-82, Ankara.

Babalis, Dimitra (der.), 2010, "Florence, A Transforming City in Progress", Chronocity The Assesement of Built Heritage for Developments and Creative Change, Alinea, Floransa, s.53-66.

Batur, Afife & Selçuk (1970), '' Sanayi, Sanayi Toplumu ve Sanayi Yapısının Evrimi Üzerine Bazı Düşünceler'', Mimarlık, sayı:80, s.26-41.

Batur, Afife (2006). Architectural Guide to Istanbul, A. Batur (Ed.), Mimarlar Odası İstanbul Şubesi Yayınları, Cilt: 4, İstanbul.

Bektaş, Cengiz (2001), Koruma Onarım, Literatür Yayınları, İstanbul, Haziran.

Benevole, L. (1981), Modern Mimarlığın Tarihi Birinci Cilt: Sanayi Devrimi, Çevre Yayınları.

Bozdemir, Mustafa (2011), Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Endüstriyel Mirasımı, İstanbul Ticaret Odası Ekonomik ve Sosyal Tarih Yayınları, İstanbul.

Buchanan, Angus (1977), Industrial archaelogy in Britain, Bungay: The Chaucer Press Ltd.

Çakır, Hakan, Yıldırım, Bilge (2015)," Tarihi Yapılarda Mekânsal Belleğin Korunması: İzmit Seka Selüloz ve Kâğıt Fabrikasının Dönüşümü", Beykent Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi, sayı: 8(2), s.85-110.

Carman, John (2002), Archaeology&Heritage, Continuum, London.

Cengizkan, N. Müge (2002), 'Endüstri Arkeolojisinde Mimarlığın Yeri: Sanayinin Terkettigi Alanlarda 'Yeniden-Mimari', Mimarlık, sayı:308, s.40-41.

Clark, Edward (1992), Osmanlı Sanayi Devrimi, Osmanlılar ve Batı Teknolojisi, Yeni Araştırmalar, Yeni Görüşler, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yayını, İstanbul, 37-52.

Cherry, M. (1993), "Identification of the Industrial Heritage: Objectives and Methods", Architectural Heritage: Inventory and Documentation inEurope, Cultural Heritage, 28:95-97, Council of Europe Press, Strasbourg.

Cristian, Delaunay (1987) " Aspects of Council of Europe Action", The Industrial Heritage: What Policies?, Report of the Lyons colloquy, Architectural Heritage Reports and Studies, No.6, Strasbourg 1987, s.7.

Çayır, Canan (2011), "Sanayi Mirasının Korunarak Yeniden İşlevlendirilmesi Eskişehir Fabrikalar Bölgesi Çift Kurt Kiremit ve Tuğla Fabrikası Örneği", MSGÜ, Yüksek Lisan Tezi.

Doğan, Mesut (2013), Geçmişten Günümüze İstanbul'da Sanayileşme Süreci ve Son 10 Yıllık Gelişimi, Marmara Coğrafya Dergisi, sayı: 27 (Ocak – 2013), s. 511-550.

Ekiz, Mehmet (2001), 'Eyüp Sultan Feshane Binası İşlevsel Dönüşüm Süreci', İstanbul, sayı: 39, s.135.

Engin, H.Emre (2009), '' Tarihi Yapıların Yeniden Kullanımında İç Mekâna Etkilerin İncelenmesi İçin Bir Yöntem Önerisi; İstanbul Endüstri Yapıları Örneği'' Karadeniz Teknik Üniversitesi, FBE, Doktora Tezi, Trabzon.

Ergin, Neşe (2001), Rahmi M. Koç Müzesi, İstanbul, s.39,136.

Ertin, Gaye (1998), Türkiye'de Sanayi, Türkiye Coğrafyası, Sf.165-167, Alındığı tarih: 03.02.2018, adres: www.aof.anadolu.edu.tr.

Falconer, Keith (2005), "Industrial Archaeology Goes Universal", Industrial Archaeology Review, XXVII: 1, s. 23-26.

Föhl, Axel (1995), Bauten der Industrie und Technik, Schriftenreihe des Deutschen Nationalkomitees für Denkmalschutz, 47, Bonn.

Giz, Adnan (1968), 1719 Yılında İstanbul'daki Dokuma Fabrikasının Defteri, İstanbul Sanayi Odası Dergisi, 30, 17-19.

Guanci, Giuseppe, (2012), Guide to Industrial Archeology in Tuscany, NTE, Floransa, s.48-93.

Gün, Ahmet, (2014), ''Kıyılarda Yer Alan Eski Endüstri Alanlarının Değerlendirilmesi: Paşabahçe Cam Fabrikası İçin Yeniden Kullanım Önerisi'', İTÜ, FBE, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Hasol Doğan (2002), Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü, YEM Yayınları, İstanbul.

Hospers, Gert-Jan, (2002), "Industrial Heritage Tourism and Regional Restructuring in the European Union", European Planning Studies, cilt:10, sayı:3, s.397-404.

ICOMOS (2013), Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi, Alındığı tarih: 12.02.2018, adres: http://www.icomos.org.tr.

Kambek, Erkan (2005), Mecidiyeköy Likör ve Kanyak Fabrikası Restorasyon Projesi, (Yüksek Lisans Tezi), İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Kara, H. Fahrünnisa Ensari (1994), (Silahtarağa Elektrik Santrali, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, 6, İstanbul, 554-555.

Kaya, Nurdan (1998), "Cendere Su Pompa İstasyonu Restorasyon Projesi", Yüksek LisansTezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Kaya, Berrin (2012), Endüstri Mirasımızın Korunmasında Planlama Yaklaşımı.

Kayın, Emel (2013), ''Endüstri Mirasına Yönelik Koruma Müdahalelerini Değerlendirme Ölçütleri ve Terkos Pompa İstasyonu'', Mimarlık dergisi, sayı: 370.

Kayın, Emel ve Şimşek, Eylem (2009), İzmir Havagazı Fabrikası Endüstri Kompleksi Üzerine Yeniden Düşünmek, Ege Mimarlık Dergisi, sayı: 70, 14-19.

Kılınç, Ayşem (2009), "Value Assessment For Industrial Heritage in Zonguldak", Yüksek LisansTezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 27, 50-51.

Kıraç, Binnur (2001), Türkiye'de Sanayi yapılarının Günümüz koşullarına Göre yeniden Değerlendirilmeleri konusunda Bir Yöntem Araştırması, Doktora Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Kıraç, Binnur, Coşkun, Burcu, Erdoğan, Diğdem (2018), **"**Küçükçekmece Osmanlı Kibritleri Fabrikası'nın Endüstriyel Miras Kapsamında Değerlendirilmesi", Megaron 2018; 13(1):67-84.

Kuban, Doğan (1970), 'Modern restorasyon ilkeleri üzerine yorumlar' Vakıflar dergisi, sayı VIII Ankara.

Küçükerman, Önder (1988a), Feshane Defterdar Fabrikası, Sümerbank Genel Müdürlüğü Yayını, İstanbul.

Küçükerman, Önder (1988b). Geleneksel Türk Dericilik Sanayii ve Beykoz Fabrikası Boğaziçi'nde Başlatılan Sanayi. 1. Baskı. İstanbul: Sümerbank.

Köksal, A.Turan (2001), Binalarda kullanım dönüşümü sunumu, basılmamış araştırma.

Köksal T. Gül (2000), Yeniden Hayat Bulan Endüstri Yapıları, Domus M Dergisi, sayı: 8, s. 68-72.

Köksal, T.Gül (2002), 'Endüstri Mirasında Çagdas Sanatlar; Kazanımlar, Kayıplar...', Mimar-ist, sayı:1, s.86-89.

Köksal, T. Gül (2005). İstanbul'daki Endüstri Mirası için Koruma ve Yeniden Kullanım Önerileri, (Doktora Tezi), İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Köksal, Gül (2006), '' Kentsel Dönüşüm Projeleri, Karşısında Endüstri Mirasının Geleceği'', Mimarlık Dergisi, sayı:331.

Köksal, Gül (2012), "Endüstri Mirasını Koruma ve Yeniden Kullanım Yaklaşımı", Güney Mimarlık, sayı:8, s:18-23.

Kurt, Sadık (1995), İzmir'de Kamu Hizmeti Gören Kuruluşlar, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Yön: Prof.Dr. Salih Özbaran, DEÜ Atatürk İlke ve İnkilapları Enstitüsü, İzmir.

Küreli, Ece (2013), "Ankara Endüstri Mirasının (1925-1963) Belgelendirilmesi, Haritalandırılması ve Ön Değerlendirilmesi", Gazi Üniversitesi, FBE, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

LaBelle, M. Judith (2001). Emscher Park, Germany, Expanding the Definition of a 'Park', The George Wright Society Forum.

Loures, L. (2008). Industrial Heritage: The Past in the Future of the City, WseasTransactions on Environment and Development, sayı:4.

Mantran, Robert (1990). 17. Yüzyılın İkinci Yarısında İstanbul, 2, Türk Tarih Kurumu, Ankara.

Meiss, Pierre Von (1990), Elements of Architecture-from form to place, forewords by Kenneth Frampton and Franz Oswald, E & FN Spon, London, 1990.

Müller-Wiener, Wolfgang (1992), 15-19. Yüzyıllar arasında İstanbul'da İmalathane ve Fabrikalar, Osmanlılar ve Batı Teknolojisi, Yeni Araştırmalar, Yeni Görüşler, ed. E. İhsanoğlu, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yayını, İstanbul, s. 53-120.

Nart, Duygu (2015), '' İstanbul'da Endüstri Yapılarında Gerçekleşen Dönüşümlerin Mekânsal Açıdan İrdelenmesi ''İTÜ FBE, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Oral, Elif (2010), Çömlekçioğlu, R.," Seka I. Kağıt Fabrikası'nın Mimari Analizi ve Yeniden Kullanım Önerileri", TÜBA-KED 8, Sayfa:21-34.

Ökçün, Gündüz (1984), Osmanlı Sanayi 1913-1915 İstatistikleri, Hil yayın, İstanbul, 1984).

Ökçün, Gündüz (1997). Osmanlı Sanayii, 1913, 1915 Yılları Sanayi İstatistiki, Ankara.

Ökem, Selim (2000), 'Çelik Altarlı Tapınaklar', Mimarlık, sayı:292, s.15-20.

Önay, Aliye (1972), "Türkiye'de İlk Elektrik Tesisi",Belgelerle Türk Tarih Dergisi, C. 10, s. 59,s. 31.

Öter, Aylin Havva (1996) Kullanımdışı Kalmış Binaların Dönüştürülmesi Sorununa İlişkin Bir Deneme, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Pamuk, Şevket (1997), 100 Soruda Osmanlı-Türkiye İktisadi Tarihi, 1500-1914, Gerçek yayınevi, İstanbul.

Perrin John (2002), Tate Modern. Alındığı tarih: 27.02.2018, adres: http://www.galinsky.com/buildings/tatemodern/

Polat (Omay), Ebru (2008), "Modern Mimarlık Mirasını Onaylamak: Yasal Süreç ve Tescil Kararlarına Bakış", Mimarlık Dergisi, Sayı:340, Mart-Nisan.

Riegl, Alois (1998). The Modern Cult of Monuments: Its Character and its Origin, Oppositions Reader: Selected Readings From a Journal for Ideas and Criticism in Architecture 1973-1984, Hayes, K.M. (Der.), Princeton Architectural Press, Sf. 621-651, New York.

Saner, Mehmet (2012), ''Endüstri Mirası: Kavramlar, Kurumlar ve Türkiye'deki Yaklaşımlar'', Planlama Dergisi, Ankara, sayı: 1-2 s.53-66.

Severcan, Yücel Can ve Barlas, Adnan (2007), The conservation of the industrial remains as a source of individuation and socialization, International Journal of Urban and Regional Research, Sayı: 31/3, sf. 675-682.

Soğancı (Cengizkan), N. Müge (2001), 'Palimsest' Olarak Mimarlık: Endüstri Arkeolojisi Kapsamında Endüstri Yapılarının Yeniden İşlevlendirilmesi, Yayımlanmamış Y. Lisans Tezi, ODTÜ MF, Ankara.

Sözen, Metin (1990), "Kültür Varlıklarının Korunmasında Sorunlar ve Olanaklar, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurultayı", Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.

Stratton Michael (2000a). Understanding the potential: location, configuration and conversion options, Industrial Buildings Conservation and Regeneration, Michael Stratton (Ed.), London.

Stratton, Michael (2000b). Reviving industrial buildings: an overview of coservation and commercial interests, Industrial Buildings Conservation and Regeneration, Michael Stratton (Ed.), London.

Şimşek, Eylem (2006), '' Endüstri Yapılarının Kültürel Miras Olarak İrdelenmesi ve Değerlendirmesi: İzmir Liman Arkası Bölgesi Örneği '' Dokuz Eylül Üniversitesi, FBE, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Tanyeli, Gülsün (1998), "Endüstri Arkeolojisi" , Arredamento Mimarlık dergisi, sayı: 1998/04.

Tanyeli, Gülsün (2003), İstanbul'da Endüstri Arkeolojisi, İki Su Tesisi Örneği, İstanbul, 46,94-98, 152.

Tanyeli, Uğur (2007). Mimarlığın Aktörleri: Türkiye 1900-2000, Garanti Galeri, İstanbul.

Tanyeli, Gülsün, Ekiz, Deniz, (2009),"İstanbul'da Bir Endüstriyel Miras Örneği: Bomonti Bira Fabrikası" TÜBA-KED, sayı:7 sf:109-120.

Tasarım (2001), Rahmi M. Koç Müzesi, Hasköy, Tasarım, sayı: 117, Sf. 49-62, İstanbul.

Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Mevzuatı, (1990), T.C. Kültür Bakanlığı, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü.

Tekeli, Doğan (2001), "Endüstri Yapılarına Mimarlık" , Arredamento Mimarlık dergisi, sayı: 2001/02.

Tekeli, İlhan (1971), "Osmanlı İmparatorluğu'nda Mekân Organizasyonundaki Değişmeler ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Bölgesel Politikası I",Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, s. 45. Haziran, s 4.

Tekeli, İlhan (1988). Kentsel Korumada Değişik Yaklaşımlar Üzerine Düşünceler, Planlama Dergisi, sayı: 1988/1.

Tekeli, İlhan (2003). Kentleri Dönüşümü Mekânı Olarak Düşünmek, Kentsel Dönüşüm Sempozyumu, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Tekeli, Doğan, Sisa, Sami, (1970), ''Sanayi Yapıları Üzerine'' Mimarlık Dergisi, sayı:6 s: 61-79.

The Nizhny Tagil Charter For The Industrial Heritage (2003). Erişim Tarihi: 03.03.2018, adres: http://ticcih.org/about/charter/

Toprak, Zafer (1994), Aydınlatma, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, 1, İstanbul, 478.

Toprak, Zafer (1985), "Osmanlı Devleti ve Sanayileşme Sorunu",Tanzimattan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi, İstanbul, c. 5,s. 1341.

Torlak, Sülün (2013), ''Endüstri Mirasının Ekonomiye Kazandırılması: Toronto Distillery District Dönüşüm Örneği'' Internatıonal Conference on Eurasıan Economıes, s. 705-710.

Trinder, Barrie (1981), "IndustrialArchaeology in Britain", Archaeology, vol. 34, no. 1, s. 8-16.

Uz, Funda (2017)," Aftermath-Yıkım ve Yeniden Kur(ul)um: Sümerbank Kayseri'den AGÜ Eğitim ve Rektörlük Binasına", Mimarlık Dergisi, Sayı:396.

Ürkmez, Gökçen, Atanur, Gül, (2016), ''İşlevini Yitirmiş Bir Sanayi Alanının Dönüşümünün Kent Kimliğine Etkisi: Bursa Sıcaksu Tabakhanler Bölgesi'', PARADOKS Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi, cilt:11, s:106-126.

Venedik Tüzüğü, 1964, 5. Madde, http://www.icomos.org.tr/ Dosyalar/ICOMOSTR_0612886001496825607.pdf.

Yazıcı, Kübra (2015), ''Endüstriyel İç Mekânların Yeniden Tasarım İlkeleri Ve Kullanım Koşulları'', Bahçeşehir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Yelmen, Hasan (1994), "Debbağlık", Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, 3, İstanbul, 1994, 13-14.

Yenal, Oktay (1999). Ulusların Zenginliği ve Uygarlığı-Eğitim Boyutu, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.

Yıldırım, A.E. (2006), "Güncel Bir Kent Sorunu: Kentsel Dönüşüm", Planlama Dergisi, sayı: 2006/2 Ankara.

Zat, Vefa (1994), Mecidiyeköy Likör ve Kanyak Fabrikası, Dünden Bugüne İstanbulAnsiklopedisi, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı, Cilt: 5, Sf. 318-319, İstanbul.

İnternet Kaynakları

Url-1 <http://www.tdk.gov.tr>, erişim tarihi: 01.02.2018.

Url-2 <http://www.britannica.com>, erişim tarihi: 01.02.2018.

Url-3 <http://www.endustri40.com>, erişim tarihi: 02.02.2018.

Url-4 <http://www.restoraturk.com>, erişim tarihi: 02.02.2018.

Url-5 <http://www.arkitektuel.com/kristal-saray/>, erişim tarihi: 21.02.2018. (Yazı başlığı: Kristal Saray).

Url-6 <http://etarih.com/index.php/tarih-ansiklopedisi/246-sergi-i-osmani-osmanl-devletinin-ilk-fuarı>, erişim tarihi: 15.02.2018. (Yazı başlığı: Osmanlı Devleti'nin İlk Fuarı).

Url-7<http://www.arkitera.com/haber/22972/cozum-kentsel-donusum-degil-sagliklastirma- >, erişim tarihi: 23.02.2018. (Yazı başlığı: Çözüm Kentsel Dönüşüm Değil, Sağlıklaştırma').

Url-8< http://www.yildiz.edu.tr/~diclal/koruma/10Mart.ppt>, alındığı tarih:15.02.2018. (Yazı başlığı: Kent Ölçeğinde Koruma ve Yenileme Kararları)

Url-9< https://www.academia.edu/Pınar Sözer>, erişim tarihi: 15.02.2018. (Yazı başlığı: Endüstri Rotası Koruma Alanları Planlama Tasarım Ve Yönetimi Almanya - Ruhr Havzası Dünya Kültür Mirası Zeche Zollvereın Örneği).

Url-10< http://www.arkitera.com/haber/5160/komur-ve-celikten-kultur-endustrisine-bir-donusum-hikâyesi-ruhr-bolgesi->, erişim tarihi: 02.02.2018. (Yazı başlığı: Kömür ve Çelikten Kültür Endüstrisine Bir Dönüşüm Hikâyesi: Ruhr Bölgesi).

Url-11< https://www.latzundpartner.de/en/projekte/postindustrielle-landschaften/duisburg-nord-hochofenpark/ > erişim tarihi: 18.02.2018. (Yazı başlığı: Duisburg-Nord - Blast Furnace Park).

Url-12< http://www.route-industriekultur.ruhr/ankerpunkte/welterbe-zollverein.html>, erişim tarihi: 18.02.2018. (Yazı başlığı:Ruhr, Welterbe Zollverein).

Url-13< http://campanulaalba.blogspot.com.tr/2018/01/tarihi-endustriyel-alanlarda-yeniden.html> erişim tarihi: 14.02.2018. (Yazı başlığı: Tarihi Endüstriyel Alanlarda Yeniden İşlevlendirme, Zollverein Maden Ocağı Örneği).

Url-14< https://www.zollverein.de/angebote/werksschwimmbad>, erişim tarihi: 14.02.2018. (Yazı başlığı:Zeche Zollverein).

Url-15< http://www.ahreiseblog.org/2017/01/22/zeche-zollverein/>, erişim tarihi: 14.02.2018. (Yazı başlığı: Zeche Zollverein, Veröffentlıcht Am 22. Januar 2017 Von Andreas).

Url-16 < http://www.arkitera.com/galeri/detay/19159/14>, erişim tarihi: 18.02.2018. (Yazı başlığı: Ruhr Bölgesi, IBA Emscher Park).

Url-17 < http://www.route-industriekultur.ruhr/ankerpunkte/gasometer-oberhausen.html> erişim tarihi: 26.02.2018. (Yazı başlığı: Gasometer Oberhausen).

Url-18 < https://www.ruhrgebiet-industriekultur.de/zollverein.html>, erişim tarihi: 26.02.2018. (Yazı başlığı: UNESCO-Welterbe Zollverein in Essen, Zeche Zollverein I / II / VIII und XII, Kokerei Zollverein, Museen, Halden).

Url-19 <http://www.route-industriekultur.ruhr/ankerpunkte/aquarius-wassermuseum.html>, erişim tarihi: 26.02.2018. (Yazı başlığı: Ankerpunkte Aquarıus Wassermuseum).

Url-20 < http://www.artandarchitecture.org.uk/images/conway/7b91d8cb.html>, erişim tarihi: 18.02.2018. (Yazı başlığı: Bankside Power Station, now Tate Modern Gallery).

Url-21 <http://www.arkitera.com/haber/27123/herzog--de-meuron-tasarimi-tate-modern-ek-binasi-aciliyor >, erişim tarihi: 18.02.2018. (Yazı başlığı: Herzog & de Meuron Tasarımı Tate Modern Ek Binası Açılıyor).

Url-22 <http://www.stazione-leopolda.com/spazio_descrizione.php, erişim tarihi: 21.02.2018. (Yazı başlığı: Stazione Leopolda).

Url-23< http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=392&RecID=3440> , erişim tarihi: 21.02.2018. (Yazı başlığı: Koruma-Yaşatma; İtalya'da Tarihî Endüstriyel Alanların Dönüşümü: Güncel Projeler Üzerinden Değerlendirmeler).

Url-24 < http://www.mimdap.org/?p=313 >, erişim tarihi: 28.02.2018. (Yazı başlığı: Orsay Müzesi).

Url-25 < https://www.parisgezgini.com/orsay-muzesi/>, erişim tarihi: 28.02.2018. (Yazı başlığı: Orsay Müzesi – Musée d'Orsay).

Url-26 <http://www.mulkiyeistanbul.org/?action=veri&id=24>, erişim tarihi: 27.02.2018. (Yazı başlığı: Mülkiyeliler Birliği Kültür ve Sosyal Tesisleri).

Url-27 <http://v2.arkiv.com.tr/p635-mulkiyeliler-birligi-sosyal-tesisleri.html>, erişim tarihi: 27.02.2018. (Yazı başlığı: Nakkaştepe Gazhanesi).

Url-28 < http://www.mulkiyeistanbul.org/?action=veri&id=24>, erişim tarihi: 27.02.2018. (Yazı başlığı: Mülkiyeliler Birliği Kültür ve Sosyal Tesisleri).

Url-29 <http://v2.arkiv.com.tr/popup/watermark68e5.jpg?src=9405.jpg>, erişim tarihi: 25.03.2018. (Yazı başlığı: Nakkaştepe Gazhanes).

Url-30 <http://www.erhanuludag.com/tr/izmir-havagazi-fabrikasinin-mimari-olarak-gelisim-sureci/>, erişim tarihi: 27.03.2018. (Yazı başlığı: İzmir Havagazı Fabrikası'nın mimari olarak gelişim süreci).

Url-31 <http://www.dunyabulteni.net/belge-tarih/247024/turkiyede-elektrigin-seruveni>, erişim tarihi: 04.03.2018. (Yazı başlığı: Türkiye'de elektriğin serüveni "Osmanlı Anonim Elektrik Şirketi"nden, "Türk Elektrik Anonim Şirketi"ne).

Url-32<https://archnet.org/system/publications/contents/2359/original/FLS2736.pdf?1384761465>, erişim tarihi: 04.03.2018. (Yazı başlığı: Santral Istanbul Contemporary Art Centre).

Url-33 < http://www.santralistanbul.org/pages/index/about/tr/>, erişim tarihi: 04.03.2018. (Yazı başlığı:santralistanbul).

Url-34 http://www.arkitera.com/proje/1468/santralistanbul-cagdas-sanat-muzesi/ http://www.arkiv.com.tr/proje/santralistanbul-cagdas-sanat-muzesi/1468>, erişim tarihi: 04.03.2018. (Yazı başlığı: Santralistanbul Çağdaş Sanat Müzesi).

Url-35 <http://www.arkiv.com.tr/proje/santralistanbul-enerji-muzesi/1817>, erişim tarihi: 04.03.2018. (Yazı başlığı: Santralistanbul Enerji Müzesi, Silahtarağa Termik Santrali, bir kültürel kampüs haline dönüştürülüyor).

Url-36 http://www.arkitera.com/proje/4242/santral-4-ve-6-nolu-kazan-daireleri-mimarlik-fakultesi-ve-kutuphane-donusumu>, erişim tarihi: 04.03.2018. (Yazı başlığı: Santral 4 ve 6 nolu Kazan Daireleri Mimarlık Fakültesi ve Kütüphane Dönüşümü).

Url-37 <http://www.halukderya.com/F98AE2B7D3DF47D5AE02BD6A13740C1B/bomonti_bira_fabrikasi>, erişim tarihi: 11.04.2018. (Yazı başlığı: Bomonti Bira Fabrikası).

Url-38 < http://tayproject.org/haberarsiv20148.html>, erişim tarihi: 11.04.2018. (Yazı başlığı: Cendere Su Pompa İstasyonu, Su Medeniyetleri Müzesi).

Url-39 < http://www.arkitera.com/haber/9005/akibeti-bilinmeyen-bir-muze-girisimi--istanbul-su-medeniyetleri-muzesi-terkos-pompa-istasyonu>, erişim tarihi: 10.04.2018. (Yazı başlığı: Akıbeti Bilinmeyen Bir Müze Girişimi: İstanbul Su Medeniyetleri Müzesi Terkos Pompa İstasyonu).

Url-40 < http://www.mimarizm.com/makale/mehmet-alper-ile-cibali-tutun-ve-sigara-fabrikasi-ndan-kadir-has-universitesi-ne_113537>, erişim tarihi: 11.04.2018. (Yazı başlığı: Mehmet Alper ile Cibali tütün ve Sigara Fabrikası'ndan Kadir Has Üniversitesi'ne).

Url- 41 < http://panorama.khas.edu.tr/emegin-mekani-cibali-tutun-fabrikasi-516>, erişim tarihi: 11.04.2018. (Yazı başlığı: Emeğin Mekânı: Cibali Tütün Fabrikası).

Url-42 < http://baytekinbalkan.com/index.php/ct-menu-item-7/1034-tutun-ve-cibali-tutun-fabrikasinin-macerasi>, erişim tarihi: 11.04.2018. (Yazı başlığı: Tütün ve Cibali Tütün Fabrikası'nın Macerası).

Url-43<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Kadir_Has_%C3%9Cniversitesi_Mart_2013.JPG, erişim tarihi: 11.04.2018. (Yazı başlığı: Kadir Has Üniversitesi).

Url-44 < http://gursoygruprestorasyon.com/restorasyon/feshane/>, erişim tarihi: 11.04.2018. (Yazı başlığı: Feshane).

Url-45 < http://projeler.eyupsultan.bel.tr/tr/projeler/proje/estam-projeleri/16/feshane-binasi-tasavvuf-muzesi/176>, erişim tarihi: 11.08.2018. (Yazı başlığı: Feshane Binası, Tasavvuf Müzesi).

Url-46 <http://lcivelekoglu.blogspot.com.tr/2013/09/tarihten-bugune-dusen-notlar-16-eylul.html>, erişim tarihi: 10.04.2018. (Yazı başlığı: Tarihten Bugüne Düşen Notlar: 16 Eylül 1935).

Url-47 <http://www.arkitera.com/gorus/996/fabrikadan-universite-kampusune--agu-sumer-kampusu1>, erişim tarihi: 10.04.2018. (Yazı başlığı: Fabrikadan Üniversite Kampüsüne: AGÜ Sümer Kampüsü).

Url-48 <http://www.arkiv.com.tr/proje/agu-sumer-kampusu-buyuk-ambar-binasi/6669>, erişim tarihi: 10.04.2018. (Yazı başlığı: AGÜ Sümer Kampüsü Büyük Ambar Binası Restorasyon Projesi).

Url-49 <http://ba.agu.edu.tr/>, erişim tarihi: 10.04.2018. (Yazı başlığı: Abdullah Gül Üniversitesi).

Url-50 <http://www.arkitera.com/haber/28023/abdullah-gul-muzesi-acildi>, erişim tarihi: 10.04.2018. (Yazı başlığı: Abdullah Gül Cumhurbaşkanlığı Müzesi ve Kütüphanesi Açıldı).

Url-51 <http://www.beykozkundura.com/mekânlar.html>, erişim tarihi: 12.04.2018. (Yazı başlığı: Beykoz Kundura).

Url-52 <https://dostbeykoz.com/beykoz-deri-kundura-otel-mi-olacak-avm-mi->, erişim tarihi: 12.04.2018. (Yazı başlığı: Beykoz Deri Kundura otel mi olacak AVM'mi?).

Url-53 <http://www.arkitera.com/haber/9042/kent-dullari/TarkanOnline>, erişim tarihi: 13.04.2018. (Yazı başlığı: Kent Dulları, Küçükçekmece Kibrit Fabrikası).

Url-54 <http://sekakagitmuzesi.com/>, erişim tarihi: 13.04.2018. (Yazı başlığı:Seka Kâğıt Müzesi).

Url-55 <http://www.arkitera.com/proje/7372/seka-kagit-muzesi-ve-kocaeli-bilim-merkezi) >, erişim tarihi: 13.04.2018. (Yazı başlığı: Seka Kâğıt Müzesi ve Kocaeli Bilim Merkezi).

Url-56 <http://sekakagitmuzesi.com/#sergiler>, erişim tarihi: 13.04.2018. (Yazı başlığı:Seka Kâğıt Müzesi).

Url-57 <https://www.innmimarlik.com/seka-tasli-degirmen-en>, erişim tarihi: 13.04.2018. (Yazı başlığı: Seka Taşlı Değirmen).

Url-58 <http://www.kepezdokuma.com/?p=Tarihce>, erişim tarihi: 05.04.2018. (Yazı başlığı: Antalya Pamuklu Dokuma Fabrikası, Tarihçe).

Url-59 <https://yabo.us/tate-modern-floor-plan/tate-modern-floor-plan-lovely-2-collection-and-display-national-beginnings/>, erişim tarihi: 05.09.2018. (Yazı Başlığı: Tate Modern Floor Plan Beautiful Gallery Of Ad Classics the Tate Modern Herzog & De Meuron 16).

Url-60 < https://www.stazione-leopolda.com/en/space>, erişim tarihi: 05.09.2018. (Yazı Başlığı: Plans of Leopolda stazione).

Url-61 < https://www.planetware.com/i/map/F/musee-dorsay-map.jpg>, erişim tarihi: 05.09.2018. (Yazı Başlığı: Musee d'Orsay plans).

EKLER

EK A: Antalya Pamuklu Dokuma Fabrikası Eski Proje Taramaları.

EK B: Antalya Pamuklu Dokuma Fabrikası Yapıları Fotoğraflar.

EK C: Antalya Pamuklu Dokuma Fabrikası İnşaat Mühendisleri Odası Raporu.

EK D: İncelenen Endüstri Yapıları Vaziyet, Plan, Kesit Çizimleri.

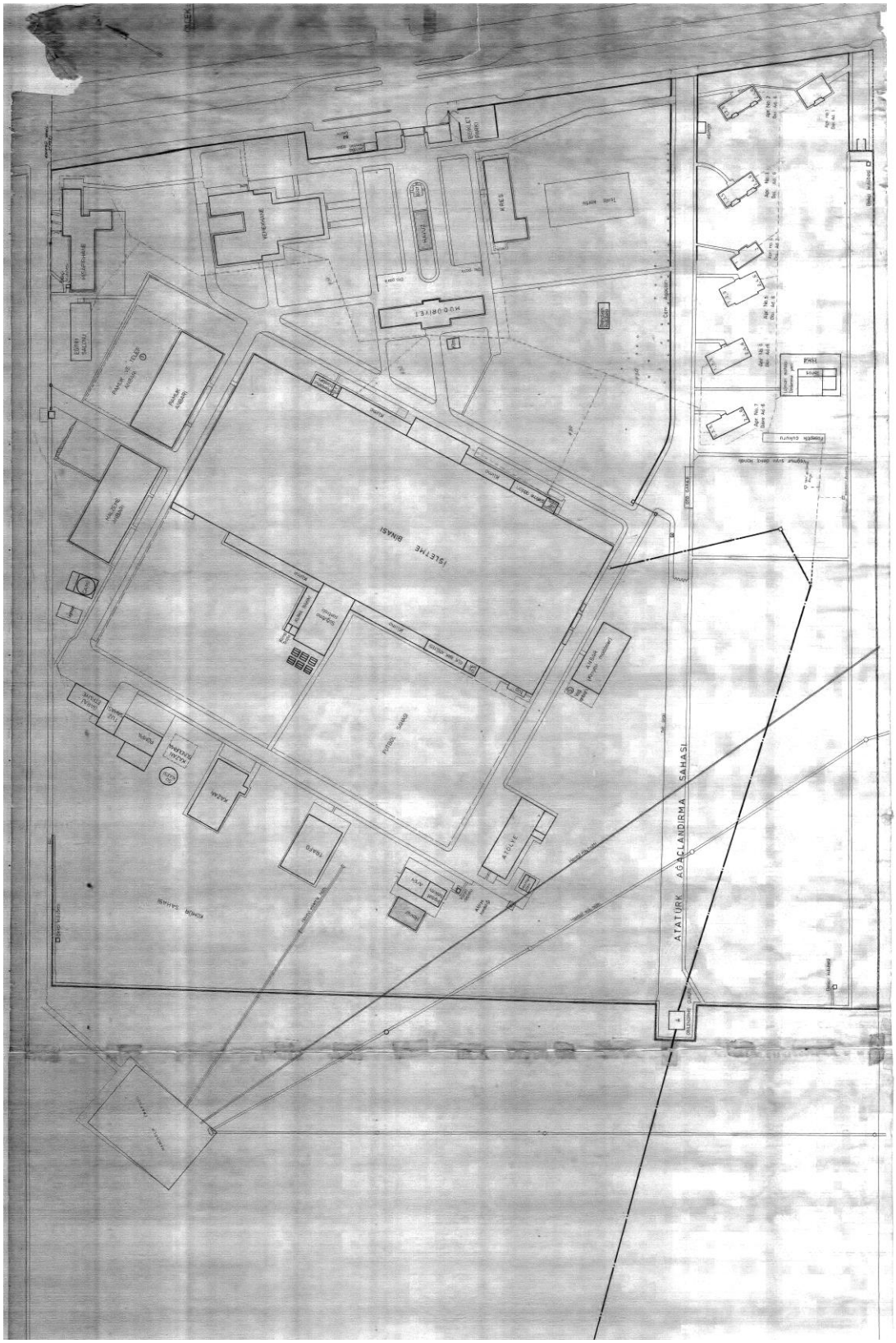
EK E: Tez Kapsamında İncelenen Endüstri Yapıları Değerlendirme Tablosu**.**

EK F: Antalya Pamuklu Dokuma Fabrikası Yapıları Envanter Fişleri.

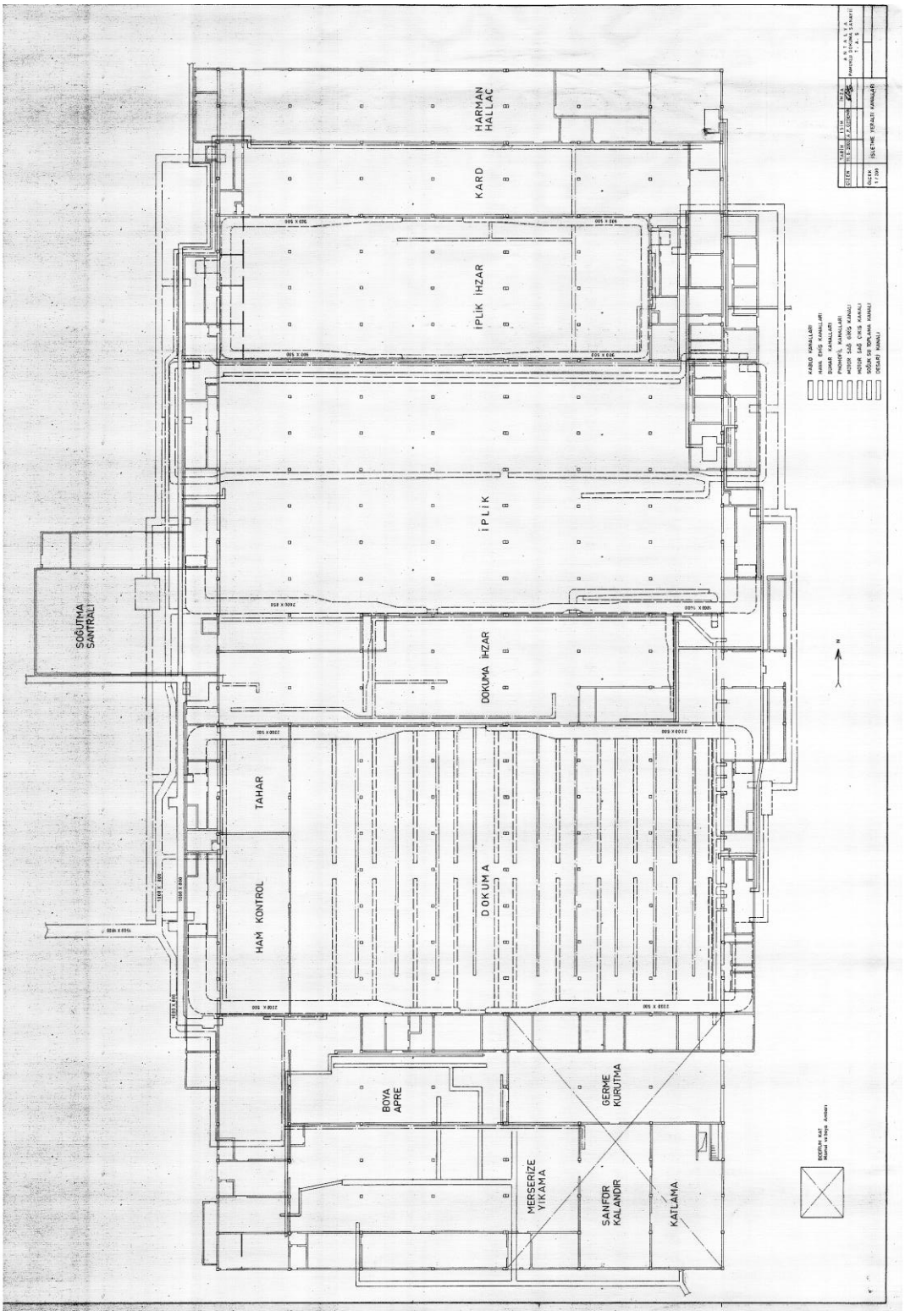
EK G: Antalya Pamuklu Dokuma Fabrikası Yapıları Rölöve Çizimleri, 2006.

EK H: Antalya Pamuklu Dokuma Fabrikası İşletme Binası Analiz Tabloları.

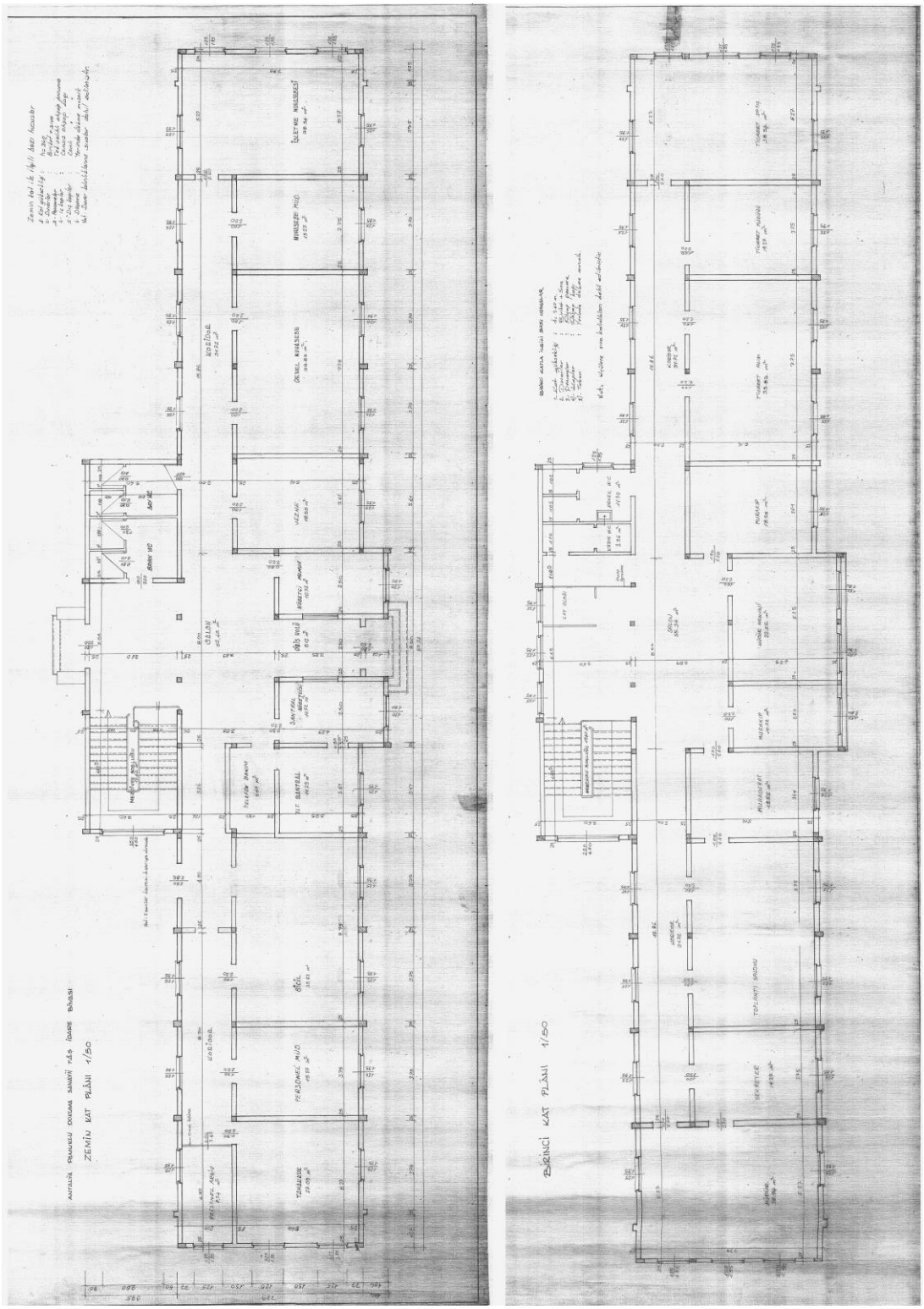
EK A

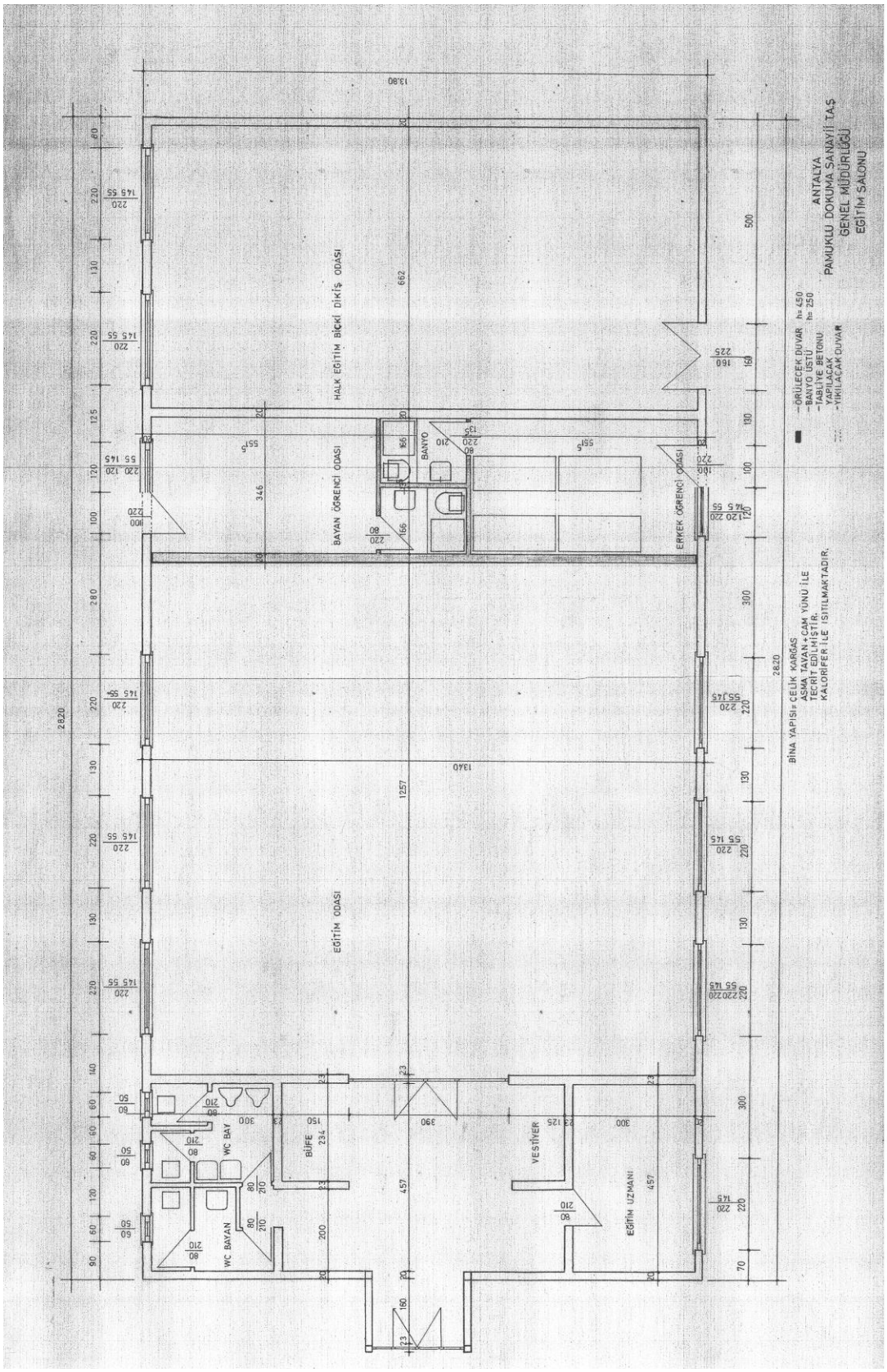
Şekil A.1 : Antalya Pamuklu Dokuma Fabrikası Vaziyet Planı (Kepez Belediyesi).

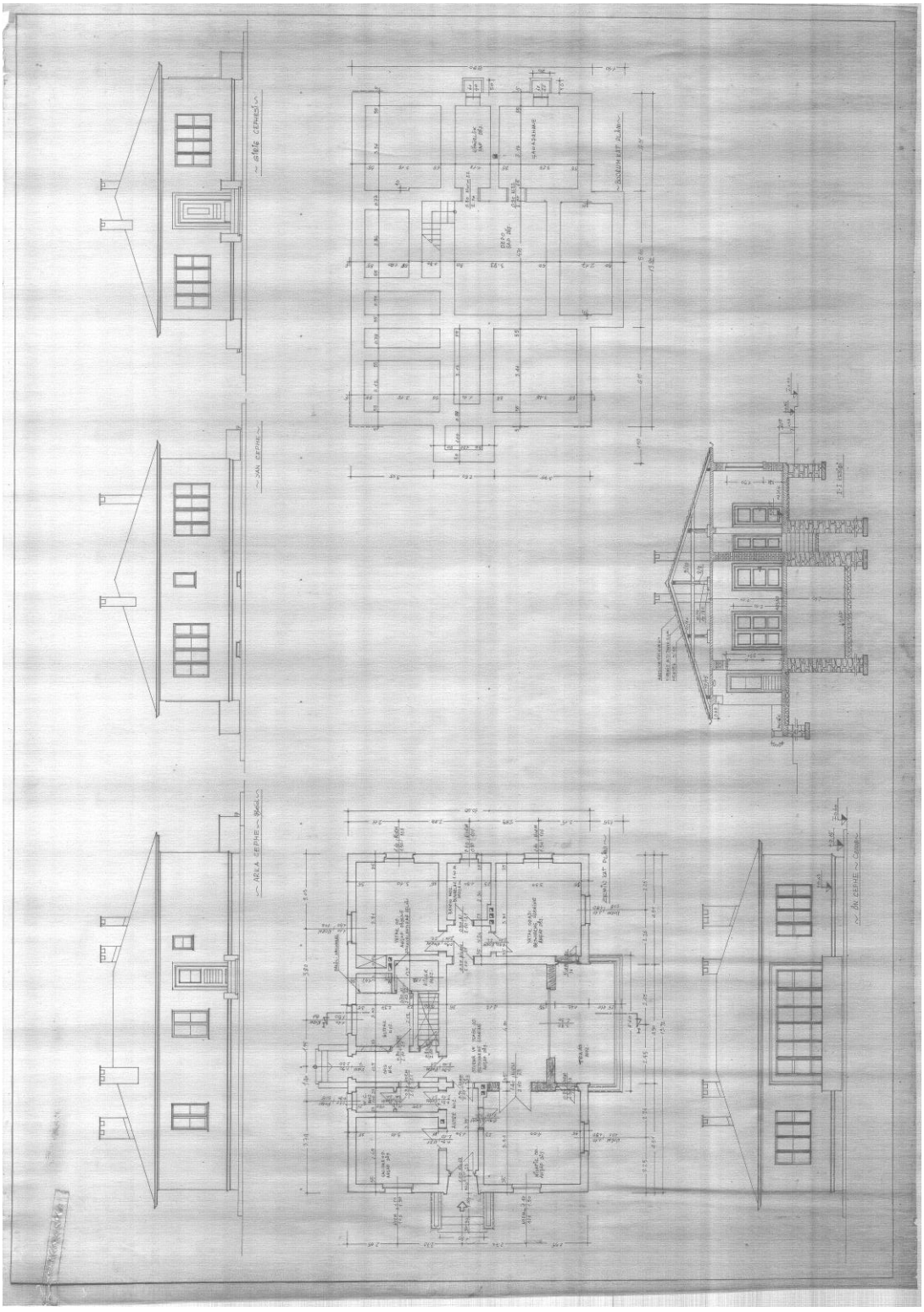
Şekil A.2: İşletme Binası Elektrik Dağılımı (Kepez Belediyesi).

Şekil A.3 : İdare Binası Kat Planları (Kepez Belediyesi).

Şekil A.4 : Eğitim Salonu Zemin Kat Planı (Kepez Belediyesi).

Şekil A.5 : Müdür Lojmanı Plan, Kesit ve Cephe Çizimleri (Kepez Belediyesi).

EK B

Şekil B. 1 : Uygulama öncesi batı yönünün güney köşesinde mevcut tek katlı bölüm (Kepez Belediyesi).

Şekil B. 2 : Uygulama aşamasında batı yönünün güney köşesinde kapatılan pencere açıklıkları ile ölçüsü değiştirilen kapı açıklığı (Ceylan Akış).

Şekil B. 3 : Batı yönünün güney köşesinde kaldırılan bölüm ve yenilenen duvar ve kolon güçlendirme detayı (Ceylan Akış).

Şekil B. 4 : Soğutma Santrali olarak kullanılan alanın geçmiş görünümü (Kepez Belediyesi).

Şekil B. 5 : Soğutma Santrali olarak kullanılan alanın restorasyon uygulaması öncesi yıkılmış hali (Kepez Belediyesi).

Şekil B. 6 : Batı cephesi muhdes elemanlar, kılcal çatlak görünümleri (Ceylan Akış).

Şekil B. 7 : Soğtuma santrali alanına uygulama aşamasında eklenen kapı açıklıkları ile kapatılan merdiven alanı (solda) ve cephe duvarlarında bozulma detayı (sağda) (Ceylan Akış).

Şekil B. 8 : Uygulama öncesi batı yönünün kuzey köşesinde mevcut tek katlı bölüm ve doğu cephesinin özgün pencere görünümü (Kepez Belediyesi).

Şekil B. 9 : Uygulama aşaması batı yönünün kuzey köşesinde kaldırılan bölüm (Ceylan Akış).

Şekil B. 10 : Doğu cephesi özgün pencere detayı ile cephe ve iç mekândan görünümleri (Kepez Belediyesi).

Şekil B. 11 : Uygulama aşamasında kapatılan pencereler ile değişen pencere detayları (solda), batı köşesinde yeri değişen ve eklenen kapı açıklıkları (Ceylan Akış).

Şekil B. 12 : Dokuma A.Ş. tarafından kullanılan ofis birimi ve ana binada olması planlanan arşiv için açılan muhdes kapı açıklığı ile çatı onarımında kullanılan ekler (Ceylan Akış).

Şekil B. 13 : 2015 yılı rölöve çizimlerinde bulunmayan doğu cephesinde bulunan kapı açıklıkları (solda), giriş alanının sağında bulunan mekânlara açılan bölüm (sağda) (Ceylan Akış).

Şekil B. 14 : İşletme binası doğu cephesinde korunması önerilen özgün giriş kapısı (solda), cephede oluşan kir ve bozulmalar ile malzeme kayıpları (sağda) (Ceylan Akış).

Şekil B. 15 : Ana mekândan girişi kapatılarak dışardan kapı açıklığıyla girilen ofis alanı (Ceylan Akış).

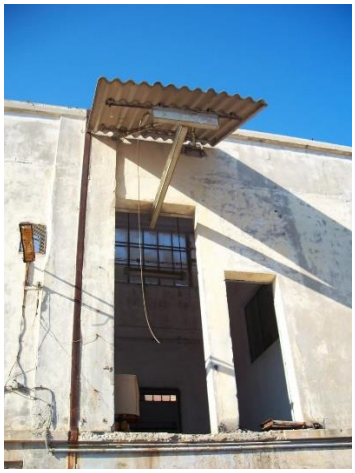

Şekil B. 16 : Doğu cephesi güney bölümü (solda), bodrum ve zemin katta kapatılan kapı açıklıkları (sağda) (Kepez Belediyesi).

Şekil B. 17 : Güney cephesi restorasyon uygulaması öncesi görünümü (Kepez Belediyesi).

Şekil B. 18 : Güney cephesi özgün kapı ve pencere görünümü (Kepez Belediyesi).

Şekil B. 19 : Doğu cephesi uygulama aşaması görünümü (Kepez Belediyesi).

Şekil B. 20 : Bodrum kat kapı ve pencere detayları, (solda) ile kapatılan kapı ve pencere yerleri, (sağda) (Ceylan Akış).

Şekil B. 21 : Güney cephesi dilatasyon detayı ile kolon ve temelde yapılan güçlendirme sonrası detaylar (Ceylan Akış).

Şekil B. 22 : Vaziyet planında yer alan fakat günümüzde bulunmayan ve rekonstrüksiyon yöntemiyle yeniden inşası önerilen su deposu (Ceylan Akış).

Şekil B. 23 : İşletme binası iç mekân güçlendirme aşamasında yıkılan bölücü duvarlar (Ceylan Akış).

Şekil B. 24 : İşletme binası giriş bölümü korunması önerilen alan (solda), dilatasyon detayı ile yenilenen bölücü duvarlar (sağda) (Ceylan Akış).

Şekil B. 25 : İşletme binası doğu yönü korunması önerilen bölümler (Ceylan Akış).

Şekil B. 26 : Bodrum kat iç mekan mevcut olmayan bölme duvarlar (Ceylan Akış).

Şekil B. 27 : Tavan bozulma detayı (solda), kuzeybatı yönünde tuğla duvarla ayrılan ve yeni işlevi gereği sanat atölyesi olarak kullanılacak bölüm (sağda) (Ceylan Akış).

Şekil B. 28 : Batı yönünde korunması önerilen baca altı bölümü (solda), trafo binasına uaşılan kabloların göründüğü korunması önerilen alan (sağda) (Ceylan Akış).

Şekil B. 29 : Uygulama öncesi iç mekân görünümü (Kepez Belediyesi).

Şekil B. 30 : Uygulama öncesi iç mekân görünümü (Kepez Belediyesi).

Şekil B. 31 : Yemekhane binası kuzeybatı yönünde bulunan giriş kapı detayı (Ceylan Akış).

Şekil B. 32 : Yemekhane binası mutfak bölümü pencere detayı (Ceylan Akış).

Şekil B. 33 : Yemekhane binası memur yemekhane bölümü tavan ve kapı detayı (Ceylan Akış).

Şekil B. 34 : Ambar binası kapı ve pencere detayı (Ceylan Akış).

Şekil B. 35 : Ambar binası iç mekân taşıyıcı sistem detayı (Ceylan Akış).

Şekil B. 36 : Müdür Lojmanı kapı ve pencere detayı (Ceylan Akış).

Şekil B. 37 : Müdür Lojmanı cephesi giriş kapı detayı (Ceylan Akış).

Şekil B. 38 : Müdür Lojmanı iç mekân tavan detayı (Ceylan Akış).

Şekil B. 39 : Müdür Lojmanı iç mekân pencere detayı (Ceylan Akış).

Şekil B. 40 : Trafo Binası cephesi kapı ve pencere detayı (Kepez Belediyesi).

Şekil B. 41 : Trafo Binası günümüz cephesi görünümü (Kepez Belediyesi).

Şekil B. 42 : Misafirhane binası iç mekân detayı (Kepez Belediyesi).

- Günümüzde Mevcut Olmayan Yapıların Görünümleri.

Şekil B. 43 : Karpit odası (Kepez Belediyesi).

Şekil B. 44 : Pompa dairesi (Kepez Belediyesi).

Şekil B. 45 : İtfaiye binası (Kepez Belediyesi).

Şekil B. 46 : Isıtma Merkezi, Su Kulesi, Tamirhane binaları (Kepez Belediyesi).

Şekil B. 47 : Isıtma Merkezi ve Trafo binası(Kepez Belediyesi).

Şekil B. 48 : İnşaat Bakım binası (Kepez Belediyesi).

Şekil B. 49 : Kimyasal Ambar (Kepez Belediyesi).

Şekil B. 50 : Atölye binası (Kepez Belediyesi).

Şekil B. 51 : Lojman Binası (Kepez Belediyesi).

EK C

MEVCUT YAPILAR STATİK VE BETONARME

BİLGİ FORMLARI

-İNŞAAT MÜHENDİSLERİ ODASI ANTALYA ŞUBESİ-

Çizelge C.1 : İdare binası taşıyıcı sistem ve malzeme bilgileri formu.

DOKUMA PROJE ÇALIŞMA GRUBU
İNŞAAT MÜHENDİSLERİ ODASI KOMİSYONU
MEVCUT BİNA BİLGİ FORMLARI

BİNA ADI: MÜDÜRİYET BİNASI

BİNA RESİMLERİ:

ALANI: 818 m^2 (zemin kat)

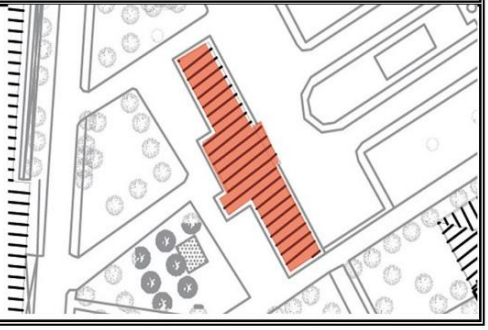
TAŞIYICI SİSTEM GENEL ÖZELLİKLERİ:

Projeler üzerinden ve yerinde yapılan incelemeler sonucunda Müdüriyet Binası'nın zemin ve bir normal kattan oluşan betonarme karkas tipte inşa edildiği, döşemelereinin plak döşeme olduğu anlaşılmıştır. Her iki kat yüksekliği 3.5 mt'dir. Dolgu duvarları 20 ve 10 cm'dir. (Dolgu duvarları her iki katta da süreklilik arz ettiğinden bahse konu duvarların taşıyıcı özelliğinin orijinal tasarımda dikkate alınıp alınmadığı anlaşılamamıştır.) Bina, uzun doğrultusunda (x-doğrultusu) 6 aks, kısa doğrultusunda (y-doğrultusu) ise 18 aks bulunmaktadır. Her iki doğrultu kolon-kirişli çerçevedir. Bina dilatasyonlar ile 3 bitişik blok şeklinde yapılmıştır. Dilatasyonlar y-doğrultusunda olup, çift aksla sağlanmıştır. Bina tipik kolon ebatları zemin katta 20/40, birinci katta 20/30'dur. Kolonlar %1 boyuna donatı ve Ø6/20 etriye ile tasarlanmıştır. Kirişler +3.50 kotunda 10/50 ve 20/50 ebatlarında, +7.00 kotunda ise 10/40 ve 20/40 ebatlarındadır. Döşeme kalınlığı 10 cm'dir. Merdiven döşemesi 15 cm'dir. Temel sistemi tekil temellerden oluşturulmuş, tekil temel ebatları 100/100, 110/110 ve 130/130 şeklindedir.

MALZEME ÖZELLİKLERİ:

Binanın proje donatı sınıfının St-I, proje beton sınıfının ise BS160 olduğu anlaşılmaktadır. Kolon ve kirişlerde sargılama bulunmayıp, taşıyıcı elemanlar sünek değildir.

Çizelge C.2 : İşletme binası taşıyıcı sistem ve malzeme bilgileri formu.

DOKUMA PROJE ÇALIŞMA GRUBU
İNŞAAT MÜHENDİSLERİ ODASI KOMİSYONU
MEVCUT BİNA BİLGİ FORMLARI

BİNA ADI: İŞLETME BİNASI

BİNA RESİMLERİ:

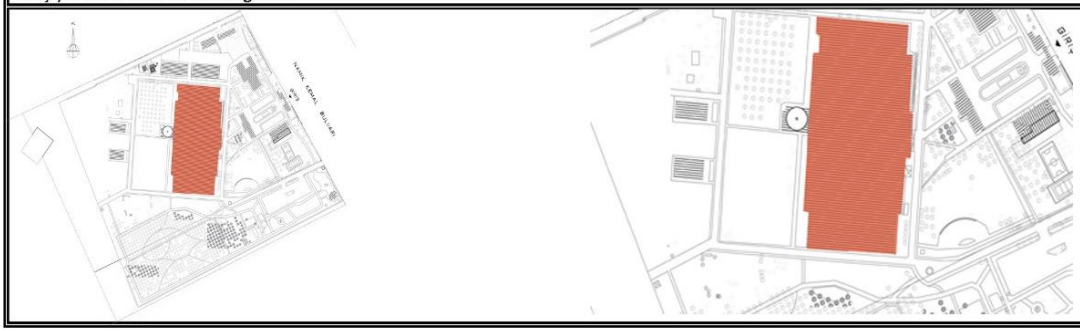
ALANI: 16,733 m^2 (zemin kat)

TAŞIYICI SİSTEM GENEL ÖZELLİKLERİ:

Projeler üzerinden ve yerinde yapılan incelemeler sonucunda İşletme Binası'nın kısmi bodrum katlı betonarme karkas tipte inşa edildiği anlaşılmıştır. Bina, uzun doğrultusunda (x-doğrultusu) 9 aks bulunmakta (tipik aks aralığı 11.8 mt) ve bu doğrultuda kolon-kirişli çerçeveden oluşmaktadır. Kısa doğrultusunda (y-doğrultusu) ise 34 aks (tipik aks aralığı 6 mt) bulunmakta olup, bu doğrultuda şed çatı şeklinde tasarlanarak inşa edilmiştir. Şed çatıda, x-doğrultusunda bulunan iki çerçevenin birinden mesnetlenerek eğimle yükselen kiriş ve döşeme sisteminin komşu çerçeveye (hem kolon hem kirişlere) koloncuklar vasıtasıyla oturtulduğu görülmektedir. Dolayısıyla şed doğrultusunda taşıyı sistem deprem yüklerine karşı çerçeve oluşturmayıp bahse konu yük daha ziyade konsol kolonlarla taşınmaktadır. Bina dilatasyonlar ile 10 bitişik blok şeklinde yapılmıştır. Bloklardan sadece birinde bodrum kat mevcuttur. Dilatasyonlar x-doğrultusunda çift aksla ve çift çerçeve ile, y-doğrultusunda ise mafsallı kiriş+döşeme birleşimi ile sağlanmıştır. Bina tipik kolon ebatları 45/45, ana çerçeve kirişleri 45/130, döşeme kalınlığı mafsallı dilatasyon aralıklarında 12 cm, diğer döşemelerde 10 cm'dir. Şed eğimli kirişleri 25/45, şed koloncukları 25/25 ve 25/45, koloncukları en üst kotta birbirine bağlayan kirişler ise 25/35 ebatlarındadır. Bina zemin kat yüksekliği (ana çerçeve üst kotu) +5.50 olup, şed üst kotu +7.90'dur. Projelerden bina temelinin tekil temellerden oluşturulduğu görülmektedir.

MALZEME ÖZELLİKLERİ:

Binanın proje donatı sınıfının St-I, proje beton sınıfının ise BS160 olduğu anlaşılmaktadır. Kolon ve kirişlerde sargılama bulunmayıp, taşıyıcı elemanlar sünek değildir.

Çizelge C.3 : Yemekhane binası taşıyıcı sistem ve malzeme bilgileri formu.

DOKUMA PROJE ÇALIŞMA GRUBU
İNŞAAT MÜHENDİSLERİ ODASI KOMİSYONU
MEVCUT BİNA BİLGİ FORMLARI

BİNA ADI: YEMEKHANE BİNASI

BİNA RESİMLERİ:

ALANI: 1,200 m^2 (zemin kat)

TAŞIYICI SİSTEM GENEL ÖZELLİKLERİ:

Projeler üzerinden ve yerinde yapılan incelemeler sonucunda Yemekhane Binası'nın zemin kattan oluşan bir bina olduğu anlaşılmıştır. Bina dilatasyonlar ile 4 bitişik betonarme karkas blok şeklinde yapılmıştır. A Blok %30 eğimli çatı kiriş ve plak döşemeleri ile inşa edilmiş bir yapıdır. Bina, uzun doğrultusunda (x-doğrultusu) 17.62 mt aralıklı 2 aks bulunmakta olup, eğimli çatı taşıyıcı sistemi bahse konu açıklığın ortasında azami yüksekliğe ulaşarak mahya seviyesini oluşturmaktadır. Kısa doğrultusunda (y-doğrultusu) ise her bir aralığı 4.60 mt olan 10 aks bulunmaktadır. Bu kısımda tipik kolonların alt kesitinin 40/40, üst kesitinin ise 10/120 olduğu, kirişlerin 40/140 olduğu anlaşılmıştır. Temel sistemi 200/200 ebatlarında tekil temellerden oluşturulmuştur. Diğer bloklar A Blok etrafında planda çıkıntılar yapacak şekilde düzenlenmiş, tabliyeleri düz plak döşemeli sistemlerdir.

MALZEME ÖZELLİKLERİ:

Binanın proje donatı sınıfının St-I, proje beton sınıfının ise BS160 olduğu anlaşılmaktadır. Kolon ve kirişlerde sargılama bulunmayıp, taşıyıcı elemanlar sünek değildir.

Çizelge C.4 : Kreş binası taşıyıcı sistem ve malzeme bilgileri formu.

DOKUMA PROJE ÇALIŞMA GRUBU
İNŞAAT MÜHENDİSLERİ ODASI KOMİSYONU
MEVCUT BİNA BİLGİ FORMLARI

BİNA ADI: **KREŞ BİNASI**

BİNA RESİMLERİ:

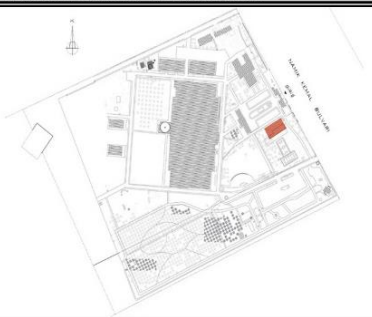
ALANI: **502 m^2** **(zemin kat)**

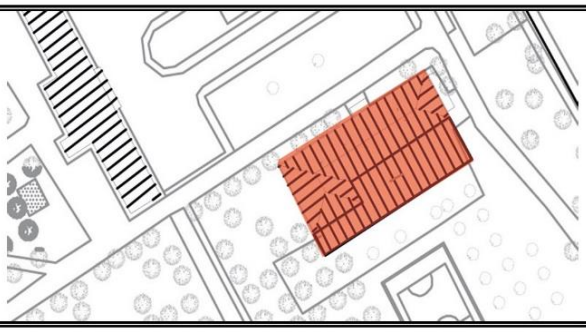
TAŞIYICI SİSTEM GENEL ÖZELLİKLERİ:

Projeler üzerinden ve yerinde yapılan incelemeler sonucunda Kreş Binası'nın 3.10 mt yüksekliğinde zemin kattan oluşan bir bina olduğu anlaşılmıştır. Bina dilatasyonlar ile 2 bitişik blok şeklinde yapılmıştır. Birinci blok yığma olup, duvar kalınlıkları 30 ve 10 cm'dir. İkinci blok ise 1980 yılında ilave edilen bir betonarme karkas yapıdır. Bu kısımda plak döşemeli kolon-kiriş çerçeveli bir taşıyıcı sistem bulunmaktadır. Kolon ebatları 30/40, boyuna donatı oranı %1 ve etriye miktarı Ø8/20'dir. Kiriş ebatları 30/50, döşeme kalınlığı 12 cm'dir. Temel sistemi 150/150 tekil temellerden ve 80/50 ve 100/50 kirişli temellerden oluşturulmuş karma bir sistemdir.

MALZEME ÖZELLİKLERİ:

Binanın proje donatı sınıfının St-I, proje beton sınıfının ise BS160 olduğu anlaşılmaktadır. Kolon ve kirişlerde sargılama bulunmayıp, taşıyıcı elemanlar sünek değildir.

Çizelge C.5 : Misafirhane binası taşıyıcı sistem ve malzeme bilgileri formu.

DOKUMA PROJE ÇALIŞMA GRUBU
İNŞAAT MÜHENDİSLERİ ODASI KOMİSYONU
MEVCUT BİNA BİLGİ FORMLARI

BİNA ADI: MİSAFİRHANE

BİNA RESİMLERİ:

ALANI: 998 m^2 (zemin kat)

TAŞIYICI SİSTEM GENEL ÖZELLİKLERİ:

Projeler üzerinden ve yerinde yapılan incelemeler sonucunda Misafirhane Binası'nın zemin ve bir normal kattan oluşan bir bina olduğu anlaşılmıştır. Kolon-kiriş çerçeveli betonarme karkas bir yapıdır. Plak döşemelidir. Statik projeleri temin edilememiştir.

MALZEME ÖZELLİKLERİ:

Binanın proje donatı sınıfının St-I, proje beton sınıfının ise BS160 olduğu düşünülmektedir. Kolon ve kirişlerde sargılama bulunmayıp, taşıyıcı elemanlar sünek değildir.

Çizelge C.6 : Eğitim Salonu taşıyıcı sistem ve malzeme bilgileri formu.

DOKUMA PROJE ÇALIŞMA GRUBU
İNŞAAT MÜHENDİSLERİ ODASI KOMİSYONU
MEVCUT BİNA BİLGİ FORMLARI

BİNA ADI: EĞİTİM SALONU

BİNA RESİMLERİ:

ALANI: 393 m^2 (zemin kat)

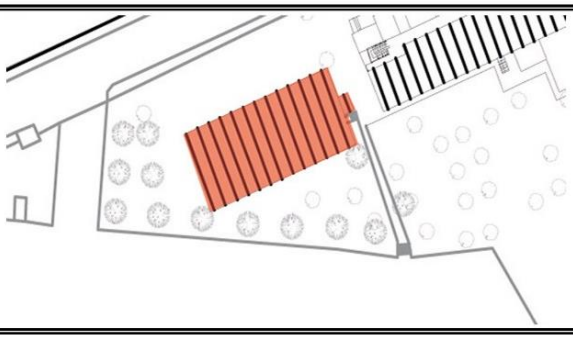
TAŞIYICI SİSTEM GENEL ÖZELLİKLERİ:

Projeler üzerinden ve yerinde yapılan incelemeler sonucunda Eğitim Salonu'nun kısmi asma katlı (bu kısım betonarme karkas) tek katlı çelik karkas bir bina olduğu görülmüştür. Çelik kolonları ve aşıkları kutu profillerden, makasları boru profillerden, düşey çaprazları ve çatı çaprazları ise Ø çubuklardan yapılmıştır. Çatısı eternit kaplamadır. Bina, uzun doğrultusunda (x-doğrultusu) 5 aks bulunmakta olup, kısa doğrultusunda (y-doğrultusu) ise her bir aralığı 3.50 mt olan 8 aks bulunmaktadır. Temel sisteminin nasıl oluşturulduğu, ilgili projeleri bulunamadığından tespit edilememiştir.

MALZEME ÖZELLİKLERİ:

Binanın proje çelik sınıfının St-37 olduğu düşünülmektedir.

Çizelge C.7 : Trafo binası taşıyıcı sistem ve malzeme bilgileri formu.

DOKUMA PROJE ÇALIŞMA GRUBU
İNŞAAT MÜHENDİSLERİ ODASI KOMİSYONU
MEVCUT BİNA BİLGİ FORMLARI

BİNA ADI: TRAFO BİNASI

BİNA RESİMLERİ:

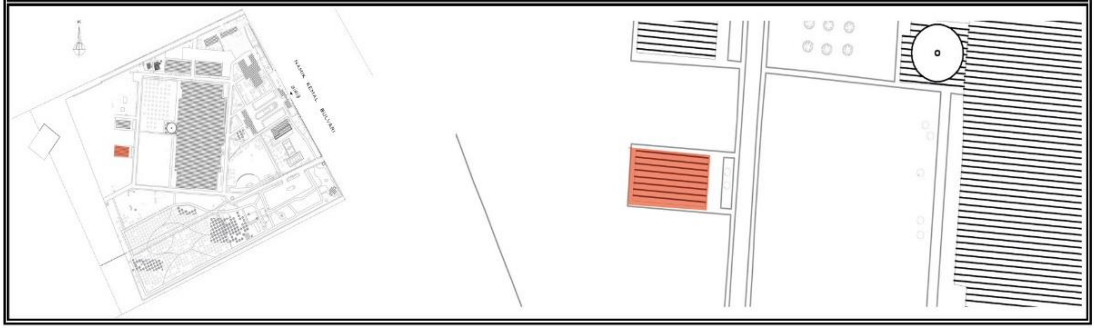
ALANI: 422 m^2 (zemin kat)

TAŞIYICI SİSTEM GENEL ÖZELLİKLERİ:

Projeler üzerinden ve yerinde yapılan incelemeler sonucunda Trafo Binası'nın bodrum + zemin katlı bir bina olduğu anlaşılmıştır. Yığma ve betonarme karkas karışımı karma bir yapıdır. Plak döşemelidir. Statik projeleri temin edilememiştir.

MALZEME ÖZELLİKLERİ:

Binanın proje donatı sınıfının St-I, proje beton sınıfının ise BS160 olduğu düşünülmektedir. Kolon ve kirişlerde sargılama bulunmayıp, taşıyıcı elemanlar sünek değildir.

Çizelge C.8 : Ambar binaları taşıyıcı sistem ve malzeme bilgileri formu.

DOKUMA PROJE ÇALIŞMA GRUBU
İNŞAAT MÜHENDİSLERİ ODASI KOMİSYONU
MEVCUT BİNA BİLGİ FORMLARI

BİNA ADI: **AMBAR BİNALARI**

BİNA RESİMLERİ:

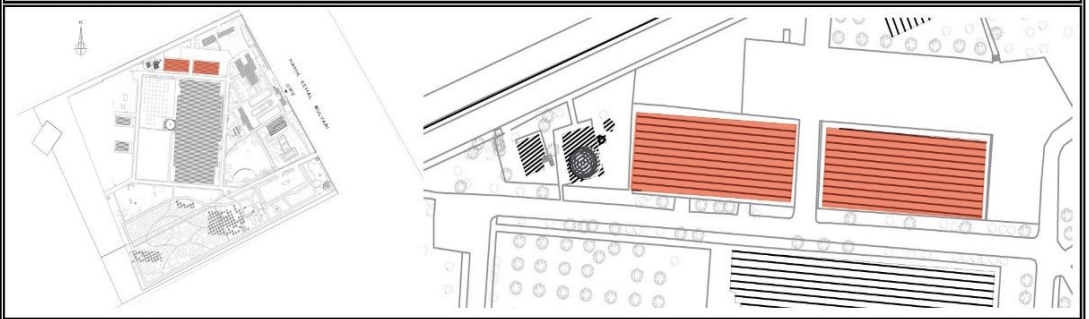
ALANI: **2,462 m^2 (zemin kat)**

TAŞIYICI SİSTEM GENEL ÖZELLİKLERİ:

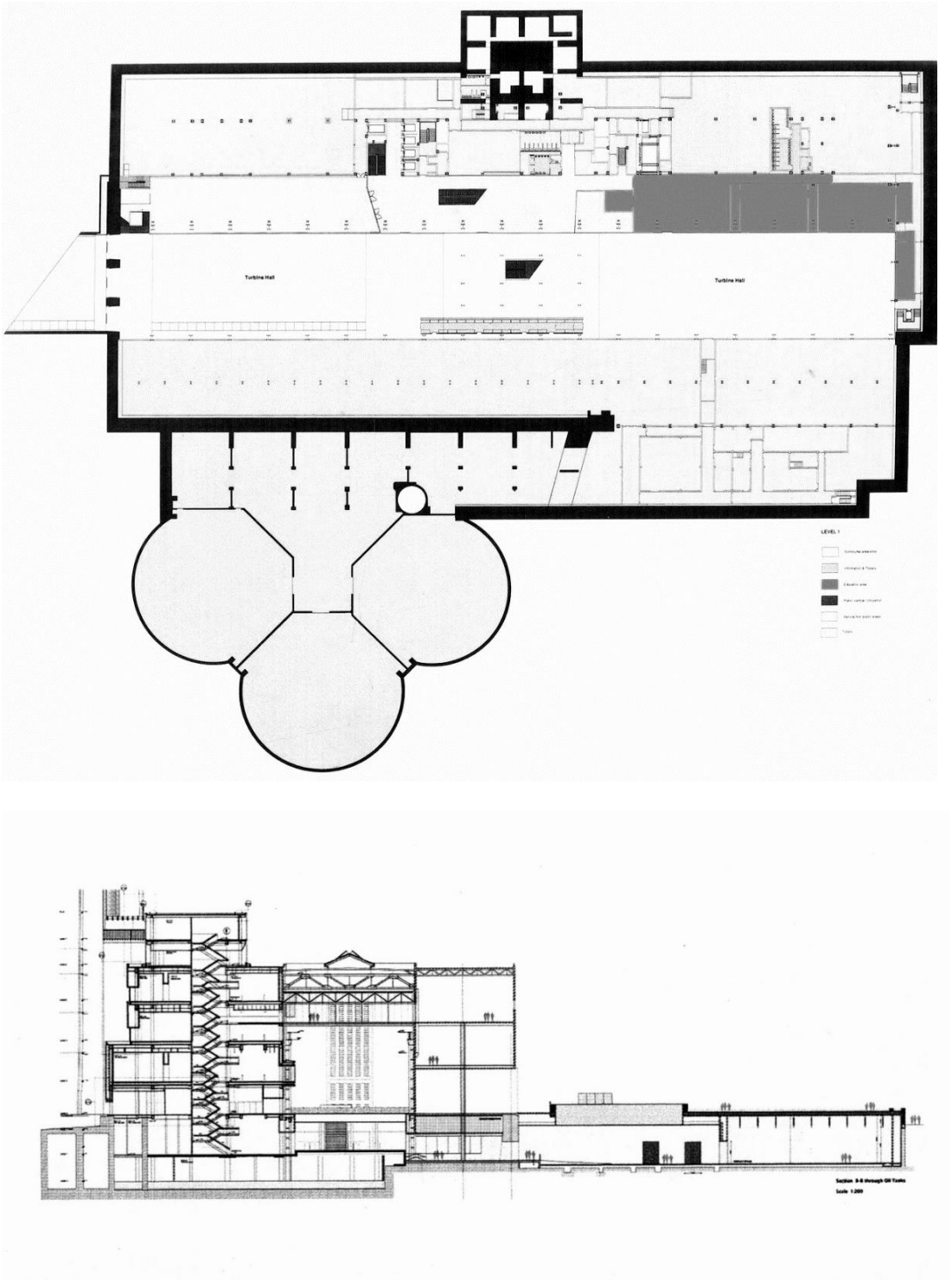
Yerinde yapılan incelemeler sonucunda iki adet her biri ikişer bloktan oluşan Ambar Binası bulunduğu, binaların tek zemin katlı binalar olduğu anlaşılmıştır. Taşıyıcı sistemleri kolon-kiriş çerçeveli ve plak döşemelidir. Kiriş-döşeme sistemi kenarlardan itibaren belirli bir eğimle yükselerek mahya seviyesinde azami değere ulaşmaktadır. Bina uzun doğrultuları (x-doğrultusu) 4 aks, kısa doğrultuları (y-doğrultusu) her bir blokta 5 akstır. Özellikle orta kısımda bulunan kolonların son derece narin olduğu görülmektedir. Hiç bir projesi temin edilememiştir.

MALZEME ÖZELLİKLERİ:

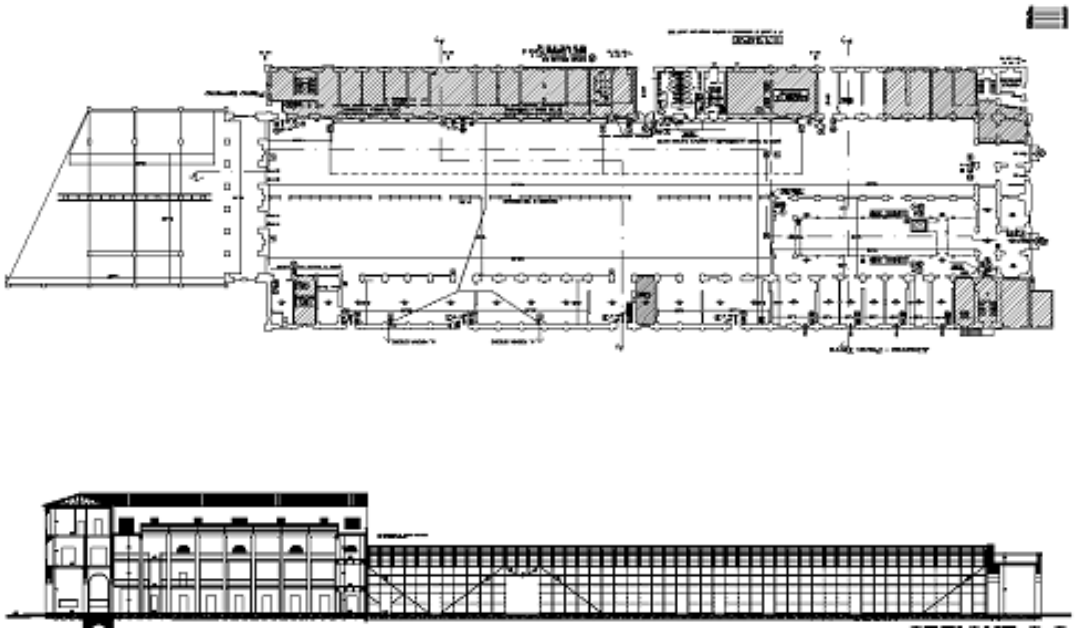
Binanın proje donatı sınıfının St-I, proje beton sınıfının ise BS160 olduğu düşünülmektedir. Kolon ve kirişlerde sargılama bulunmayıp, taşıyıcı elemanlar sünek değildir.

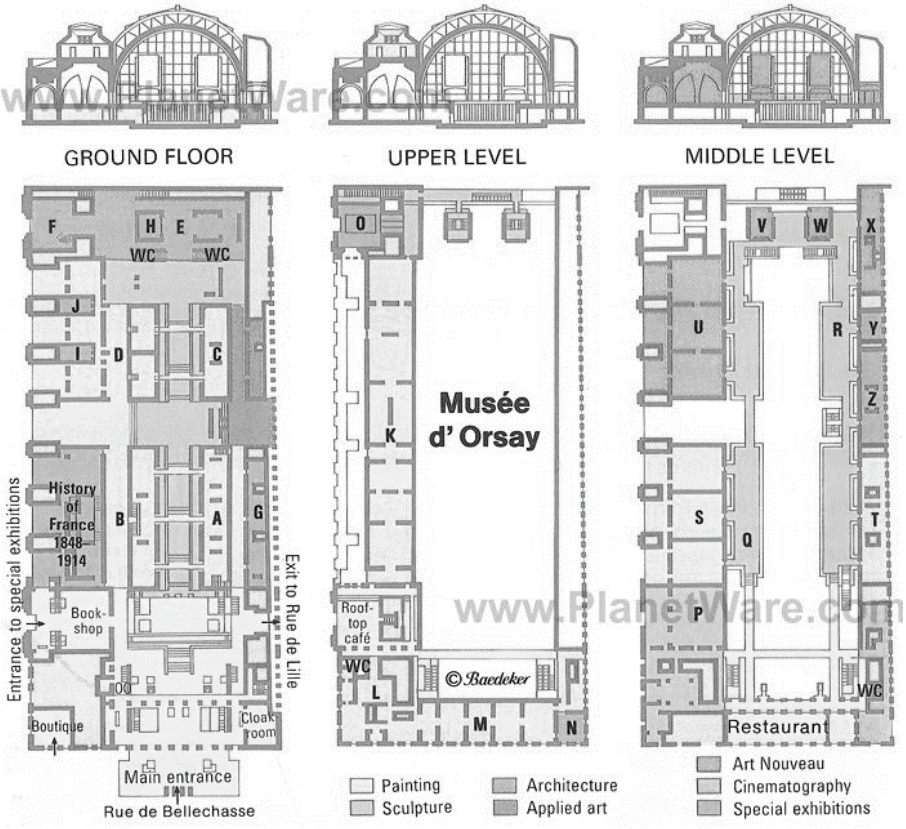
EK D

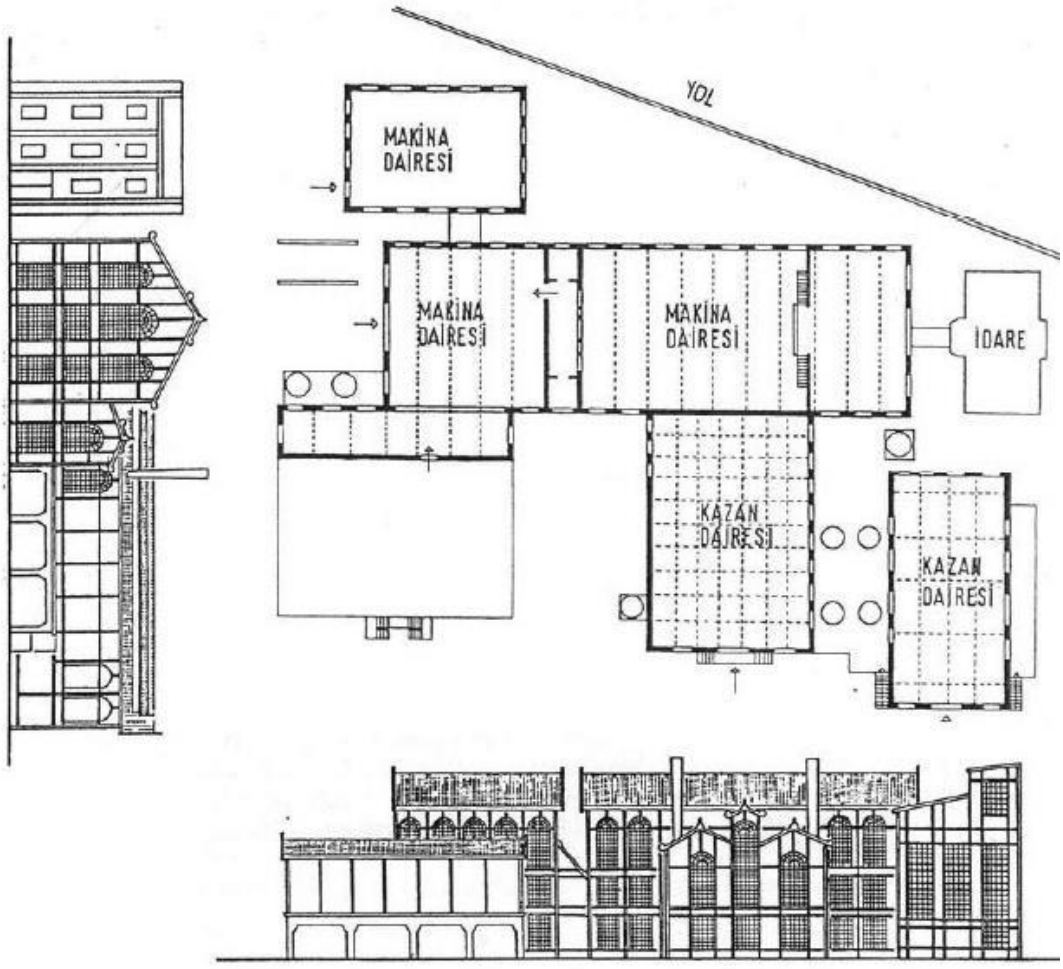
Şekil D.1 : Tate Modern plan ve kesiti (Url-59).

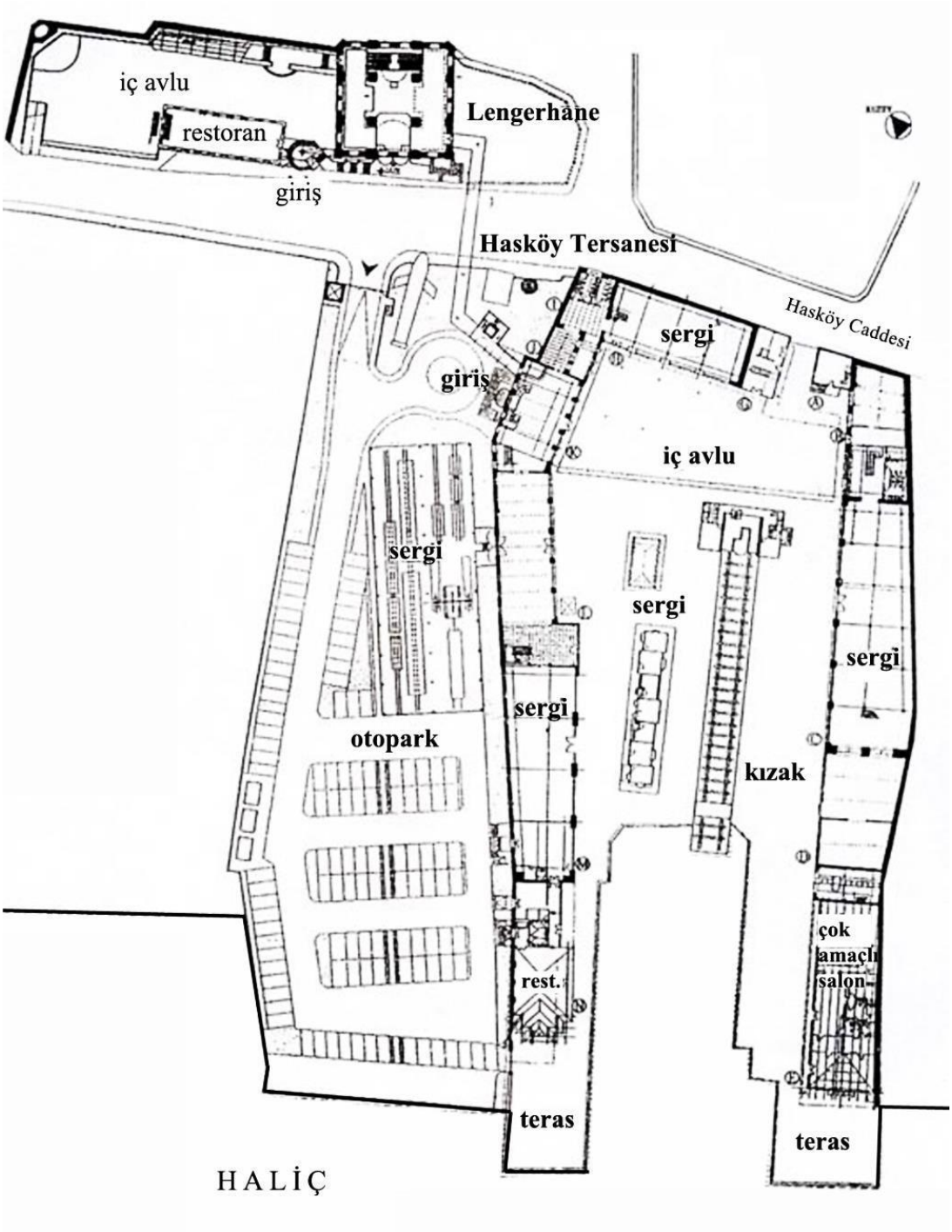
Şekil D: 2 Eski Leopolda Tren İstasyonu plan ve kesit (Url-60).

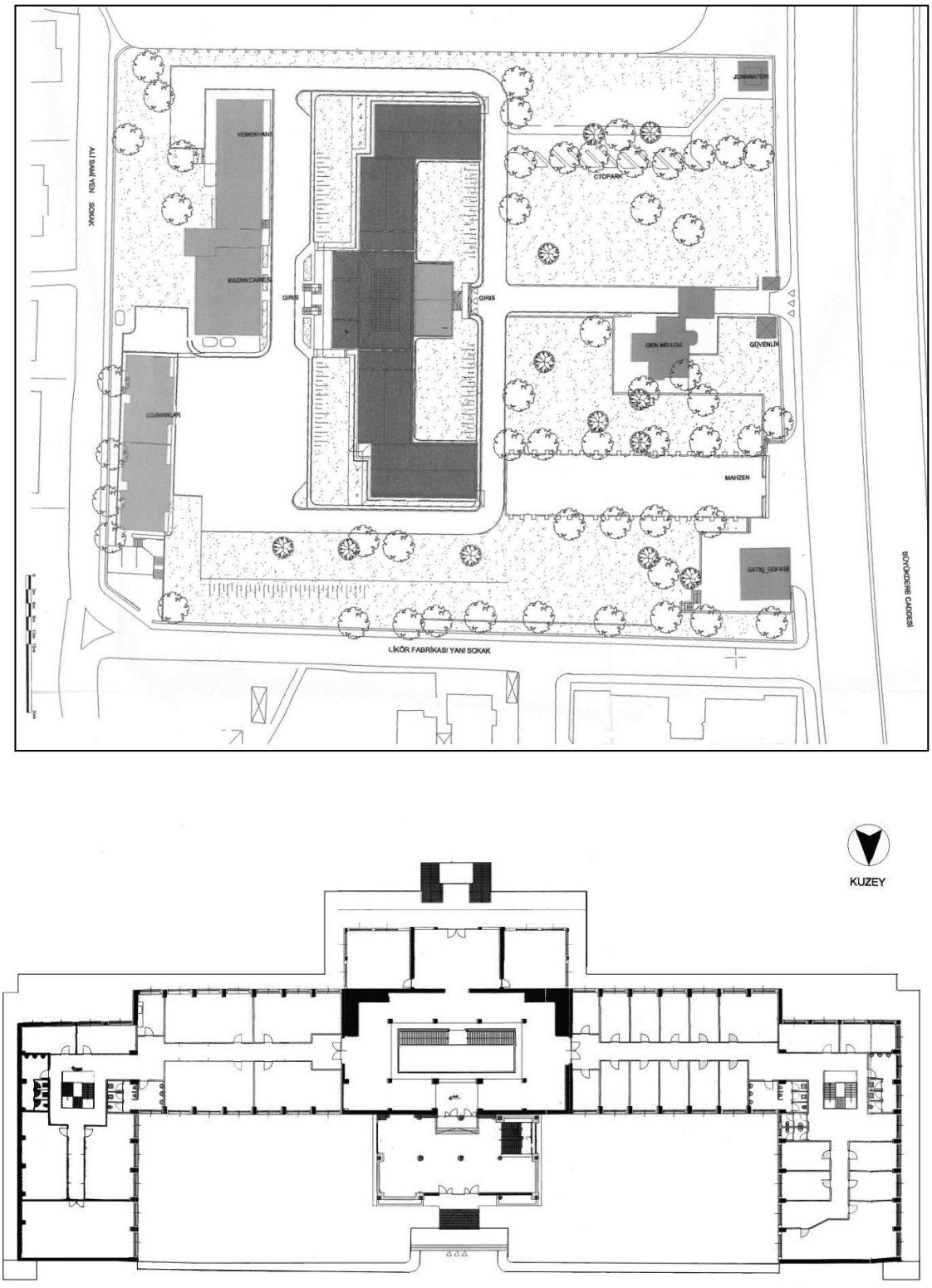
Şekil D.3 : Orsay Müzesi plan ve kesit (Url-61).

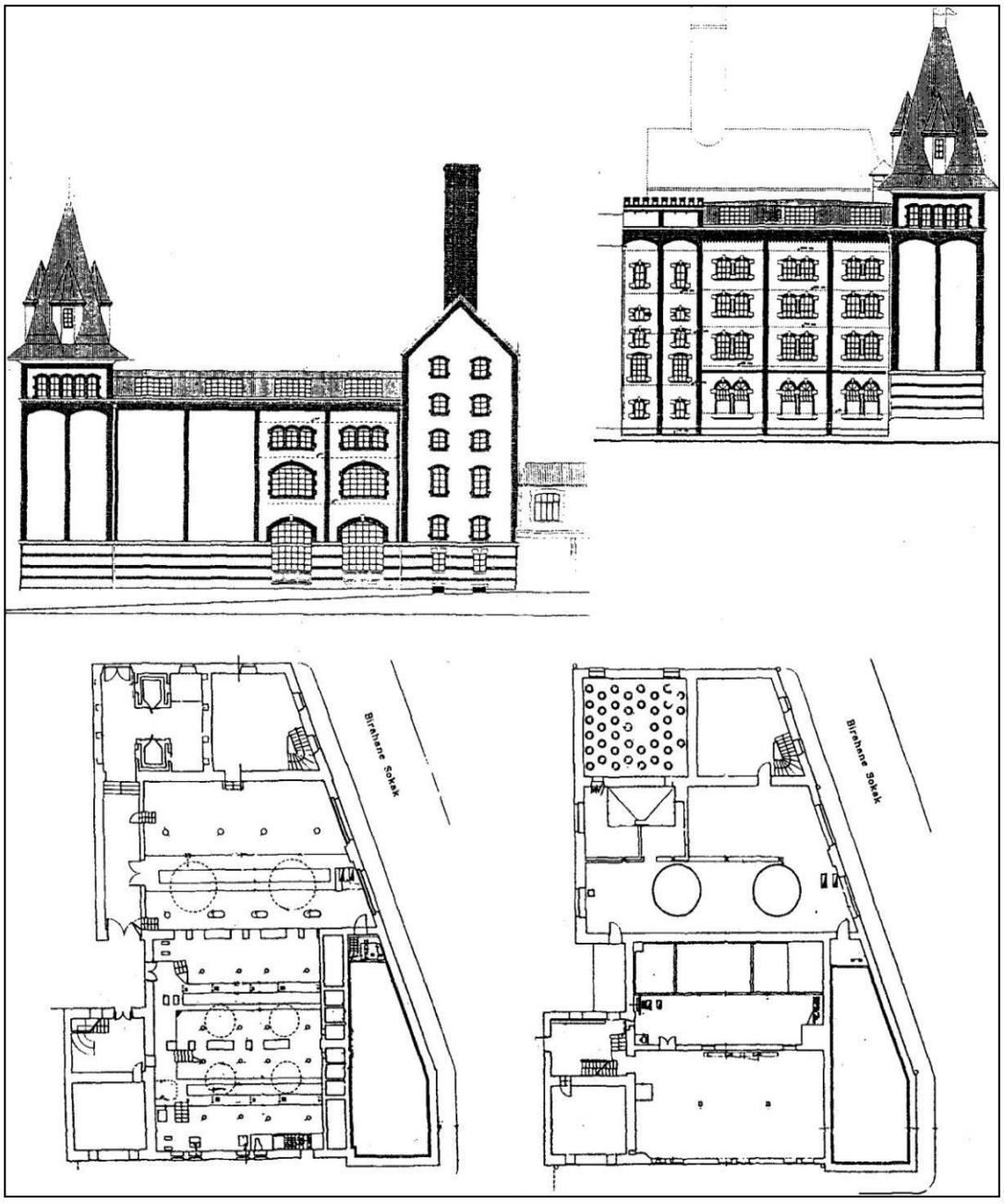
Şekil D.4 : Silahtarağa Elektrik Fabrikası üretim birimleri planı ve görünüşler (Köksal, 2005).

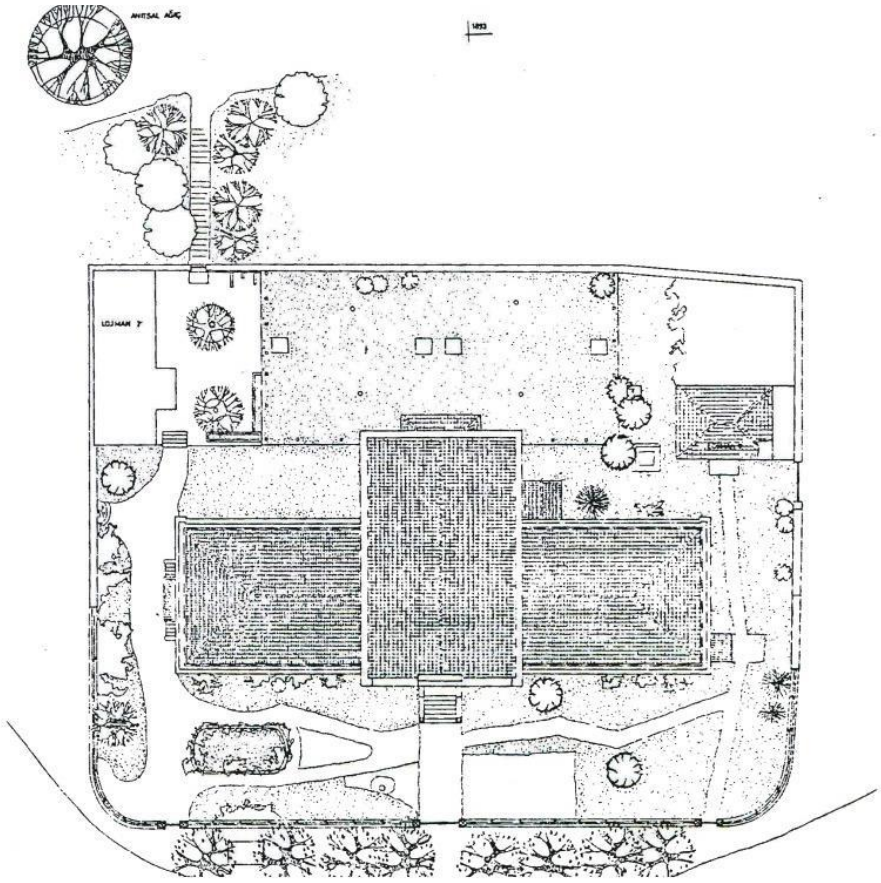
Şekil D.5 : Şirket-i Hayriye Tersanesi ve Lengerhane, yeniden işlevlendirme sonrası planları (Tasarım, 2001).

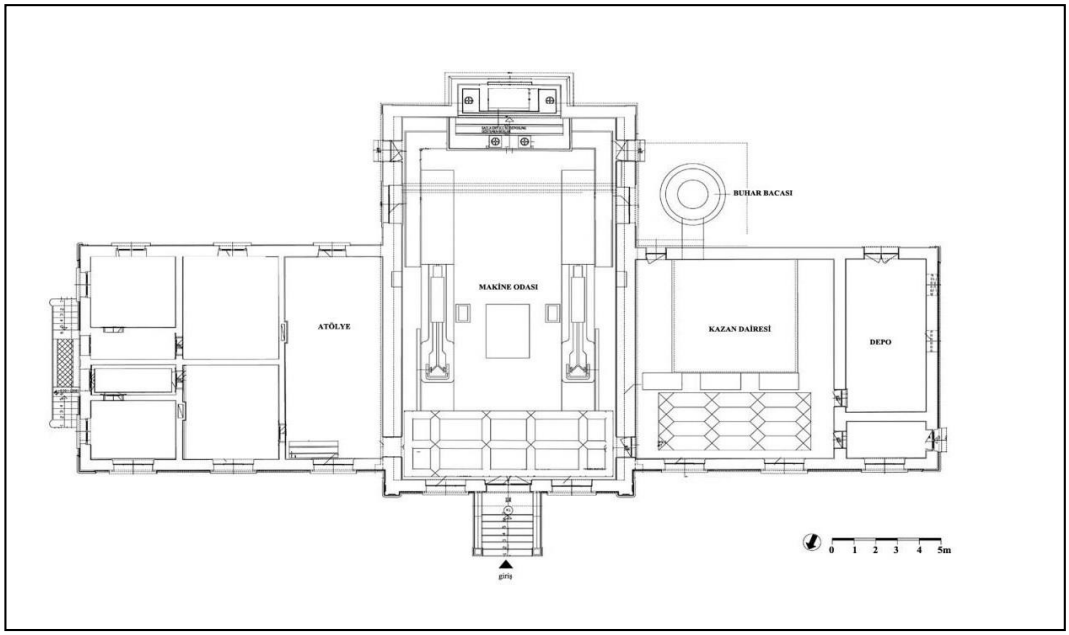
Şekil D. 6 : Mecidiyeköy Likör Fabrikası vaziyet planı ve kat planı rölövesi (Kambek, 2005).

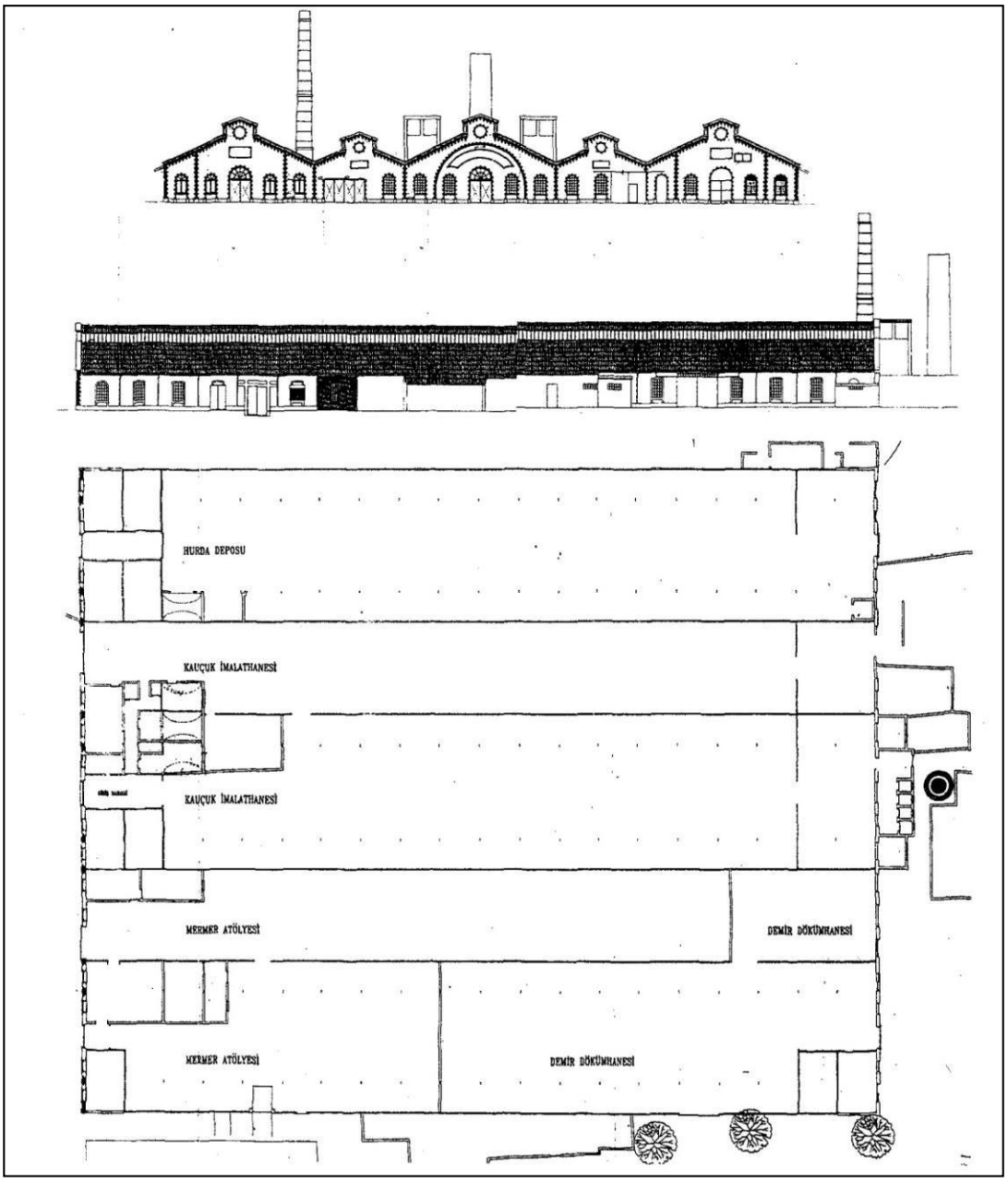
Şekil D.7 : Bomonti Bira Fabrikası kısmi plan ve cephe rölövesi (Kıraç, 2001).

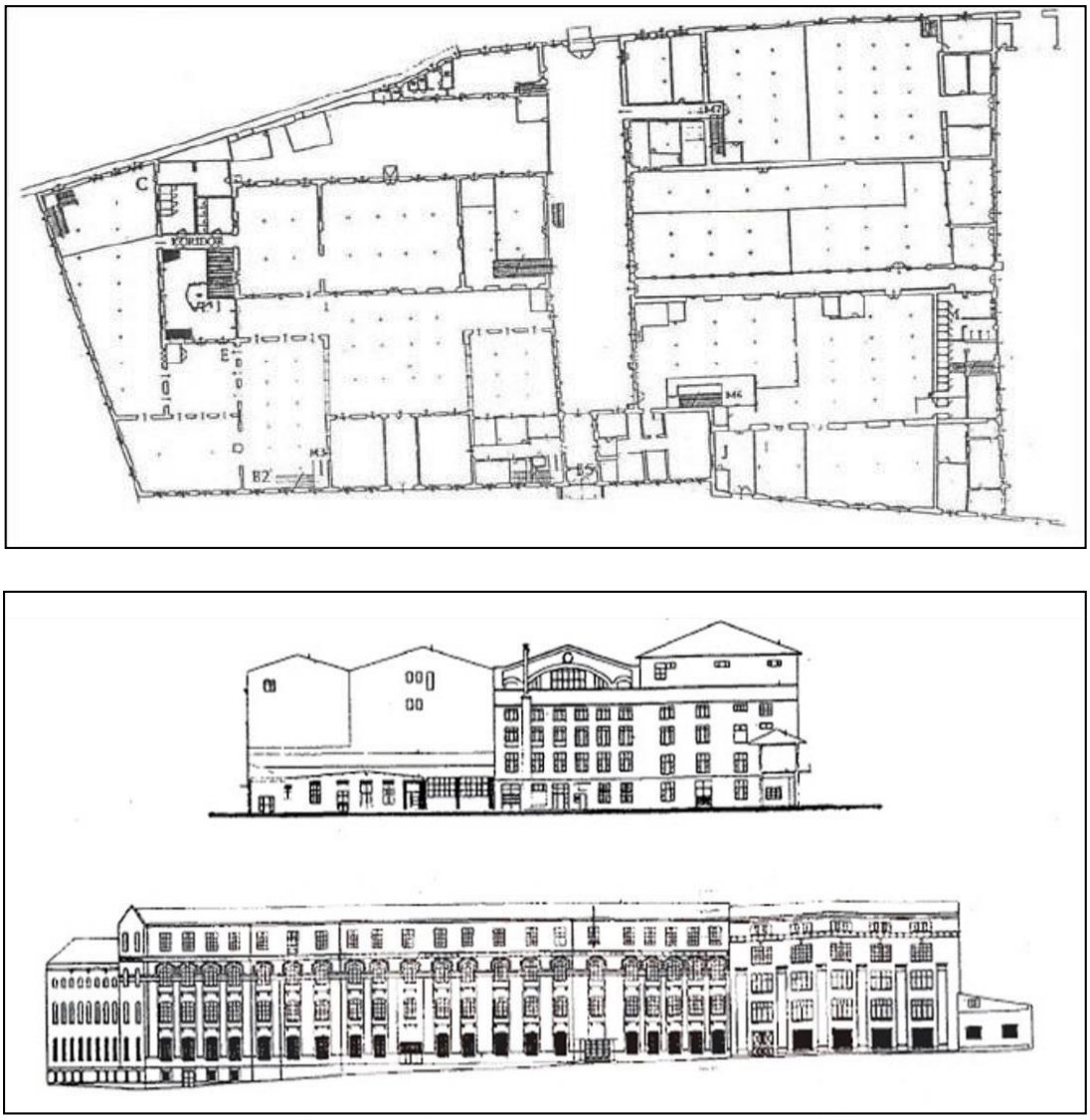
Şekil D. 8 : Cendere Su Pompa İstasyonu vaziyet planı (Kaya, 1998).

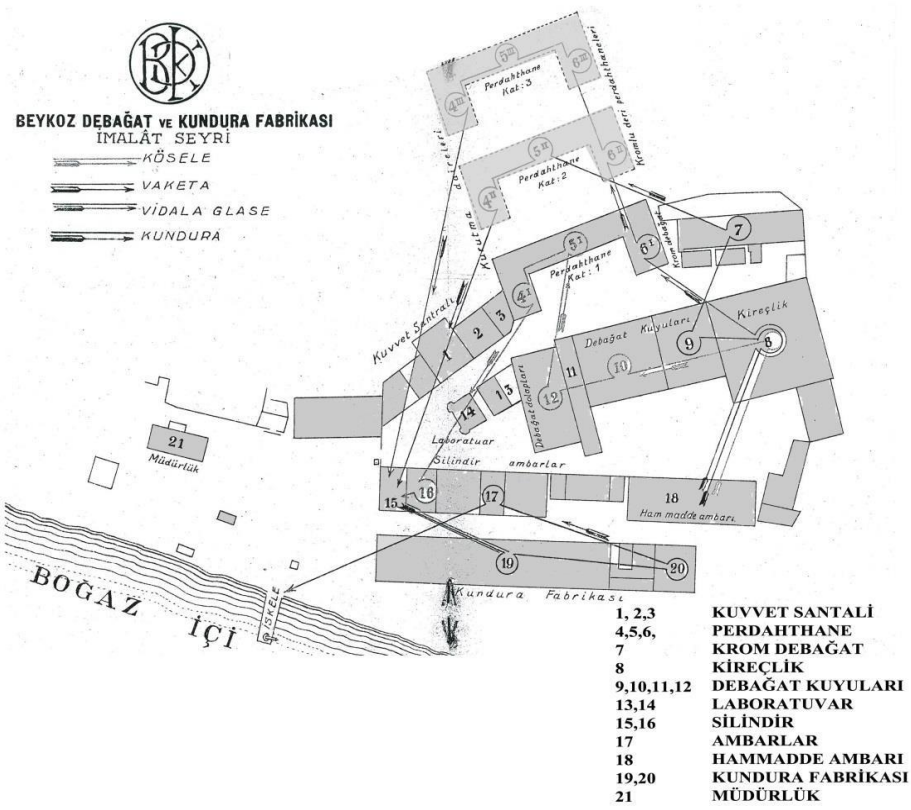
Şekil D.9 : Cendere Su Pompa İstasyonu Ana Bina Restitüsyon planı (G. Tanyeli arşivi, 2015).

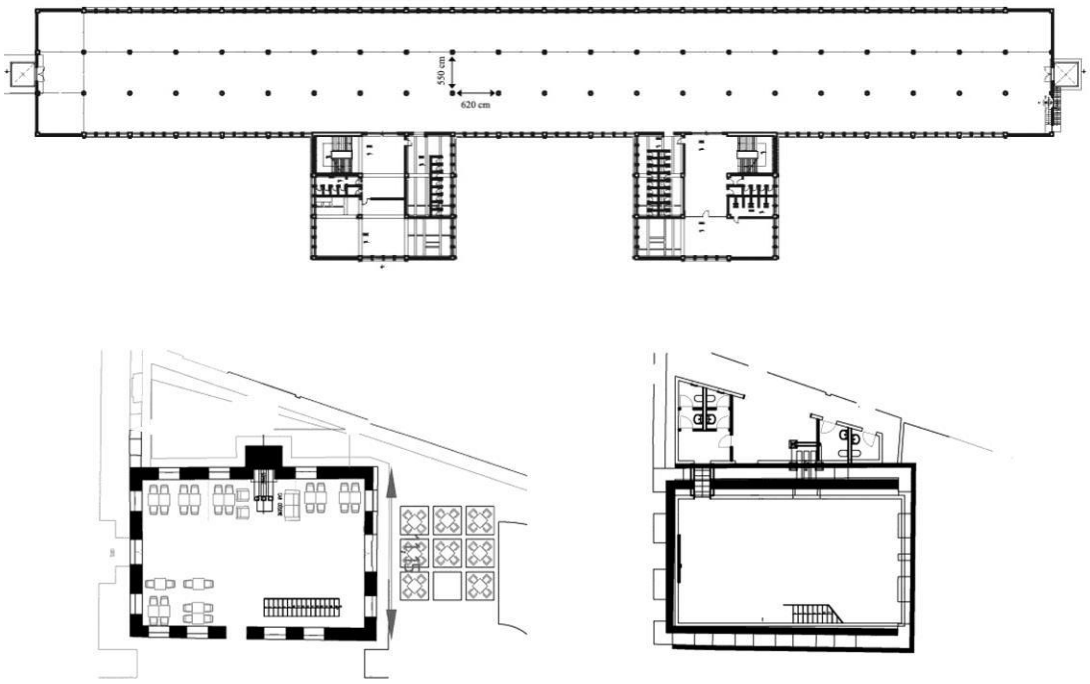
Şekil D.10 : Küçükçekmece Kibrit Fabrikası, plan ve cephe rölövesi (Kıraç, 2001).

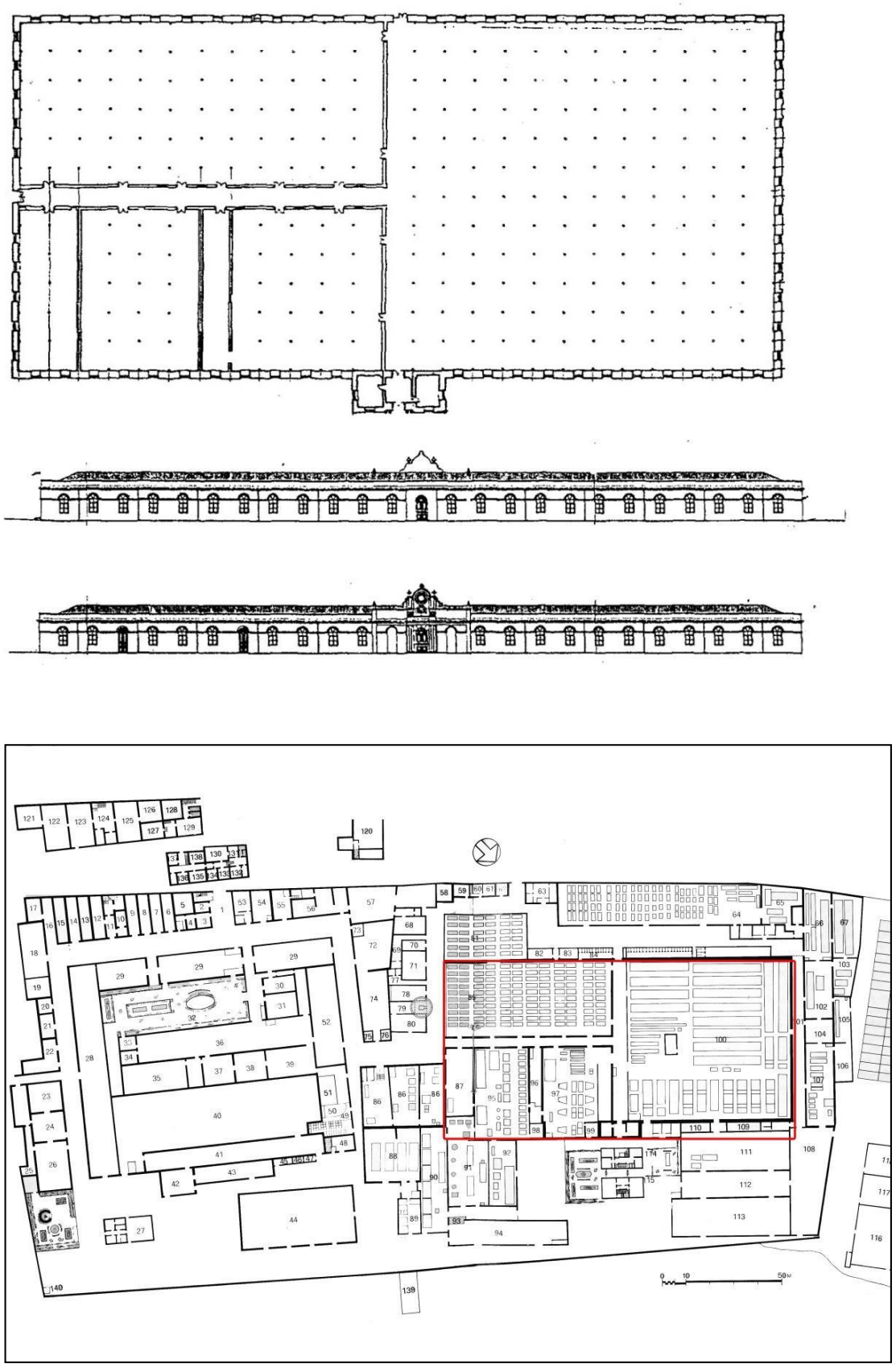
Şekil D.11 : Cibali Tütün Fabrikası konumu, plan ve cephe rölövesi (Kıraç, 2001).

1, 2,3	KUVVET SANTALİ
4,5,6,	PERDAHTHANE
7	KROM DEBAĞAT
8	KİREÇLİK
9,10,11,12	DEBAĞAT KUYULARI
13,14	LABORATUVAR
15,16	SİLİNDİR
17	AMBARLAR
18	HAMMADDE AMBARI
19,20	KUNDURA FABRİKASI
21	MÜDÜRLÜK

Şekil D.12 : Beykoz Deri Fabrikası vaziyet planı, Kundura İmalathanesi ve Demirhane kat planları (Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi).

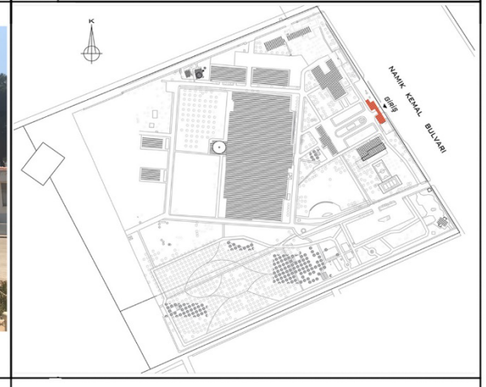
Şekil D.13 : Feshane plan ve cephe rölövesi (İBB Harita Planlama Arşivi), 1986 öncesi Feshane planı (Küçükerman, 1988a).

EK E

İş Kolu	Endüstri Yapısının Adı	Konumu	Tescil Durumu	Dönemi	Mimarı	İlk İşlevi	Onarım T.	Tasarım Ekibi	Yeni İşlevi	Mülkiyeti	Müdahale Yöntemi
5.1 Enerji ve Güç Rezervleri	Nakkaştepe Kuzguncuk Gazhanesi	Kuzguncuk	Tescilli 28.12.1995-7820	19. yy	-	Havagazı Üretimi	1999	Gökhan Acıoğlu Durmuş Dilekçi	Sosyal Kültürel Tesis	Mülkiyeliler Birliği	Restorasyon, Yeniden İşlevlendirme
	İzmir Havagazı Fabrikası	Alsancak	Tescilli, 1998	19.yy	-	Havagazı Üretimi	2009	-	Sosyal Kültürel Tesis	İzmir Büyükşehir Belediyesi	Restorasyon Yeniden İşlevlendirme
	Silahtarağa Elektrik Fabrikası	Kağıthane	Tescilli, 06.03.1991- 2532	20.yy	-	Elektrik Üretimi	2007	İ. Bilgin,N. Sayın, E. Arolat, H.Tümertekin	Kültür ve Eğitim Merkezi	Bilgi Üniversitesi	Restorasyon Yeniden İşlevlendirme
5.2 Gıda Yapıları	Likör ve Kanyak Fabrikası	Mecidiyeköy	Tescilli,2006	20.yy	R. Mallet-Stevens	Likör ve Kanyak Üretimi	2013	Emre Arolat	Ofis, Konut ve AVM	Özel	Rekonstrüksiyon, Yeniden İşlevlendirme
	Terkos Su Pompa İstasyonu	Terkos Gölü Havzası	Tescilli, 15.10.1998-4955	19. yy	-	İçme SuyuTemini	2010	G. Tanyeli A. Erdem, N. P. Kahvecioğlu, H. L. Kahvecioğlu C. Altun)	Müze	İSKİ	Restorasyon Yeniden İşlevlendirme
	Cendere Su Pompa İstasyonu	Maslak	Tescilli, 13.10.1993-4994	20.yy	-	İçme Suyu Temini	2010		Müze	İSKİ	Restorasyon Yeniden İşlevlendirme
	Cibali Tütün ve Sigara Fabrikası	Fatih	Tescilli, 16.09.1997-3618	19.yy	A. Vallaury H.Aznavur	Tütün İşlemek ve Sigara, Puro Üretmek	2002	Mehmet Alper	Eğitim	Kadir Has Vakfı	Restorasyon Yeniden İşlevlendirme
	Bomonti Bira Fabrikası	Şişli	Tescilli, 25.02.1996-9294	19.yy	-	Bira Kalıp Buz, Gazoz Üretimi	2014	H. Tümertekin	Kültür, Sanat ve Eğlence Merkezi	Özel	Restorasyon Yeniden İşlevlendirme
5.3 Giysi ve DokumaÜretimi	Feshane Fabrika-i Hümayunu	Haliç	Tescilli, 15.01.1977-9591	19. yy	-	Fes ve Giysi Üretimi	1998	M. Ekiz	Fuar ve Kültür Merkezi	İstanbulBüyükşehir Belediyesi	RestorasyonYeniden İşlevlendirme
	Kayseri Sümerbank Bez Fabrikası	Kocasinan	Tescilli, 2003	20.yy	İ. Nikolaev	Pamuklu Kumaş Üretimi	2005	B. Asiliskender N.Yöney	Eğitim	Abdullah Gül Üniversitesi	RestorasyonYeniden İşlevlendirme
	Antalya Pamuku Dokuma Fabrikası	Dokuma	Tescilli, 05.11.1999-666	20.yy	-	PamukluKumaş Üretimi	2015	-	Sosyal Kültürel Tesis	Kepez Belediyesi	RestorasyonYeniden İşlevlendirme
5.4 Deri İşleme	Beykoz Deri ve Kundura Fabrikası	Beykoz	Tescilli, 27.07.2004-14823	19.yy	-	Ayakkabı Üretimi	2004	-	Film Platosu	Özel	Yeniden İşlevlendirme
5.5 Maden İşleme	Şirket-i Hayriye Tersanesi	Hasköy	Tescilli, 15.03.195-6464	19. yy	-	GemiYapımı ve Onarımı	2001	B. Bulgurlu	Sanayi Müzesi	Rahmi Koç Müzecilik ve Kültür Vakfı	Restorasyon Yeniden İşlevlendirme
5.6 Toprak İşleme	Kurt Kiremit ve Tuğla Fabrikası	Eskişehir	Tescilli, 12.02.1998-476	20.yy	-	Kiremit ve Tuğla Üretimi	2007	-	AVM	Tepebaşı Belediyesi	Rekonstrüksiyon , Yeniden İşlevlendirme
5.7 Kimyevi Madde Üretimi	Küçükçekmece Kibrit Fabrikası	Küçükçekmece Gölü	Tescilli, 27.08.1991-2717	19.yy	-	Kibrit Üretimi	2010	-	Kültür Etkinlik Merkezi	Özel	Yeniden İşlevlendirme
5.8 Ağaç İşleme	Seka Kağıt Fabrikası	İzmit	Tescilli, 28.10.2005	20.yy	-	Kağıt Üretimi	2007	-	Bilim Merkezi ve Kağıt Müzesi	Kocaeli Büyükşehir Belediyesi	Restorasyon Yeniden İşlevlendirme

Şekil E.1 : Tez Kapsamında İncelenen Endüstri Yapıları Değerlendirme Tablosu (Ceylan Akış).

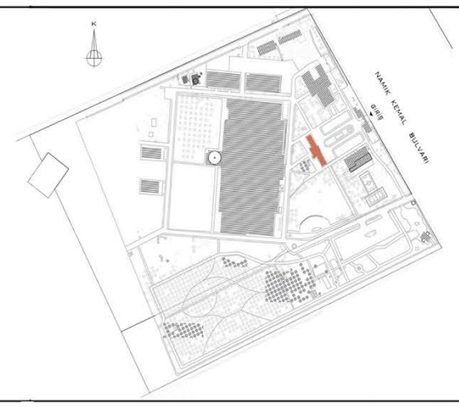
ANIT	ANTALYA PAMUKLU DOKUMA FABRİKASI					
	Fabrikalar Mahallesi, Namık Kemal Bulvarı No: 223				**Ada**	-
	İl	Antalya	**İlçe**	Kepez	**Parsel**	1240
Anıt Türü	Endüstri Yapısı		**Anıtın Adı**	Giriş Kapısı	**Günümüzdeki İşlevi**	Giriş Kapısı
Kültür Dönemi	Cumhuriyet					
Yapım Tarihi	05.01.1956			**Onarım Tarihi**	2015	
Mal Sahibi	Kepez Belediyesi-Dokuma AŞ.			**Bakımından Sorumlu Kuruluş**	Kepez Belediyesi	
Tescil Durumu	Tescilli		**Tescil Tarihi**	16.12.2005-763	**Koruma Kararı**	05.11.1999-660 / II
Taşıyıcı Sistem	Betonarme		**Örtü Türü**	Kırma	**Örtü Malzemesi**	Marsilya
Plan Özellikleri	Kare planlı iki bölümden oluşan giriş kapısı parselin kuzeydoğu yönünün orta aksında bulunmaktadır. Yapılarının orta aksında bulunan dikdörtgen planlı giriş saçağı sekiz adet kolonla taşınmaktadır. Kapı her iki yanında bulunan yapılar tek katlıdır. Parselin kuzeyinde bulunan yapı, kuzeybatı yönünde betonarme tek katlı yapı ile bitişik nizamlıdır. Kuzey yönünde bulunan yapının kuzeydoğu, güneydoğu yönünde birer, güneybatı yönünde iki giriş kapısı bulunmaktadır. Güneybatı ve güneydoğu yönlerinde bulunan giriş kapıları kaldırım kotundan üç basamak yukardadır. Kuzeydoğu yönün Namık Kemal Bulvarı üzerinde bulunan girişi kaldırım kotundadır. Parselin doğusunda bulunan ikinci bölümün giriş kapıları kuzeybatı ve güneybatı yönlerinde kaldırım kotundan dört basamak yukardadır.						
Cephe Özellikleri	Yapıların cepheleri sıva+boyalıdır. Ana giriş kapısı yaklaşık 70 cm yüksekliğinde çift kanatlı, demir parmaklıklıdır. Yapıların giriş kapılarına ulaştıran merdivenleri taştır. Giriş kapıları ahşap, tek kanatlı, iki tablalıdır. Pencereler ahşap, sabit tepe pencereli, orta bölmesi sabit her iki yanı açılır tek kanatlıdır. Parselin doğusunda bulunan yapının güneydoğu cephesinde bulunan havalandırma pencereleri yaklaşık 60 cm yüksekliğinde, ahşap, düz atkılı, vasistastır. Kuzey yönünde bulunan yapının kuzeydoğu cephelerinde bulunan kapı ve pencereleri demir parmaklıklıdır.						
İç Mekan Özellikleri	Yapıların duvarları ve tavanları sıva+boyalıdır. Zemini taş kaplı olan ve güney yönünde bulunan yapının iç kapıları ahşap, tek kanatlıdır. Kuzey yönünde bulunan yapının zemin döşemesi ahşap parke kaplıdır.						
Gözlem ve Açıklamalar	Güney yönünde bulunan yapının güneybatı yönüne cephesi olan mekanı kullanılmamaktadır. Yapıların cephelerinde sıva ve boya dökülmeleri mevcuttur.						

Fotoğraf	**Fotoğraf**	**Vaziyet Planı**
		

Hazırlayan	Ceylan AKIŞ	**Tarih**	13.04.2018

Şekil F.1 : Giriş Kapısı Envanter Fişi (Ceylan Akış).

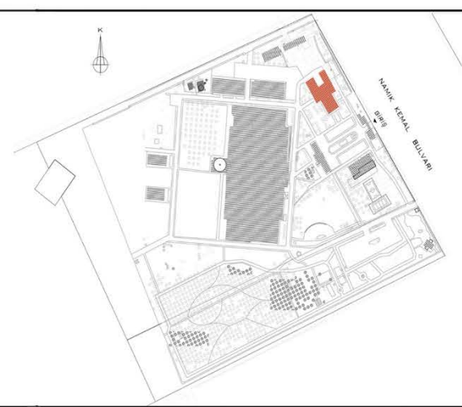
ANIT	ANTALYA PAMUKLU DOKUMA FABRİKASI					
	Fabrikalar Mahallesi, Namık Kemal Bulvarı No: 223				**Ada**	-
	İl	Antalya	**İlçe**	Kepez	**Parsel**	1240
Anıt Türü		Endüstri Yapısı	**Anıtın Adı**	İdari Bina	**Günümüzdeki İşlevi**	İnşaat Halinde
Kültür Dönemi		Cumhuriyet				
Yapım Tarihi		05.01.1956		**Onarım Tarihi**	2017	
Mal Sahibi		Kepez Belediyesi-Dokuma AŞ.		**Bakımından Sorumlu Kuruluş**	Kepez Belediyesi	
Tescil Durumu		Tescilli	**Tescil Tarihi**	16.12.2005-763	**Koruma Kararı**	05.11.1999-660/ II
Taşıyıcı Sistem		Betonarme	**Örtü Türü**	Kırma	**Örtü Malzemesi**	Marsilya
Plan Özellikleri	Parselin kuzeydoğu yönündeki giriş aksında ve işletme binasının doğusunda bulunan dikdörtgen planlı yapı, zemin+bir normal katlıdır. Güneybatı yönünün zemin ve normal kat planın orta aksı dikdörtgen planlı çıkmalıdır. Güneybatı yönünün orta aksının güney köşesinde normal kata ulaştıran u planlı merdiven bulunmaktadır. Kuzeydoğu yönünün normal kat planın orta aksında üç adet balkon mevcuttur. Kuzeydoğu yönünde bir, güneybatı yönünde iki giriş kapısı vardır. Kuzeydoğu yönündeki ana giriş kapısı kaldırım kotundan üç, güneybatı yönündeki giriş kapıları ise kaldırım kotundan iki basamak yukardadır.					
Cephe Özellikleri	Yapının cepheleri sıva+boyalıdır. Giriş kapısına ulaştıran merdivenleri taştır. Giriş kapıları ahşap, çift kanatlıdır. Üst tablası üç sıra dokuz bölmeli cam olan kapılar iki tablalıdır. Güneybatı cephesinde üç, kuzeydoğu cephesinde bir adet betonarme saçak vardır. Kuzeydoğu cephesinde bulunan giriş kapısı dört adet betonarme kolonla taşınmaktadır. Pencereler ahşap, düz atkılı çift kanatlı, sabit tepe pencerelidir. Güneybatı cephesinin orta aksında dört adet ahşap havalandırma penceresi vardır. Balkonl kapıları tepe pencereli, çift kanatlı, biri camekanlı iki tablalıdır. Tepe pencereleri vasitas olan balkon kapısının korkulukları demirdir. Güneydoğu cephesinde merdiven sahanlığında bulunan pencereler demir doğramalı, orta aksında bulunanlar vasistastır.					
İç Mekan Özellikleri	İç duvarlar sıvalıdır. Mevcut olan kapılar ahşap, tek kanatlıdır. Kuzeydoğu ve güneybatı yönünde aynı aksta bulunan giriş kapılarını ayıran üç tablası camekanlı olan çarpma kapı dört tablalıdır. Zemin ve normal katının giriş holünde iki adet betonarme kolon mevcuttur. Yapının güneybatı yönünün ana girişinin batı köşesinde normal kata ulaştıran asansör vardır.					
Gözlem ve Açıklamalar	2006 yılı rölöve projesine göre, yapının güneybatı yönünün batı köşesindeki bulunan tek katlı yapının, arşiv çizimeri ile karşılaştırıldığında dönem içinde eklenen bir yapı olduğu ve uygulama aşamasında temizlendiği anlaşılmıştır. Koridiordan mekanlara geçilen kapı açıklıkları kapatılmıştır. Zemin katta girişler mekanları ayıran bölücü duvarlarda açılan kapı boşluklardan sağlanmaktadır. Zemin kat planının güneydoğu köşesinde bulunan mekan ayıran bölücü duvar ile ıslak hacimde bulunan bölücü duvarlar yıkılmıştır. Cephelerde korunan pencere açıklıkları iç mekanda alçıpan ile kapatılmıştır. İç mekanda bulunan havalandırma elemanları tavan panelleri ile kapatılmıştır. Cephelerde su basman seviyesinden yaklaşık 60 cm yukarda pencere altlarına ve denizliklere ışıklandırma elamanları eklenmiştir.					

Fotoğraf	**Fotoğraf**	**Vaziyet Planı**
		

Hazırlayan	Ceylan AKIŞ	**Tarih**	13.04.2018

Şekil F.2 : İdare Binası Envanter Fişi (Ceylan Akış).

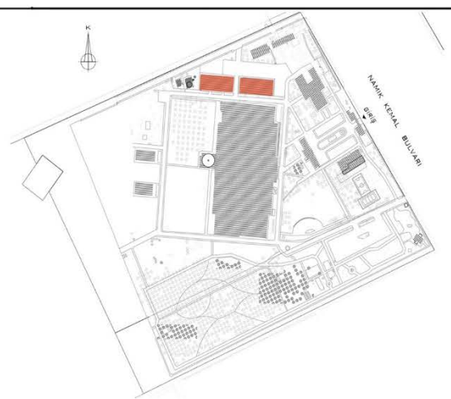
ANIT	ANTALYA PAMUKLU DOKUMA FABRİKASI					
	Fabrikalar Mahallesi, Namık Kemal Bulvarı No: 223				**Ada**	-
	İl	Antalya	**İlçe**	Kepez	**Parsel**	1240
Anıt Türü	Endüstri Yapısı		**Anıtın Adı**	Yemekhane	**Günümüzdeki İşlevi**	İnşaat Halinde
Kültür Dönemi	Cumhuriyet					
Yapım Tarihi	05.01.1956			**Onarım Tarihi**	2018	
Mal Sahibi	Kepez Belediyesi-Dokuma AŞ.			**Bakımından Sorumlu Kuruluş**	Kepez Belediyesi	
Tescil Durumu	Tescilli	**Tescil Tarihi**		16.12.2005-763	**Koruma Kararı**	05.11.1999-660/ II
Taşıyıcı Sistem	Betonarme	**Örtü Türü**		Kırma	**Örtü Malzemesi**	Marsilya
Plan Özellikleri	Ambar binalarının doğusunda yer alan u planlı yapı zemin katlıdır. Ana mekan kısa doğrultuda on akslıdır. Yapının kuzeydoğu ve güneybatı yönlerindeki ana giriş kapıları kaldırım kotundan altı basamak yukardadır. Kuzeybatı yönünün batı kolundaki giriş kapısı kaldırım kotundan üç basamak yukardadır. Yapının güneybatı ve güneydoğu yönünde bulunan ve açık alana açılan kapılar kaldırım kotundan altı basamak yukardadır. Yapının kuzeydoğu yönünün kuzey kolunda bahçeye açılan kapılar kaldırım kotunda, doğu köşesinde bulunan ana mekan kapıları ise kaldırım kotundan dört basamak yukardadır. Kuzeybatı yönünün batı kolunun doğu köşesinde avluya açılan giriş kapısı avlu kotundadır. Yapının kuzeydoğu giriş kapısının kuzeybatı yönünde döner merdiven bulunmaktadır.					
Cephe Özellikleri	Duvarlar sıvalıdır. Ana mekânın kuzeydoğu, güneydoğu ve güneybatı cephesinde bulunan giriş kapıları demir doğramalı, çift kanatlı, sabit tepe ve yan bölmelidir. Kuzeybatı cephesinde bulunan giriş kapısı ahşap, tek kanatlıdır. Kuzeybatı yönünde bulunan kolların güneybatı ve kuzeydoğu cephelerinde bulunan giriş kapıları ahşap, çift kanatlı, tepe pencereleri vasistastır. Ana mekânın güneydoğu, güneybatı ve kuzeydoğu cephelerinde bulunan pencereler demir doğramalı, iki sıra dörder bölmeli, vasistasken avluya bakan pencereleri ise ahşap, düz atkılı, giyotindir. Kuzeybatı yönünde bulunan kolların avluya bakan cephelerindeki pencereler ahşap, düz atkılı ve açılır kanatlıdır. Kuzey köşesindeki bölümün avluya bakan cephesindeki pencereleri üç bölmeli, açılır tepe pencerelidir.					
İç Mekan Özellikleri	Ana mekânın ve kuzeybatı yönünün batı köşesindeki kolunun duvarları ve tavanı sıvalıdır. Kuzeybatı yönünün kuzey kolunun duvarları denizlik seviyesine kadar ahşap üzeri sıva+boyalı, ahşap kafes tavanlıdır. Kuzeybatı yönünün kuzey kolunda bulunan yapı ahşap çarpma kapılı camekânlı bölme ile iki bölüme ayrılmıştır. Yapının orta aksında bulunan ana mekan ve kuzeybatı yönünün batı kolunun döşemeleri taştır. Kuzeybatı yönünün kuzey kolunun döşemeleri karo mozaik taştır.					
Gözlem ve Açıklamalar	Uygulama aşamasında olan yapının kapı ve pencere doğramaları yerinde bulunmamaktadır. Ana mekânının iki katlı bölümünün iki aksına denk gelen bölücü duvarları yıkılmıştır. Aynı şekilde kuzeybatı yöünün batı kolunda da bazı bölücü duvarların yıkılması planlanmaktadır. Yapının kuzeybatı yönünün batı köşesindeki kolunun duvarlarında nem ve rutubet kaynaklı sıva ve boya dökülmeleri ile yapının mimari elemanlarında kayıplar mevcuttur.					

Fotoğraf	**Fotoğraf**	**Vaziyet Planı**
		

Hazırlayan	Ceylan AKIŞ	**Tarih**	13.04.2018

Şekil F.3 : Yemekhane Binası Envanter Fişi (Ceylan Akış).

ANIT	ANTALYA PAMUKLU DOKUMA FABRİKASI					
	Fabrikalar Mahallesi, Namık Kemal Bulvarı No: 223				**Ada**	-
	İl	Antalya	**İlçe**	Kepez	**Parsel**	
Anıt Türü		Endüstri Yapısı	**Anıtın Adı**	Ambarlar	**Günümüzdeki İşlevi**	İnşaat Halinde
Kültür Dönemi		Cumhuriyet				
Yapım Tarihi		05.01.1956		**Onarım Tarihi**	2018	
Mal Sahibi		Kepez Belediyesi-Dokuma AŞ.		**Bakımından Sorumlu Kuruluş**	Kepez Belediyesi	
Tescil Durumu		Tescilli	**Tescil Tarihi**	16.12.2005-763	**Koruma Kararı**	05.11.1999-660/ II
Taşıyıcı Sistem		Betonarme	**Örtü Türü**	Beşik	**Örtü Malzemesi**	Marsilya
Plan Özellikleri	İşletme binasının kuzeyinde, caminin doğusunda bulunan ve iki ayrı yapıdan oluşan dikdörtgen planlı ambar binaları zemin katlıdır. 1 nolu ambar parselin batı yönünde 2 nolu ambar ise parselin doğu yönünde bulunmaktadır. 1 nolu ambarın kuzey yönünde giriş mesafesine kadar ve batı yönünün tamamını saran yaklaşık 150 cm yüksekliğinde bahçe duvarı vardır. Yapılar uzun doğrultuda 4 aks, kısa doğrultuda 9 akstır. 1 ve 2 nolu ambar binalarının kuzey ve güney yönünde ikişer, doğu ve batı yönlerinde birer giriş kapısı mevcuttur. Kapılar bahçe kotundadır.. 2 nolu ambar binasının kuzey yönünün batı köşesindeki ve batı yönündeki kapıları iç mekan kotundan yaklaşık iki basamak yukardadır.					
Cephe Özellikleri	Duvarlar sıvalıdır. Kapılar demir doğramalıdır. 2 nolu ambar binasının güney cephelerinde bulunan giriş kapıları çift kanatlıdır. Ambarların kuzey, doğu ve batı cephelerinde bulunan kapılar ile 1 nolu ambarın güney cephesinin doğu yönünde bulunan kapı sürmelidir. Yapıların kuzey ve güney cephelerinde saçak altında bulunan pencereleri demir doğramalı, yaklaşık 70 cm yükseliğinde, 6 bölmeli ve vasistaslıdır. 2 nolu ambar binasının güney cephesinde sprinkler vanaları vardır					
İç Mekan Özellikleri	Duvarlar sıvalıdır. Rölöve projesinde 2 nolu ambar binasının doğu yönünün ikinci aksında bulunan 180 cm yüksekliğindeki briket bölme duvar ile 1 nolu ambar binasının orta aksında bulunan bölme duvar elemanları yerinde yıkılmıştır.					
Gözlem ve Açıklamalar	Uygulama aşamasında bulunan ambar binalarından 2 nolu ambarın orta aksında bulunan bölme duvarın bir kısmı yıkılmıştır. Demir doğramalı kapı ve pencerelerde paslanma mevcuttur. Yapıların kuzey cephesinde bulunan pencerelerde cam ve doğrama elemanlarının bir kısmı yoktur. Duvarlarda nem ve rutubet kaynaklı dökülmeler vardır. Demir kapı ve pencerelerde paslanma mevcuttur.					

Fotoğraf	**Fotoğraf**	**Vaziyet Planı**
		

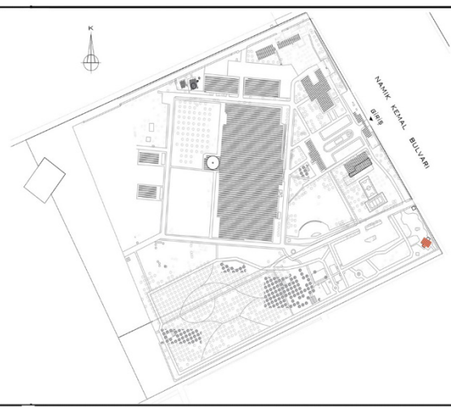
Hazırlayan	Ceylan AKIŞ	**Tarih**	24.04.2018

Şekil F.4 : Ambar Binaları Envanter Fişi (Ceylan Akış).

ANIT	ANTALYA PAMUKLU DOKUMA FABRİKASI					
	Fabrikalar Mahallesi, Namık Kemal Bulvarı No: 223				**Ada**	-
	İl	Antalya	**İlçe**	Kepez	**Parsel**	1240
Anıt Türü		Endüstri Yapısı	**Anıtın Adı**	Kreş	**Günümüzdeki İşlevi**	Müze
Kültür Dönemi		Cumhuriyet				
Yapım Tarihi		05.01.1956		**Onarım Tarihi**	2015	
Mal Sahibi		Kepez Belediyesi-Dokuma AŞ.		**Bakımından Sorumlu Kuruluş**	Kepez Belediyesi	
Tescil Durumu		Tescilsiz	**Tescil Tarihi**	-	**Koruma Kararı**	-
Taşıyıcı Sistem		Betonarme+Yığma	**Örtü Türü**	Kırma	**Örtü Malzemesi**	Marsilya
Plan Özellikleri		Parselin kuzeydoğu yönünde bulunan dikdörtgen planlı yapı yemekhane binasının güneydoğu yönüyle aynı akstatır. Bodrum+yükseltilmiş zemin katlıdır. Kuzeybatı yönünde bahçe giriş kapısı bulunan yapının beş girişi vardır. Ana girişi kuzeydoğu yönünde kaldırım kotundan altı basamak yukardadır. Ana girişle aynı kotta bir giriş kapısı daha vardır. Güneydoğu yönünde bodrum kat girişi bahçe kotundan 11 basamak aşağıda kalırken yapının girişi bahçe kotundan dokuz basamak yukardadır. Kuzeybatı yönündeki yangın giriş kapısı kaldırım kotundan dört basamak yukardadır.				
Cephe Özellikleri		Yapının cepheleri yaklaşık 60 cm taş duvar üzeri ahşap görünümlü sıva+boyalıdır. Güneydoğu ve kuzeydoğu cephesindeki giriş kapıları tek kanatlı pvc+camdır. Kuzeybatı cephesinde bulunan yangın giriş kapısı demir doğrama ve tek kanat çapma kapıdır. Kuzeydoğu cephesinde dört betonarme kolonla, kuzeybatı cephesinde iki betonarme kolonla taşınan giriş saçağı vardır. Kuzeybatı cephesinde bulunan pencereler ahşap, düz atkılı, giyotin ve ahşap panjur kapaklıdır. Güneydoğu cephesinde bulunan pencereler sürmeli, pvc+camdır. Güneydoğu cephesinde bulunan yaklaşık 50 cm yüksekliğindeki bodrum kat pencerelerinin güney köşesindeki iki pencere açıklığı demir doğrama kapaklı, beş penceresi ise ahşap kepenklidir. Beş tane betonarme baca vardır. Saçak bitimlerinde taş süsleme yapılmıştır. Ahşap korkuluklarla çevrilmiş bodrum kat girişi çatı örtü malzemesi marsilya kiremit, örtü türü ise düzdür.				
İç Mekan Özellikleri		Duvarlar ve tavan sıva+boyalıdır. Zemin döşemeleri mekanlara göre farklılık göstererek ahşap parke, epoksi, taş ve mermer kaplıdır. Kapılar ahşap, tek kanatlıdır. Koridor aksında aralıklı olarak üç tane yuvarlak kemerli geçiş alanları vardır. Mekan içlerinde işlev gereği bazı döşemeler yükseltilmiştir.				
Gözlem ve Açıklamalar		Yapının eski fotoğraflarında ve rölöve çizimlerinde bulunan kuzeydoğu ve güneybatı cephesindeki pencereler kapatılmıştır. Kuzeybatı cephesinin batı köşesinden giriş kapısına kadar olan pencerelerin ahşap doğramaları yerinde bırakılarak pencere açıklıkları iç mekanda kapatılmıştır. Güneydoğu cephesinde bulunan pvc+camekanla kaplı olan oturma alanı özgün döşemenin devam ettirilmesiyle oluşturulmuştur. Eski fotoğraflarında kuzeydoğu cephesinde bulunan ahşap doğrama+camlı giriş bölümü kaldırılarak giriş alanı uzatılan döşeme girişine kadar devam ettirilmiştir. İç mekanda giriş kapıları kaldırılarak açıklıklar bırakılmıştır.Koridorda bulunan çift kanatlı giriş kapıları yerinde yuvarlak kemerli geçiş alanaları sağlanmıştır. Bölücü duvar elemanları kaldırılarak mekanlar tek hacim olarak kullanılmıştır.				
Fotoğraf		**Fotoğraf**		**Vaziyet Planı**		
						
Hazırlayan	Ceylan AKIŞ		**Tarih**	13.04.2018		

Şekil F.5 : Kreş Binası Envanter Fişi (Ceylan Akış).

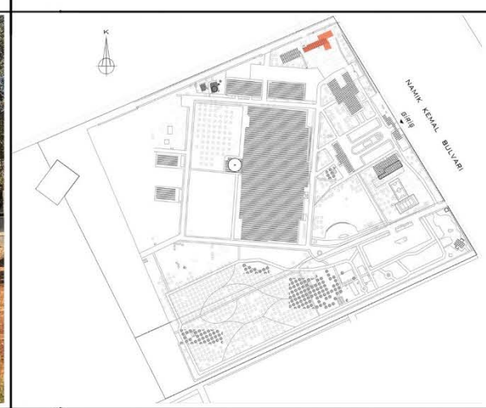
ANIT	ANTALYA PAMUKLU DOKUMA FABRİKASI					
	Fabrikalar Mahallesi, Namık Kemal Bulvarı No: 223				**Ada**	-
	İl	Antalya	**İlçe**	Kepez	**Parsel**	1241
Anıt Türü	Endüstri Yapısı		**Anıtın Adı**	Müdür Lojmanı	**Günümüzdeki İşlevi**	Kafe
Kültür Dönemi	Cumhuriyet					
Yapım Tarihi	05.01.1956			**Onarım Tarihi**	2016	
Mal Sahibi	Kepez Belediyesi-Dokuma AŞ.			**Bakımından Sorumlu Kuruluş**	Kepez Belediyesi	
Tescil Durumu	Tescilsiz		**Tescil Tarihi**	-	**Koruma Kararı**	-
Taşıyıcı Sistem	Yığma		**Örtü Türü**	Kırma	**Örtü Malzemesi**	Marsilya
Plan Özellikleri	Parselin doğu köşesinde bulunan kare planlı yapı bodrum+zemin katlıdır. Yapının güneydoğu ve güneybatı yönlerinde iki giriş kapısı, kuzeybatı yönünde bodrum kat girişi bulunmaktadır. Yapının güneybatı yönündeki ana giriş kapısına kaldırım kotundan yaklaşık 120 cm uzunluğundaki rampa ile ulaşılmaktadır. Güneydoğu yönündeki giriş kapısı kaldırım kotundan iki basamak yukardadır. Kuzeybatı yönündeki bodrum kat girişi kaldırım kotundan onüç basamak aşağıda yer almaktadır.					
Cephe Özellikleri	Yapının cepheleri sıvalıdır. Güneybatı cephesinde dört ahşap dikme ile taşınan ahşap giriş saçağı bulunmaktadır. Ana giriş kapısı ahşap üç bölümden oluşmaktadır. Orta bölümü çift açılır kanatlı olan giriş kapısının her iki yanı üçer sıralı altı cam bölmeden oluşmaktadır. Kapı üstünde bulunan camlı bölümler ahşap çapraz elemanlar ile kapatılmıştır. Güneydoğu cephesinde bulunan giriş kapısı yarım daire kemerli niş içinde, ahşap, tek kanatlıdır. Pencereler ahşap doğramalı, çift kanatlı ve ahşap panjur kapaklıdır. Bodrum kat giriş kapısı demir doğramalı, tek kanatlıdır. Yapının ahşap olan saçağı altında ahşap payandalar vardır. Bir adet betonarme baca mevcuttur.					
İç Mekan Özellikleri	Duvarlar yaklaşık pencere denizlik seviyesine kadar ahşap kaplı üzeri sıva+boyalıdır. İç kapılar ahşap, tek kanatlıdır. Zemin döşemesi epoksi kaplama, tavanlar sıvalı ve çevresi ahşap çıta kaplıdır.					
Gözlem ve Açıklamalar	Yapının iç mekân giriş kapıları yerinde bulunmamaktadır. Kuzeydoğu cephesinde bulunan ahşap tek kanatlı kapı dış cephede korunurken iç mekânda kapatılmıştır. Eski çizimlerinde yapının iç mekanından bodrum kata ulaşılan merdiven boşluğunun 2016 yılı uygulama öncesinde kapatıldığı tespit edilmiştir.					

Fotoğraf	**Fotoğraf**	**Vaziyet Planı**
		

Hazırlayan	Ceylan AKIŞ	**Tarih**	13.04.2018

Şekil F.6 : Müdür Lojman Binası Envanter Fişi (Ceylan Akış).

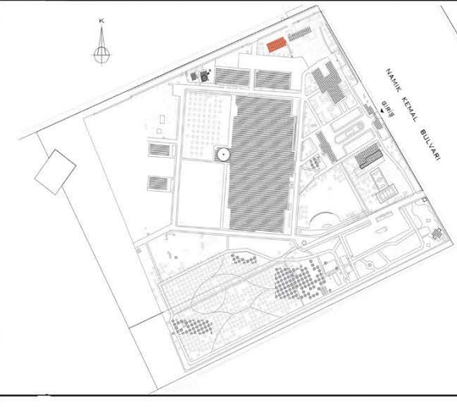
ANIT	ANTALYA PAMUKLU DOKUMA FABRİKASI					
	Fabrikalar Mahallesi, Namık Kemal Bulvarı No: 223				**Ada**	-
	İl	Antalya	**İlçe**	Kepez	**Parsel**	1240
Anıt Türü		Endüstri Yapısı	**Anıtın Adı**	Misafirhane	**Günümüzdeki İşlevi**	Kullanılmıyor
Kültür Dönemi		Cumhuriyet				
Yapım Tarihi		05.01.1956		**Onarım Tarihi**	-	
Mal Sahibi		Kepez Belediyesi-Dokuma AŞ.		**Bakımından Sorumlu Kuruluş**	Kepez Belediyesi	
Tescil Durumu		Tescilsiz	**Tescil Tarihi**	-	**Koruma Kararı**	-
Taşıyıcı Sistem		Betonarme	**Örtü Türü**	Kırma	**Örtü Malzemesi**	Marsilya
Plan Özellikleri		Parselin kuzeyinde zemin+bir normal katlı yapının güneydoğu ve kuzeydoğu köşesi zemin katlı, dikdörtgen planlı çıkmalıdır.Doğu yönünde bulunan giriş kapılarından kuzey bölümündeki kaldırım kotundan beş basamak, güney yönündeki kaldırım kotundan iki basamak yukardadır. Güney yönünde bulunan giriş kapılarından doğu yönündeki kaldırım kotundan beş, batı yönündeki ise sekiz basamak yukardadır. Kuzey yönünün batı köşesinde u planlı çift kollu merdiven bulunmaktadır. Kuzey yönünde mekanlara ulaşılan balkon bulunmaktadır.				
Cephe Özellikleri		Yapının cepheleri sıvalıdır. Güney cephesinde bulunan tek katlı bölümün pencereleri ahşap doğrama, üç bölmeli, sabit tepe pencerelidir. Kuzey cephesinde bulunan balkon korkulukları demir doğramalıdır.				
İç Mekan Özellikleri		Kapılar ahşap, tek kanatlıdır. Zemin taş, duvarlar ve tavan sıvalıdır. Güney yönünde bulunan dikdörtgen planlı tek katlı yapının duvarları ahşap, tavanı ahşap kafes tavanlıdır.				
Gözlem ve Açıklamalar		Yapının kapı ve pencere doğramaları yerinde bulunmamaktadır. Duvarlarda nem ve rutubet kaynaklı sıva ve boya dökülmeleri mevcuttur. Mimari elamanların eksikliği nedeniyle yapı yıpranma tehdidi altında kalmaktadır. .				

Fotoğraf	**Fotoğraf**	**Vaziyet Planı**
		

Hazırlayan	Ceylan AKIŞ	**Tarih**	13.04.2018

Şekil F.7: Misafirhane Binası Envanter Fişi (Ceylan Akış).

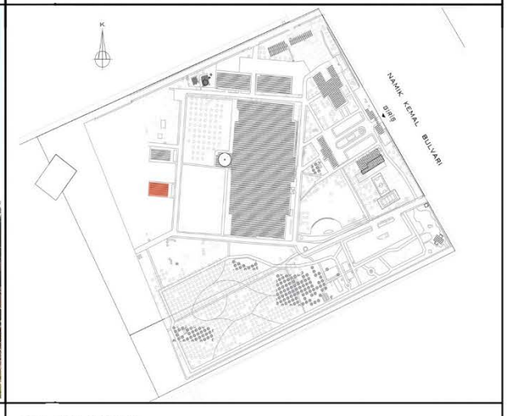
ANIT	ANTALYA PAMUKLU DOKUMA FABRİKASI					
	Fabrikalar Mahallesi, Namık Kemal Bulvarı No: 223				**Ada**	-
	İl	Antalya	**İlçe**	Kepez	**Parsel**	1240
Anıt Türü		Endüstri Yapısı	**Anıtın Adı**	Eğitim Binası	**Günümüzdeki İşlevi**	Kullanılmıyor
Kültür Dönemi		Cumhuriyet				
Yapım Tarihi		05.01.1956		**Onarım Tarihi**	-	
Mal Sahibi		Kepez Belediyesi-Dokuma AŞ.		**Bakımından Sorumlu Kuruluş**	Kepez Belediyesi	
Tescil Durumu		Tescilsiz	**Tescil Tarihi**	-	**Koruma Kararı**	-
Taşıyıcı Sistem		Betonarme	**Örtü Türü**	Beşik	**Örtü Malzemesi**	Marsilya
Plan Özellikleri	Parselin kuzeyinde misafirhane yapısının batısında bulunan yapı ile misafirhane arasındaki bahçe kotundan yaklaşık 60 cm yukarda bulunmaktadır. Yapının ana girişi doğu yönünün orta aksında kare planlı tek katlı çıkmalıdır. Giriş kaldırım kotundan yukardadır. Güney yönündeki pencere düzeninden yapının zemin+asma katlı olduğu anlaşılmaktadır.					
Cephe Özellikleri	Yapının cepheleri sıvalıdır. Güney cephesinde bulunan açıklıklar demir elemanlarla kapatılmıştır. Doğu cephesinin orta aksında bulunan girişin saçağı taştır. Giriş kapısı demir doğrmalı, çift kanatlı, tepe pencereli ve her iki yanı sabit pencerelidir.					
İç Mekan Özellikleri	Yapıya girilemediği için iç mekanda inceleme yapılamamıştır.					
Gözlem ve Açıklamalar	Eski fotoğrafları ve çizimleri incelenen yapının doğu yönündeki ana giriş kapısının dışında kuzey yönünde iki, güney yönünde bir giriş kapısı vardır. Kuzey yönünün batı köşesinde bulunan kapı çift kanatlı, diğer giriş kapıları tek kanatlıdır.Doğu yönündeki giriş alanının her iki yanında üst kata ulaşılan tek kolu merdivenler bulunmaktadır. Giriş holünden ana salona geilen kapı çift kanatlı, mekan içindeki kapılar tek kanatlıdır.					

Fotoğraf	**Fotoğraf**	**Vaziyet Planı**
		

Hazırlayan	Ceylan AKIŞ	**Tarih**	13.04.2018

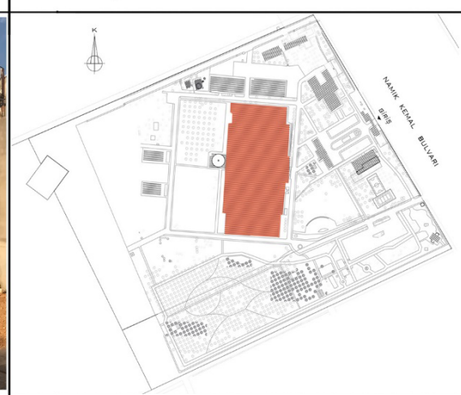
Şekil F.8 : Eğitim Salonu Envanter Fişi (Ceylan Akış).

ANIT	ANTALYA PAMUKLU DOKUMA FABRİKASI					
	Fabrikalar Mahallesi, Namık Kemal Bulvarı No: 223				**Ada**	-
	İl	Antalya	**İlçe**	Kepez	**Parsel**	1240
Anıt Türü		Endüstri Yapısı	**Anıtın Adı**	Trafo Binası	**Günümüzdeki İşlevi**	Kullanılmıyor
Kültür Dönemi		Cumhuriyet				
Yapım Tarihi		05.01.1956		**Onarım Tarihi**	-	
Mal Sahibi		Kepez Belediyesi-Dokuma AŞ.		**Bakımından Sorumlu Kuruluş**	Kepez Belediyesi	
Tescil Durumu		Tescilsiz	**Tescil Tarihi**	-	**Koruma Kararı**	-
Taşıyıcı Sistem		Yığma+Betonarme	**Örtü Türü**	Teras	**Örtü Malzemesi**	Beton
Plan Özellikleri	İşletme binasının batısında bulunan yapı bodrum+zemin katlıdır. Yapının ana girişi kuzeydoğu yönünde kaldırım kotundan yedi basamak yukardadır. Aynı kotta iki giriş kapısı daha bulunmaktadır. Yapının güneydoğu ve güneybatı yönünde iki, kuzeybatı yönünde altı kapı mevcuttur. Kapılar kaldırım kotundan yedi basamak yukardadır. Zemin kattan bodrum kata ulaştıran merdiven yapının ana girişiyle aynı akstatır.					
Cephe Özellikleri	Cepheler sıva+boyalıdır. Giriş kapıları demir doğramalı, çift kanatlıdır. Kuzeydoğu cephesinin doğu yönünde bulunan iki giriş kapısı ile güneydoğu ve güneybatı cephesinde bulunan kapılar tepe pencerelidir. Pencereler demir doğramalı, iki sıra halindedir. Üst sırada bulunan pencereler yaklaşık 60cm yüksekliğindedir. Giriş kapılarına ulaştıran merdivenler ile giriş saçağı taştır. Yükseltilmiş giriş alanı altında bulunan bodrum kat pencereleri demir doğramalıdır.					
İç Mekan Özellikleri	Duvarlar ve tavan sıva+boyalıdır. Zemin karo mozaik taş ile kaplıdır. İç kapılar demir doğramalı, tek kanatlıdır.					
Gözlem ve Açıklamalar	Yapının cephe ve iç mekan kapı, pencere doğrama ve cam gibi mimari elemanlarında kayıplar vardır. Duvarlarda nem ve rutubet kaynaklı sıva ve boya dökülmeleri mevcuttur.					

Fotoğraf	**Fotoğraf**	**Vaziyet Planı**
		

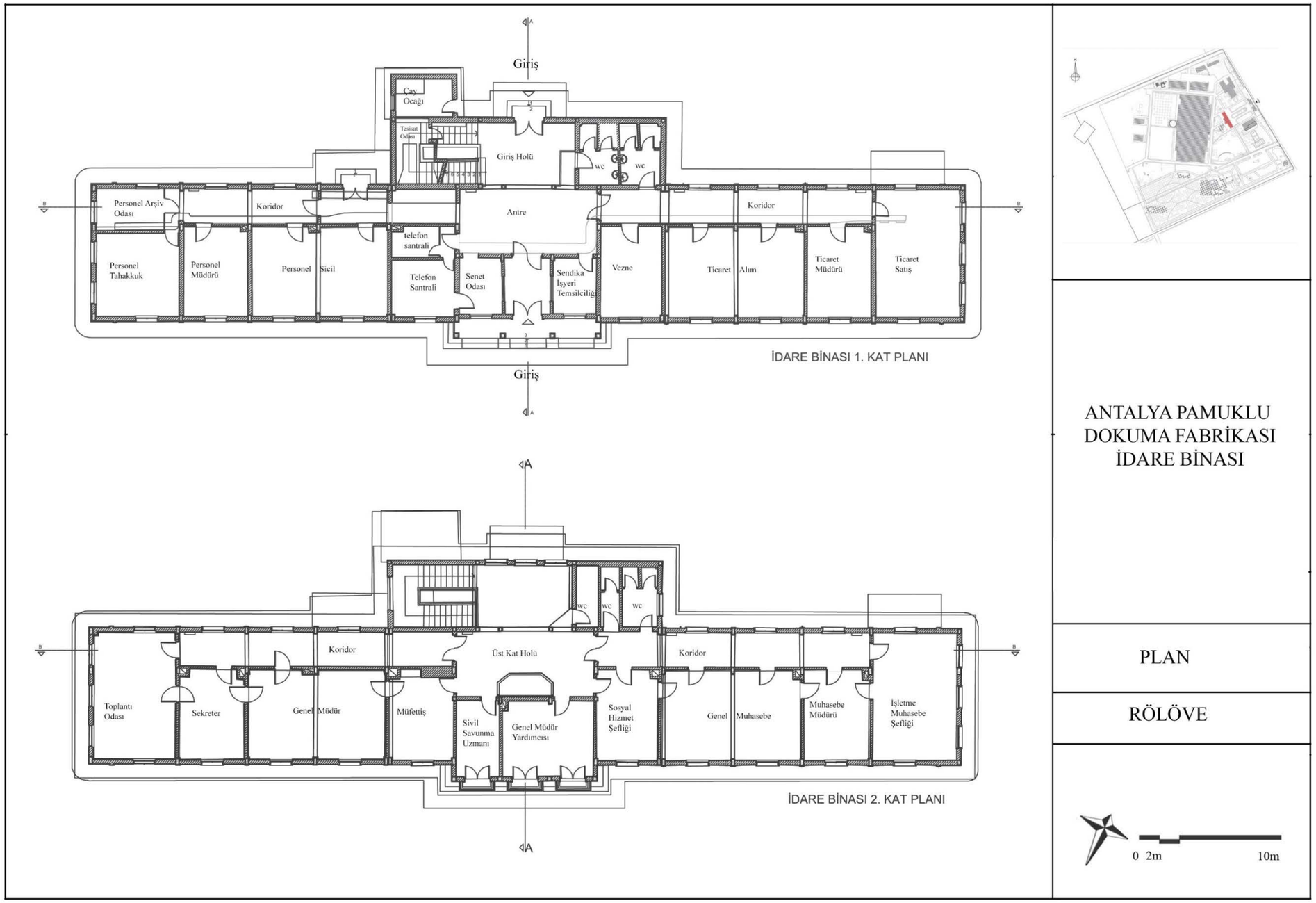
Hazırlayan	Ceylan AKIŞ	**Tarih**	24.04.2018

Şekil F.9 : Trafo Binası Envanter Fişi (Ceylan Akış).

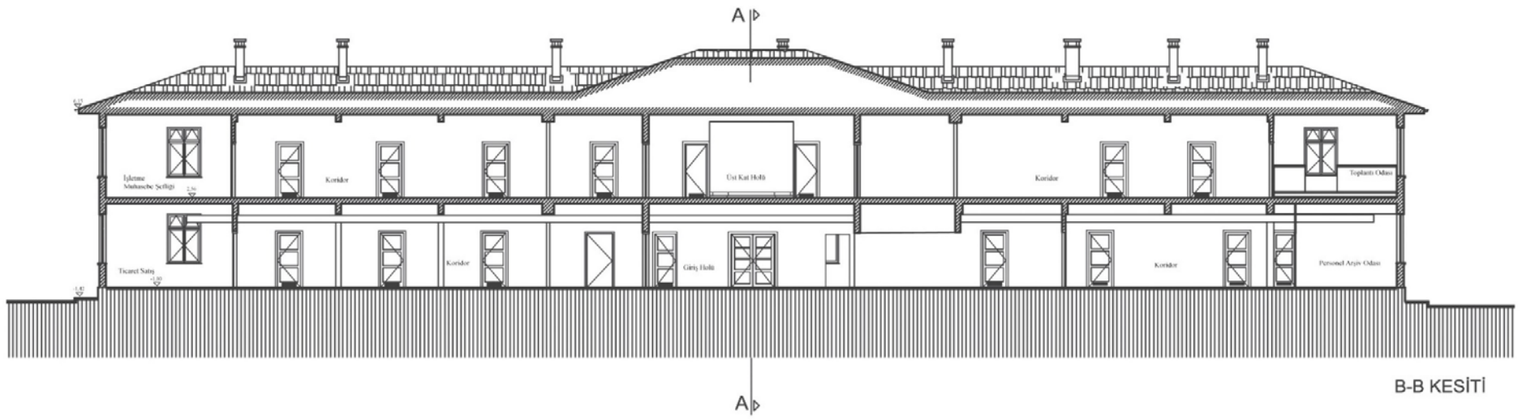
ANIT	ANTALYA PAMUKLU DOKUMA FABRİKASI					
	Fabrikalar Mahallesi, Namık Kemal Bulvarı No: 223				**Ada**	-
	İl	Antalya	**İlçe**	Kepez	**Parsel**	1240
Anıt Türü		Endüstri Yapısı	**Anıtın Adı**	İşletme Binası	**Günümüzdeki İşlevi**	İnşaat Halinde
Kültür Dönemi		Cumhuriyet				
Yapım Tarihi		05.01.1956		**Onarım Tarihi**	2016	
Mal Sahibi		Kepez Belediyesi-Dokuma AŞ.		**Bakımından Sorumlu Kuruluş**	Kepez Belediyesi	
Tescil Durumu		Tescilsiz	**Tescil Tarihi**	-	**Koruma Kararı**	-
Taşıyıcı Sistem		Betonarme	**Örtü Türü**	Şed	**Örtü Malzemesi**	Marsilya
Plan Özellikleri	Dikdörtgen planlı yapı ambar binalarının güneyinde, idare binasının batısında yer almaktadır. İşletme binasının kuzey ve batı yönleri güney ve doğu yönlerine göre üst kotta bulunmaktadır. Kısa doğrultuda 9 aks, uzun doğrultuda 34 akslı olan yapı kısmi bodrum+zemin katlıdır.. Yapının güneydoğu köşesinde kısa ve uzun doğrultuda 8'er akslık alan bodrum mekanını sınırlarını oluşturmaktadır. Doğu yönünde giriş alanı ile birlikte kademeli olarak üç dikdörtgen planlı çıkma mevcuttur. Doğu yönünün orta aksında bulunan ana giriş kapıları kaldırım kotundan dört basamak yukardadır. Giriş alanının her iki yanındaki rampalarla da giriş kapılarına ulaşılmaktadır. Doğu yönünün güney köşesinde bulunan bodrum kat üstü mekanına kaldırım kotundan 9 basamakla ulaşılmaktadır. Doğu yönünde bulunan bodrum kat ve mekanlara geçilen kapılar ile kuzey, güney ve batı yönünde bulunan kapılar kaldırım kotundadır.					
Cephe Özellikleri	Yapının cepheleri sıva+boyalıdır. Güney cephesi ile doğu cephesinin güney köşesinde bulunan bodrum kat cephesi taş duvar üzeri sıvalıdır. Doğu cephesinde bulunan ana giriş kapıları on adet betonarme kolonla taşınmaktadır. Girişe ulaştıran merdiven ve rampalar taştır. 2 ana giriş kapısı ile batı ve kuzey yönünde bulunan zemin kat giriş kapıları, güney yönünde bulunan bodrum kat giriş kapıları demir doğramalı, çift kanatlıdır. Batı cephesinin kuzey ve güney yönlerinde bulunan giriş kapıları demir doğramalı, tek kanatlıdır. İşletme binasının kuzey ve batı cephelerinde bulunan pencereler yatay doğrultuda demir doğrama+camdır. Doğu cephesi bodrum kat pencereleri zemin kat başlangıcından yaklaşık 30 cm aşağıda bitmektedir. Doğu cephesi çıkmalarındaki kapı ve pencereler pvc+camdır. Doğu cephesinin kuzey yönünde bulunan tek katlı yapının çatısı tek yöne eğimli ve marsilya kiremit örtülüdür. Doğu ve batı cephesinde dörder adet betonarme baca bulunmaktadır.					
İç Mekan Özellikleri	Yapının duvar ve tavanı sıvalı, döşemeleri taştır. Bodrum kata ulaştıran rampa ve merdiven yapının güneydoğu yönünde bulunmaktadır. Doğu yönünde bulunan ana giriş holünün her iki yanında bölücü duvarlarla ayrılmış ıslak hacim mekanları bulunmaktadır. Yapının doğu ve batı yönlerinde yaklaşık iki basamak yukarda taş kaide üzerinde bacaların altına denk gelen bölmeli taş havuzlar bulunmaktadır.					
Gözlem ve Açıklamalar	Yapının çatı onarımı yapılmış ve malzemeleri yenilenmiştir. Dış cephe duvarları sıvası onarılarak yenilenmiş iç mekanda batı ve kuzey yönünde bulunan bölücü duvarlar briket tuğla ile yeniden örülmüştür.Bodrum ve zemin kat iç mekanında buunan kolon, kirişler ve döşemelerde çelik elemanlarla güçlendirme yapılmıştır. Kolonlar arasına çelik çapraz elemanlar yerleştirilmiştir. Batı cephesinde bulunan mekanlar kaldırımış, iç ana mekanda bulunan bölücü duvarlar yerinde mevcut değildir. Doğu cephesinin güney yönünde bulunan ikinci kata ulaşılan merdiven iç mekanda kaldırılmış, girişler dış cepheden verilmiştir. İç mekanda güneydoğu yönünde bulunan ve bodrum kata inilen merdiven ve rampa yerinde bulunmamaktadır. Kuzey ve batı yönünde bulunan bazı kapı açıklıkları kapatılmıştır. Yapının iç duvarlarında nem ve rutubet kaynaklı sıva dökülmelerin olduğu görülmektedir.					
Fotoğraf		**Fotoğraf**		**Vaziyet Planı**		
						
Hazırlayan	Ceylan AKIŞ		**Tarih**	24.04.2018		

Şekil F.10 : İşletme Binası Envanter Fişi (Ceylan Akış).

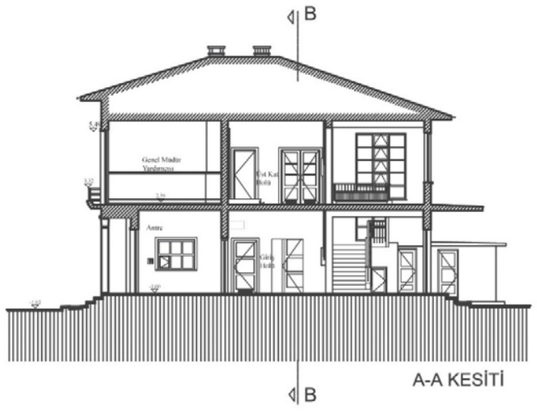
EK G

Şekil G.1 : Kepez Belediyesi arşivlerinden alınan 2006 yılına ait İdare Binası kat planı rölöve çizimleri, Ceylan Akış tarafından düzenlenmiştir.

B-B KESİTİ

A-A KESİTİ

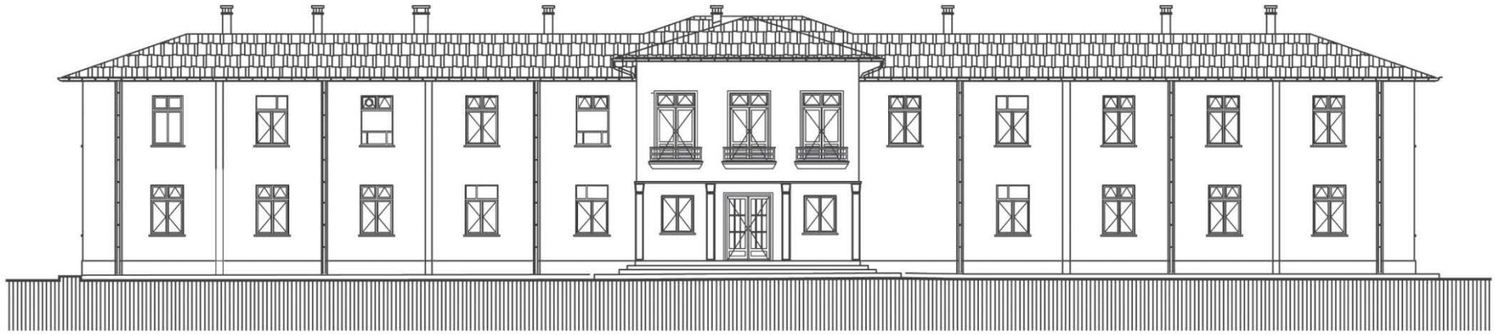
ANTALYA PAMUKLU DOKUMA FABRİKASI İDARE BİNASI

KESİTLER

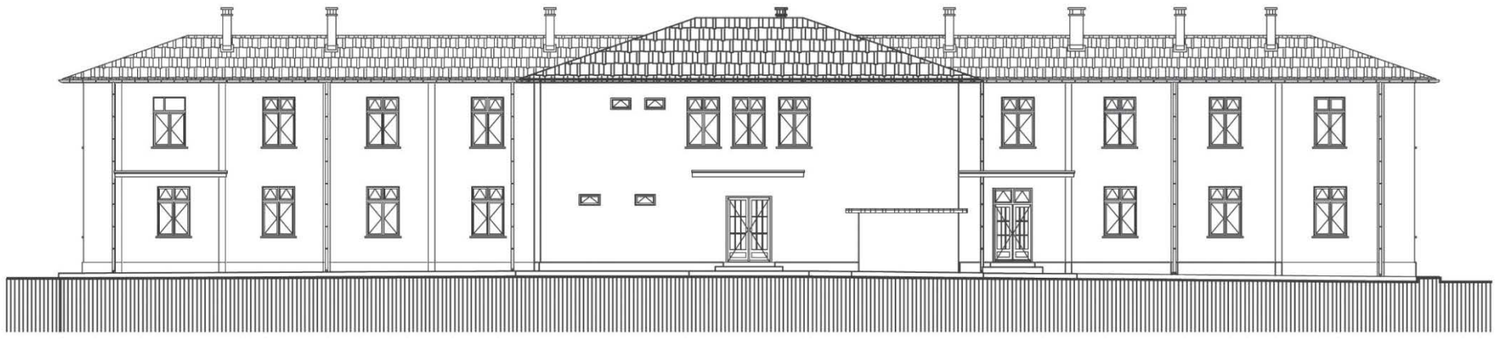
RÖLÖVE

0 2m 10m

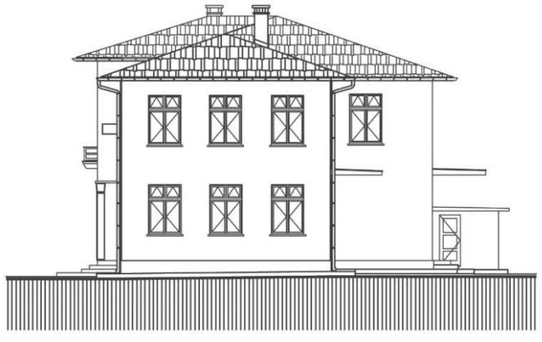
Şekil G.2 : Kepez Belediyesi arşivlerinden alınan 2006 yılına ait İdare Binası kesit rölöve çizimleri, Ceylan Akış tarafından düzenlenmiştir.

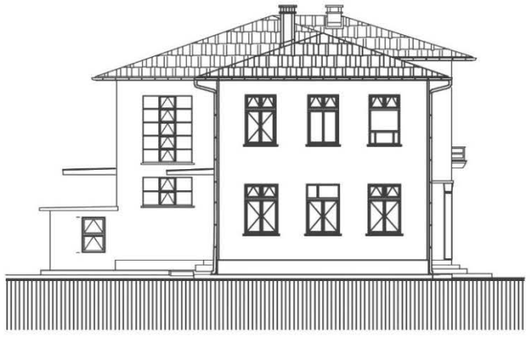
KUZEYDOĞU CEPHESİ

GÜNEYBATI CEPHESİ

KUZEYBATI CEPHESİ

GÜNEYDOĞU CEPHESİ

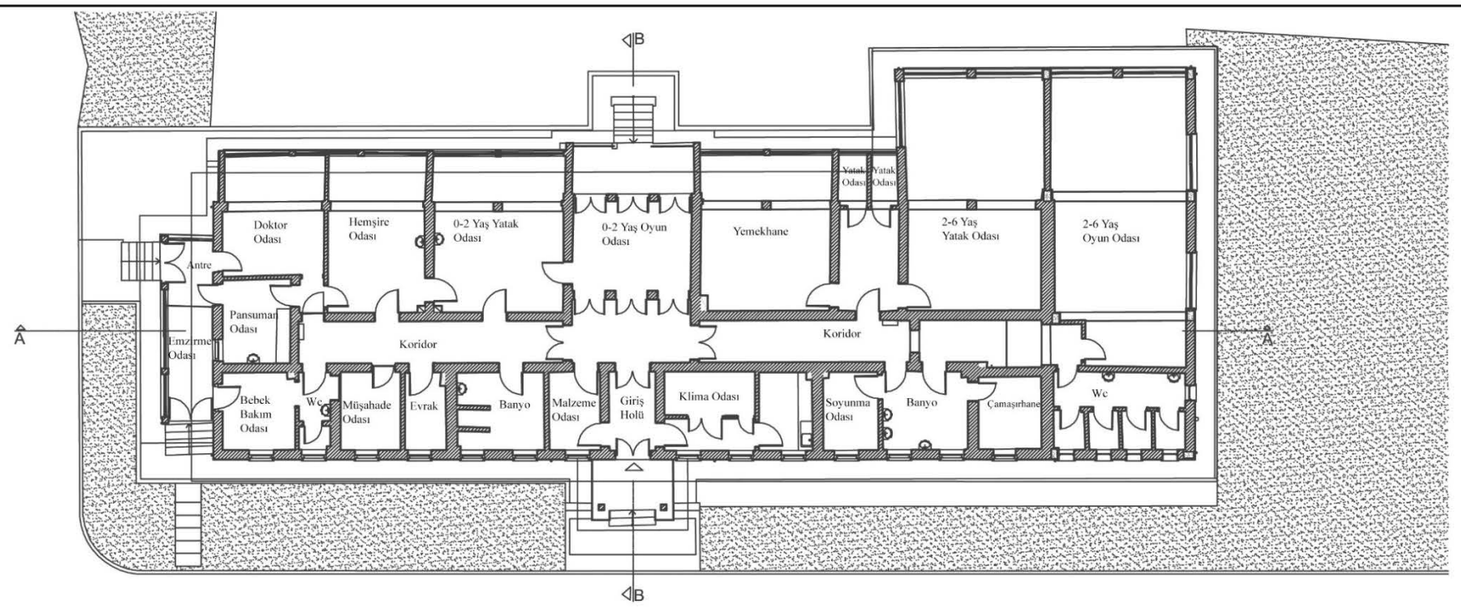
ANTALYA PAMUKLU
DOKUMA FABRİKASI
İDARE BİNASI

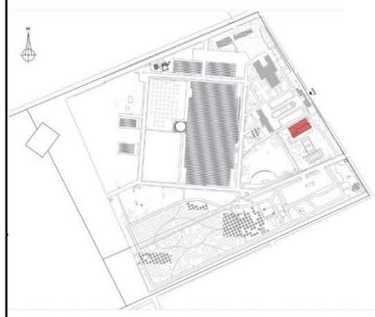
CEPHELER

RÖLÖVE

0 2m 10m

Şekil G.3 : Kepez Belediyesi arşivlerinden alınan 2006 yılına ait İdare Binası cephe rölöve çizimleri, Ceylan Akış tarafından düzenlenmiştir.

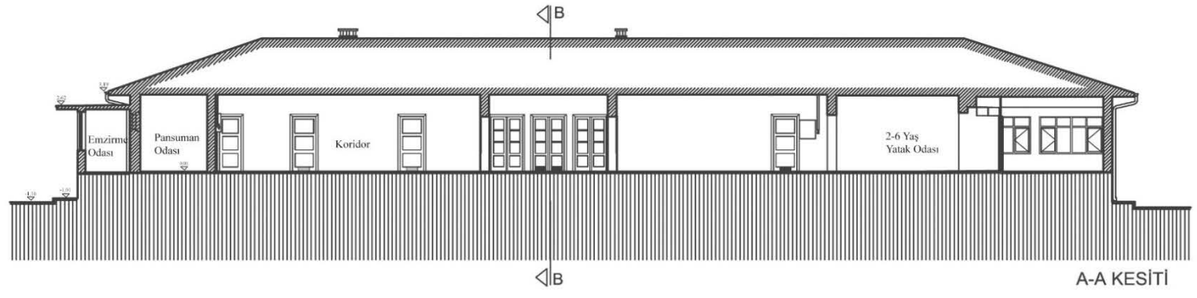

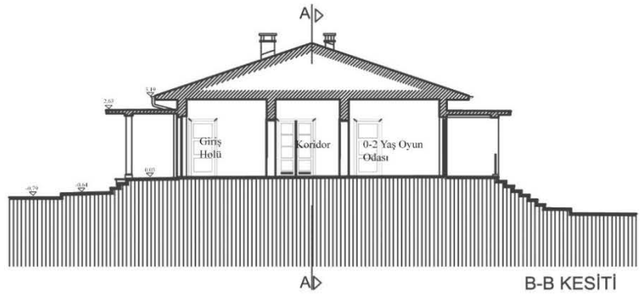

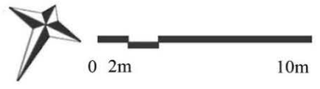
ANTALYA PAMUKLU DOKUMA FABRİKASI KREŞ BİNASI

PLAN/KESİTLER

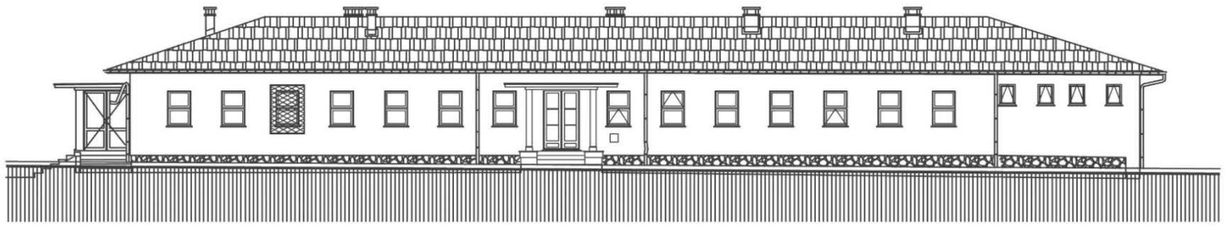
RÖLÖVE

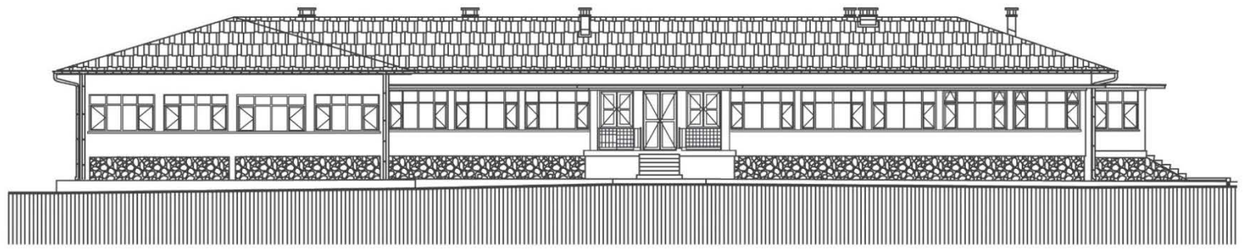

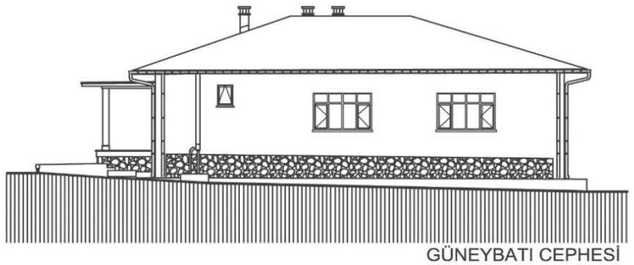
Şekil G.4 : Kepez Belediyesi arşivlerinden alınan 2006 yılına ait Kreş Binası plan ve kesit rölöve çizimleri, Ceylan Akış tarafından düzenlenmiştir.

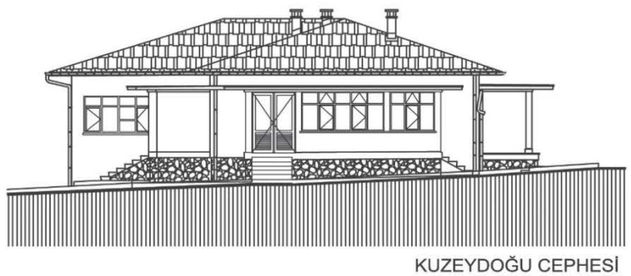
KUZEYBATI CEPHESİ

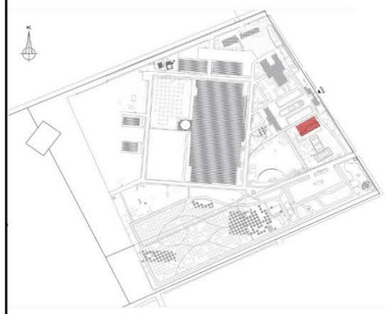
GÜNEYDOĞU CEPHESİ

GÜNEYBATI CEPHESİ

KUZEYDOĞU CEPHESİ

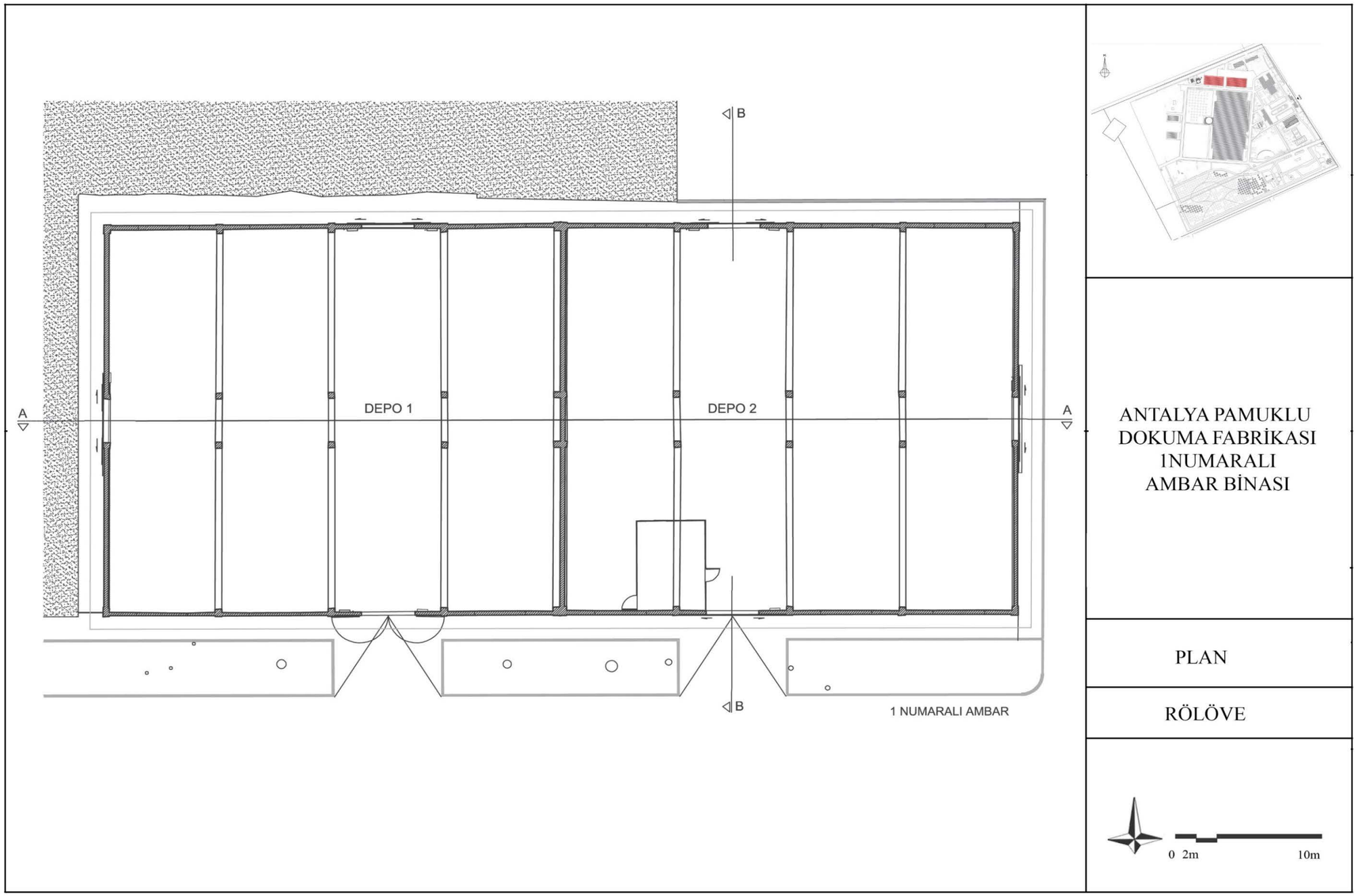
ANTALYA PAMUKLU
DOKUMA FABRİKASI
KREŞ BİNASI

CEPHELER

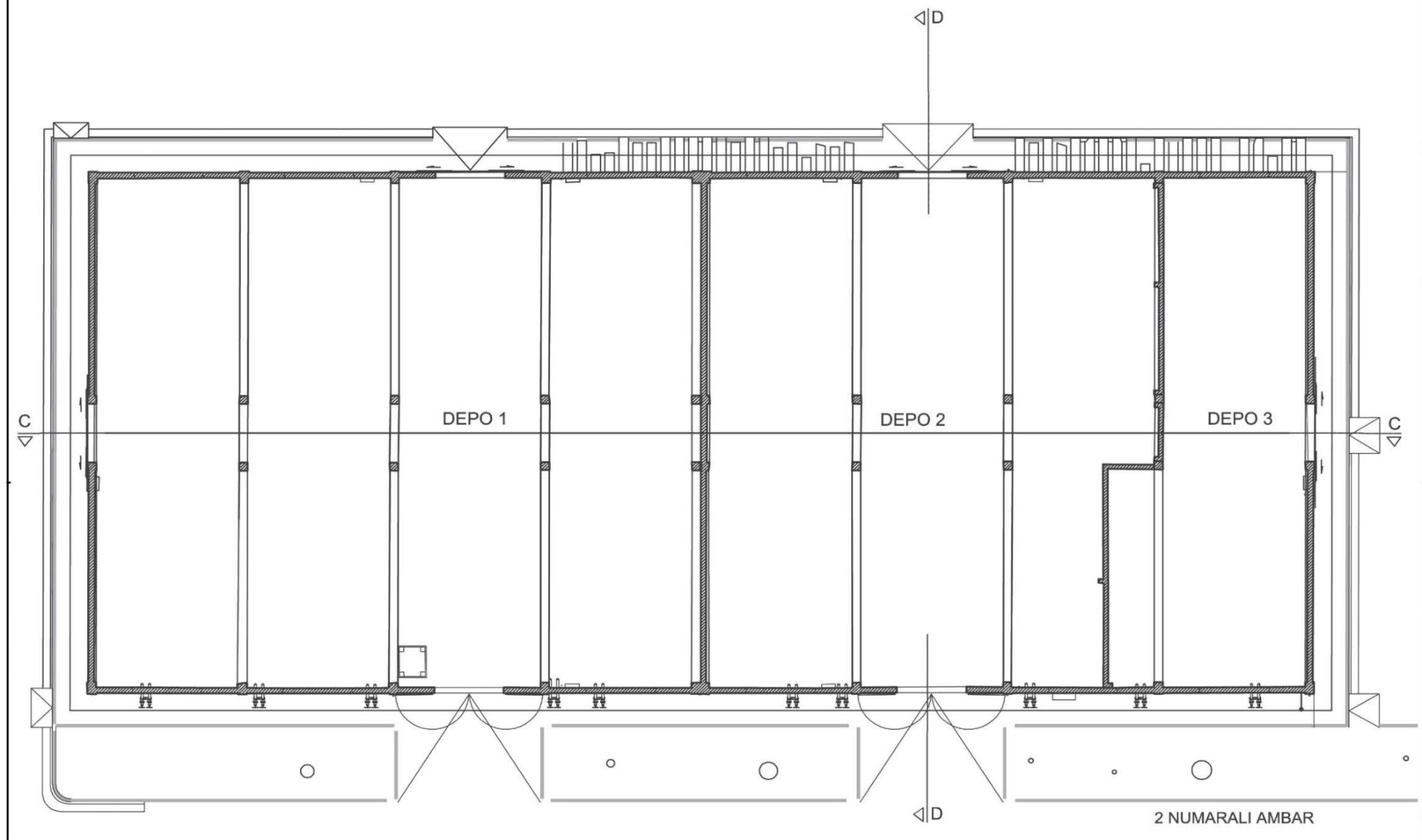
RÖLÖVE

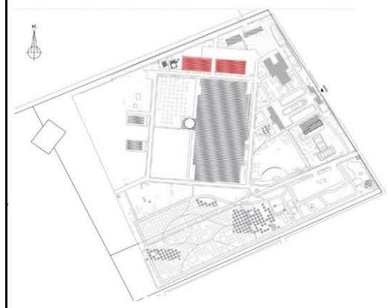
0 2m 10m

Şekil G.5 : Kepez Belediyesi arşivlerinden alınan 2006 yılına ait Kreş Binası cephe rölöve çizimleri, Ceylan Akış tarafından düzenlenmiştir.

Şekil G.6 : Kepez Belediyesi arşivlerinden alınan 2006 yılına ait 1 Numaralı Ambar Binası kat planı rölöve çizimi, Ceylan Akış tarafından düzenlenmiştir.

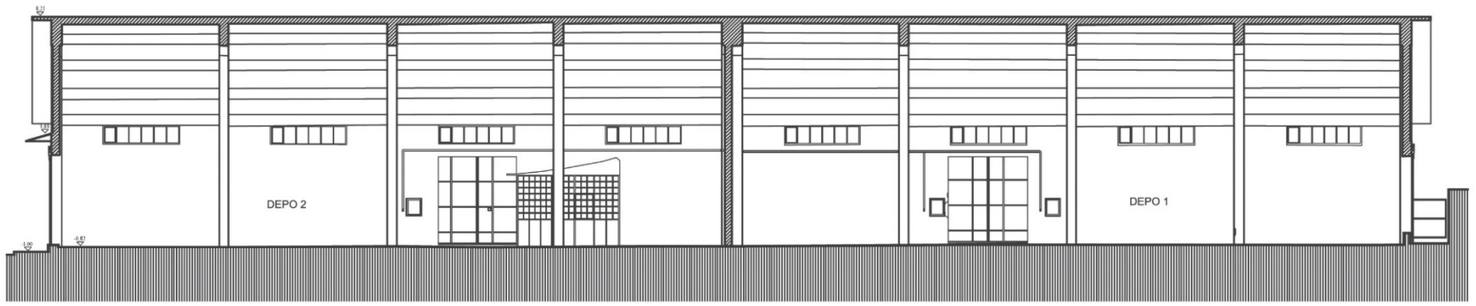
ANTALYA PAMUKLU
DOKUMA FABRİKASI
2 NUMARALI
AMBAR BİNASI

PLAN

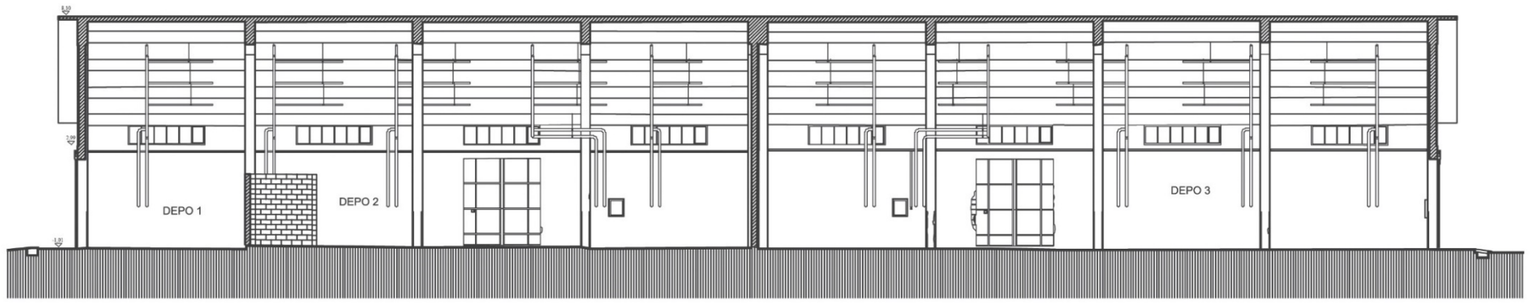
RÖLÖVE

0 2m 10m

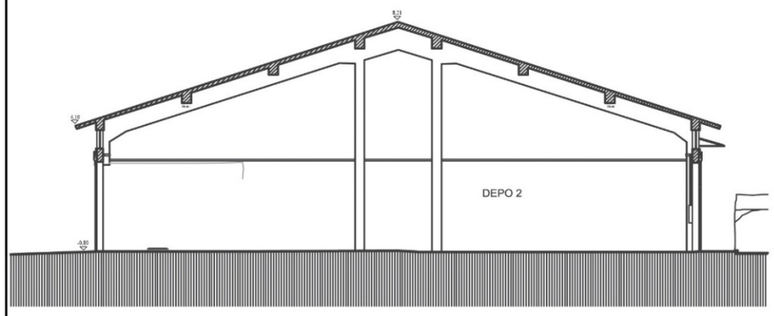
Şekil G.7 : Kepez Belediyesi arşivlerinden alınan 2006 yılına ait 2 Numaralı Ambar Binası Kat planı rölöve çizimi, Ceylan Akış tarafından düzenlenmiştir.

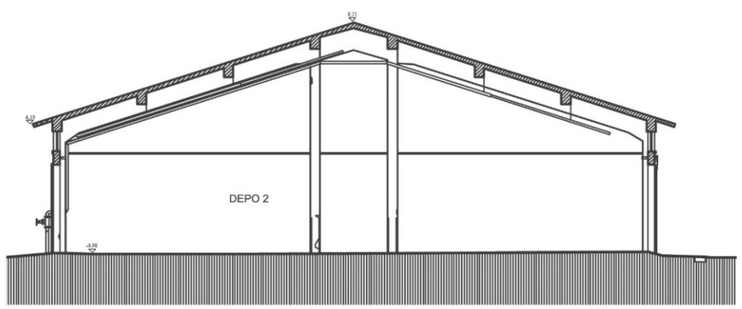
AMBAR 1 _ A-A KESİTİ

AMBAR 2 _ C-C KESİTİ

AMBAR 1 _ B-B KESİTİ

AMBAR 2 _ D-D KESİTİ

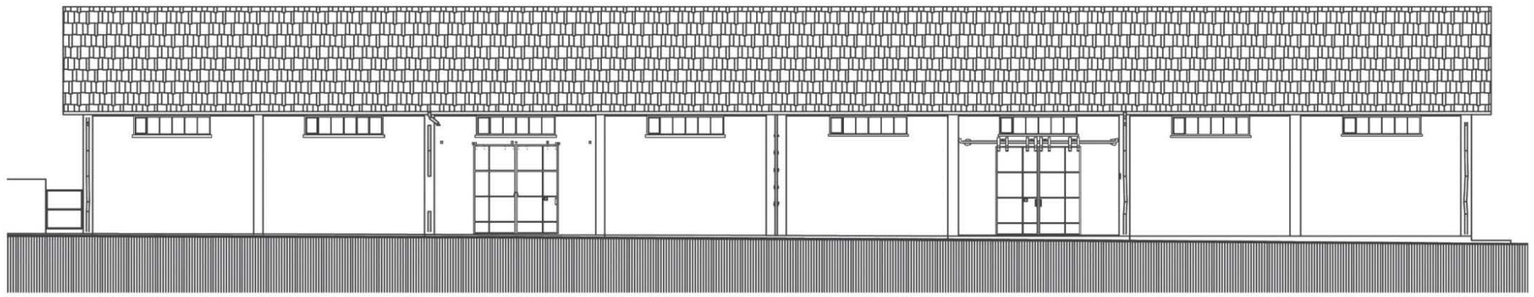
ANTALYA PAMUKLU
DOKUMA FABRİKASI
AMBAR BİNALARI

KESİT

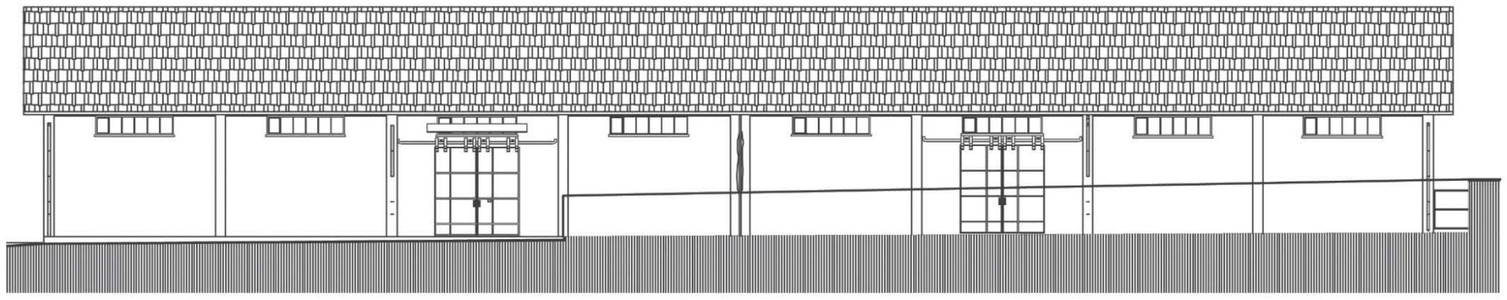
RÖLÖVE

0 2m 10m

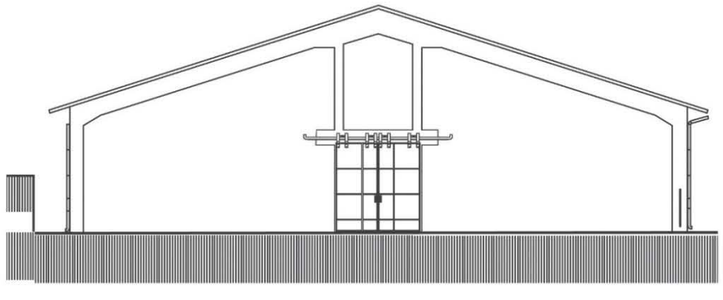
Şekil G.9 : Kepez Belediyesi arşivlerinden alınan 2006 yılına ait Ambar Binaları kesit rölöve çizimleri, Ceylan Akış tarafından düzenlenmiştir.

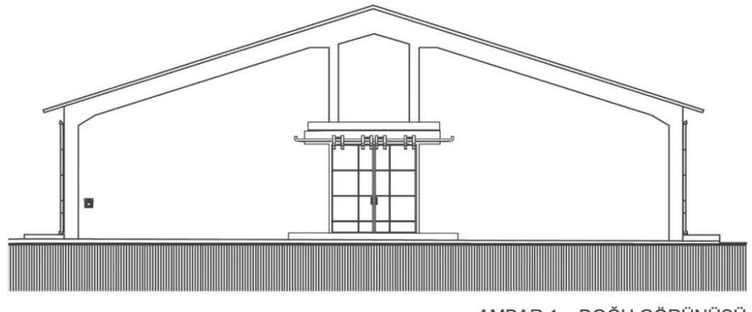
AMBAR 1 _ GÜNEY GÖRÜNÜŞÜ

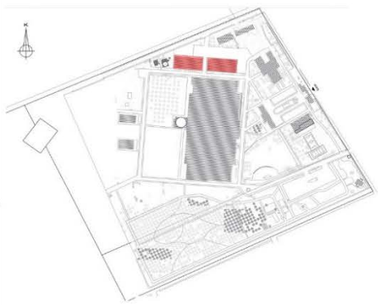
AMBAR 1 _ KUZEY GÖRÜNÜŞÜ

AMBAR 1 _ BATI GÖRÜNÜŞÜ

AMBAR 1 _ DOĞU GÖRÜNÜŞÜ

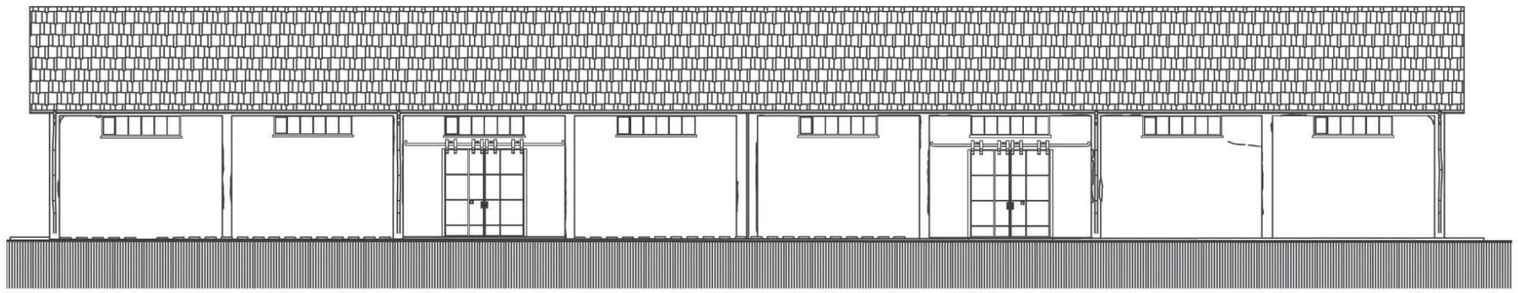
ANTALYA PAMUKLU
DOKUMA FABRİKASI
1 NUMARALI
AMBAR BİNASI

CEPHELER

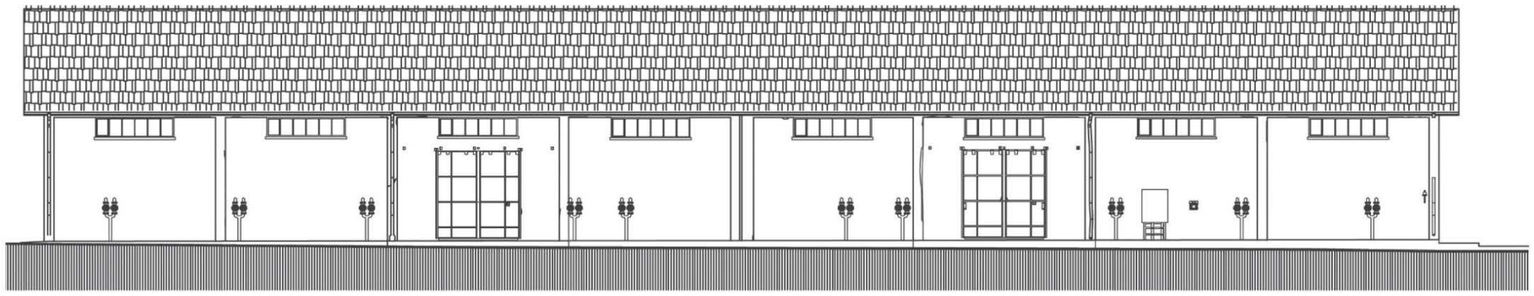
RÖLÖVE

0 2m 10m

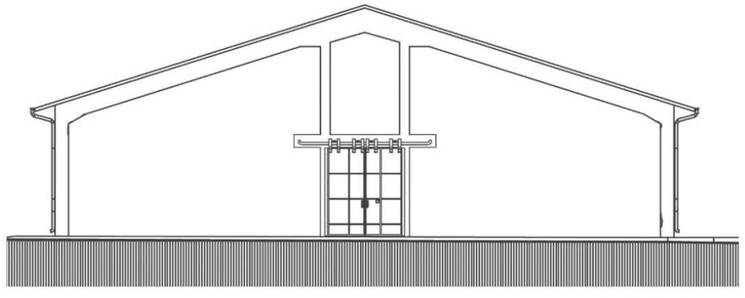
Şekil G.10 : Kepez Belediyesi arşivlerinden alınan 2006 yılına ait 1 Numaralı Ambar Binası cephe rölöve çizimleri, Ceylan Akış tarafından düzenlenmiştir.

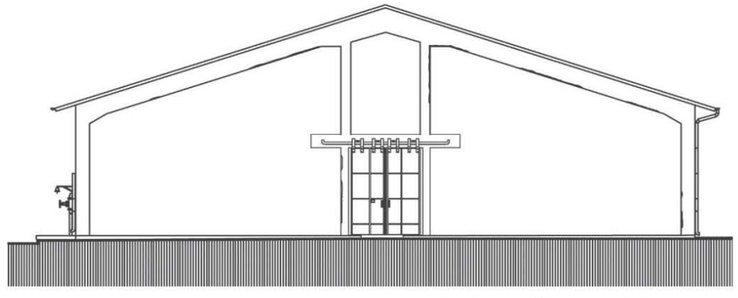
AMBAR 2 _ KUZEY GÖRÜNÜŞÜ

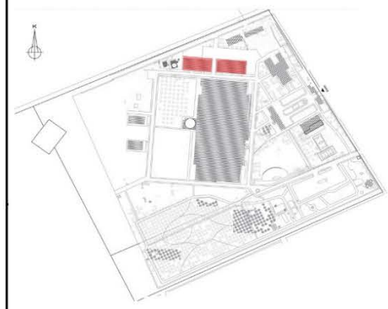
AMBAR 2 _ GÜNEY GÖRÜNÜŞÜ

AMBAR 2 _ BATI GÖRÜNÜŞÜ

AMBAR 2 _ DOĞU GÖRÜNÜŞÜ

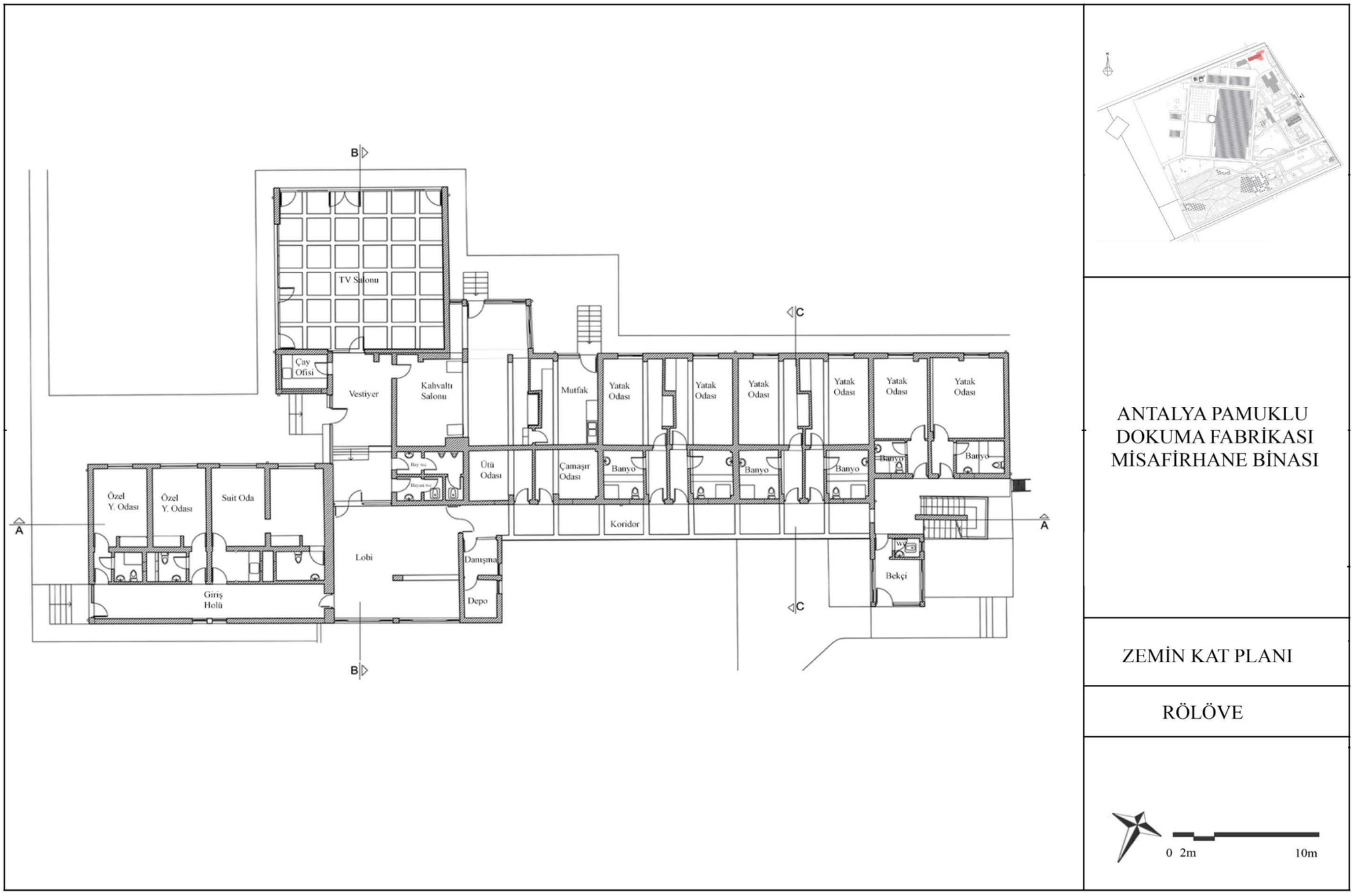
ANTALYA PAMUKLU
DOKUMA FABRİKASI
2 NUMARALI
AMBAR BİNASI

CEPHELER

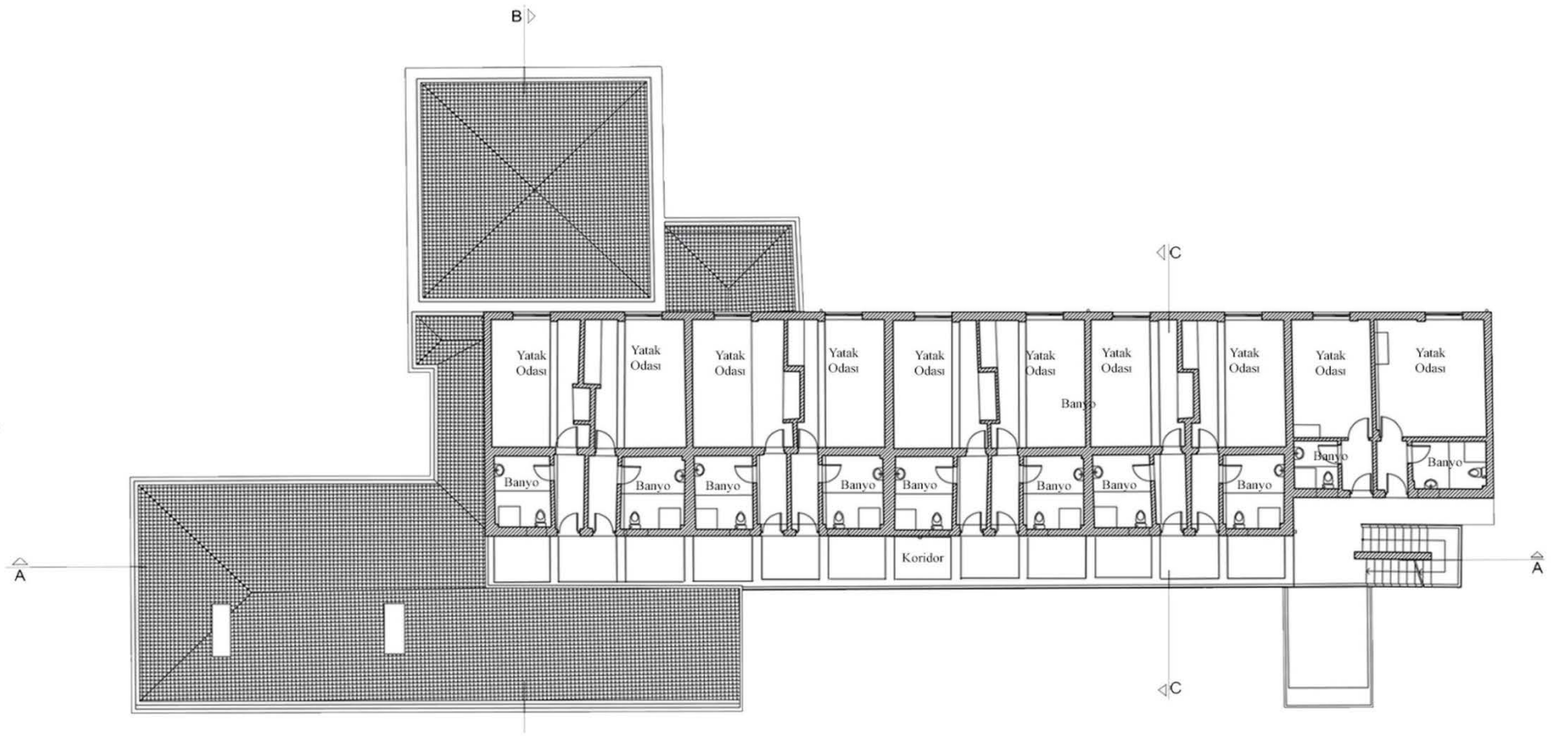
RÖLÖVE

0 2m 10m

Şekil G.11 : Kepez Belediyesi arşivlerinden alınan 2006 yılına ait 2 Numaralı Ambar Binası cephe rölöve çizimleri, Ceylan Akış tarafından düzenlenmiştir.

Şekil G.12 : Kepez Belediyesi arşivlerinden alınan 2006 yılına ait Misafirhane Binası zemin kat planı rölöve çizimi, Ceylan Akış tarafından düzenlenmiştir.

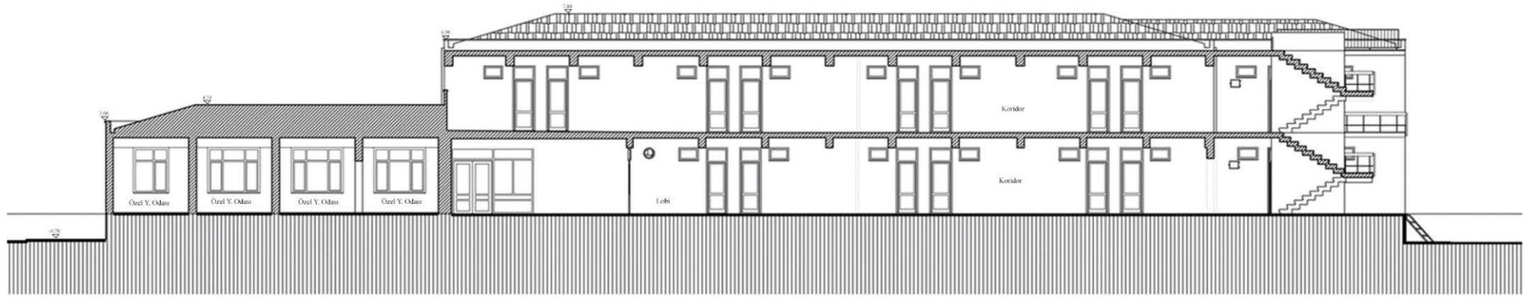
ANTALYA PAMUKLU
DOKUMA FABRİKASI
MİSAFİRHANE BİNASI

BİRİNCİ KAT PLANI

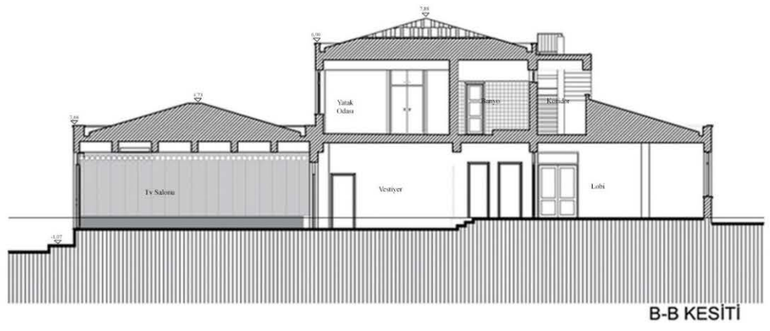
RÖLÖVE

0 2m 10m

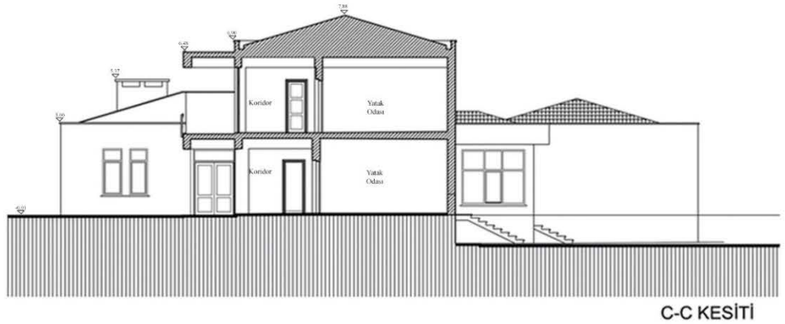
Şekil G.13 : Kepez Belediyesi arşivlerinden alınan 2006 yılına ait Misafirhane Binası üst kat planı rölöve çizimi, Ceylan Akış tarafından düzenlenmiştir.

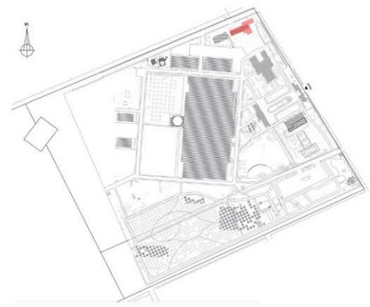
A-A KESİTİ

B-B KESİTİ

C-C KESİTİ

ANTALYA PAMUKLU
DOKUMA FABRİKASI
MİSAFİRHANE BİNASI

KESİT

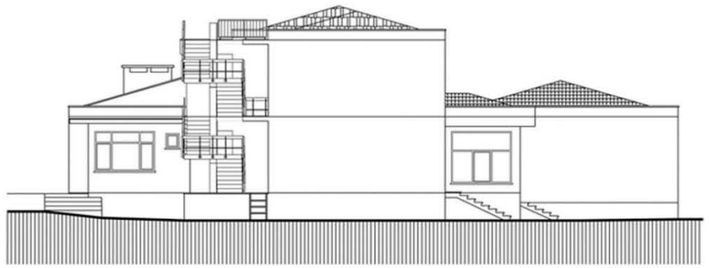
RÖLÖVE

0 2m 10m

Şekil G.14 : Kepez Belediyesi arşivlerinden alınan 2006 yılına ait Misafirhane Binası kesit rölöve çizimleri, Ceylan Akış tarafından düzenlenmiştir.

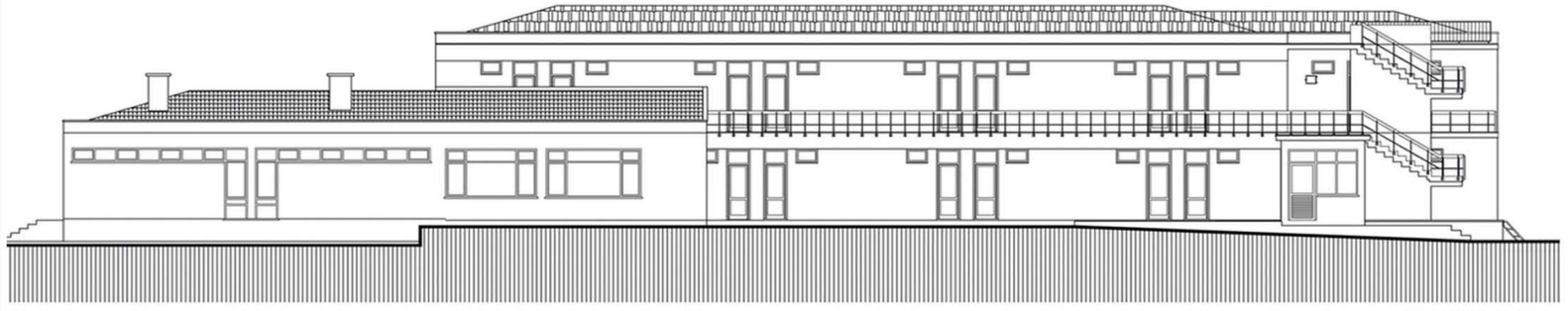
DOĞU CEPHE

BATI CEPHE

GÜNEY CEPHE

KUZEY CEPHE

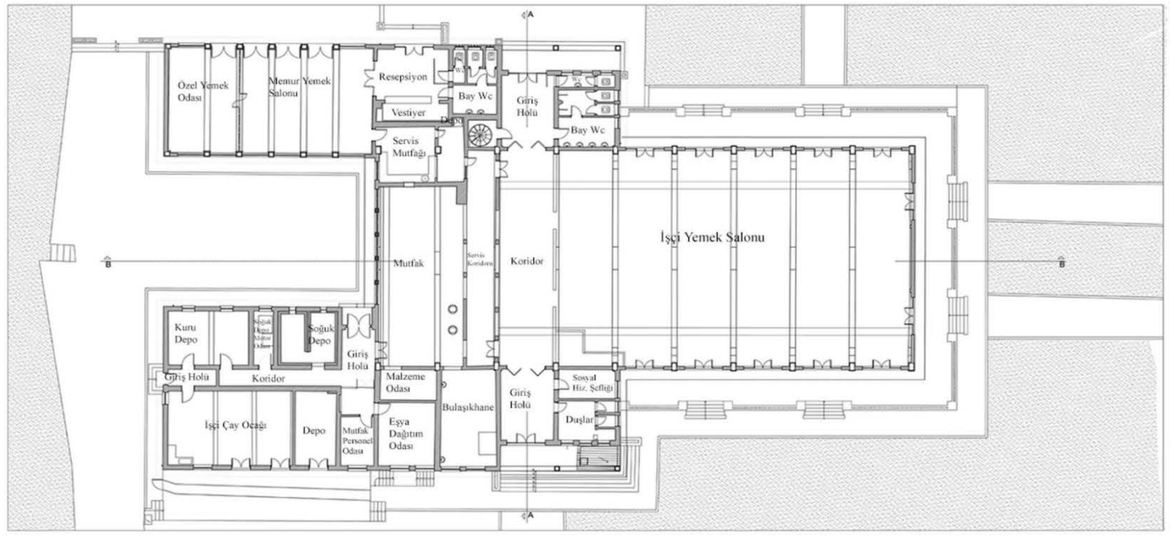
ANTALYA PAMUKLU
DOKUMA FABRİKASI
MİSAFİRHANE BİNASI

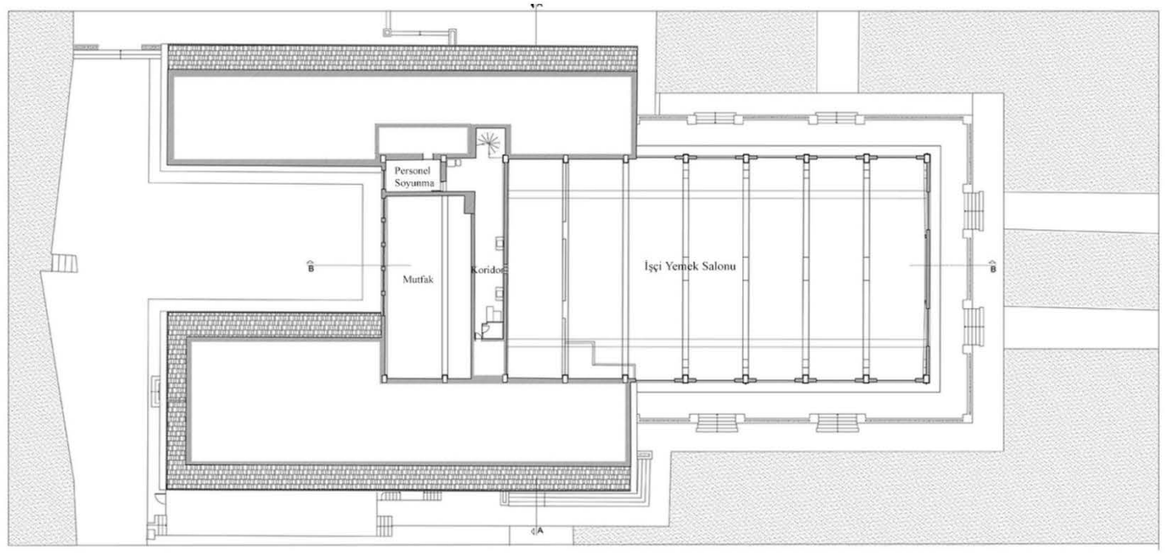
CEPHE

RÖLÖVE

0 2m 10m

Şekil G.15 : Kepez Belediyesi arşivlerinden alınan 2006 yılına ait Misafirhane Binası cephe rölöve çizimleri, Ceylan Akış tarafından düzenlenmiştir.

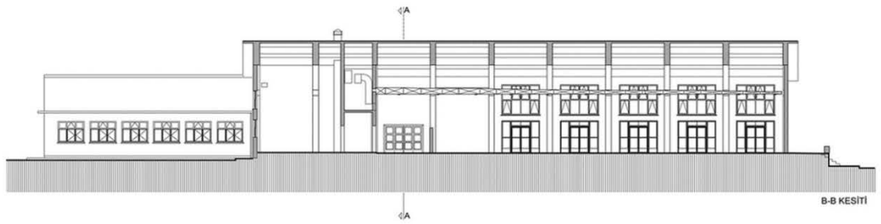
ANTALYA PAMUKLU DOKUMA FABRİKASI YEMEKHANE BİNASI

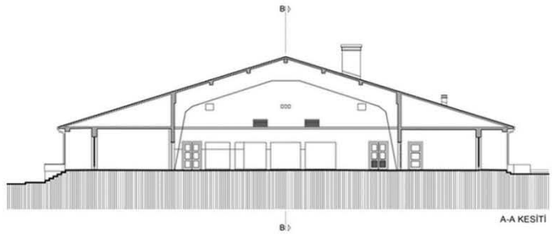
PLAN

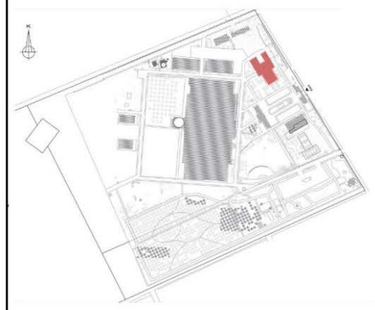
RÖLÖVE

0 4m 20m

Şekil G.16 :Kepez Belediyesi arşivlerinden alınan 2006 yılına ait Yemekhane Binası kat planları rölöve çizimleri, Ceylan Akış tarafından düzenlenmiştir.

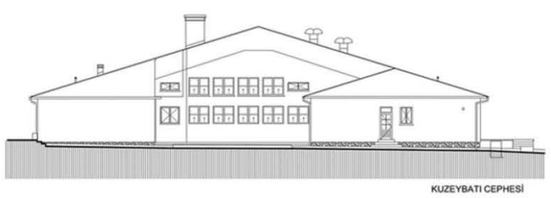

ANTALYA PAMUKLU
DOKUMA FABRİKASI
YEMEKHANE BİNASI

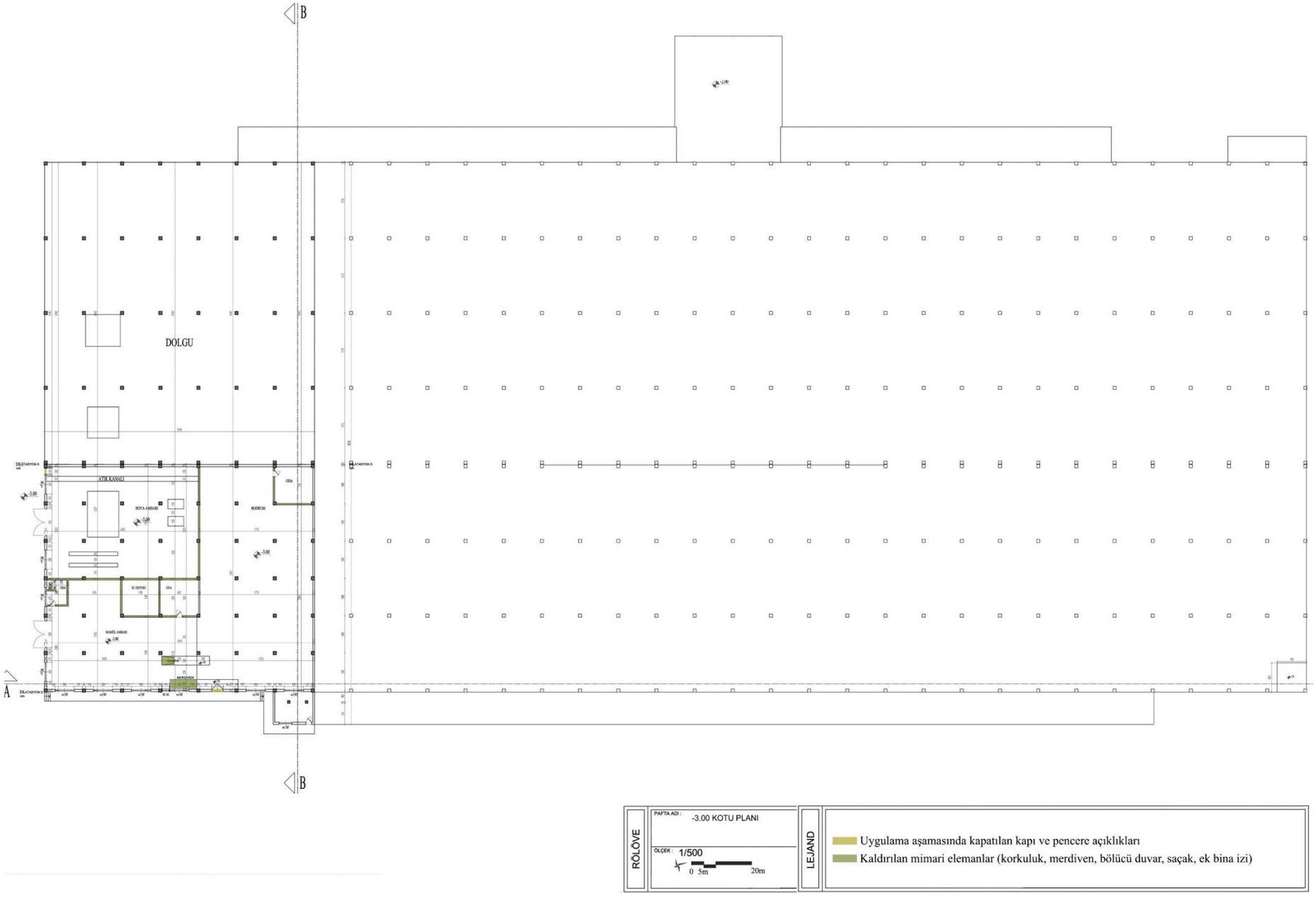
KESİT / CEPHE

RÖLÖVE

0 4m 20m

Şekil G.17 : Kepez Belediyesi arşivlerinden alınan 2006 yılına ait Yemekhane Binası kesit ve cephe rölöve çizimleri, Ceylan Akış tarafından düzenlenmiştir.

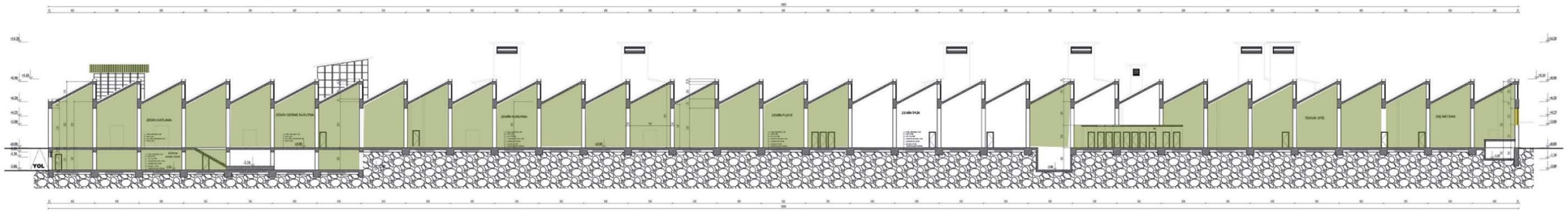
EK H

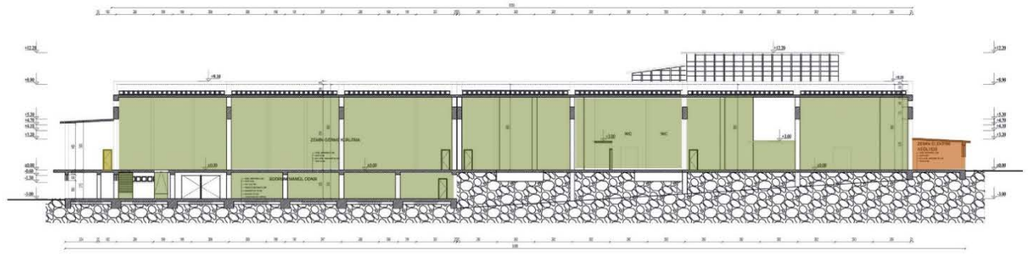
Şekil H.1 : İşletme binası bodrum kat yapısal analizi (Kepez Belediyesi arşivlerinden alınan 2015 yılına ait İşletme Binası rölöve çizimleri, Ceylan Akış tarafından düzenlenmiştir).

Şekil H.2 : İşletme binası zemin kat yapısal analizi, (Kepez Belediyesi arşivlerinden alınan 2015 yılına ait İşletme Binası rölöve çizimleri, Ceylan Akış tarafından düzenlenmiştir).

A - A KESİTİ

B - B KESİTİ

RÖLÖVE

PAFTA ADI : KESİTLER

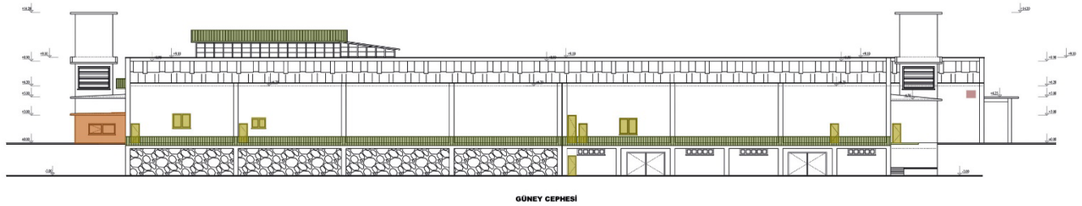
ÖLÇEK : 1/500

0 5m 20m

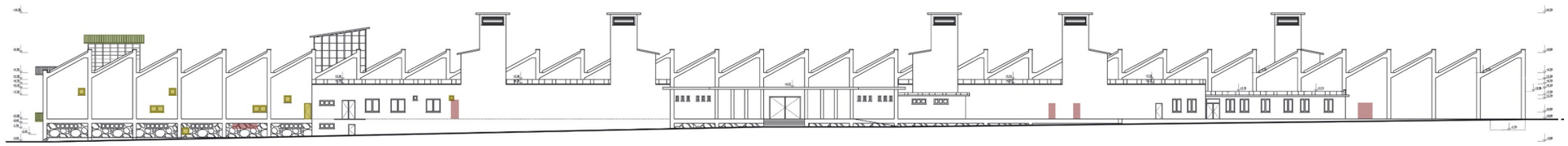
LEJAND

- Yerinde bulunmayan ek binalar
- Uygulama aşamasında kapatılan kapı ve pencere açıklıkları
- Kaldırılan mimari elemanlar (korkuluk, merdiven, bölücü duvar, saçak, ek bina izi)

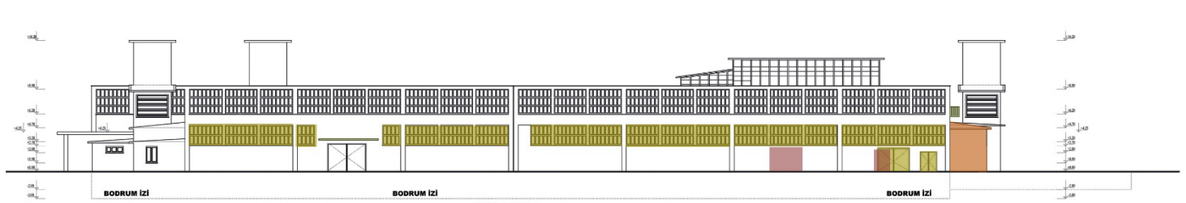
Şekil H.3 : İşletme binası A-A ve B-B kesiti yapısal analizi, (Kepez Belediyesi arşivlerinden alınan 2015 yılına ait İşletme Binası rölöve çizimleri, Ceylan Akış tarafından düzenlenmiştir).

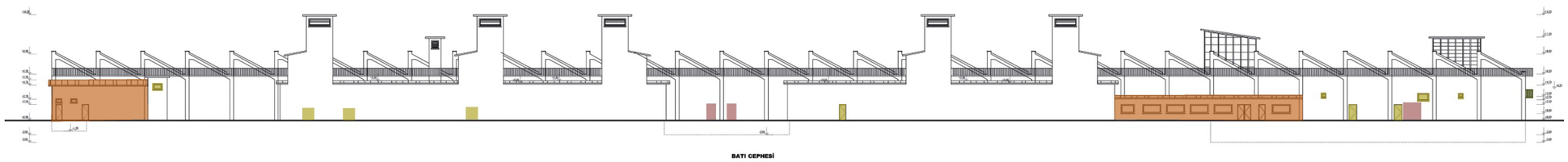
GÜNEY CEPHESİ

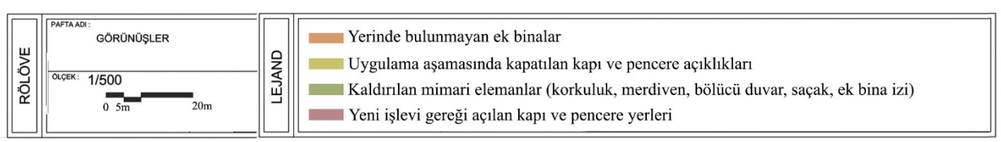
DOĞU CEPHESİ

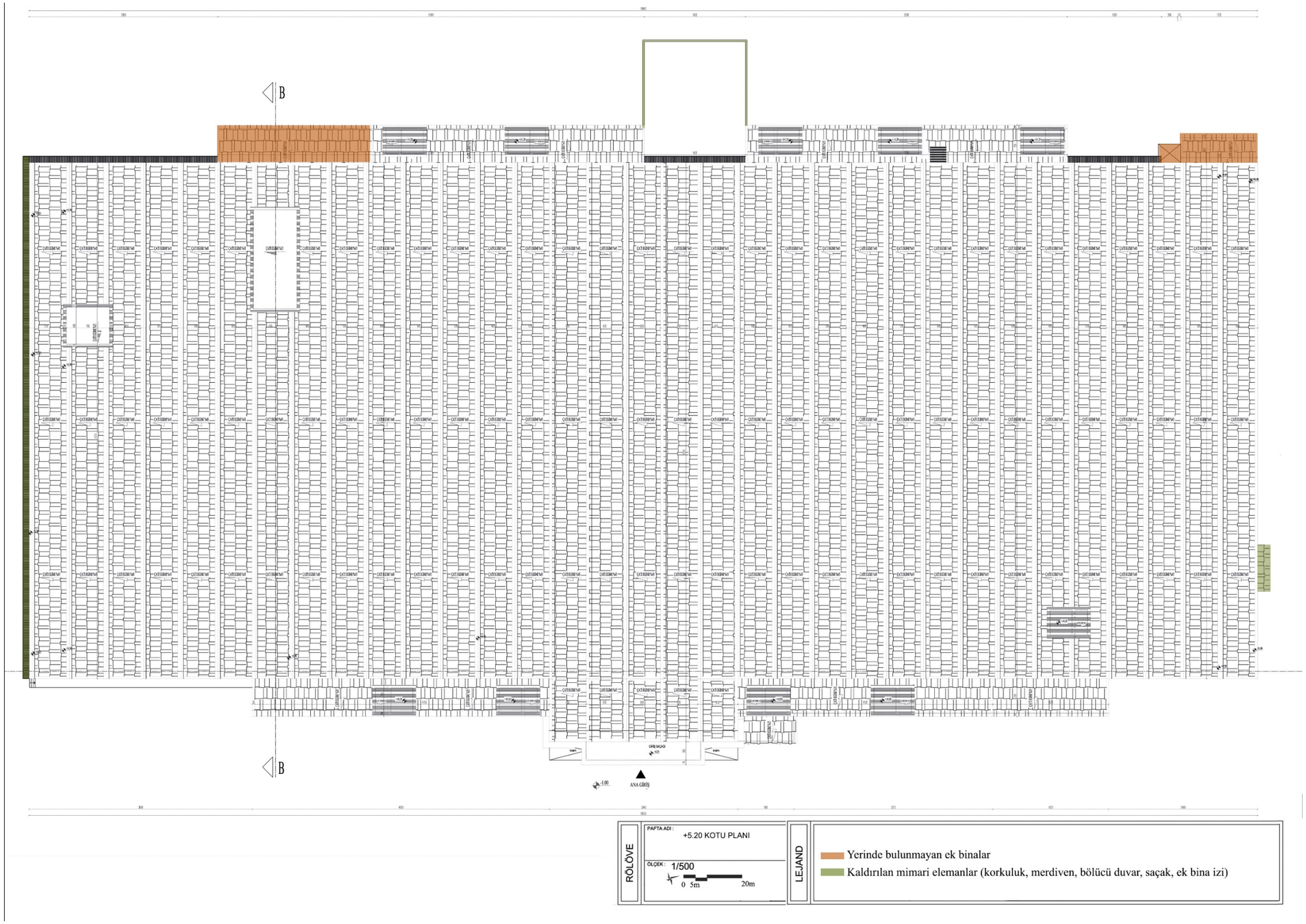
KUZEY CEPHESİ

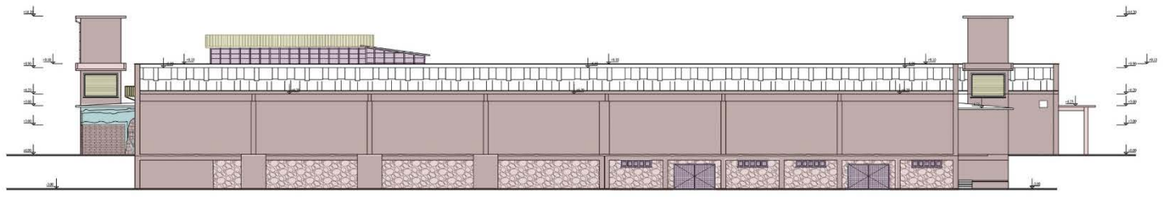
BATI CEPHESİ

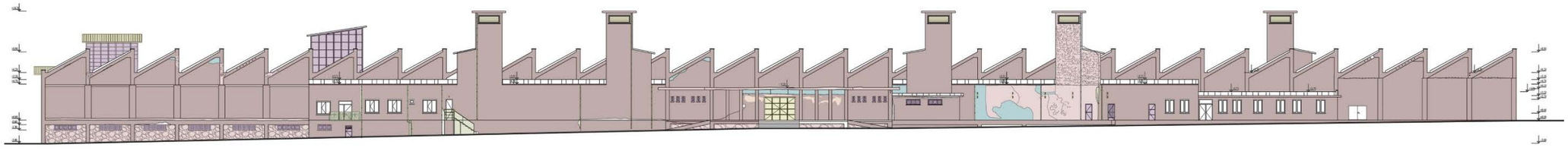
Şekil H.4 : İşletme binası cephelerin yapısal analizi, (Kepez Belediyesi arşivlerinden alınan 2015 yılına ait İşletme Binası rölöve çizimleri, Ceylan Akış tarafından düzenlenmiştir).

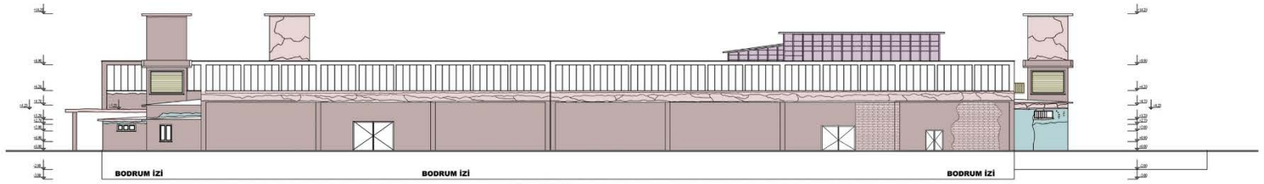
Şekil H.5 : İşletme binası çatı katı planı yapısal analizi, (Kepez Belediyesi arşivlerinden alınan 2015 yılına ait İşletme Binası rölöve çizimleri, Ceylan Akış tarafından düzenlenmiştir).

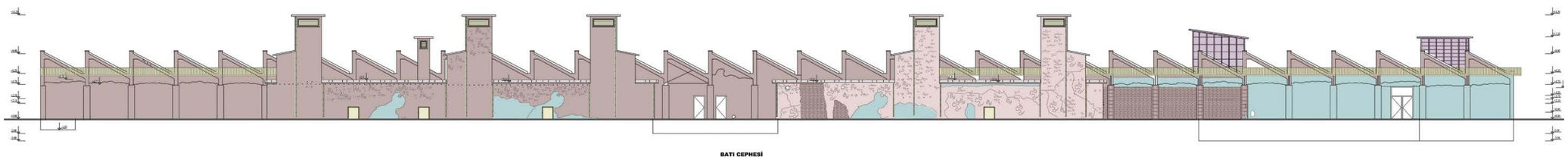
GÜNEY CEPHESİ

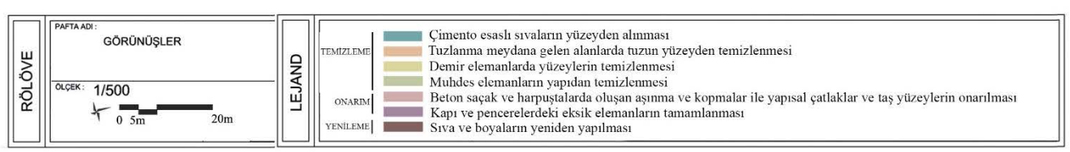
DOĞU CEPHESİ

KUZEY CEPHESİ

BATI CEPHESİ

Şekil H.6 : İşletme binası cepheleri müdahale analizi, (Kepez Belediyesi arşivlerinden alınan 2015 yılına ait İşletme Binası rölöve çizimleri, Ceylan Akış tarafından düzenlenmiştir).